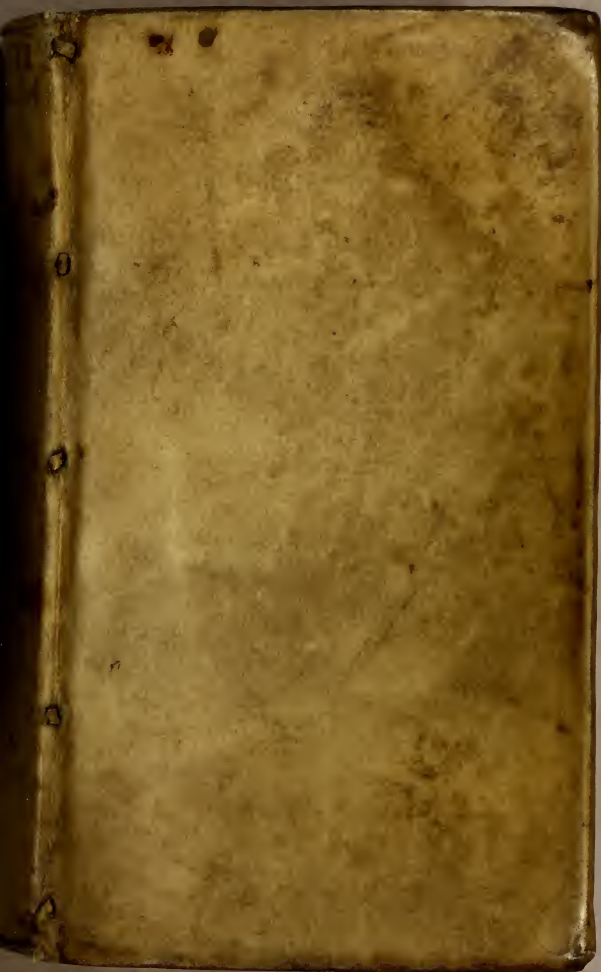

GAUDEO

RPJCB

CHRISTOPHORI CELLARI
SMALCALDIENSIS
GEOGRAPHIA
ANTIQVA ET NOVA

IENAE
Apud Iohannem Bielckium
1706.
C. Weigel f.

CHRISTOPHORI CELLARII
SMALCALDIENSIS
GEOGRAPHIA ANTIQVA
iuxta &
NOVA,

Recognita denuo & ad veterum nouorumque ſcriptorum fidem, hiſtoricorum maxime, idemtidem caſtigata,
&
NOVA EDITIONE
plurimis locis aucta ac immutata.

IENAE
Sumtu IO. BIELKII, Bibliop.
M DCC VI.

LECTORI
S. P.

CVm Geographiam Antiquam, multis accesſionibus auctam & ad veterum monumentorum fidem ſubinde correctam edidiſſem; dubitare cœpi, qua methodo Nouæ, quam promiſeram, vt Antiquæ responderent, ſupplementa ordinarem. In mentem veniebant innumerabiles libelli, qui Geographiæ in ſe explicationem contineant, & quidquid huius notitiæ eſt, opu-

lentis inſcriptionibus promittant, vt ſuperuacuus videri labor potuerit, qui huic ſtudio litteris proſequendo, denuo impendatur. Dum vero vtrumque laborem cum cura æſtimaremus, non ſolum Antiquam ſcripſiſſe non pœnituit, ſed in Nouæ etiam adiiciendæ ſtudio confirmati non mediocriter fuimus. Vidimus enim vel aliud aliis conſtitutum, quam nobis, fuiſſe, vt vel per ſingulas regiones tantummodo capita attigerint, nihil fere ad loci poſitionem aut plagarum ſitum referentes: ſecuriores de iuriſdictione, aut cuius imperio quæque ſint ſubiecta,

quid-

quidve ad quemuis locum antiquis aut proximis temporibus ſit memorabiliter geſtum; hæc, inquam, cum æſtimaremus diligentius, non putabamus nullam nos gratiam inituros eſſe, ſi, quam cœperamus Antiquæ Geographiæ telam, in Noua pertexenda continuaremus. Si quam enim diſciplinam liberalem, certe Geographiam hoc commune fatum habuit, vt quæ ſuperiori tempore tradita fuerunt a viris induſtriæ laude haud fraudandis, noſtra ætate raro augeantur, plerumque autem ſic ad verbum deſcripta exhibeantur, vt errores etiam, a quibus in

 tam

tam vaſto ſtudio non facile quisquam immunis eſt, identidem retenti ſummaque fide cuſtoditi ad poſteros propagentur. Experti ſumus, cum Lexicis augendis emendandisque nuper operam addixeramus, in Henrici Stephani ac Cœlii Secundi laboribus ita plerosque adquieuisſe, indeque ſua compilaſſe dictionaria, vt, quando ſummi illi viri vel humani aliquid pasſi, vel decepti fuerunt praua codicum ſcriptura, nemo facile de errore corrigendo cogitarit, vt potius noua ſubinde vetuſtis erratis addiderint. Eadem ferme Geographiæ accidiſſe deprehendo,

do, & multi libri, ſi ad trutinam reuocantur, ex aliis deſcripti ſine exploratione videntur, quo factum fuit, vt prioribus omiſſa non modo non ſupplerentur, ſed retentis etiam quæ falſa erant ac erronea, ad meliorem faciem vix vnquam reformaretur Geographia. Sæpe etiam antiqua nouis permiſta, aut vtraque a locorum habitudine, quæ ſub medium æuum fuit, haud probe diſtincta, confuſionis obſcuritatisque non minimum pepererunt. Quare recte & ordine facturi videbamur, ſi vetera a nouis ſeiungeremus, & ſeorſum quoque explicaremus, quæ

mediis temporibus locorum imperiorumque fuerit facies. De medio æuo iam non solliciti sumus, quod meliori otio reseruamus; nunc magis necessariis, hoc est antiqui orbis, & nostrorum temporum topographiæ intenti vnice. In vtraque autem parte, auctores secuti sumus, vt quisque temporibus, quæ tractabamus, proximus erat, etiam fide ob peritiam geographicam non indignus. Nec geographos modo, qui sæpe fallunt, consuluimus, sed historicos etiam, ex quibus corrigi possunt, quæ falso a geographis sunt prodita. Neque his vbique fides

tuto

tuto habetur, ſed plurium eorumque meliorum comparatione facta, id quod veriſſimum apparet, & cum geographorum traditione concordat propius, tenendum ſequendumque fuit. Sunt enim, vt exemplis nos explicemus, in recentibus, qui *Mycalen* oppidum Cypri faciunt, vt idem prœlium Græcorum, quo apud Cyprum, ex aduerſo Eurymedontis Pamphyliæ fluminis, Perſarum claſſem ſuperarunt, poſſit etiam apud Mycalen commiſſum dici. Sed quæ veſtigia illius oppidi in antiquitate? nulla ſane deprehendo, & Diodorus lib. XI cap.

XXXIV omnem nouitatem, quæ Cornelio forſan Nepoti excuſando in Cimone cap. II inuenitur, fortiter diſpellit, Μυκάλην τῆς Ἰωνίας, *Mycalen Ioniæ*, non Cypri, appellans, quæ nomen prœlio iſti acerrimo largita fuit. Neque minus interdum in oppidis eiusdem nominis inuenio erratum eſſe, dum verbi gratia, Antiochi Magni cum Romanis prœlium ad *Magneſiam* illam factum ſcribunt, quæ Mæandro fluuio impoſita fuit, cum potius *Magneſia*, quæ *ad Sipylum* erat, vt Liuius lib. XXXVII cap. XXXVII appellat, ſiue

ἡ ὑπὸ

ἡ ὑπὸ Σιπύλῳ, vt apud Strabonem lib. XIII est, intelligenda sit, quippe proximis ante prœlium diebus rex Antiochus castra habuit ἀμφὶ τὸ ὄρος τὸ Σίπυλον, *circa montem Sipylum*, Appiano Alexandrino auctore in Syriacis. Inprimis circa *Philippos*, diuersarum vrbium, vt creditur, nomen, halucinatos tam veteres, quam nostræ ætatis scriptores, animaduertimus. Quid enim frequentius in geographorum libellis, quam quod *in Philippicis & Pharsalicis campis Pompeius a C. Iulio Cæsare; Cassius & Brutus a Cæsare Octauiano & Antonio*

bellis ciuilibus fuerint profligati. Ne putes, diuersa prœlia ita distingui voluisse, vt ad diuersa loca referrentur; en principis in hac litteratura viri, Caroli nempe Stephani verba ex Dictionario, vnde recentes sua hauriunt, etiam nouissime per Nicolaum Lloydium aucto & interpolato, proferam. *Philippi*, inquit, *colonia & vrbs Macedoniæ in Thraciæ confinio: hic campi Philippici, vbi inter Cæsarem & Pompeium pugnatum est: postea vero inter*

inter Augustum & Cassium. Nec nostro demum aut superiori ita scriptum fuit sæculo, sed & multa antiquitatis monumenta idem præ se erroris ferunt. Quis credat Virgilium, Ouidium, Manilium, Lucanum [at quantos poetas & quam peritos rerum geographicarum!] nominis similitudine defraudari potuisse? iste enim I Georg. v. 490

Romanas acies iterum videre Philippi:

ille vero XV Metamorphos. v. 829

Emathiique iterum madefient cæde Philippi:
hic Aſtronom. lib. I v. 907
Arma Philippæos impleverunt agmine campos.
Vix etiam ſicca miles Romanus arena
Oſſa virûm lacerosq. prius ſuperadſtitit artus.
Lucanus denique lib. VII v. 853
Ante novæ venient acies ſcelerique ſecundo
Præſtabis nondum ſiccos hoc ſanguine campos.
Et ne ſolos ita poetas luſiſſe exi-

existimes, ecce Florus, accuratus cetera in locorum notatione scriptor, Bruto & Casſio eandem, quam Cn. Pompeio, *arenam fatalem* lib. IIII cap. VII attribuit. Quis non fidat tantorum auctoritati? sed quo minus fidei habeam, Dio Caſſius lib. XLVII, & Appianus Alexandrinus lib. IIII Ciuilium bellorum, suasores sunt, vterque fatalem prœliorum locum ita describens, vt seiunctis regionibus commiſſa fuiſſe intelligantur, Pompeii nempe atque Cæsaris in Pharsalicis Theſſaliæ campis, nec in Estiæotide seu ea Theſſaliæ parte, quæ Epirum spectat, vbi Pharsalum

in

in tabulis aliquot, etiam Cluverii toties auctæ Introductioni adnexis, collocari videmus; sed circa Phthiotidem, magis orientalem Thessaliæ partem; & Penéum fluvium, vt præter laudatos scriptores vel ex ipsius Cæsaris commentariis cognoscitur. Philippense autem ita notarunt iidem auctores, vt singulorum ferme dierum iter, quo ex Asia exercitum in Europam Cassius traiecit, & inde per inuios Thraciæ montes ad Philippos, illam vrbem, deduxit, quæ Aeno & Neapoli oppidis, Thaso insulæ, & Strymoni fluuio propinquior erat, summo studio & in-

dustria

duſtria perſcripſerint. Poſſem etiam exempla Curtii, Solini, aliorumque commemorare, ſi conſtitutum nobis eſſet auctorum errores recenſere, nec potius noſtri propoſiti tantummodo rationem reddere. Non autem putandum eſt, veterem ſolam Geographiam hæc fata manere, nouæ expedita & plana eſſe omnia. Si dicendum eſt, quod ſentimus, ſæpius certiorem antiquam inueniri, quam quæ eſt recentis temporis, aperte profitemur, quia priſcis ſæculis ingenia floruerunt, quæ ſuæ res ætatis accurate perſcribebant: iam vero pauci admodum

ſunt, qui vel hiſtorias vel geographiam, quo par erat ſtudio & diligentia conficiant. Sola Germania documento eſſe poteſt, quam neque ex amplis topographiarum libris, quos de illa compoſitos habemus, ita plane cognoſcimus, vt nihil dubitationis relinquatur. Multa deſunt neceſſaria, multa abundant vilia & prætermittenda: ſæpe ita dubie res tractatur, vt nihil minus inde percipias, quam cui prouinciæ, cuiusque dominio ſit oppidum aliquod aut regiuncula adiudicanda. Cum ſitum loci aut poſſeſſorem inquiris, forſan qualis ibi cereui-

ſia

ſia coquatur, & cuius ſapo-
ris piſces alant præterfluen-
tes vndæ, quotiesque alte-
ro aut tertio abhinc ſæculo
incendia abſumſerint, &
his ſimilia enarrantur, negle-
ctis & prætermisſis quæ po-
ſitionem certiorem, ſtatum
reipublicæ & poſſesſionis
formam atque iura expli-
cent, quod, ſi vlla in regio-
ne, certe in Germania no-
ſtra, innumeris atque diuer-
ſisſimis dominiis diſtincta,
plurimum obſcuritatis pa-
rit, quam diſpellere, & lu-
cem vbique clariorem ad-
ferre non vnius hominis
eſt; ſed vberior deſcriptio
a multis ſimul exſpectan-
da,

da, vt quisque patriam ſuam, aut in qua multum verſatus fuit, prouinciam delineet, ex quibus poſtmodum vniuerſæ regionis geographia conficiatur. Sed optanda potius, quam ſperanda talis concordia eſt, & contenti debemus iis eſſe, quæ ex libris partim, quamlibet non ſemper caſtigatis, partim experientia vel noſtra vel aliorum, quos conſulimus, condiſcere conceſſum eſt. Quantum fieri potuit, ſtudio, cura, induſtria inquiſiuimus, vt non veram modo locorum diſtantiam atque ſitum ſecundum maria, flumina aut alias res a natura factas, ſaltim

tim ſecundum cardinales plagas reſpectu locorum magis cognitorum, determinaremus; ſed inprimis etiam, cuius ditionis ſit, & cui domino poſſeſſorique ſingula pareant, ex recentisſimis hiſtoriis, & pacificationibus, aut fide dignis hominibus locorumque peritis cognoſceremus. Quo factum eſt, vt in Germaniæ nouæ deſcriptione, cuius maxime neceſſaria notitia eſt, copioſiores quodammodo fuerimus, quam inſtituta propoſiti ratio & in ceteris partibus recepta conſuetudo noſtra poſtulare videbantur. His vtere, cordate Lector, &

Vale.

CHRISTOPHORI CELLARII

SMALCALDIENSIS

GEOGRAPHIA NOVA,

Siue

Hodiernam Terrarum Orbis faciem clarisſime illuſtrans,

Ad noſtrorum temporum nouisſimas hiſtorias accommodata

& nunc

QVARTA EDITIONE

auctior emendaciorque prodita.

IENAE

Sumtu IO. FELICIS BIELKII, Bibliopol.

LITERIS NISIANIS,

MDCCVII.

PROOEMIVM EDITIONIS PRIMAE.

Ntiqui orbis deſcriptionem geographicam edidimus: vt Novus etiam delinetur, res ipſa & inſtituti noſtri ratio poſtulat. Quemadmodum enim olim antiquam & noſtri temporis chorographiam ſummario breui coniunxeramus, cum primum aliquid in hac cauſſa ſcriberemus: ita par omnino eſt, poſtquam Antiquam recognouimus, & infinitis locis auctiorem exhibuimus; vt Noua etiam emendatior ite-

iterum locupletiorque prodeat, quod ea lege præſtabimus, vt quantum fieri per fines regionum mutatos poteſt, hodierni orbis deſcriptio antiquæ Geographiæ reſpondeat, iniecta ſubinde mentione præcipuarum rerum, quæ ad quemuis locum bene maleve geſtæ fuerunt. Incipimus ab Europæ occidentali latere, in ortum inde pedetentim progreſſuri: quo peragrato, in meridiem & alias plagas, quæ reſtant explicandæ, declinabimus. Cetera, quæ præmonenda erant, *Introductio* Antiquæ Geographiæ præmiſſa, expoſuit.

CAPVT I.

DE PORTVGALLIA.

Portugallia & veterum Lusitania non iisdem finibns describi postulant, siue hæc cum antiquissimis inter Tagum & Oceanum Cantabricum, siue, vt Cæsarum æuo, inter Durium & sinum Gaditanum concludatur. Etenim vltra Durium ad Minium vsque flumen propagata Portugallia est: nec in austro sunt iidem termini, nisi in Algarbiam, quæ aliis distinctum regnum est, sub Portugallia comprehendamus, sicut reuera in ditione est Portugallorum. Orientalis terminus alicubi laxior est, & Anæ ripam transgreditur: arctior alibi, vt quædam veteris Castellæ pars, & Extremadura, quæ Lusitanorum quondam fuerant, a Portugallia excludantur.

Nomen quidam interpretantur *portum Gallorum*, quaſi huius gentis coloniæ in has oras ſe diffuderint: ſed pluribus a *Cale* ſiue *Calle*, quaſi *Callaicorum portus*, denominari creditur.

Flumina huius regni nobiliora ſunt *Minho*, Minius, limes ſeptentrionalis, a Gallicia diſterminans: *Douro*, Durius: *Mondego*, Monda: *Taio*, vel *Teio*, Tagus: *Quadiana*, Anas. Minora ſuis locis memorabimus.

Diuiditur Portugallia in quinque Prouincias; *Interamniam* ſeptentrionalem, *Tramontanam*, *Beiram*, *Extremaduram* & *Tranſtaganam*, quibus *Algarbia* non tam prouinciæ titulo, quam regni ſingularis, adiungi poteſt.

INTERAMNENSIS prouinciæ, *elentre Douro è Minho*, inter Durium & Minium ſitæ, caput eſt *Braga*, archiepiſcopalis ciuitas, vetus Bracara; *ò Porto*, (Belgis *Port a Port*)

Port) Portus Cale, celebre emporium, Durii oſtio adpoſitum: *Villa Real*, Villa Regia, oppidum Ducatus titulo inſignitum. *Lima* fluuius inter Bragam & Minium medius, olim Limia vel Limæas, cui Mela obliuionis fabulam, ab aliis Æminio in Beira prouincia attributam, imputat.

TRANSMONTANA (*Tra los montes*) Interamnenſi ab ortu adiacet. *Braganza*, Brigantia, præcipua ciuitas, Ducum olim, nunc Portugalliæ Regum mater: *Miranda*, cognomento Durii, (*Miranda de Douro*) epiſcopalis & munita vrbs: *Chaves*, olim Aquæ Flauiæ, paruum nunc oppidulum, ſed antiquitatis reliquiis commendatum: *Villa Viçoſa*, ſedes antea Brigantiæ Ducum, nunc Regum ſeceſſus & deliciæ.

BEIRA, *la Beira*, inter Durium & Mondam amnes. In hoc tractu ſunt *Lamego*, Lameca; *Viſeo*, Viſeum ſeu Viſenſis ciuitas, ambæ epi-

ſcopales; *Aveiro*, Lauara, aut Talabrica, ad mare: *Guarda* prope fontes Mondæ: *Coimbra*, ex ruderibus forſan & nomine Conimbricæ tribus leucis remotæ, orta, ad Mondam fluuium poſita, academia & epiſcopatu inſignis. *Agueda* ſiue *Ageda* ad amnem cognominem, vetus Æminium, oppidum & flumen, ab obliuione fabuloſe cognominatum.

ESTREMADVRA, Extrema Durii, portio Portugalliæ circa Tagi oſtia, diſtincta ab Extremadura Caſtellana, de qua in Hiſpania dicemus. Heic caput non prouinciæ modo, ſed vniuerſi regni *Lisboa* eſt, Gallis *Lisbone*, noſtris *Liſabon*, Oliſipo veteribus, regum ſedes & emporium totius Europæ maximum, Tagi fere oſtio, ſiue portuoſo æſtuario, cui Tagus infunditur, ſuperimpoſitum. Prope abeſt *Belem*, paruum oppidum, ſed regum quorundam ſepulcro notum: *Leiria* ſeu *Leira* epiſcopalis: poſt *Santeren*, quaſi Sancta

cta Irene, cui virgini hic locus ſacer eſt, olim Scalabis dictus: *Tomar* autem inter Liſabonam & Coimbram, ſacri ordinis, qui Chriſti militiam profitetur, conventus aut domicilium: *Setubal* ſiue *Setuval*, Belgis *Saint Vbes*, (veterum forte Cetobriga, aut ſecundum alios Salacia, ſed hæc pluribus hodie pagus eſſe *Alcaçar do Sal* videtur eſſe) portu & mercatu celebris, ad oſtium Polypodis amnis, nunc *Zadaon* dicti: *Almerinum* ſeceſſus regum hibernus ad Tagum: *Alanguer*, a quibusdam Alanorum fanum explicatur.

TRANSTAGANA, *Alentejo* Portugallis, reſpectu Lisbonæ dicitur illa regio, quæ intra Tagum, Anam & regnum Algarbiæ eſt, in qua vrbs & archiepiſcopi ſedes laudatur *Evora*, olim Ebora, iuxta quam Hiſpanos 1663. Portugalli fuderunt: poſt hanc eſt *Elvas* (Heluæ, Elua) epiſcopalis, fruſtra 1659. a Caſtellanis obſeſſa: aquæductum Romanæ anti-

tiquitatis adſeruans: *Portalegre*, Portus alacer; *Avis*, paruum oppidum, ordine militiæ d'Avis celebratum: ſed *Beia*, Pax Iulia; & *Olivenza* prope Anam: *Ouriqua*, Vricum, caſtrum, Alphonſi contra Mauros victoria 1139 laudatum: *Extremoz*, Extrema ſiue Stremotium.

ALGARBIA, infima & meridionalis pars regni Portugallici, a camporum fertilitate (Arabibus enim *aruum conſitum* ſonat) nomen trahens. Quanquam exiguis terminis, Ana, Oceano, & Transtaganæ limite coarctatur: tamen proprii regni titulo inſignita eſt. Caput *Tavira*, cum portu, veterum Balſa: cetera oppida, *S. Vincente* iuxta Sacrum promontorium, quod nunc *Cabo de S. Vincente* appellatur, in extremo occidentis angulo: *Lagos*, Melæ Lacobrica, portu inſtructa in ſinu Gaditano: *Faro*, Pharus, ſola vrbs epiſcopalis in Algarbienſi regno, itidem portu prædita: *Silues* autem a mari quodammodo

modo recedit, eo loco fere ſita, quo veterum Oſſonoba fuit.

CAPVT II.

DE

HISPANIA.

HIſpania propria, vt a Portugalliæ regno diſtincta eſt, ab occaſu fines communes cum Portugallia, & præter illos, Oceanum quoque in Gallicia & Andaluſiæ parte: a ſeptentrione Oceanum Cantabricum cum parte Pyrenæorum montium habet: orientem ac meridiem Mediterraneum mare determinat.

Fluuii maiores præter *Durium*, *Tagum*, nunc Taio, *Anam* ſiue Guadianam, quos in Portugallia diximus, ſunt, potiſſimum *Guadalquibir* ſiue *Bætis*; & *Iberus*, hodie *Ebro* dictus: minores cum vrbibus, quas alluunt, ſparſim, ſi digni ſunt, memorabuntur.

In multa quondam regna, præ-

ſertim cum Mauri imperarent, Hiſpania diuiſa fuit, vt Andaluſiæ, Granadæ, Murciæ, Valentiæ, Aragoniæ, Nauarræ, Legionis, Aſturiæ, Gallici æ, vtriusque Caſtiliæ, Inſulanum, quibus Catalonia addenda eſt, quamuis princeps eius carebat regio nomine. Erant quoque in ipſis Aragoniæ finibus minora regna Sobrarbiæ & Ribagorzæ, de quibus in medii æui geographia agemus: ſed pleraque horum cum barbarorum dominatu deſierunt, adeo vt hodie tantum Caſtiliæ, Aragoniæ & Nauarræ mentio celebretur: ſub quibus fuerunt aliqvando, quemadmodum Catalonia & Valentia ſub Aragonia; cetera, excepto Nauarræ regno, ſub Caſtiliano, quod quia nunc etiam Aragoniam & Nauarram Superiorem poſſidet, *Hiſpaniæ* antiquo nomine, quam *Caſtiliæ*, quod partis tantummodo eſt, malunt incolæ appellare. Nihilominus veterem illam ſiue barbaro æuo vſitatam diuiſio-

nem

nem vel regnorum vel maiorum prouinciarum in enumeratione nostra persequemur, sicut nec hodie illa nomina penitus negliguntur.

GALLICIA siue *Gallæcia* maxime occidentalis est, a tergo Portugalliæ inter Minium fluuium & Oceanum Cantabricum intercepta. Caput *Compostella*, archiepiscopalis vrbs, peregrinantium confluxu nobilissima, quæ etiam *Santiago* ab apostoli reliquiis, ibi adseruari creditis, nominatur. *Corunna* frequentissimus portus in sinu Cantabrici Oceani: & minor alius *Ferrol*, sex hinc leucis in ortum aquilonalem distans: & *Baiona* cum *Galliciæ* cognomento, (ad discrimen Baionæ Aquitanicæ) itidem portu instructa prope Minii ostia, cui amni appositæ sunt *Tuy*, Tyde siue Tude; & *Orense*, Auria, & in septentrionali parte *Lugo*, Lucus Augusti, episcopales vrbes. Longius in eundem septentrionem iuxta Asturiæ fines recedunt *Mondonnedo*,

Mindonia, itidem episcopalis; & in ora Oceani ad *Nauii* ostium, *Ribadeo*, Rivadium. *Ponte Vedra* autem (Pons Vetus) æstuario occidentalis maris adiacet, inter quod & Tuy *Vigo*, Vigum, oppidum cum portu situm est. In extimo sinu eiusdem maris *Cabo de Finisterra*, vltimum promontorium.

ASTVRIA, inter Galliciam & Biscaiam sub Oceano Cantabrico sita, montosa & aspera regio, cujus pars occidentalis & Galliciæ finibus propinqua dicitur ASTVRIA OVETANA, *Asturia de Oviedo*, quia caput eius *Oviedo*, Ouetum est: supra quod ad mare sunt *Aviles* & *Gion*: pars orientalis autem, siue Biscaiam prospectans, ASTVRIA DE SANTILLANA, ab oppido eius *Santillana*, id est Iulianæ fano, nominatur. Reliqua sunt obscuriora. Quæ autem in meridiem vergunt, vt ipsa *Astorga*, Asturum antiqua metropolis, in Legionis regno explicabuntur. Nam veteris nouæque Astu-

Aſturiæ non plane iidem limites ſunt.

LEON, ſiue LEGIONIS regnum inter Portugalliam & Caſtiliam vtramque longo tractu a ſeptentrione in meridiem extenditur. Princeps vrbs & nominis origo *Leon*, id eſt *Legio*, Ptolemæo Λεγιὼν ζ Γερμανικὴ, *Legio* VII *Germanica*, Antonino *Legio Gemina*, ſita in boreali parte & Aſturibus vicina. Poſt hanc *Aſtorga*, Aſturica Auguſta; *Palentia*, & *Salamanca*, ſtudiorum vniuerſitate, ceteris Hiſpaniæ, quæ dicuntur, academiis præferenda. *Samora* ſiue *Zamora* ad Durium; & in auſtrali parte vbi Mirobrica fuiſſe creditur, *Ciudad Rodrigo*, Rodericopolis, ambæ epiſcopales. Pars huius regni cenſetur etiam

EXTREMADVRA, *Eſtremadura*, quaſi extra Durium reſpectu Legionis, immo etiam ex maiori parte vltra Tagum ſita. Cis Tagum eſt *Coria*, Cauria; & *Plaſencia*, Placentia, epiſcopales; *Almaraz* prope Tagum: in

in transtagana parte *Alcantara*,ſacrorum militum ſocietate inſignis, Tagi flumini iuxta mirandum Traiani pontem impoſita, vnde multis videtur Norba Cæſarea eſſe, aut ex ruinis illius nata. *Valencia d' Alcantara*, munitum oppidum in limite Portugalliæ, captum a Portugallis, ſed pacificatione 1668 redditum : *Quadalupa*, Aquæ Lupæ : *Albuquerque* Albuquercum, itidem munitum in eodem limitaneo tractu. Ad Anæ ripam *Badaiox*, an Pax Auguſta? *Merida*, Auguſta Emerita, *Medelin*, Metellinum, vbi Anam ſub terra labi & maximum pontem facere vulgo crediderunt. Succedit Legionis regno orientem verſus

Caſtilia ſiue Caſtella, & *Vetus* quidem ſeptentrionalior; *Noua* auſtralior.

CASTILIAE VETERIS vrbs primaria *Burgos* archiepiſcopalis: & *Valadolid*, Valliſoletum, olim Pintia, amæniſſima vrbs & quondam regum

regum ſedes ante Madritum: *Segovia*, Segobia, antiquo aquæductu, Romanorum opere, hodieque inclita, etiam epiſcopalis, vti etiam *Auila*, Abula: ad Durium *Oſma*, Vxama; *Soria* prope Numantiæ ruinas: *Calahorra*, Calagurris, & *Logronne*, Lucronium, ad Iberum: *Calzada*, Calciata, *S. Dominico deuota*, vnde etiam *S. Domingo de la Calzada* appellatur.

CASTILIAE NOVAE caput *Madrid*, ſedes hodiernorum regum: *Eſcurial* incomparabili templo ornatum, opus Philippi II; *Toleto*, Toletum, archiepiſcopi ſedes & academia: *Complutum*, barbare *Alcala de Henares*, academiæ ſedes, quam *Henarez* fluuius alluit, cuius cognomine ab aliis vrbibus eiusdem nominis diſtinguitur. *Siguenza*, Seguntia ſiue Segontia: *Cuenza*, Concha, epiſcopales: *Calatrava* ad Anæ ripam borealem, ſacræ militiæ nomine clara: *Ciudad Real*, Ciuitas regia, ab altera ripa paullo reducta: *Alcaraz*, Tugia:

&

& *Talavera de la Reyna*, Æbura quibusdam, inter Toletum & Placentiam Tago impoſita. Circa Madridum ſunt ſeceſſus regii, *Buon Retiro, Aranjues, Iarzuela,* & alii. Supra Caſtiliam Veterem ad ſeptentriones ſita eſt

BISCAIA, veterum Cantabria, ſaltem pars illius præcipua, vt Aſturia S. Iulianæ reliquam partem emetiatur. Biſcaia, ſi laxe ſumitur, ab Aſturia ad Aquitaniam ſub Cantabrico Oceano extenſa eſt: ſin ſtrictim & proprie, tanquam occidentalis pars ab ALAVA & GVIPVSCOA ſiue IPVZCOA regionibus, quæ orientales ſunt, diſcriminatur.

BISCAIAE PROPRIAE ſunt ad Oceanum *S. Andreæ* portus, incolis *Santo Andrea*; & nobilior mercatu variarum gentium *Bilbao*; inter vtrumque *Laredo*, Laredum, parva vrbs, ſed portu capaci: in eodem maritimo tractu *Barmeo* ſiue *Vermeo*, vt Flauiobriga in his oris vel Bilbao vel Barmeo fuiſſe credatur. Intus *Ordunna*. Hinc ad Iberum vergit ALA-

ALAVA, olim celebrior & maior regio, nunc arctis finibus contenta, cuius oppida *Vitoria*, Victoria, prouinciæ caput: *Tervinno*, Treuennium, & *Salvatierra*, Salua Terra.

GVIPVSCOA reliquam ſub Oceano partem comprehendit, in qua *S. Sebaſtian*, Sebaſtiani Fanum, & *Paſſage*, Paſſagium, non ignobiles portus: poſt quos *Fuentarabia*, quaſi fons rapidus, munimentum limitaneum, & fluuius *Bidaſſoa*, olim Vedaſus, qui Hiſpaniam ab Aquitania, Galliæ parte, diſterminat, de cuius memorabili inſula in Galliæ inſulis aliquid dicemus. Intus *Placentia*, vrbs noua, armorum officina: & *Toloſa*, Hiſpaniæ, bene culta.

NAVARRA his ſubiacet ad Pyrenæos montes, nempe SVPERIOR, incolis *la Navarra alta*, Gallis *la haute Navarra*, dicta, cuius regia vrbs eſt *Pamplona*, Pompelon, ad *Argam* fluuium: præter hanc *Olite*, Olitum, *Sangueſa*, Sangoſſa, *Eſtella*, Stella,

Tudela,

Tudela patria Beniamini, celebris inter Iudæos peregrinatoris. INFERIORIS NAVARRAE & transmontanæ minor portio eſt, in Galliæ regno, ad quod pertinet, explicanda.

ARAGONIA circa Iberum ſita ab ortu Cataloniam, Nauarram a ſeptentrione, Caſtiliam Veterem ab occaſu habet. Caput & regia ſedes *Saragoſſa*, ſiue *Saragoça*, Cæſarauguſta, Ibero appoſita. Trans fluuium in Caſtiliæ collimitio *Taraçona* ſiue *Tarazona*, Turiaſſo; *Calatayud* in loco fere antiquæ Bilbilis, quæ in pagum redacta dicitur: *Tervel*, Terulum, ad Turiam fluuium in Ilercaonibus ſiue Valenciæ confinio: *Albarazin*, in limite Caſtiliæ, videtur Lobetum eſſe. *Daraça*, etiam occaſum verſus: & *Montaluan*, Mons Albanus, in auſtrum inde, Terulum verſus, recedens. *Alagon*, Alauona, ad Salonem fluuium, qui paullo infra in Iberum cadit.

Cis amnem ſiue inter Iberum & Cata-

Cataloniam, *Balbaſtro*, Barbaſtrum, *Hueſca*, Oſca, ambæ epiſcopales: *Venasque* ſub Pyrenæis: *Iacca* in limite Nauarræ, ex veterum Iacetanorum nomine dicta, & ipſa epiſcopalis. Maurorum temporibus in hoc tractu erat regnum SOBRARBIAE, quaſi *ſupra Arbam* montem, ex Pyrenæis procurrentem, iuxta fluuios *Senga*, Cingam; & *Segra*, Sicorim, poſitum, quod conficiebatur ex Comitatibus *Sobrarbiæ* & *Ripecurtiæ* vulgo Ribacorça. Caput Sobrarbiæ erat *Ainſa*: Ribācorçæ, *Benavari*. Aragoniæ regno poſtmodum ceſſit quidquid huius tractus erat, etiam Cataloniæ prouincia & regnum Valentiæ cum Gymneſiis inſulis ſiue Balearibus.

CATALONIA, incolis *la Catalunna*; *Catalogne* Gallis, in orientem obiacet Aragoniæ & Valentiæ vsque ad Mediterraneum mare, a Pyrenæis montibus ad oſtia Iberi protenſa. A mari longius recedit *Lerida*, Ilerda, ripæ

ripæ Sicoris, nunc Segra, impoſita: *Monte Serrat*, Mons Serratus, beatæ Virginis religioni dicatus: *Solſona*, Celſona, epiſcopalis; *Cardona* Ducibus nomen largita: *Vich*, Vicus, prope Auſam exciſam, epiſcopalis æque, ac *Vrgel*, ſiue *Vrgella* ad Sicorim ſita, ſed fontibus propinquiorem. *Puycerda*, ſiue *Puigcerda*, Podium Ceritanum, ſeu Iugum Ceritanum, ſub radicibus Pyrenæi, ampla, ſed parum munita: *Campredon* inde ad mare propius declinat: breui poſt recuperata, exutaque munimentis. Cataloniæ addebatur Comitatus Ruſcinonenſis, *le Comte de Rouſſillon*, quem in Gallia explicabimus, quia non modo hodie Gallici iuris eſt, ſed antiquitus etiam Narbonenſi Galliæ hic tractus fuit adſcriptus.

Maritima Cataloniæ, vt a Pyrenæis ad Iberum deſcendamus, ſunt *Cadaquez*, Gallis *Cap de Quers*, Cadacherium, probe munitum oppidum cum portu, 1684 a Gallis occupatum: vicina

na *Roſes*, Rhoda, munimentis valida, cum portu peramplo: *Palamos* munitum oppidum cum portu. Intus *Girona*, Gerunda, ſeptem leucis a mari amota, ad fluuium *el Ter*, id eſt Sambrocam, ciuitas nobilis & epiſcopatu inſignis: *Barcellona*, Barcino, caput Cataloniæ, operoſa obſidione 1697 erepta: mox eadem pacificatione reſtituta. *Tarragona*, Tarraco, antiqua metropolis: & ad Iberum oſtio propinquum *Tortoſa*, olim Dertoſa.

VALENTIA proxima regio eſt, & ipſa olim regni nomine vſa. Longitudo eſt ab Catalonia poſt Iberum, ad Murciæ regnum & Caſtiliam Nouam: latitudo inter Aragoniam & mare mediterraneum. *Valentia* ad amnem Turiam, vulgo *Guadalauiar*, paruo ſpacio a Sucronenſi ſinu reducta, caput regni & metropolis antiqua, Romanorum reliquiis referta: ſupra eundem, ſinum *Morvedro*, in loco, vt creditur, veteris Sagunti: intus *Segorve*, Segobriga, ad flumen

Mor-

Morvedre; & vltra Sucronem, nunc *Xucar*, fluuium, *Xativa*, oppidum, Satiua, ſeu Sætabis: *Monteſa*, ibidem; & *Requena*: at *Alicante*, Lucentum, vrbs portu commodo ad ſinum Illicitanum, & vini mercatu celebrata: *Orighuela*, recentibus Latinis Oriola, dubium an Orcelis, inter Murciam & mare ad amnem *Seguram* (Tader antiquum nomen eſt) qui hanc & Murciam præterfluit.

MVRCIA etiam ex minoribus Hiſpaniæ regnis eſt, eiusque caput *Murcia*, in limite regni Valentini, ex aduerſo Illicitani ſinus. *Cartagena*, Carthago Noua, cum portu ad initium ſinus Virgitani: *Caravaca* intus ſub montibus ſita, qui *Sierra d'Alcaraz*, Tugienſis ſaltus, vocantur. Crux ibi adſeruatur, quæ cælo delapſa vulgo creditur. *Lorqui*, Illorci quibusdam antiquo nomine.

GRANADA quoque regni nomen fuit. Interiora eius habent ipſam metropolin *Granadam*, epiſcopatu & acade-

academia ornatam: & *Guadix*, Accitanam ciuitatem: & *Alhama*, Artigim: In maritimis sunt *Muxacra*, Murgis, finis olim Bæticæ: *Almeria* episcopalis vrbs, Abdera; aliis Ptolemæi Portus Magnus: *Malaga*, Malaca, itidem episcopalis vrbs, & nobile portu suo emporium: *Monda*, & cultior *Ronda* a mari longius distant, sed incertum, vtrum antiquis nominibus Mundæ, bello Cæsariano notissimæ, & Arundæ respondeant, cum non desint, qui in Ronda recenti veterem Mundam quærant, & a *Ronda la vieja*, paruo nunc vico, distinguant. Adeo temporibus mutatur locorum facies.

ANDALVSIA, quæ & VANDALICIA dicitur, maiorem Bæticæ partem consumit, a freto & Gaditano sinu ad Extremaduram & Castiliam Nouam iuxta vtramque ripam *Guadalquibir*, hoc est Bætis, extensa. Flumini huic adiacet *Sevilla*, Hispalis, emporium cum primis opulentum: deinde *Corduba*, noua

ſcilicet, quæ breui interuallo a *Corduba la vieja*, ſiue veteris ruderibus abeſt: & *Andujar*, Anduxara, culta ciuitas, itidem ad Bætim, & eo quidem loco, vt ex Illiturgis ruina videatur creuiſſe. Cis amnem ſupra Granadæ regnum maxime orientalis Vandaliciæ vrbs *Vbeda*, vna leuca a Bæti diſtans, & pari ſpatio ab *Vbeda la vieja* in pagum iam redacta; paullo longius occaſum verſus *Baeça* ſiue *Baeza*, Batia ſiue Biatia, abducta eſt, vnde in meridiem vergunt *Iaen*, Gienna, epiſcopalis; ac *Alcala Real*, in limite regni Granadenſis. Hanc inter & Seuillam medio fere loco ad Singulim nunc *Xenil* fluuium eſt *Ecija*, Aſtigi, ſita: hinc in occaſum *Carmona*: in meridiem *Offuna*: ad fretum Herculeum (quod iam *Eſtrecho de Gibraltar* dicitur) munitum oppidum *Gibraltar* putatur Calpe eſſe, poſt quam *Tariffa*, fere in ruinis iacens: inter vtramque *Algezira* cum portu, itidem exciſa, quam quidam Carteiam eſſe coniecturant.

ſturant. His a ſeptentrione inſula *Cadix* adiacet, Gades veterum, cum cognomine vrbe, portu & mercatu florentisſima, continenti ita propinqua, vt ponte coniungi poſſit, quem *Puente de Suaço* vocant accolæ. Supra inſulam *Puerto Real*, Portus Regius; & poſt amnis *Guadaleta* oſtium, *Puerto de Santa Maria*, Portus Mariæ, qui putatur Portus Mneſthei eſſe, capax & commodus mercaturæ. Ad æſtuarium autem, cui Bætis immergitur, *Sant Lucar de Barameda*, Luciferi fanum, non minus portu ſuo pernobile: ſuperior paullo *Lebrixa*, Nebriſſa, modico ab Ana interuallo remota. Inter Bætim & Anam medio ſitu amnes *Odier & Tinto*, olim Luxia & Vrius, concurrentes fere communi oſtio, cui *Palos* ab oriente appoſita, cognomento *de Moguer*, ex cuius portu Columbus egreſſus eſt, cum occidentales terras reuelaturus iret. Anæ autem oſtio *Ayamonte* adiacet, contra Portugallos propugnaculum limitis.

INSVLAE HISPANIAE.

Insularum quondam in Hispanico mari sitarum peculiare regnum erat, quod Aragoniæ accessit, & adhuc in ditione Hispanorum est.

MAIORICA, maior Balearium, incolis *Mallorca*, illarum præcipua est. Metropolis quoque *Mallorca* communi insulæ nomine appellatur, veterum Palma, in occidentali latere: *Puglienza*, Pollentia, ad ortum: *Alcudia* inter vtramque noue condita cum portu, etiam munita.

MINORICA, Balearis minor, maiori ab ortu subiacet. Oppida, *Citadella*, Iamno: & *Mahon* siue *Maon*, antique Mago, capacissimus portus cum arce *S. Philippi*, ab ortu solis.

EBVSVS ex Pityusis minor inter Maioricam & oram Valentini regni sita, vulgo nunc *Yviça* siue *Ibiça*, seu *Evizza*. Castrum in meridiana parte habet eiusdem nominis *Iviça* puta, cum tuto portu. Salis copia abundans

dans insula, nullum venenatum animal habere dicitur.

OPHIVSA, nunc *Fromentera*, quasi Frumentaria, parua insula ad austrum Ebuso adsita, ob multitudinem serpentum, quibus abundare scribitur, pæne deserta iacet.

COLVBRARIA, *Montcolobre*, quasi Mons Colubrarum, diuersa ab Ophiusa, inde longius in septentrionem remota.

CAPVT III.
DE
GALLIA.

GAlliæ regnum arctiores terminos habet, quam antiqua Gallia, cum Belgicæ Galliæ maior pars hodie abrepta vel nouas respublicas constituat, vt Heluetiam & Fœderatam Belgarum; vel ad Germaniam pertineat, aut in ditione sit Hispanorum. Limes ergo hodiernæ Galliæ ab occasu Oceanus Aquitanicus est: a septentrione,

ne, mare Britannicum; a meridie, Mediterraneum cum Pyrenæis montibus: ab ortu Heluetia atque Germania obiacent.

Fluuii nobiliores ſunt *Garonne*, Garumna, inferiora & Hiſpaniæ propinqua ſecans: *Loire*, Ligeris, totam pæne Galliam diuidens: *le Rosne* ſiue *Róne*, id eſt Rhodanus, ex Heluetia ortus, partes rigat, quæ Italiam proſpiciunt: *la Seine*, Sequana, Franciam propriam perlabens, Britannico mari infunditur. Rhodano miſcentur *Saône*, Arar; *Iſere*, Iſara; *Durance*, Druentia: Sequanæ adfunduntur *la Marne*, Matrona; *l'Oiſe*, Æſia, iam Axonæ *(l'Aisne,)* vndis, vt vt maioris, aucta: Garumnæ *Tarnis*, *Lot*, Oldus, & iam ſtagnanti *la Dordogne*, Duranius, ſimul alios minores, vt *Lille*, *Vezere*, deferens. Quibus Ligeris augetur, plures ſunt, *Vienne*, Vigenna, *Indre*, *Maine*, *Sarte*, alii. Multi etiam minores amnes, aut mediocres, Oceano infunduntur, vt *Adour*, Aturrus

Aqui-

Aquitaniæ, *Charenze* in Santonibus, *la Somme*, Samara ſiue Somana, in Picardis: at mari interno *l'Aude*, Atax, apud Narbonam ingeritur.

Montes celebrantur Gebenna & Iura: illius nomen pluratiuum eſt *les monts des Sevennes*, in ſeptentrione Occitaniam, quam Languedoc vocant, a reliqua Gallia ſeparantes: Iura pro locorum diuerſitate varie appellatur, *le Joux, le mont S. Claude, le Credo*, & aliter. Diuidit Heluetiam a Burgundia.

Gallia in infinitas pæne paruas regiones, quas *les païs*, id eſt Terras vocant, recens diuiditur, vt nulla fere vrbs ſit non infimi cenſus, quin circumiacenti agro Prouinciæ nomen det, verbi gratia *le Condomois, le Vendômois, le Blaiſois, le païs Chartrain*, & huius generis innumera. Cum tanta regionum multitudo a noſtro propoſito aliena ſit, nulla aptior videtur diuiſio eſſe, quam quæ ab ipſis Gallis commendata, in XII præfecturas ge-

nerales (*Gouvernemens Generaux*) tripartito ita inſtituitur, vt cuilibet parti triens huiusmodi gubernationum tribuatur, quatuor nempe parti infra Ligerim ſiue meridianæ: totidem parti ſupra Ligerim ſiue ſeptentrionali, ac rurſus quatuor parti mediæ, quæ circaLigerim vtrumque colitur. Sic & maiorum prouinciarum præ minoribus mentio fieri, & minores, ſi opus eſt, vna cum vrbibus ſuis commemorari ita poſſunt, vt cuiuis appareat, ad quam ex maioribus referri illas oporteat.

Ex Hiſpania huc progreſſi inferiores partes primum peragrabimus, in quibus ſunt Aquitania, nunc *Guyenne* & *Guaſcogne*; Occitania ſiue *Languedoc*; *le Dauphiné*, Delphinatus; & *la Provence*, Provincia Romana. Media pars, quæ circa Ligerim eſt, continet *la Bretagne*, Britanniam minorem ſiue Armoricam; *l'Orleanois*, Aurelianenſem præfecturam, quæ multas alias, aut aliunde appellatas comprehen-

hendit; *la Bourgogne*, Burgundiam; & *le Lyonnois*, tractum Lugdunenſem, ſub quo etiam *Auvergne*, *Bourbonnois*, & *la Marche* intelliguntur. Supremæ denique & ſeptentrionalis partis ſunt *Normandia*, *Picardia*, inſula *Franciæ* & *Campania* Gallica. De ſingulis nunc diſtincte & ſpeciatim agemus, ita vt ad Vaſconiam (*Gaſcogne*) adiungatur

NAVARRA INEFERIOR, parua cis montes regio & cum Superiore, quæ Hiſpanorum eſt, haudquaquam comparanda. Oppida *Saint Palais*, fanum S. Palladii, & *Saint Jean pié de port*, fanum S. Ioannis Pedeportuenſis. Ab occaſu BASQVE attingit, maritima regio, in qua *Bayonne*, Lapurdum, ad oſtium amnis *Adour*, ſiue Aturi, vrbs diues ſita eſt: & propius Hiſpaniæ limitem *Saint Jean de Luz*, fanum S. Ioannis Luiſii, ſiue Vicus Luſius: *Andaya* caſtrum Fontarabiæ, quæ extrema Hiſpaniæ eſt, tuendi liminis cauſſa oppoſitum. Nauarræ ab ortu adiacet LE SOULE,

Subola, exiguus tractus, in quo *Mauleon* cum aliis obſcuris eſt. Nobilior

BENEHARNIA, Gallis *le Bearn*, in veteri Nouempopulana, Nauarræ regno orientalior, Pyrenæis tamen montibus æque vicina. *Pau*, Palum, caput eius, iudicium prouinciale (Parlementum) habet: *Leſcar*, Laſcara, ex ruinis *Benebarni* oppidi excitata; & *Oleron*, epiſcopales.

Hinc Comitatus Bigerrenſis, LE BIGORRE, magis in ortum vergit, cuius ſunt *Tarbes*, Tarba, ad flumen *Adour*, Aturum; & *Berege*, thermis in radice Pyrenæi clara: & *Lourde*. Inde in ſeptentrionem recedit

VASCONIA, *Gaſgogne* incolis, pars ampla veteris Aquitaniæ. Propriam intelligimus & a Guienne diſtinctam, quam lata ſui notione comprehendit. *Saint Sever*, Seueropolis, ad flumen Adour, prouinciæ caput, ſita inter *Acqs*, Aquas Tarbellicas (indigenis *Dax*) & *Aire*, Aturam, eiuſdem

dem ripæ epiſcopales vrbes: *Aux* ſiue *Auch*, Auguſta Auſciorum, ſedes archiepiſcopi; *Lectoure*, Lactoracium ſiue Lactora; *Clerac*, Clariacum, munimentis ſacro bello 1621 ſpoliatum: *Lombez*, *Saint Bertrand* in regione, quam COMMINGES dicunt, & in Occitaniæ confinio *Saint Lezer* in CONSERANS, id eſt in Conſuaranis, quos Plinius notauit.

GVIENNE inde ad oſtia vsque Garumnæ protrahitur. Princeps vrbs *Bourdeaux*, Burdegala, nauium in Garumna appulſu opulenta & felix: poſt quam *Bazas*, *Agen*, Aginnum, & *Condom*, epiſcopales, a quibus regiones etiam nominantur Bazadois, vbi *Albret*, Lebretum; Agenois, Condomois. *Cadillac* & *la Role* ad Garumnam: *Nerac* inter eundem fluuium & Condomum.

QVERCY prouincia Cadurcorum, trans Garumnam in ortum magis proſpiciens, eſt vel SVPERIOR (*le haut Quercy*) cuius *Cahors* ſiue

Caors,

Caors, Diuona Cadurcorum, ad amnem *Lot*, epiſcopatu ornata, caput eſt: *Figeac* ad Aruernorum fines in orientem longius remotum: *Martel* autem, Martelli caſtrum, ſupra Duranium in limite Lemouicum ſitum eſt. INFERIORIS (*le Bas*) ſunt *Montauban*, Mons Albanus, epiſcopalis, cuius academia 1660 Podium Laurentii translata: & *Moiſſac* prope Turnis & Garumnæ confluentem.

ROVERGVE his ab ortu obiacet, Rutenienſis prouincia, inter Quercy & Gebennæ montes. Oppida *Rodez*, Ruteni; & *Vabres*, Vabræ, epiſcopalia: *Milhan*, *Ville Franche*, *S. Frique*, fanum S. Africæ.

Prouincia LIMOSIN, Lemouicenſis, in ſeptentrionem recedit, & a meridie adſurgunt *Turenne*, *Brive*, *Tulle*, *Vſerche*: ſupremum eſt *Limoge*, Lemouicum, caput regionis, ad *Vienne* fiumen, id eſt Vigennam, vrbs ampla & culta. Inde ad occaſum conuerſa

PERI-

PERIGORD, Petrocorienſis regio. *Pergueux*, Petrocorium, vrbs præcipua & epiſcopalis: ceteræ *Bergerac*, *Sarlat*, *Montignac*. Extrema ad Oceanum

SANTONIA, *Saintonge* ſiue *Xaintonge*, Santonum tractus, inter Garumnam & Pictauienſem provinciam: *Saintes*, Mediolanum Santonum, vrbs primaria ad *Charente* amnem: *S. Iean. d'Angeli*, Angeriacum: *Taillebourg* & *Rochefort* ad eundem fluuium: *Pons* oppidum cum caſtro: ad mare *Rochelle*, Rupella, ſtupenda obſidione 1628 Hugonotis erepta: & *Bruage*: Hæc de primæ diuiſionis gubernatione prima, ſiue *Vaſconica*: ſequuntur tres reliquæ, quæ infra Ligerim habentur.

Occitaniæ quæ pars vlterior Narbonenſis Galliæ eſt, in auſtrum ſubiacet

RVSCINONENSIS comitatus, *Rouſſillon* vulgo, inter Cataloniam & Languedoc ad oram interni

maris ſitus. Gallici nunc iuris eſt, Hiſpanis pace Pyrenæa concedentibus. In finibus Cataloniæ *Ceret*, prope fluuium *Tech*, Tecum: ad mare *Colioure*, Caucoliberis; *Elne*, Helena, cuius epiſcopatus Perpinianum translatus eſt: *Perpignan* autem amni *la Tet* appoſitum, caput prouinciæ & propugnaculum, quod *Ruſcinonem*, vnde nomen regioni eſt, incrementis ſuis hauſit, vt ex ruinis nihil niſi turris, *la Tour de Rouſſillon*, ſuperſit: *Salſes*, Salſulæ, & *Leucate* in Occitaniæ confini litore. Occidentalis pars Comitatus CONFLANS appellatur, vbi *Villa Franca* & *Prades* ſunt.

LANGVEDOC, Latine *Occitania*, a Garumna ad Rhodanum vsque inter mediterraneum mare & Gebenne iuga porrigitur. Diuiſa eſt in ſuperiorem, (*le haut Languedoc*) ſiue occidentalem; & inferiorem (*le bas*) ſeu orientalem: SVPERIORIS caput eſt *Toulouſe*, Toloſa, ad Garumnam, vrbs archiepiſcopatu, academia, & iuri-

iuridico conuentu (parlemento) ornata: *Rieux*, Riui,ad eundem amnem in finibus Consuaranorum: *La vaur*, Vaurum, episcopalis: *Puy Laurent*, Podium Laurentii, academiam nuper Reformatam habebat: *S. Papaul*, fanum S. Papuli; *Pamiers*, Apamiæ: *Mirepoix*, Mirapincum: & ad Cataloniæ fines *Foix* oppidum cum castro, etiam Comitatus nomen, sub quo Mirepoix & Pamiers continentur. Hæc in primo tractu siue maxime occidentali: plus in orientem vergunt *Alby*, Albiga (vnde regio Albigeois appellatur) ad Tarnem fluuium, episcopalis: *Castres*, Castrum: *Carcassone*, Carcasso ad Atacem (*Aude*) amnem valide munita: *Alet*, Alecta, ad amnem eundem in limite inferioris Occitaniæ.

In INFERIORE prouincia (*le bas Languedoc*) est *Narbona* ad Atacem fluuium prope mediterraneum mare, vrbs antiqua & archiepiscopalis, supra quam *Beziers*, Bliterræ siue Beterræ

terræ ſitæ, epiſcopatu claræ, & *Pezenas*, Piſcenæ, *S. Pons de Tomieres*, Tomeriæ, *Lodeve*, Luteua, ambæ epiſcopales: *Agde*, Agatha, in ora maris, vti etiam *Montpellier*, Mons Peſſulanus, & hæ quoque epiſcopales: altera etiam academia: a qua prope *Lunel* abeſt, & ſupra hanc *Sommiers*, Sumeriæ; *Vzes*, Vcetia, inter quam & Nemauſum *Pont du Gard*, in Vardone (nunc *Gardon*) amne: *Nismes* autem, Nemauſus, antiquitatis Romanæ reliquiis, amphitheatro maxime, vrbs ſplendida, etiam epiſcopalis. Quæ reſtant, ripæ Rhodani impoſitæ ſunt, vt *Pont S. Eſprit* in confinio tractus Viuarez: *Beaucaire*, Belloquadra, propinqua Nemauſo: *Aiguemorte* ad oſtium Rhodani occidentale. Ad Occitaniam Foſſa quoque Regia pertinebat, *le Canal de Languedoc*, Ludouici XIIII opus, qua ex Oceano in Mediterraneum mare nauigetur. Erat autem ex Garumna, nauigabili amne, in Atacem, hodie *l' Aude*; ſiue

potius

potius ad Setium vsque promontorium (*le Cap de Sete*) quod inter Narbonem & Montem Pessulanum est, deducta, & iuxta *Port Loüis*, portum Ludouici, infra Volcarum stagna mari coniungebatur. Sed operosior fuit hæc fossa, quam nunc vtilis est, ruinis variis impedita. Supra Occitaniam in parte septentrionali sunt LES SEVENNES, hoc est Gebennæ montes, prouincia satis ampla, in tres partes diuisa, GIVAUDAN, in qua *Mende* siue *Mande*, Mimantum: VIVAREZ, vbi *Viviers*, Viuarium, episcopalis vrbs: & *Pradelles*, Pratellæ: PAÏS DV VELAY, in qua *le Puy*, Anicium, sedes itidem episcopalis.

DELPHINATVS, *le Dauphiné* incolis, inter Rhodanum, Sabaudiam & Prouinciam sita regio, in superiorem seu orientalem; & inferiorem ac Rhodano vicinam distinguitur. In SVPERIORE est *Grenoble*, Gratianopolis, ad *Isaram* amnem, caput totius Delphinatus, ac sedes Parlamenti:

lamenti: & ſupra eam in Sabaudiæ limite *la Grande Chartreuſe*, celebre monaſterium, ſui ordinis tum origine, tum conuentu annuo nobilitatum: inferius *Die*, Dea vel Dia, ad Drunam (*la Drome*) amnem: *Luc*, Lucus Auguſti, ad eundem fluuium: *Gap*, Vapincum, epiſcopalis: *Embrun* vel *Ambrun*, Ebrodunum, archiepiſcopalis ad fluuium Druentiam; *Briançon*, Brigantium, Pedemontium verſus. INFERIORIS ad Iſaram eſt *Romans*, Romani; & ſupra hunc amnem ad Rhodanum *Vienne*, Vienna, vetus vrbs & archiepiſcopalis: infra confluentes *Valence*, Valentia, epiſcopalis: *Montelimart*, Montilium Ademari: & *S. Paul de trois Chaſteaux*, Auguſta Tricaſtinorum, in Auenionenſis Comitatus confinio.

PROVINCIA, *la Provence*, intra Delphinatum & mare ſita, Italiam maxime vicinam habet. In maritimis ſunt, & quidem oſtia verſus Rhodani amnis, *Martegues*, Ptolemæo Mari-

Maritima Colonia: *Marseille*, Massilia, portu prædita & antiqua dignitate: *Toulon*, Telo Martius, navale Gallorum: *S. Tropez*, fanum S. Torpetis: *Frejûs* siue *Erejuls*, Forum Iulii: *Antibe*, Antipolis, in collimitio Italiæ. Hæc in maritimis. Ad Rhodanum inter ostia & Druentiæ confluentem *Tarascon*, Belloquadræ opposiia: & propius ostia ad diuortium fluminis, *Arles*, Arelate, vrbs archiepiscopalis, quondam caput Arelatensis regni: inter Massiliam & Druentiæ flumen *Aix*, Aquæ Sextiæ, antiqua colonia, nunc arhiepiscopatu & iuridico conuentu clara: inde in orientem magis vergunt *Brignolle*, *S. Maximin*, & *Apt*, Apta Iulia, episcopalis: *Fayence*, Fauentia: *Draguignan*, & *Vence*, Vintium, ac *Grasse*, Grassa, haud procul Antipoli: in septentrionem *Senez*, Sanitium; *Digne*, Dinia; *Folcalquier*, Forum Neronis; *Sisteron*, Seguстero, *Glanderes*, Glandata, episcopalis.

Prouinciæ huius pars olim fuerunt.

runt, nunc alienæ ditionis, Comitatus Auenionensis, *Comtat Venaisin*, & Principatus Arausiensis, *d' Orange*. In Comitatu VENAISIN, qui ad Pontificem Romanum pertinet, metropolis *Avignon*, Auenio, ad Rhodanum, paullo supra confluentem Druentiæ, archiepiscopi etiamnum & academiæ, aliquando etiam ipsius Pontificis sedes. Ad Druentiam *Cavaillon*, Cabellio siue Caballio; & episcopales ab vtroque flumine reductæ vrbes *Carpentras*, Carpentoracte, & *Vaison*, Vasio. In hoc tractu est singulari eoque supremo iure est PRINCIPATVS ARAVSIONENSIS, & in eo vrbs *Orange*, Arausio, vna leuca ab Rhodano, quatuor Auenione in septentrionem remota. Hactenus de partibus Galliæ infra Ligerim, quibus Aquitania & Narbonensis vt plurimum explicata fuit: sequuntur partes circa Ligerim, itidem in quatuor Gubernationes distributæ.

BRITANNIA MINOR, Gallis

Gallis *la Bretagne*, olim Armorica, in vltimo ad occaſum angulo ſita, a Britannis nomen accepit, qui a Saxonibus expulſi in his oris dicuntur conſediſſe. Portuoſa peninſula eſt, & INFERIORIS quidem poſt Gobæum promontorium, nunc *Cap Saint Mabé*, ſunt hæ vrbes: *Breſt*, Brivates Portus, florens in occidentali latere ad ſinum Oceani (*Baye de Breſt*) emporium: in ſeptentrionali litore *Saint Pol de Leon*, Leona, & *Treguier* ſiue *Lantriguet*, Tricorium, ambæ epiſcopales vrbes: in auſtrali, paullum remota a mari *Quimper* cognomine *Corentin* ſiue *Cornüaille* (quod regionis Cornubiæ nomen eſt) latine Coriſopitum, epiſcopatu inſigne: & *Quimperlay* ad fluuium *Laittu*: & proxime Oceanum *Port Loüis*, Portus Ludouici, munitum oppidum ad oſtium amnis *Blavet*, Blabiæ, etiam ex portus commoditate haud parua incrementa cepit: *Vannes* ſiue *Vennes*, Venetiæ, prope æſtuarium *le Morbiban*,

han, caput prouinciæ inferioris, episcopatum habet & Parlementi curiam: mediterraneæ *Mortaix*, Mons relaxus; *Hennebont*, & aliæ.

SVPERIORIS Britanniæ sunt in septentrione *S. Brieux*, Briocum, episcopi sedes: *Saint Malo*, Maclovium, portu celebratum; *Dol*, Dola, itidem episcopalis; & in australi parte *Nantes*, Nannetes, ad Ligerim, vrbs episcopatu & commerciis egregia: mediterraneæ, & quidem ad septentriones, *Dinant*, & *Fougeres*, Filiceriæ: ad *Vilaine* flumen *Vitré* siue *Vitray*; & *Redon*; ac inter vtramque *Rennes*, Rhedones, prouinciæ primaria & episcopalis.

Ab ortu adiacent, quæ sub Aurelianensi præfectura generali sunt, nempe

MAINE, Cenomanensis provincia, in qua *Mayenne*, Meduana, & *Laval*, Vallis Guidonis, ad fluuium *Maine*: & *Sablé*, Sabolium, & *Beaumont*, Bellomontium ad *Sarte* fluuium:

um: *le Mans*, Cenomanum, caput regionis, epiſcopatu inſigne: *la Ferte Bernard*, Feritas Bernardi: *Chaſteau du Loir*, Caſtrum ad Lædum, amnem, qui Gallis *le Loir*, viriliter; at Ligeris, celebratior fluuius, *la Loire*, ſexu ſequiore appellatur.

ANJOU, Andegauienſis tractus, cuius caput eſt *Angers*, Andes, ſiue Andegauum, epiſcopalis ciuitas, inter trium amnium (Maine, Sarte, le Loir) confluentes atque Ligerim: *Pont de Cé* ibidem in Ligeri: at *la Fleché*, Flexia, ad Lædum: *Beaufort*, Bellofortium, & *Baugé*, Balgium, inter Lædum ac Ligerim, *Saumur*, Salmurium, ad Ligerim, adhuc nuper celebre Vniuerſitate Reformata, etiam regioni adiacenti nomen SAVMVROIS imponit, ad quam *Mircheau*, Mirabellum, & *Richelieu* ex Pictauienſi diœceſi referuntur.

PERCHE, Perticenſis prouincia, ad Normandiam hinc in ſeptentriones ſpectat. Diuiditur in Superiorem

riorem siue Magnam (*le grand Perche*) in qua sunt *Nogent le Retrou*, Nouigentum Rotrudum; *Bellesme*, Bellismum, & *Mortagne*, Moritania; & Inferiorem siue Minorem (etiam *le Perche Govet* vocatur) cuius est *Chasteauneuf*, & alia obscuriora. In meridiem contra tendit trans Ligerim

POICTOU, Pictauiensis regio, eiusque caput *Poictiers*, Pictauium, veteri episcopatu clarum: circumiacent in SVPERIORE parte *Partenay*, Partheniacum, *Moncontour*, *Niort*, *S. Maixent*, S. Maxentii fanum; *Castelleraud*, Castrum Heraldi: INFERIORIS & Oceanum spectantis sunt *Fontenay*, Fontenacum; *Lusignan*, patria Guidonis, regis Hierosolymitani, quinque leucis ab Andibus: *Luçon* siue *Lusson*, Luciona; & *Olonne* in ora Oceani, cum capaci portu & burgo, cuius nomen est *les Sables d' Olone*, Arenæ Olonenses.

Adiacet in austrum ANGOUMOIS, Engolismensis prouincia, Santonum regioni

regioni & Petrocorienſium confinis, cuius præcipua vrbs & epiſcopi ſedes eſt *Angoulesme*, Emboliſma ſeu Inculiſma: ceteræ *Cognac*, Conacum, *Rochefoucault*, Rupes Fucaldi, *Jarnac*, *Chaſteau Neuf*, & *Vertevil*. Vertolium. Sed ad Ligerim reflectimus, vbi Andegauienſem & Pictauienſem regiones ab ortu contingit

TOVRAINE, Turonenſis tractus, cuius metropolis & arhiepiſcopi ſedes, *Tours*. Turones, olim Cæſarodunum, ad Ligerim: *Amboiſe*, Ambacia, ad eundem fluuium: inferius *Loches*, Lochia; *Lisles Bouchard*, Inſula Bocardi, ſupra Vigennæ & Croſæ (*la Creuſe*) confluentes: *Chinon*, Caino, iuxta eosdem mixtos fluuios, qui poullo infra in Ligerim infunduntur.

BEAVSSE, Belſia, laxe amplam prouinciam iuxta Ligerim ſignificat, (*la Grande Beauſſe*) cuius Bleſenſis & Aurelianenſis, atque etiam expoſitarum multæ, Perticenſis, Cenomanenſis, Andegauienſis, Pictauienſis, & a-

liæ quoque partes ſunt: nunc arctis finibus inter Sequanam & Ligerim circumſcribitur, diſtincta ab aliis, quas comprehendebat, atque ita eius oppida ſunt *Chartres*, Carnutum ſiue Carnutes, vrbs clara & epiſcopalis, inter Sequanam & Ligerim fere media: *Chaſteaudun*, caſtrum Dunum; *Touri* & *Pluviers*, Pluuerium; *Eſtampes*, Stampæ: *Vendoſme*, Vindocinum.

BLESENSIS AGER, *le Blaiſois*, propior eſt Ligeri. Vrbs *Blois*, Bleſæ, illi amni appoſita ſplendore & amœnitate excellens: & *Romorentin*, ſeu *Remorantin* ad *Saldram* flumen.

AVRELIANENSIS PROPRIA, (*Orleanois*) a præfectura generali diſtincta, caput habet *Orleans*, Aureliam ſiue Aureliam, amplam ad Ligerim vrbem, epiſcopatu & academia claram: quibusdam videtur vetus Genabum eſſe, quod M. Aurelius imperator inſtaurauerit. Ad eius agrum pertinent *Baugeney*, Balgentiacum, & *Meun* ſiue *Mehun*, Magdunum, iuxta eun-

eundem fluuium: *Clery*, Clariacum, oppidulum æde S. Virginis, & in ea miraculis, vt creditur, clarum.

BERRY, Bituricensis regio, ab ortu Ligerim, sed nondum flexum, ab occasu Turonensem Pictauiensemque agrum habet. Caris fluuius, vulgo *le Cher*, in superiorem secat (*le haut Berry*) quæ Ligerim respicit; & inferiorem, (*le bas Berry*) quæ ad fines Pictauienses tendit. SVPERIORIS sunt *Bourges*, Biturix siue Bituriges, vrbs archiepiscopalis & in primis clara: supra eam seu Boream versus *Sancerre*, Sacrum Cæsaris; *Vierzon*, Virsio; *Concressaut*, Concordiæ saltus; *Chastillon* cum cognomine *sur Loire*, ad Ligerim: in austrum a metropoli vergunt *Dun le Roy*, Regiodunum, & *Saint Amand*, Amandopolis. INFERIORIS trans Carim sunt *Issoudun*, Exoldunum, *Chausteau Roux*, Castrum Rufum: *le Blanc*, Oblincum, ad Crosam fluuium. Huic tractui ab ortu adiacet

NIVERNENSIS, *le Nivernois*, incolis, cuius caput eſt *Nevers*, Nivernum, vrbs epiſcopalis, propter Ligeris & Elaveris (vulgo *l' Allier*) confluentem, infra quem in eadem ripa *Decize*, Decetia, & ſupra illum *la Charité*, Charitas, & *Coſne*, Conada. Dextrorſum declinant a flumine *Corbigny*, Corbiniacum, *Clamecy*, Clameciacum, in cuius ſuburbio epiſcopus habitat Bethleemenſis. Trans flumen ſiue inter Ligerim & Elaverim *Saint Pierre le Moutier*, Monaſterium S. Petri.

Hæc de ſecunda Præfectura circa Ligerim generali: tertia eſt

BVRGVNDIA inferior, ſiue Ducatus, a Niuernenſi prouincia ad fluuium *Saóne*, id eſt Ararim, porrecta inter Campaniam & Lugdunenſem regionem. Vrbs prima & iuridici conuentus *Dijon*, Diuio vel Diuionum, in Lingonum, antiqui populi, ſede: inde in occaſum ſita *Semur*, Semurium, in tractu, quem *Auxois*, id eſt Alexienſem dicunt, quia Alexia, nunc

vicus

vicus *Alise*, ibidem fuit: vlterior *Auxerre*, Antiſſiodorum ſeu Altiſſiodorum, ad amnem *Yonne*, Icaunam, vrbs epiſcopalis, cum tractu ſuo (*l'Auxerrois*) Burgundiæ annexa. In Septentrionem tendit *Chaſtillon*, cognomine *ſur Seine*, ad Sequanam: in auſtrum a metropoli vergunt *Arnay le Duc*, & *Autun*, Auguſtodunum, in Æduorum agro, epiſcopalis ciuitas: *Beaune*, Belna; & inferius in Araris ripa itidem epiſcopalis vrbs *Challon*, Cabillonum, quæ vt facilius a *Chalons* Campaniæ, id eſt Catalauno diſtinguatur, cognomentum ſæpe *ſur Saône*, ſupra Ararim, adiunctum habet: *Tournus*, Trenorchium, & *Maſcon*, Matiſcona, in eadem ripa Lugdunum verſus: contra *Bourbon Lancy*, Borbonium Anſelmium, prope Ligerim. In ortum hibernum adiacet

BVRGVNDIAE COMITATVS, vulgo LA FRANCHE COMTE, quæ & Superior Burgundia vocatur, veterum Sequanorum

 ſedes,

ſedes, Lotharingiam ab ſeptentrione, Breſſiam a meridie, ab ortu autem Heluetiæ partem attingens, Hiſpanorum nuper diuturna poſſeſſione fuerat, quibus Galli etiam, poſtquam eripuerant, pace Aquisgranenſi 1668 reſtituerunt: mox iterum auferentes pacificatione ad Neomagum ſibi confirmari curauerunt, vt nunc ſit Galliæ provincia. Principes vrbes *Beſançon*, Veſontio, noſtris Biſantz, archiepiſcopi ſedes, ſicut *Dole* academiæ: vtraque ad amnem Dubim (*le Doux*) poſita. *Gray*, ad Ararim. Ceteræ *Veſoul* a ſeptentrione; *Salins* Salinæ, & *Arbois* Arborosa, ad meridiem, in quo tractu Geneuam verſus ſitum eſt oppidum *Saint Claude*, S. Claudii fanum, ſiue Monaſterium Iurenſe, a quo adiacens mons *Iura* ſiue pars eius, dicitur mons S. Claudii.

BRESSIA ſupereſt, *la Breſſe*, & quæ ſub ea comprehenditur, BEVGESIA, *le Bugey*, ex tertia circa Ligerim præfectura, quæ multis vna prouincia

uincia sunt, aliis distinctæ: vtraque ineunte superiore sæculo Francici iuris facta, cum antea essent Sabaudici. Commendatur *Bourg en Bresse*, Burgus Bressiæ, sic cognominatus, vt ab aliis huius nominis, *Bourg sur mer* prope Burdegalam; & *le Bourg de S. Andeol* in Viuariensi tractu ad Rhodanum, distingui facilius possit: sita est inter Ararim & Rhodanum medio loco. Propior Rhodano BEVGESIA, cuius oppida sunt, *le Belley*, Bellicum, episcopalis dignitatis; & superius ad vtramque Ripam *Seissel*, Sissum: ac prope Geneuam ac Lemanum lacum, *Gex*, Gesium.

LVGDVNENSIS, (*le Lyonnois*) ex quarta medii ordinis præfectura. Caput *Lyon*, Lugdunum, ad Araris & Rhodani confluentem, antiqua colonia, archiepiscopatu a Christianis aucta: cui in occasum subiacent *Monbrison* & *Feurs*, Forum Segusianorum: & *Ville Franche* ad Rhodanum.

ALVERNIA, *l'Auvergne* in-

colis, Lugduno ad occaſum obiecta veterum Aruernorum ſedes, in ſuperiorem, quæ auſtralis & montoia eſt; ac inferiorem ſiue borealem, planam ac riguam diuiditur. SVPERIORIS eſt *Saint Fleur*, S. Flori fanum, epiſcopi ſedes; & *Aurillac*, Aureliacum. INFERIORIS, etiam totius prouinciæ caput eſt *Clermont*, Clarus Mons, vrbs epiſcopalis; circumſitæ *Riom*, Riomum, & *Aigueperſe*, Aquæ Spertiæ, a ſeptentrione: *Iſſoire*, Iſſiodorum ad flumen Elauerim a meridie: ab ortu *Billon*, *Cropiere*, Curtipetra: *Tiers*, Thierium.

BORBONENSIS prouincia, *le Bourbonnois*, hinc ſeptentrionem ſpectat. Præcipuam vrbem *Moulins*, Molinum, amnis Elauer alluit: proxima eſt *Bourbon l'Archambaut*, Borbonium Arcimbaldi, a qua nomen priuinciæ eſt. Ab auſtro ſubiacent *Varennes*, Varennæ, etiam ad Elaverim; *Monluſſon* ad Carim (*le Cher*) amnem: *Gannat* prope confinia Alverniæ.

verniæ. Ab occaſu hiberno ſubiacet

LA MARCHE, Marchia, inter Lemouicenſem & Bituricenſem regiones. *Gueret*, ſiue Garactum, eſt caput ſuperioris Marchiæ, ſicut *le Dorat*, Oratorium, inferioris: *Bourganeuf* in finibus Pictauienſis.

Hæc de præfecturis circa Ligerim: ſupra hoc flumen in ſeptentrionali parte reliquæ quatuor occurrunt, e quibus prima eſt

NORMANNIA, *la Normandie* incolis, Oceanum Britannicum ab occaſu & ſeptentrione; Cenomanenſem & Perticenſem tractum a meridie; Inſulam Franciæ ac Picardiam ab ortu habens. Diuiſa eſt in duas partes. INFERIORIS Normanniæ (*la Baſſe Normandie*) ſiue occidentalis, maritimæ vrbes ſunt *Avranches*, Abrincæ, in Britanniæ Minoris confinio: *Coutances*, Conſtantia Caſtra, breuiter remotæ a mari vrbes, altera etiam epiſcopalis: *Granville* autem

tem impoſita mari, inter vtramque. *Cherboury* in extremo peninſulæ borealis angulo: *Carentan*, *Bayeux*, Baiocaſſina vrbs, itidem epiſcopalis, a qua tractus circumiacens *le Beſſin* appellatur: *Caen*, Cadomum, ad Olinam ſiue Ornam (*l'Orne*) fluuium, caput prouinciæ inferioris: *Saint Sauveur*: *Pont l'Eveſque* ad Tolcam (*la Toucque*) fluuium, a quo per interiora regredienti occurrunt ad Ornam amnem *Seez*, Sagium, epiſcopatu ornatum; *Alençon* in limite auſtrali, ad Sartam fluuium: *Falaize*, *Argentan*, *Vire*, *Saint Lo*, Fanum S. Laudi.

SVPERIORIS Normanniæ inter Tolcam & Sequanæ oſtium ſunt *Honfleur* & *Quillebeuf* ad mare ſeu æſtuarium Sequanæ: intus *Liſieux*, Lexouium, ad Tolcam: ad alterum ſiue ſeptentrionale æſtuarii litus, *Harfleur*, Harfleuium, & *Havre de Grace*, Portus Gratiæ, vrbs portu & munimentis celeberrima, ad ipſum oſtium Sequanæ ſeu æſtuarii: *Dieppe*,

Deppa, emporium cum capaci portu, ſed longius a Sequana remotum. Interiacet in eodem litore *S. Valery* cognomine *en Coux*, id eſt in tractu Caletenſi, quemadmodum promontorium etiam, quod proximum Portui Gratiæ eſt, *Cap de Coux* vocatur. *Arques*, Arca, vicus prope Deppam prœlio 1589 inſignis: *Eu* iuxta mare in Picardiæ confinio: ad dextram Sequanæ ripam caput provinciæ *Roüen*, Rothomagus, archiepiſcopi ſedes: & propinquius oſtio *Caudebec*: in altera ripa *Vernon*, & vlterius *Evreux*, Ebroicæ, & ad Riſelam (*la Rille*) amnem *Beaumont le Roger*, & *Ponteau de mer*, Pons Audomari; ſed *Vernevil*; Vernolium, in limite Perticenſi; & paullo ſupra *l'Aigle*, ad Aquilas, & *Harcourt*.

PICARDIA Normanniam in maritimo tractu excipit, quæ etiam longe a mari inter Franciæ inſulam, & Belgicas prouincias recedit. Picardiam ſub Oceano contingit Pon-

ticum, LE PONTHIEU, parua regio, cuius oppida sunt *S. Valery* ad Somonæ (*la Somme*) ostium; *Abbeville, Doulens*, Dulendium, *Rue, Monstreüil*, Monasteriolum. Vlterior tractus Bolionensis, LE BOULENOÏS, cum Comitatus titulo, in quo est *Ardres*, munitum oppidum: sed primaria vrbs & episcopalis *Boulogne*, Bononia, ad fretum Britannicum, in quo etiam portum habet: inter quem & Caletum, vicus est *Ambleteuse*, cuius portus nuper amplificari cœptus est. Tandem *Calais*, Caletum, cum portu eximio ad idem fretum, Picardiæ, tanquam terminus, adiungitur. In mediterraneis sunt *Amiens*, Ambianum, ad fluuium *la Somme*, caput prouinciæ, sedes episcopi: & ad idem flumen, *Corbie, Perone, Saint Quentin*, Fanum S. Quintini, olim Augusta Veromanduorum, vnde ager hodieque LE VERMANDOIS appellatur. Præterea ad Picardiam pertinent *Ham*, & ipsum in Veromanduis: *Roye*, Ro-

Rodium; & ad Oesiam amnem *la Fere*: vltra eum *Cressi, Guise, & Vervins*, Verbinum.

FRANCIA, siue INSVLA FRANCIAE, *l'Isle de France*, prouincia perampla & ex præfecturis Galliæ præcipua, comprehendens præter Franciam Propriam, multas minores regiones, vt Bellouacensem, Nouiodunensem, (*le Noyonnois*) Suessionensem, agrum Valesium, Hurepoësium, Vastiniensem & alios: sita inter Picardiam ad septentrionem, Campaniam ad ortum, Normanniam ad occasum, & Belsiam ad meridiem. Rigatur nobilibus fluminibus, Sequana, Matrona, Æsia siue Oesia, & Axona. Caput tum prouinciæ, tum totius regni *Paris*, Parisii siue Lutetiæ, vrbs amplissima ad Sequanam siue *la Seine*, regis, archiepiscopi, vniuersitatis, & omnis culturæ ac splendoris sedes. adiacet proxime *Charenton*, burgus cultus, ecclesia nuper Reformata celebratus, ad Matronam, qui mox ad

Conflans, Confluentes, ſeceſſum amœnum archiepiſcopi Pariſienſis, Sequanæ miſcetur: *Bois de Vincennes*, caſtrum: *Saint Denis*, S. Dioniſii fanum, abbatia & regum mauſoleo clarisſimum: *Argenteüil*, in ripa dextra Sequanæ: *Saint Cloud*, fanum S. Clodoaldi, in ſiniſtra ripa, quod Duci Aurelianenſi, fratri Regis, ſedem præbet ordinariam: in eadem ripa *Saint Germain* cognomento *en Laye* regius ſeceſſus iuxta idem flumen, antequam Oeſiam accipit: poſt confluentem *Poisſi*, Piſſiacum, *Meulan*, Mellentum, & *Mante*, Medunta: ad Oeſiam *Pontoiſe*, Pontiſara ſiue Oiſiæ Pons; *Beaumont*, cognomine *ſur Oiſe*, Bellomontium; *Creil*, Creolium. Inter Oeſiam & Eptam fluuios VOLCASSINVS tractus, *le Vexin*, *Francois* cognominatus, vt ab altera parte trans Eptam in Picardia diſtinguatur; in quo præter Pontiſaram, quam diximus eſt *Magny*, Magniacum; & *Chaumont*, Caluus Mons: quibus a ſep-

ſeptentrione obiacet BELLOVACENSIS Ager, *le Beauvaiſis*, in quo epiſcopalis vrbs *Beauvais*, Bellouacum eſt, quod videtur vetus Bratuspantium: & *Clermont*, cognomine *en Beauvaiſis*. Inter Oeſiam, Marnam & Axonam, SILVANECTENSIS Comitatus, LE COMTE DE SENLIS, cuius caput *Senlis*, Siluanectum eſt, epiſcopalis ciuitas: poſt hanc in Picardiæ confinio *Compiegne*, Compendium, prope confluentes Axonæ & Oeſiæ, aliquando Regis ſeceſſus; & VALESIA, *le Velois*, vbi *Creſpi*, ſiue *Crepy*, Crepiacum: SVESSIONENSIS Ager, *le Soiſſonnois*, vbi *Soiſſon*, Auguſta Sueſſonum, princeps vrbs & epiſcopalis, ad Oeſiam fluuium. Præterea in Picardiæ finibus *Noyon*, Nouiodunum Veromanduorum, ſiue Nouiomagus: & *Laon*, Laudunum, munitum oppidum & epiſcopatu donatum: ad Sequanam infra Pariſios *Corbeil*; & in VASTINIO tractu *le Gaſtinois* vulgo, *Melun*, Melodunum;

& paruo a flumine interuallo meridiem versus *Fontainebleau*, regiæ deliciæ, haud procul a Belsiæ Picardiæque limitibus: & vlterius in meridiem *Nemours* ac *Montargis* ad Lupiam (*Loine*) amnem. Eodem tractu, sed supra Parisios, occasum versus, mediocri spatio a Sequana distant *Versailles*, Versalia, oppidum cum splendido palatio, vbi aula regia commoratur. Hinc in meridiem magis prospicit HVREPOESIVM, *le Hurepois*, vbi præter *Corbelium* (*Corbeil*) supra memoratum, *Dourdan*, Durdanum, ad Belsiæ confinium est; & *Monfort l'Amaury*, Monfortium Almarici; tandem in limite Normanniæ *Dreux*, Drocum: & *Anet*, Anetum, splendidum castrum ad fluuium Eburam.

Hæc de insula Franciæ, cultissima totius Galliæ prouincia, in mediterraneis, longissima a mari sita, cuius meditullium, Ager Parisianus, proprie FRANCIA appellatur, ceteræ partes suis nominibus vtuntur, vt

Ga-

Gastinois, *Beauvaisis*, & aliis. Sequitur ab ortu

CAMPANIA, *la Champagne*, inter Franciam, Belgiam, Burgundiam & Lotharingiam posita. Ab occasu Franciam attingit BRIA, *la Brie*, cuius sunt *Meaux*, Meldæ, ad Matronam vrbs episcopalis, decem leucis a Parisiis distans: *Chasteau Thierri*, Castrum Theodorici, ad eundem fluuium; & *Provins*, Prouinum quatuor leucis distans a Sequana in septentrionem. Briæ parua pars ad Franciam pertinet, *la Brie Francoise*, in qua oppidum *Bri Comte Robert* situm est. Eodem tractu, meridiem versus, in limitibus Belgiæ, est SENONENSIS Ager, *le Senonois*, Campaniæ annexus, cuius metropolis, *Sens*, Senones sunt, vrbs archiepiscopalis, ad Icaunum, (*l'Yonne*) fluuium. Propriæ autem Campaniæ caput sunt *Troyes*, Trecæ siue Tricasses, ad Sequanam, vrbs munita & episcopi sedes, patria celebris Iudæi R. Salomonis, qui vulgo Iar-

Iarchi, tanquam ab oppido Lunel, dicitur. Ad Matronam ſunt *Ay*, Ageum, *Chalons*, Catalaunum, epiſcopalis ciuitas; *Vitri le Francois*, Legia Victrix, aut Victoriacum; *S. Dizier*, Fanum S. Deſiderii, *Joinville*, Ioanuilla; *Vignori*, *Chaumont*, & his celebrior ac epiſcopalis vrbs *Langres*, Adomatunum & *Lingones*, prope fontes Matronæ. Inter Matronam & Axonam *Reims*, Rhemi, olim Durocortorum, archiepiſcopi, primatis Galliæ, ſedes, etiam academiæ: ſupra Axonam, *Retel*, & in Luzenbourgenſium confinio *Mouſon*; in Hannoniæ, *Rocroy*, Rupes regia, munitum oppidum, iuxta Arduennam ſiluam. Prope abeſt tractus ad Moſam, qui Campaniæ acceſſit, in quo ſunt *Sedan*, vrbs culta, & *Charleville*, munita arx, illa in dextra, hæc in ſiniſtra Moſæ ripa: interiacent *Mezieres*, Maceriæ. Sed ex terminis ad interiora reuertimur. Ad ſiniſtram Matronæ *Vaſſy* prope Ioanuillam; ad dextram, *Monteclair*: inter

ter Matronam & Sequanam amnis Albula, *l'Aube*, cuius oppida sunt *Arcis*, & *Bar sur Aube*: at *Tonnere*, Tornodorum, iuxta fines Burgundiæ.

Tandem in Galliæ finibus inter Heluetiam, Italiam, Delphinatum ac Rhodanum sita est SABAVDIA, *la Savoie*, vetus sedes Allobrogum, non quidem pars regni, sed proprio principi, cuius & Pedemontium est, subiecta. In septentrione sub Lemano lacu *Thonon*, Tunonium, *Bonne* & *Bonneville*, alterutra Bautæ Allobrogum: *Anneçi*, Annecium, hodie sedes Genuensis episcopi, ad lacum Annecium: in meridiem vergunt *Chamberi*, Camberium, caput regionis, ad Isaram fluuium; *Montmelian*, validum munimentum incisum rupi, ad Delphinatus limitem, in dextra ripa Isaræ. In ortum magis prospiciunt *Moustiers*, cognomento *en Tarantaise*, Monasterium Tarentasiæ, vrbs archiepiscopali dignitate insignis: *S. Morice*, Mauricii fanum: & inferius *Saint Jean*

de

de Morienne, Fanum S. Ioannis in Mauriana valle, vrbs episcopalis.

* Ad Galliam quoque pertinent Episcopatus, Lotharingiæ quondam detracti, *Metz*, *Toul*, *Verdun*, de quibus in Lotharingia sub Germania.

INSVLAE CIRCA GALLIAM.

In mari Britannico contra Normanniam sunt *Garnesey*, & *Iarsey*, siue *Gersey*, Anglorum insulæ: in Aquitanico, quanquam non maiores, celebratiores tamen sunt BELLISLE, Pulchra Insula, prope Britanniam Gallicam, e regione Portus Ludouici: ISLE DE RE, Insula Regis, Rupellæ opposita: & ISLE D'OLERON contra Carenthoni ostium, vtraque 1684 inundationibus grauissime adflicta. HEYSANT, Vxantus, iuxta Britanniam minorem. Nec prætereunda, quamuis admodum parua & fluuialis, non marina, mari tamen proxima, insula Phasianorum, *Isle des Faisans* Gallis, in fluuio Vedaso (*Bidassoa*) qui Galliam ab Hispania inter

S. Iean

S. Iean de Luz & Fontarabiam difterminat. In hac enim celebris illa pax 1659, quæ a Pyrenæis nomen habet, compofita fuit. In mari mediterraneo funt iuxta Prouinciam ISLES D'YERES fiue HIERES, ab oppido vicino *Yeres* prope Toulon nominatæ, quarum nomina funt *Porqueroles, Porte Croz*, & *Isle de Levant.*

CAPVT IV.

DE HELVETIA ET VALLESIA.

HEluetia paullo latior hodie eft, quam olim erat Ager Heluetiorum. Rauracos enim & alios inclu-dit, qui quondam feparati ab Heluetiis erant. Limites ergo conftituimus a feptentrione & ortu Rhenum; a meridie lacum Lemanum & Vallefiam; ad occiduo Iuram montem & Burgundiæ Comitatum. Montofa regio, & multis lacubus diftincta.

Galli

Galli vocant *la Suiſſe*, noſtri die Schweitz / ſiue Schweitzerland.

Populus libertatis amantisſimus in XIII *Cantones* ſiue Pagos aut ſocietates diſtinguitur, quos verius *ciuitates* veterum more appellares, ſiue ab vrbe mœnibus cincta, ſiue a vico ſiue a regione denominantur. Hunc autem inter ſe ordinem obſeruant: *Zürch, Bern, Lucern, Vri, Schwitz, Vnderwald, Zug, Glaris, Baſel, Friburg, Solothurn, Schafhuſa, Appenzell.* Ita noſtra dialecto vocantur: Latina nomina, ſi differunt, ſuo quodque loco adiicie- mus. Ex his pagis ſeptem ſunt Catholici, Lucerna, Friburgum, Solodurum, Tugium, *Zug*; Vrania, *Vri*, Siluania, *Vnderwald*, & Switia; quatuor Reformati, Tigurum, *Zürch*, Berna, Baſilea, Schafhuſa: duo vtramque religionem tolerantes, Glarona, *Glaris*, & Abbatiscella, *Appencell.* Ex his etiam vrbes ſunt Zürch, Bern, Lucern, Zug, Baſel, Friburg, Solothurn, Schafhuſa: reliqui ſocietatem & poſ-

ſes-

ſesſionem ſuam vel a vicis immunitis nominant, vt Switia, Glaris, Appenzell; vel a regione, vt Vri, & Vnderwalden.

Et tredecim hisce ciuitatibus (*Cantons* vocant) conſtat libera & potens Reſpublica Heluetiorum, ſanctis fœderibus mirifice inter ſe deuincta: non autem his omnis abſoluitur Heluetia. quo enim quiſque pagus (Cantòn) potentior eſt eo plura vel oppida vel vicos ſuæ ditionis vel priuatim, vel communiter cum aliis fecit, vt propterea diſtingui oporteat inter *Rempublicam* Heluetiorum ex dictis XIII pagis compoſitam: & inter *ſubditos* Heluetiis, ſiue ditioni illorum ſubiectos: quibus tandem accedit tertius ordo *ſociorum* tam intra præſcriptos Heluetiæ fines, quam extra illos, qui vel cum vniuerſa republica & omnibus XIII Cantonibus, vel cum aliquibus tantummodo horundem fœdus inierunt. De ſingulis, quantum breuitas noſtra permittit,

mittit, perſpicue & diſtincte agemus.

A Burgundiæ Comitatu inter lacum Geneuenſem ſiue Lemanum & Neocomenſem (Neuburger See) ſitum eſt VAVDVM, Gallis *le païs de Vaud*, noſtris die Waat/ tractus ciuitatis B rnenſis, in quo præcipuum oppidum eſt *Lauſana* ad lacum Lemanum, nobilitata epiſcopatu & academia: *Moudon*, Minnodunum, Germanis Milden/ ad *la Broye* amnem: *Yverdon*, Ebrodunum, ſub lacu Neocomenſi: *Auvenches*, Aventicum, noſtris Wiſligsburg/ ad lacum Moratenſem a meridie, ſupra quem oppidum *Morat*, Murten noſtris, poſitum eſt, Bernatibus & Friburgenſibus communiter ſubditum. Trans lacum Neocomenſem eſt *Granſon*, ſub dominio Bernatum & Friburgenſium: & *Neufchaſtel*, Neuburg / in Heluetio agro, ſub proprio Comite, Duce Longouillano, at ſaluo protectionis iure, quod Bernatibus manet. FREIBVRG, nunc epiſcopi Lauſanenſis, ſedes vndique

dique Bernatenſi agro coarctatur. BERNA autem culta ciuitas & in Cantonibus validisſima, ad Arolam fluuium, vulgo *Aar*, in cuius inſula *Arberg* oppidum pariter Bernatibus ſubiectum eſt. Eorundem eſt *Arau*, Arouium, eidem flumini, ſed magis in ſeptentriones tendenti, adpoſitum, vbi quatuor Reformatæ ciuitates ſuos conuentus habent. Tractus iuxta hoc flumen, *Arrgau* appellatur, in eoque ſitum eſt etiam *Burgdorf*, oppidum cum caſtro, ditionis Bernenſis. LVCERNA quoque in Argoia ſita, ad lacum qui per anfractus ad Siluanenſem vsque regionem porrigitur, vrbs nobilis ex XIII pagis, ſed ignobilioris territorii, Bernæ ad hibernum ortum oppoſita. SOLODVRVM, noſtris *Solothurn*, Gallis *Soleurre*, & Gallici legati ad Helvetios ſedes, in Arolæ ripa boreali ſita, anguſti agri, ſed nitida & culta ciuitas eſt, inter Arouium & Biennam media.

Trans hunc amnem, Rhenum ver-

ſus territorium eſt epiſcopi Baſileenſis, in quo ſunt *Brontrut*, Brunduſia, Gallis *Porentru*, in Burgundici Comitatus confinio, ſedes epiſcopi Baſileenſis; & *Delsberg*, Gallis *Delemont*. Sed hæc iurisdictionis epiſcopalis ſunt, nec ad Helvetiorum fœderatam rempublicam pertinent. In eodem tractu *Bienna*, noſtris *Biel*, ad lacum cognominem, ſed libera, & Heluetiorum ſocia. BASEL autem, ſiue *Baſilea*, vrbs ad Rhenum ſita & academiæ laude clariſſima, pars eſt fœderatæ Heluetiæ, in cuius agro prope Reinfeldam in colle vicus *Augſt* cum multis antiquitatis veſtigiis conſpicitur, quæ Auguſtam ibi Rauracorum fuiſſe teſtimonia ſunt: in altera ripa prope vrbem vicus *Hüningen* a Gallis nuper valide munitus eſt.

Supra Rhenum, ſed orientem verſus, & propior Brigantino lacui eſt SCHAFHVSA, & ipſa in Cantonibus, ſed paruæ iurisdictionis, etiam extra Heluetiæ limitem, ponte tameu eidem

dem coniuncta. Inter hanc & Basileam *Eglisau*, Tigurinis subdita, ad Rhenum, cui in eadam ripa occasum versus adiacent *Zürzach*, peramplus vicus, & Keyserstul/ Forum Tiberii, sed hoc sub dominio episcopi Constantiensis. Proximæ Basileam versus ad Rhenum sunt quatuor ciuitates Waldenses, Wald-Stådte/ Austriacæ ditionis, quarum quædam cis Rhenum, fere in Heluetiæ solo, si ille terminus est, videntur positæ, nempe *Reinfelden*, & *Lauffenburg*; verum de his agemus in Germania cum reliquis transrhenanis. Inter lacum Brigantinum & Schafhusam, est oppidum Tigurinorum *Stein* trans Rhenum, Helvetiæ tamen ponte iunctum. Ex limite ad interiora Heluetiæ reuertimur.

ZÜRCH, Tigurum, ad lacum cognominem clara ciuitas, gymnasium habet: inter hanc & Rhenum ad amnem Limagum (*Limmat* vulgo) est *Baden*, Aquæ Helvetiæ siue Castel-

lum Aquarum, non tam thermis notum oppidum, quam comitiis fœderatæ reipublicæ. Patet octo antiquioribus pagis. Dicitur etiam Ober-Baden/ tanquam thermæ ſuperiores. Adiacent in auſtrum *Mellingen* ditionis octo pagorum: & *Bremgarten*, ad *Vrſum* flumen: at *Ruperſweil*, Ruperti villa, quæ diuidit Tigurinum lacum in ſuperiorem & inferiorem, quinque pagis ſubdita eſt. *Kyburg*, quod Comitatui quondam nomen dedit, eſt etiam Tigurinorum.

Inter Lucernam & Tigurinum lacum eſt ZVG, Tugium, cognomini ſed minori lacui adſitum: & paullo auſtralior SCHWITZ, Switia, vicus amplus, & caput cognominis pagi, etiam hodierni nominis, quo totam Rempublicam ſignamus, fons & origo, ad *Mutam* fluuium, poſt tergum lacus, quem vocant der Waldſtædter See. Sub lacu enim tractus ille ſilueſtris eſt, quem VNDERWALDEN appellant, & pagum ſiue Cantonem con-

constituit, cuius caput est *Stanz*, vicus maior. Pagus autem hic per quernam siluam in superiorem & inferiorem diuiditur, & nomen ab inferiore, quod latior est, accepit. Mons a latere est inter Stantiam & Lucernam, Pilati exitu fabulosus. Sub extremo lacu, oppidum est *Altdorf*, primarium pagi VRI, cuius cetera longius in austrum vergunt ad *S. Gothardi*, montem Alpinum. Orientalem Heluetiæ partem GLARIS & APPENCELL, duo reliqui pagi, continent, vterque a vico primaria nominatus. *Glaris* inter Valdensem lacum & Rhenum: *Abbatiscella* inter Ruperti villam & eundem fluuium prædiues burgus. Quatuor inde leucis in septentrionem distat oppidum *S. Gall*, id est S. Galli Fanum, insignem habens abbatiam, cuius præsul est princeps imperii Romani, & ex præcipuis sociis Heluetiorum. *Weil* inde in occasum recedit, vbi Sangallensis abbas sedem fixit. Tractus ibi est TVRGAW, cu-

ius primaria oppida habentur *Frauenfeld*, & ad Rhenum, inter Stein ac Schafhusam, *Dissenhofen*. Prope a S. Galli fano abest *Constantia*, nostris Costnitz/ ad lacum Acronium, Boden-See/ vbi Rhenus ex hoc in lacum se Venetum effundit, episcopalis vrbs, antea etiam imperialis. nunc in potestate Archiducum Austriæ. Intus in Heluetiæ finibus sita sunt pleraque, quæ Constantiensis episcopus, Heluetiorum socius, ditione sua tenet, vt *Episcopicella*, & alia.

Hactenus de Cantonibus ipsis, & potioribus, quæ illis subdita oppida sunt in Heluetia. Quatuor enim Italicas præfecturas, vbi *Lugano*, *Mendrisi*, *Lucarno* & *Vallis Madia* sunt, in Italia cum Mediolanensi Ducatu, ad quem pertinuerunt, enarrabimus. *Socii* restant, e quibus Constantiensem episcopum, & Sangallensem abbatem, qui intra fines Heluetiæ sunt; ac vrbem Biennam siue Biel/ Neocomum siue Neuburg/ supra lustrauimus.

Ein-

Einsiedelensis autem abbatia, peregrinationibns famosa, ad pagum Switiam, a quo prope abest, pertinet. *Geneva*, inclita civitas ac libera, & fœdere iuncta Bernatibus ac Tigurinis, academiam & episcopalem dignitatem habet, verum episcopus, postquam ciues sacra superiori sæculo mutarunt, plerumque Annecii in Sabaudia commoratur. Sita vrbs in ore Lemani lacus, Genfer-See/ quo Rhodanus effunditur, atque ita in communi limite Heluetiorum atque Sabaudiæ est.

VALLESIA quoque, *le Vallays*, Wallifer-Land/ ad hanc societatem pertinet, inter Italiam & Helvetiam medio situ, per quam Rhodanus inter ortum suum & Lemanum lacum decurrit, tota inalpina, & iugis suis prope inaccessa. Superior in orientem vergit; Inferior occasum respicit. Oppida iuxta Rhodanum sunt *Sitten*, Sedunum, Gallice *Sion*, caput gentis, episcopatu insi-

gne; *S. Morice*, Mauricii fanum, vbi ſedet epiſcopus Sedunenſis, clavis totius regionis: inter vtrumque *Martinach*, forte Octodurum, Gallis *Martigny*, paullo longius a ſiniſtra ripa Rhodani reductum.

In ortum adiacent, qui GRISONES dicuntur, Graupünter / Rhætorum pars, fœderati Heluetiorum. Terminos habent ab occaſu Heluetiam, a qua per Rhenum diuiduntur: a ſeptentrione Sueuiam, ab ortu Tirolenſem Comitatum: a meridie Italiæ partes. Et ipſi libertate gaudent, diuiſi in tres ordines, nempe *fœderis ſuperioris*, quod etiam Caninum vocatur: *Domus Dei*, & tandem *decem Iudiciorum*. Caput regionis eſt *Chur*, Curia, prope Rhenum, epiſcopalis: propius hoc flumen a ſeptentrione eſt *Meyenfeld*; ab auſtro Curiæ, *Furſtenau*.

Subſunt Griſonibus Comitatus CLAVENNENSIS & VALLIS TELLINA, Veldlin. Clauennæ Comitatus

tatus est inter Grisones, Vallem Tellinam, ac Italiam. *Chiavenna*, Clauenna, Germanis Cleve/ oppidum huius comitatus ad *Mainam* fluuium: alterum huic vicinum *Plurs* montis imminentis ruina 1618 oppressum est. VALLIS TELLINA, *la Valtellina* Italis, Italiæ propinqua, ad radices Alpium Rhæticarum, ab Addua flumine rigatur, habetque *Morbegno*, Morbonium, *Tiranum*, *Sondrium* (Sonders) quibus & *Bormium* (Worms) Comitatus nomine adnumerantur.

CAPVT V.
DE
XVII. PROVINCIIS BELGICIS.

SEptendecim prouinciæ, quibus *Belgicarum* nomen vulgo tribuitur; pars veteris Galliæ Belgicæ sunt: post Burgundico Ducatui adnexæ, cum quo in ditionem Austriacorum

venerunt, & ab his ad Reges Hiſpaniæ. Septem ex illis, Hiſpanorum dominationis & ſacræ inquiſitionis pertæſæ, ſuperiori ſæculo defecerunt, fœderatam inter ſe rempublicam conſtituentes, quam Hiſpani diuturnis bellis fruſtra repetitam, Weſtphalica tandem pace 1648 declararunt liberam. Ex decem reliquis, quæ Hiſpanicæ poſſeſſione remanſerant, Galli interea multas magnasque partes abripuerunt, pacificationibus diuerſis, Pyrenæa, Aquisgranenſi, Nouiomagenſi, poſtmodum conceſſas, vt adeo hoc tempore a multis, præſertim Gallis geographis, inter Hiſpanicum, Gallicum & Fœderatum Belgium tripartito diſtinguatur. Nos & ſitus rationem & poſſeſſionis habebimus, ab iis prouinciis initium facturi, quæ explicatis Galliæ partibus propinquiores exiſtunt. Primum itaque generatim poſſeſſiones delineabimus: deinde prouincias ſecundum ſitus poſitionem diſpiciemus.

Quæ

Quæ ex ſeptendecim prouinciis nuper Hiſpanici iuris erant, nunc autem partim Hiſpanici, partim alieni ſunt, decem numerantur, Flandria, Brabantia, Arteſia (*l' Artois*) Hannonia (Hennegau) Geldriæ pars, Namur, Luxenburg, Limburg, quibus in Brabantia adduntur Antwerpienſis Marchia, & Dynaſtia Mechlinenſis. Reliquæ ſeptem fœderatæ ſunt & liberam rempublicam conſtituunt, Hollandia, Selandia, Friſia occidentalis, Zutphania, Vltraiectina, (Utrecht) Tranſiſalana, (Over-Iſſel) ac Gröningenſis. Geldriæ partes ſub Zutphania continentur, aut cum ea vnam prouinciam faciunt. Præterea extra ſuas prouincias fœderati Ordines nunc poſſident in Flandria, *Hulſt*, *Sluis*, & cetera infra recenſenda: in Brabantia *Maſtrich*, *Hertzogenbuſch*, *Breda*, *Grave*, *Bergen ob zoom*: in Limburgenſi *Falkenburg* & *Dalem*.

Belgium Gallorum ſiue Francicum comprehendit Arteſiam totam

maiorem ac meridialem partem Hannoniæ, partem Flandriæ ad occaſum & meridiem protenſam, Ducatus Luxenburgici partem auſtralem, pace Pyrenæa conceſſam, cui 1684 ipſum caput prouinciæ *Lüzzenburg* ſiue *Luxenburg* poſt operoſam obſidionem adiectum, ſed Ryſwicenſi pace eſt redditum. Ex quibus facile ad colligendum eſt, quæ Hiſpanis ex Belgicis prouinciis relicta ſint, nempe Flandriæ pars ad ortum & ſeptentrionem. Brabantiæ plurima: pars Hannoniæ borealis: Namurcenſis Comitatus: partes Limburgi & Geldriæ, Luxenburgi reliquum, cum metropoli. Sic facies rerum ſe habebat quum hoc primum ſcripſimus: bellorum autem fortuna ſubinde aliquid ablatum fuit aut reſtitutum: & vltimo tempore 1706 a Britannis Belgisque Sociis Carolo III Hiſpanorum regi, multa quæ a Gallicis præſidiis tenebantur, ſunt adquiſita & ad dominum reducta legitimum,

timum, v.g. Brügge, Dam Gent, Antwerpen, Bruxellæ, Audenarde, Dendermonde, Ostende, Löven: & grauiori obsidione Meenen & Ath.

Fluuii maiores in Belgis sunt *Mosa*, die Maass, *Scaldis*, die Schelde, *Rhenus*, qui post diuortia nomen fecte & ostia amittit. Dexter enim alueus in Isalam Drusiana fossa effluit, vulgo Issel dictus: sinister Waal, Vahalis: & *Leccus*, medius alueus, Leck vulgo, infunduntur Mosæ: vnus per Traiectum & Lugdunum ductus nomen quidem Rheni retinet, sed similior fossæ quam fluuio, aquam suam non effundit. Mosa etiam post Dordracum dispensatur & sinester alueus *vetus Mosa* dicitur. Mediocria aut minora flumina multa sunt, *Legia* (*le Lys* Gallis, *Leye* Belgis) quæ ad Gandavum Scaldi miscetur: *Scarpe* eidem inter Tornacum & Duacum: Sabis (*la Sambre*) in Hannonia: Tenera, Demera, & alia.

ARTESIA, incolis *l'Artois*, regio eſt Picardiæ ab occaſu & meridie: ab ortu Flandriæ & Hannoniæ contermina, Comitatus titulo vſa. Caput eius *Arras* ſiue *Atrecht*, Atrebatum, vrbs ampla & epiſcopalis ad fluuium Scarpam: *S. Omer*, Fanum Audomari, itidem epiſcopalis: & antea munitum *S. Venant*, Fanum S. Venantii, in Flandriæ finibus; adhuc autem bene munitæ, *Aire*, Aria, in Flandriæ collimitio, *Bethune* ad amnem *la Biette*, octo leucis ab Atrebatio in ſeptentrionem: *Heſdin*, Hedina, in Picardiæ limite: *Bapaumes*, Bapalma: *Saint Paul*, proprii Comitatus nomine inſignitum oppidum; *Lilers*, Lilerium, vrbecula; at *Terovanne*, Taruana, a Carolo V exciſa, adhuc in ruinis iacet ad amnem Legiam. Tota Arteſia hoc tempore iuris Gallici eſt. Huic

FLANDRIA in ſeptentrionem obiacet, ad oceanum vſque extenſa, in cuius parte GALLICA *Dovay*, Dua-

Duacum, ad Scarpam, academiæ domicilium; & *la Bassee*, Bassia, antea munita, in Artesiæ limite: *Ryssel*, Gallis *Lille*, Latinis *Insulæ*, vrbs nitida & permunita, caput totius Belgici Francici: *Dornik*, Gallice *Tournay*, Tornacum, ad Scaldim: *Orchies*, *Lanoy*: *Rouselar*, in septentrionem inde prospiciunt *Ypern*, Ipers Gallis, episcopalis: *Armentieres*, Armentariæ, ad flumen Legiam: ad mare *Dünkirche*, munitissimum oppidum cum tuto portu: *Grevelingen* (Gall. *Gravelines*) in eodem littore permunitus portus inter Dunkircham & Caletum: intus paullo *Werne*, Gallice *Furnes*, vix vna leuca a mari, cultum & munitum oppidum: & *Vinoxberg*, Mons S. Vinoci, prope Dünkircham; arx *Mardick*, quondam munita & vicina Dunquercæ, nunc disiecta iacet: *Meenen*, seu *Menin* recens munitum oppidum ad Legiam (*le Lys*) amnem, vna leuca a Cortraco:

FLANDRIAE HISPANICAE caput

put eſt *Gent*,Gandauum,vrbs ad Scaldim ampliſſima ; ad idem flumen *Oudenarde*, Aldenarda & *Dendermonde*, ſiue *Dermonde*, Teneramunda , illa Tornacum verſus ; hæc inter Gandauum & Antwerpiam : *Aloſt* inter Gandauum & Teneramundam, Comitatus nomine, quo *Ninove* pertinet : ad Legiam *Harlebeck*, & nobilius *Cortrick*, Gallice *Courtray*, Cortracum , ſæpe a Gallis ereptum & reſtitutum: ſicut etiam *Dixmuda* ad *Iperlam* fluuium, inter Ipras & Oſtendam media : *Geertsberg*, Gerardi Mons , Gallice *Grandmont*, immunitum nunc oppidum ad Teneram flumen : propior oceano *Brügg*, Gall. *Bruges*, vrbs ſplendidiſſima, epiſcopatu inſignis: *Dam* oppidulum permunitum inter Brugas & Clauſulas, quaſi Brugarum propugnaculum: *Blankenberga*, munita amiſſis *Clauſulis* : in littore *Oſtende*, tertio a Brügis lapide, portu prædita, diuturna obſidione 1601 ad 1604 facta clarior ; inter hanc & Dunquercam

cam *Nieuport*, Nouus Portus, egregium munimentum cum capaci portu.

Eſt etiam Flandriæ pars, vt prædiximus, in poteſtate fœderatorum Belgarum, Flandria Hollandica Baudrando, Hiſpanis ante Monaſterienſem pacificationem erepta. *Hulſt* oppidum huius partis eſt; & *Schluis*, Clauſulæ; & *Ardenburg*, ac mari propius *Iſendick*, munitum oppidulum, & *Sas de Gent*, arx a Gandauo quatuor milliariis in boream remota. *Birvliet*, munitum oppidum in inſula cognomine contra Iſendicum.

BRABANTIA in medio Belgicarum prouinciarum Ducatus titulo inſignita, terminatur a ſeptentrione Hollandia & inferiori Geldria: ab ortu Geldria ſuperiori & Epiſcopatu Leodienſi: a meridie Hannonia & Comitatu Namurcenſi: ab occaſu Flandria & Selandia. Diuiſa quondam in IV partes Lovanienſem, Bruxellenſem, Antwerpienſem & Boſcoducenſem: nunc ex poſſeſſionis iure com-

commode diuiditur in partem *Hispanicam*, quæ maior eſt; & *Fœderatorum Belgarum*, quæ ſeptentrionalis.

In HISPANICA BRABANTIA *Brüſſel*, Gallis *Bruxelles*, Bruxellæ, caput prouinciæ & ſedes Gubernatoris Hiſpanici. *Antwerpia* (noſtris Antorff / Gallis *Anvers*) in maximis Europæ vrbibus ad Scaldim: *Lillo*, caſtrum prope eundem fluuium. Inter vtramque in ortum vergunt *Mecheln*, Gallis *Malines*, Mechlinia, archiepiſcopalis, & ſedes iuridici conuentus, ad Demeram fluuium; ad quem in ortum ſubiacet *Arſchot*, Ducatus titulo inſignitum: & *Dieſt* ſub dominio vtili Principis Arauſiaci. Inter Arſchotum & Mechliniam meridiem verſus Löven / Gallice *Louvain*, Louanium, academia clarisſimum: *Thienen*, (Gallis *Tillemont*) in Hanoniæ finibus: *Vilvorden*, inter Bruxellas & Mechliniam ſitu medio: *Liere*, Lira, (quibusdam Niueſdum) munitum ad *Netham* amnem altero millia-

ria

tia à Mechlinia in ſeptentrionem diſtans. *Gemblour*, Gemblacum, Gallis *Giblou*, in Namurcenſi confinio, ſub tetrarchia Louanienſi. *Senef* vicus, prœlio inter Gallos & ſocios exercitus Belgarum 1674 nobilitatus, in limite Hannoniæ inter *Reux* & *Nivelle*. Etiam *Geldenacken*, ſiue *Iudoigne*, in Louanienſi tetrarchia, victoria Britannorum & fœderatorum Belgarum 1706 celebrius factum oppidum.

Brabantiæ *ſeptentrionalis* pars ad *Fœderatos Belgas* pertinet, in quo ſunt *Bergen ob zom*, a paruo fluuio ſic dicta; *Breda*, tum aliis ornamentis, tum pacificatione Anglorum & Fœderatorum Belgarum 1667 inſignis: *Herzogenbuſch*, Silua Ducis (Bosleduc & *Bolduc* Gallis) & ad Moſam *Grave*: ad eundem fluuium ſed inferius in confinio Leodienſi, *Maſtrich*, Traiectus ad Moſam, ſingulæ vrbes munitisſimæ & operoſis expugnationibus noſtra patrumque ætatis memorabiles.

HANNONIA, noſtris Henne-

gau/

gau/ Gallis *Haynaut*, inter Arteſiam, Brabantiam, Namur, & Picardiam ſita, Sabi, id eſt *Sambre* fluuio ſecatur: Scaldi & Moſa a lateribus alluitur. Pars in ditione Gallorum eſt. Hiſpanis parent *Mons* ſiue *Bergen*, Montes; *Ath* ſiue *Aeth*, ad Teneram fluuium inter Montes & Altenardam media; vtraque vrbs fœdere Ryswicenſi recuperata: ad eundem amnem *Leſſines* vrbecula: *S. Ghislain* ſiue Guilain, Fanum S. Gisleni; & *Binſch*, prope Hainam amnem: *Fontaine*, ad Sabim. *Engvien* Ducatus titulo clarum; *Hall* fano B. Virginis in finibus Brabantiæ.

DITIONIS GALLICAE ſunt ad Scaldim *Camerick*, Gallis *Cambray*, Cameracum, vrbs archiepiſcopalis in Arteſiæ confinio, a Carolo V Hanno-niæ adiecta, cum antea imperialis eſſet: ad eundem fluuium *Bouchain*, Bochaniam, & *Valenciennes*, Valentiana, munitæ vrbes: *Condé*, Condatum, ad confluentem Hainæ & Scaldis: ad Sabim *Maubeuge*, Malobodium: & *Beau-*

Beaumont prope idem flumen, inter quod & Scaldim, *le Quesnoy*, Quercetum; *Bavay*, Bauacum: inter Sambram & Mosam *Avesnes*, Auennæ; *Chimay*, *Philippeville*, Philippopolis, munita: *Landrecy* prope fontes Sabis.

NAMVR Hannoniæ in ortum adiacet circa Mosam fluuium, parua regio, Comitatus titulo insignita. Caput eius *Namur* siue *Namen* est, quod & Namurcum dicitur: situm ad læuam Mosæ, vbi Sabim recipit. *Charlemont* a Carolo V conditum in monte, quem idem amnis præfluit. *Bovines*, Bouiniacum, ad eundem amnem oppidulum: *Charleroy*, Caroloregium, ad Sabim fluuium in Hannoniæ confinio, arx munita: sex inde millibus passuum in septentrionem, aut ortum potius æstiuum, distat *Fleury*, vicus cruentis prœliis 1622 & 1690 nobilitatus: at *Valcourt* trans Sabim in finibus Leodicensium.

LIMBVRG Ducatus nomen inter Iuliacensem agrum & Leodiensem

ſem medii. Transmoſanus tractus reſpectu Brabantiæ, *le pais d'outre Meuſe*, perſæpe vocatur. Pars meridionalis Hiſpanorum eſt, vbi *Limburg* ſita, vrbs primaria, quæ prima nuper in poteſtatem Caroli III, Hiſpanorum regis, venit. Reliqua pars ad Belgas Fœderatos pertinet, in qua *Dalem* eſt duabus leucis a Leodio reductum: *Falckenburg*, Gallice *Fauquemont*; & Hertzogen-Rode, Gallis *Rolduc*, Rodia Ducis, quæ oppida pax Nouiomagenſis quidem reſtituit, ſed munimentis multata. *Wick* vero, ſiue Vicus ad Moſam, e regione Traiectus (*Maſtrich*) firmiter munitus eſt. Huic Transmoſanæ, parti in meridiem ſubiacet.

LVZZENBVRGENSIS Ducatus inter Moſam & Moſellam, & in auſtrum ad Lotharingiam vsque extenditur. Caput *Luzzenburg* ſiue *Luxenburg*, in media prouincia ſitum ad fluuium *Alſitz*, Alizontem, 1684 a Gallis expugnatum, ſed 1697 cum inſer-

inſerto Comitatu Chinenſi, eiusque capite *Chiny*, Ryswicenſi pace Hiſpanis redditum. Præterea Gallis prope Lotharingiæ fines ad Moſellam ſubſunt *Dietenhofen* , Gallis *Theonville*, Theodonis Villa ; & *Königsmachern*, Machra regia : & *Rodemachern* : ſed Moſam verſus *Monmedy*, Mons medius, permunitum oppidum: *Damvilliers* nunc ſine munitionibus : & *Arlon* ad fontes huius amnis : *Carignan*, vt nouisſime dici cœpit *Ivois*, Epoiſſus ſiue Epuſium, vna leuca a Moſa, ad Campaniæ limitem. Relicta Hiſpanis, poſtquam 1684 metropolis Luzzenburg erepta fuit, (nunc vero reddita) *Baſtonac*, Gallis *Baſtoigne*, Benſonancum: *Roche*, rupes, & *Grefenmachern* ad Moſellam, ac alia ignobiliora. *S. Veit* & *Viande* ſunt ditionis Arauſiacæ.

* DVCATVS BVLLIONENSIS etiam in hoc tractu eſt ad ſiluam *Arduennam*, cuius ſunt; *Boüillon* intra ſiluam, vnde nomen ducitur: *Rochefort*,

fort, S. Hubert, Mirevart: & *Hiergues* & alia, quorum poſſesſio Duci huius nominis Nauiomagenſi pacificatione ad amicam litis compoſitionem relicta fuit.

Ex his in Geldriam progreſſuris Epiſcopatus Leodienſis medio itinere obiicitur. Germaniæ quidem accenſitus in Weſtphalico Circulo: ſed vndique cinctus Belgarum prouinciis, quem vt prius expediamus ordo inſtituti noſtri requirere videtur, quippe non tam ad poſſesſionis iura, quam ad ſitum ac poſitionem geographo reſpiciendum eſt. LEODIENSIS ergo EPISCOPATVS, Stifft Lüttich/ caput habet *Luyk* ſiue *Luitich*, Leodium, Gallis *Liege*, epiſcopalis dignitatis, iuxta Moſam, ad quod flumen, Namurcum verſus, media via eſt *Huy:* & infra Namurcum *Dinant*. Inter Traiectum & Ruremundam *Maſeik* ad eundem amnem. Ad Sabin *Thuin*, Thunium, a Gallis 1683 muniri cœptum: ad Demeram

Haſſelt:

Haſſelt: inter Demeram & Moſam *Tongren,* Tungri, ſiue Aduatica Tungrorum; & *S. Truyen,* Fanum S. Trudonis. *Spa*, vicus, Fons Tungrorum; ſalubribus aquis celebratus, in limite Limburgenſi.

GELDRIAE Ducatus late etiam *Zutphaniam* comprehendens; a ſeptentrione Tranſiſalaniam & mare auſtrinum, Suyder-See; ab ortu Cliuiam; a meridie Brabantiam & Iuliacenſem agrum; ab occaſu Hollandiam & Vltraiectinam reſpicit. Hæc decima & vltima prouinciarum Belgii eſt, in qua Hiſpani aliquid poſſident; quæ ſequentur, omnes ſunt in ditione fœderatorum Ordinum. Nos autem Zutphaniam ſeparantes, reliquam Geldriam in Hiſpanicam diſtinguimus & Fœderatorum provinciam. Hiſpaniæ paret pars auſtralis, cuius vrbs *Geldern* nomen regioni dedit, inter Venlomen & Rhinbergam ad Nierſam amnem permunita: *Wachterdonk* ad eundem

fluuium: *Ruremund* ad Mosam, vbi *Roram* (Roere) recipit: *Venlo* in eadem Mosæ ripa oppidum munitum ad Iuliacensem limitem: & *Stephanswerth*, oppidum munitum itidem ad Mosam.

Fœderatorum Geldria distinguitur in *Velauiam*, die Velau/ inter Rhenum & Fleuum lacum: & *Betauiam*, die Betau/ inter Rhenum & Vahalim. VELAVIAE est *Arnheim*, Arenacum, ad Rhenum paullo infra vicum *Iselort*, vbi per Drusi fossam in Isalam deriuatur: *Wageningen*, ad idem flumen prope Rheinbergam: & ad Austrini maris orientalem oram *Harderwik*, munitum oppidum, & academia ornatum: ac *Elburg*: sed *Hattem* ad Isalæ ripam sinistrum tribus leucis, ab ostio. Nec prætereundum *Loo*, vicus cum arce amœnissima Principis Arausionensis, nunc Regis Borussici. BETAVIAE vrbs prima *Niemegen*, Nouiomagus, ad Vahalim, nuperrima pacificatione celebrior facta:

facta: *Tiel* & *Bommel*, ad eundem fluvium: *Culenburg* ad Rheni alueum, qui *Leck* vocari cœpit: *Buren* Comitatus titulo clarum oppidum inter Leccum & Vahalim amnes. Oppidulum *Keſſel* prope ſiniſtram Moſæ ripam inter Rœrmund & Venlo, videtur caſtellum Menapiorum eſſe. In eadem ripa, ſed in occaſum æſtiuum, poſt Grave, ſitum eſt *Ravenſtein*, cum agro ſub dynaſtiæ titulo ad Cliuiæ Duces pertinens, ſed magis in Brabantiæ finibus eſt, quam, Geldriæ, quemadmodum Grave etiam, vicinam vrbem, Brabantiæ adnumeramus. Atque hæc ad occaſum. In limite orientali ſeu collimitio Geldriæ atque Cliuiæ, *Schenkenſchanz* in diuortio Rheni munimentum, a Gallis operoſe 1672 captum, poſt Brandenburgico Electori reſtitutum, a quo fœderati Ordines 1681 receperunt. Alii Cliuiæ illud accenſent.

ZVTPHANIA Geldriæ pars orientalis inter Iſalam ad occaſum,

Cliuiam ad meridiem, Monaſterienſem regionem ad ortum, Tranſiſalanam a ſeptentrione. *Zutphen* vrbs ad Iſalam, vbi Berkelam recipit: ad quem fluuiolum eſt *Lochem*; & permunitum *Groll* ad amnem Slink: *Brefort* duabus leucis a Grolla auſtrum verſus: *Doesburg* ad Iſalam, vbi foſſa Druſiana ex Rheno augetur.

ZEELANDIAM a ſeptentrione Hollandia, ab ortu Brabantia; ab occaſu mari Germanico, a meridie Flandriæ partibus terminatur. Conſtat ex inſulis, quarum præcipuæ ſunt *Walchern*, (Valachria,) *Sudbeveland*, in meridie: *Schowen* (Scaldia) & *Duveland* in auſtrali parte eiusdem inſulæ: intermediæ *Nortbeveland*, & *Toln*. VALACHIA ex his primaria vrbes habet nauigationibus clariſſimas *Middelburg* & *Fluſingen*: inter vtramque eſt arx *Rameken*, quæ etiam *Zeeburg* appellatur, latine Ramua: *Arnmuyden* prope Middelburgum, cum portu oblimato: *Veer* ſiue *Campveer*, Be-

Beuelandiæ boreali oppoſita: arcem & portum habet ſub dominio Principis Arauſiaci. In BEVELANDIA auſtrali oppidum eſt *Goes* ſiue *Tergoes*: ſed magna pars inſulæ nuuc merſa eſt, das verdrunckene Land/ in cuius ora oppidum *Römerwal*, grauiter adhuc cum mari conflictatur. BEVELANDIAE borealis ſunt *Cortken* & *Campen*, ægre ex inundationibus ſeruata oppida. In SCALDIA *Ziricſee*, & *Brouwershafen*, munita oppida & portubus inſtructa. TOLEN vrbem habet inſulæ cognominem, bene munitam: *Martinsdyk* in Principis Arauſiaci ditione. Ceteræ inſulæ ſine oppidis inſignibus ſunt.

HOLLANDIA, ſupra Zeelandiam in ſeptentrionem poſita, diuiditur in auſtralem, ſeptentrionalem & mediam. Plena eſt vrbium populoſarum, munitarum, & mercatura nobilium: fluminibus, foſſis, maribus irrigua.

AVSTRALIS Hollandiæ ſunt ad

Mosæ æstuaria & Merouæi fossam (*Merwe*) alueum Mosæ borealem, *Dortrech*, Dordracum, synodo Reformatorum 1618 clarum; *Yselmunda*, vbi *Issel* Mosæ miscetur; *Roterdam*, vnde Erasmus cognominatur: *Schiedam*, vbi fluuius *Schie* influit in fossam Merouæi; & *Vlaerdingen*: ad Mosam, vbi Vahalim recipit, *Gorcum*: & antequam recipit, *Heusden*. Vicinum Gorkumo *Worcum*, sed in altera ripa: & *Leerdam* inter Gorcum & Viane: in Brabandiæ confinio *Gertrudenberg*; ad Leccam, *Vianen*, *Neuport*, *Schonhofen*: inter Rhenum & Leccam ad amnem Isselam *Iselstein*, *Outewater*, *Gouda*: ad Rhenum *Woerden*, & *Leyden*, Lugdunum, academia clarissimum: prope Oceanum *Haag*, Haga Comitum, burgus cultissimus, curia Fœderatorum Ordinum & consilii locus: & prope illum *Ryswick*, vicus pacificatione 1697 nobilitatus: *Schevelingen*, vicus maritimus apud Hagam: in vlteriori angulo *Gravesand*, sedes olim Hollan-

Hollandiæ Comitum: intus paullo *Delft*, Delphi ad fluuium *Schie*, vrbs insignis, cum portu, inde remoto ad Mosæ æstuarium, *Delfterhafen*: inter vrbem & Grauesand est *Honslardyk*, arx splendida Arausiaci principis. Huc pertinet etiam VORNIA, *Voorn*, insula, sub Mosæ æstuario, cuius præcipua vrbs *Briel* est; post eam *Garvliet*.

MEDIAE HOLLANDIAE vrbes, *Amsterdamum*, emporium nulli secundum, appositum ramo Austrini maris; in eodem litore est *Muyden*, & *Naerden* in Goeyland, quæ regiuncula Vltraiectinæ prouinciæ contermina est. *Harlem* autem ad lacum inde cognominatum inter Amsterdamum & Oceanum: vicinum *Bredenrode*: intus *Edam* in Austrino mari, & vnius leucæ interuallo *Monickedam*.

SEPTENTRIONALIS Hollandia intercepta est inter Oceanum & Austrinum mare, ad quod oppida habet *Horn*, *Enkhusen*, *Medenblick*: inter lacum proprium & Oceanum *Alkmar*:

vicum *Egmont*, comitatus titulo insignem, prope Oceanum. Borealiores insulæ famosæ, quæ naualia Hollandis præbent, *Texel* & *Vlieland*, Fleuo, per quarum portus ex Austrino mari in Oceanum nauigatur. Hollandiæ in ortum hibernum adiacet

VLTRAIECTINA prouincia, cuius caput est *Vtrecht*, Vltraiectum inferius, siue ad Rhenum, academia insigne oppidum, olim etiam archiepiscopatu. Subsunt quatuor oppida *Amersfort* ad fines Geldriæ: *Montfort* ad Issclam bene munitum: *Rhenen* ad Rhenum: *Wick*, Batauodurum, ad eundem amnem, vbi *Leck* vocari incipit, antiquo alueo, qui nomen retinet, ad dextram declinante, vt per Vltraiectum & Lugdunum transeat.

Supersunt tres prouinciæ trans Isalam & mare Austrinum, Transisalana, Frisia occidentalis & Gröningensis.

TRANSISALANA, Over-Yssel/

Yssel/ inter Geldriam a meridie, Frisiam & Gröningensem a septentrione, Comitatum Benthemensem ab ortu sita; ab occasu Isala est & Austrinum mare. Vrbes tres insignes habet, Dauentriam *Deventer*, ad Isalam, etiam litterarum sede celebrem, & olim episcopatu: *Campen* prope ostia eiusdem fluminis: & modice inde in ortum distat *Swoll*, celebre emporium. Oppida sunt *Hasselt*, ad amnem *Vecht*, Vidrum, qui mari propior *Swartewater*, quasi Nigra aqua, vocatur: proxime austrinum mare *Swarte Sluis* & *Vollenhoven*: ibidem ad *Aæ* ostium *Blockziel*, & vna leuca superius ad eundem amnem *Steinwick*: ad Vidrum *Ommen*, *Hardenberg*: ad Geldriæ fines *Ghoer*, *Diepenheim*: ad fines Benthemensis Comitatus *Enschede*, *Oldensiel* & *Otmarsen*, in tractu *Twente*: in limite Gröningensi *Cæverden*, arx munita & clauis prouinciæ Gröningensis, in tractu, qui *Trente* vocatur

FRISIA Occidentalis, West-

Frießland/in septentrionem ab Transisalana adsurgit, Oceano & Austrino mari terminata. Prouinciæ caput *Leuwarden:* ad Oceanum *Harlingen:* inter vtramque *Franecker*, academiæ sedes: *Dockum* inter Leuwarden & Gröningam, mare versus: inter Harlingam & Transisalanæ finem ad Oceanum sunt *Mackum* & *Worcum*, immunita oppida seu vici maiores: *Staweren* autem, Stauria, olim regia Frisiorum sedes & ante Amstelodami incrementa diues emporium. Intus *Bolswert*, *Slota*, & *Sneck* munitum oppidum, a mari aliquanto spacio remotum. Supra Frisiam sunt insulæ *Schelling* & *Ameland*. Inter Schellingam & Vlieland fretum *Vlie;* inter Schelling & Ameland fretum *Boerdiep*, quæ transitum in Oceanum nauigantibus præbent.

GRONINGENSIS prouincia ab ortu Frisiæ sub Oceano adiacet. Caput *Gröninga*, academiam habet & valida munimenta, quibus 1672

Mona-

Monasteriensis Episcopi obsidionem sustinuit: *Damm*, vicus celebris in septentrionem ortiuum a metropoli remotus: *Delfziel*, cum portu arx & propugnaculum ad ostium fluminis Gröningam & Damum perluentis. Cum Gröningensi prouincia coniungitur OMLANDIA, quasi *circa* Gröningensem *terra*, tractus sine munitis oppidis, tantum in præfecturas distinctus.

CAPVT VI.

DE BRITANNIAE REGNIS.

BRitannicæ insulæ tria distincta continent regna, *Anglicum* & *Scoticum* in magna insula, Galliæ ex septentrione opposita, quæ *Magna Britannia* dicitur: & *Hibernicum* in insula occidentaliore *Hibernia*. Tria autem hæc distincta regna hodie sub vnius potestate sunt, & magnum Bri-

tanniæ regnum constituunt. Singula seorsum explicamus.

I. REGNVM ANGLIAE.

Angliæ meridialis pars insulæ Britannicæ maioris, a freto Belgico in septentrionem porrecta ad oppidum *Barwick* & ad fluuium *Twede* in orientali litore: & ad Itunæ æstuarium (*Solwey*) ex latere occidentali. Diuiditur in duas partes, *Angliam* propriam, quæ & *Lœgria* appellatur, ac in ortum ac meridiem tendit: & *Walliam*, quæ pars est occidentalis. Vtraque in varias prouincias & comitatus subdiuiditur; plerique autem comitatus sunt primariis vrbibus cognomines, vti ex recensione patebit.

LOERGIAE siue propriæ Angliæ VII prouinciæ sunt maiores: olim minora regna Anglorum & Saxonum, nempe

I. CANTIVM, *Kent*, in quo princeps vrbs *Cantuaria*, incolis *Canterbury*, Gallis *Canterbery*, Belgis *Cantelberg*, archiepiscopalis ad *Stouram* fluui-

fluuium sita, olim Durouernum. In ortum adiacent ad *Medwey* flumen *Rochester* siue *Roffa*, episcopalis, & *Maidston*: ad Tamesis mari vicinæ dextram ripam *Gravesend* cum arce munita: & in æstuario Roffensi nauale regium iuxta oppidum *Chattam* & castrum *Vpton*. Proxime Londinium ad eundem amnem arx *Grenwick*: ad fretum *Dover*, Dubris, portu & in Belgas traiectu nobilis.

II. SVSSEXIA, quasi australis Saxonum regio, supra Gallicum mare inter freti angustias & insulam Wight extenditur. In litore sunt *Rye*, Rium, prope fretum, ex cuius portu Dieppam Galliæ traiectus facilis est: occasum versus *Chichester*, Cicestria: inter vtrumque *Arundel*, Aruntina, ad cognominem fluuium sed mari vicinum, comitatus titulo insigne oppidum, vnde *marmora Arundellina*, Comitis Aruntini sumtu ex oriente allata, propter vetustas inscriptiones commendantur. Pars septentrionalis

nalis dicitur Comitatus SVRRY, in quo ſunt regii ſeceſſus ad Tameſin *Kingſton*, & arx *Richmond*; ac paullo inferius *Nonſuch*.

III. VVESTSEXIA a tractu, qui ſupra inſulam Wight eſt, in extremum angulam occidentis porrigitur. Comitatus numerantur ſeptem, SVTHAMTONIA, vbi *Suthamton* & *Wincheſter* ſupra inſulam Wight ponuntur: & portu ſuo nota *Portsmuyden*. DORSETIAE, *Dorcheſter* eſt, & portus *Weymuth*: DEVONIAE *Pleymuth* capaci portu oppidum: *Exceſter*, Exonia: CORNVALLIAE ſiue Cornubiæ portus *Valmuyden*, & promontorium Bolerium, *The landes end*, in extremitate anguli occidentalis. SOMERSETIA ad Sabrinæ æſtuarium pertingit, vbi *Welles*, *Bathe*, epiſcoporum ſedes, & in Gloceſtriæ confinio vrbs *Briſtol*, Gallis *Briſtou*, epiſcopalis cum munito portu ad æſtuarium Sabrinæ. VILTONIA ſupra Suthamptoniam & Dorſetiam poſita ſeptentrionem verſus.

versus. Oppida *Sarisburg*, *Malmesbury*, Maldunense Cœnobium, *Calne*. Tandem BERCHERIA (*Barkeschire*) ad Tamesin pertingit, in qua sunt *Abington*, & ad Tamesin *Wallingfort*, & *Windsor*, secessus regius: ad *Kennet* fluuium *Neubury*.

IV. EASTSEXIA siue *Essexia*, quasi Ostsaxonia, supra Tamesis ripam borealem patens, duos Comitatus habet, Midlesexiam, & Essexiam propriam. In MIDLESEXIA est *London*, Londinium, vrbs regia & prænobile emporium ad Tamesin (*Temse*) nauigabilem amnem, cuius palatium *Witthal* dicitur; & suburbii abbatia, *Westmunster*, regum coronatione & sepulcris clara est. *Hamptoncourt* arx regia ad eundem fluuium. ESSEXIA Propria inde ad Oceanum Germanicum pertingit. *Tilbury* siue *Tilberg* ad Tamesis æstuarium vicus, cui nunc pro nauali munimentum adiectum: *Maldon*, forte Camalodunum Taciti, ad Chelmeri amnis æstuarium: intus

Chelms-

Chelmsford: ad *Cholchester*, ad amnem *Colne*: & paullo longius in septentrionem *Harwich* cum capaci portu.

V. EASTANGLIA, quasi orientalium Anglorum regnum, in terræ sinu, quem recedens Oceanus facit maxime orientalem, posita, in tres Comitatus distinguitur, CANTABRIG, cuius primaria vrbs *Cantabrigee*, academia illustris: *Ely*, Elia, episcopalis ad flumen *Vsam*: insula interdum dicitur, sed fluuiis cincta. SVTFOLK paullo superior, habet *Bury* siue *Edmundsbury*; & *Ipswich*: vnde in boream tendit NORTFOLK cum portuosis vrbibus *Yarmuth*, ad Garienni ostium ad Oceanum; *Lyn*, siue *Kinget Linne*, ad æstuarium prope ostium Vsæ: intus *Norwich* & *Buckenham*. In occasum subiacet

VI. MERCIA, antiquum nomen, in suos Comitatus distincta. GLOCESTRIA inter Monmuthensem & Oxoniensem, vrbem primariam habet *Glocester*, Cleuum, ad Sabrinæ

brinæ flumen, episcopalem, atque ita vrbes suos Comitatus denominant, vt superfluum sit singulorum nomina exprimere; satis, vrbes ipsas significasse. *Oxford,* Oxonia, Comitatus sui caput, academia & episcopatu admodum insigne, cum oppidis *Watlington, Dorchester*, pariter comitatuum & vrbium nomina sunt *Warwick, Northampton*, (ad quem comitatum etiam *Peterborovv* siue *Petersburg* pertinet) *Buckingham*, *Herford*, *Bedfort*, *Lecester*, *Stafford* cum *Lichfeld*; *Huntington*. VIGORNIAE metropolim Latini quidem Vigorniam, Angli autem *Worcester* vocant, ad flumen Sabrinam (*Savern*) sitam: SALOPIAE *Schrovvsbury* ad Sabrinam. In septentrionem reclinant *Chester* ab occasu, & *Derby*; ac ab ortu *Lincolne*, olim Lindum, quasi Lindi colonia, vrbs episcopalis, ampli Comitatus caput. in Comitatu Rutland *Vppingham*. Inter Lincolnensem & Staffordensem NOTINGAMIA, eiusque vrbs prima

ma *Notingham* in meridiem vergit.

VII. NORTHVMBRIA reliquam partem ſeptentrionalem, ad Scotiam vsque complectitur. Comitatus eius ſunt, EBORACENSIS, mare verſus Germanicum, in eoque vrbes *York*, Eboracum, archiepiſcopalis; *Hull*, portu & munimentis clara, ad Abi æſtuarium, quod vulgo *Humber Flud* vocatur: præterea *Kilham*, *Richmond*, & in auſtrali limite *Halyfax*: medio loco *Rippon*, *Dancaſter*. Ab occaſu & Hibernico mari attingit LANCASTRENSIS, in quo ſunt *Lanceſter*, *Mancheſter*, *Preſton*, & *Leverpole* cum portu, quo in Hiberniam nauigatur. Supra hunc Comitatum, bores verſus, eſt CVMBERLAND, Cumbria, eiusque vrbs primaria *Carlisle*, Carleolum ad Itunam (*Eden*) fluuium. Ab ortu *Weſtmaria*, vbi *Apelby*: & DVNELMIENSIS epiſcopatus, cuius præcipua vrbs *Durham*, Dunelmum, vbi Beda ſepultus dicitur: ſita eſt ad Vedram (*Weare*) fluuium:

uium: ad cuius ostium, *Wearemouth* vulgo, monasterium fuit, in quo Beda vixisse traditur. NORTHVMBRIA PROPRIA vltima in septentrionem prouincia, ab ortu Germanicum mare inter *Tinæ* & *Tvvedæ* ostia: ab occasu Twedam & montes habet, quibus a Scotia disterminatur. *Tinmouth*, Tinæ ostium, terminus a meridie: *Barvvick* ad Twedæ ostium a septentrione: media *Norham* ad idem flumen; *Neucastle*, & castrum *Bamborovv*, & *Emildon*, in cuius pago *Dunston*, subtilis scholasticus Ioannes, Scotus genere, natus fuit, inde *Duns* cognominatus.

WALLIA, altera Anglici regni, sed minor pars, ad occasum siue Hibernicum mare sita, in septentrionalem & australem diuiditur.

WALLIA AVSTRALIS, *South Walles*, sex Comitatus habet, secundum alios septem. Nam MONMOVTH prope ostium Sabrinæ fluuii in hoc tractu est, quanquam ab Henrico

VIII Angliæ adnumeratus ſiue Lœgriæ. Oppida in eo ſunt *Monmouth* ad Monæ & Vagæ confluentem, qui aliquot leucis inferius in æſtuarium Sabrinæ illabitur: *Neuport* ad æſtuarium arcem habens & portum. Reliqui Comitatus noſtris Germanis ſunt minus noti, quam erant Lœgriæ. Sunt autem vrbes *Landaf* epiſcopalis: & occidentalior *Penbrock*, ad fluminis *Cledhau* æſtuarium: *Milford*, præſtantiſſimus portus, duobus caſtris munitus, in eodem æſtuario, vbi Oceano cohæret: *S. David* etiam maritima, ſed in ſeptentrionem reducta epiſcopi ſedes. *Cardigan* itidem ad mare: in mediterraneis, *Caermerdin* ad flumen *Towy*; & *Abermarles*, *Brecknock*; *Radnor*, & *Knigthon*.

WALLIA BOREALIS, *Nortwalles*, Comitatus quinque habet, cui ſextus ex inſula Angleſey vulgo adiicitur. In maritimis ſunt *Harlecht* (intus autem *Bala*) Meruiniæ: *Carnarvan* & *Bangor* epiſcopalis, ad fretum Angleſey,

ſey, Aruoniæ: *Aberconway*, Conouium, & *Flynt*, ac intus paullo *S. Aſſaph*, epiſcopalis. In mediterraneis *Denbigh*, *Ruthin*, *Wrexham* Denbrighenſis comitatus: & hinc in auſtrum *Mongomery* caput comitatus cognominis. Ex fluuiis Walliæ auſtrale mare petunt poſt Sabrinam *Voge*, *Wyſe*, *Towy*: in occidentali *Teyſi*, Tibius: *Devus*: in boreale *Conwy*, *Dea* infunduntur.

INSVLAE MINORES
CIRCA ANGLIAM.

Inſulæ in Germanico mari fere nullæ ad Angliam ſitæ ſunt: in Belgico autem & Gallico aliquot. SCHEPEY ſub oſtio Tameſis propugnaculum *Chernesse* habet: & vicina TENET prope Cantuariam: WIGHT, Vectis, cum oppido *Neuport*, in medio latere auſtrali Magnæ Britanniæ. In ora Normanniæ, ſed iuris Anglici, GARNESEY: & fertilior IARSEY, Cæſarea, cum caſtro *Montorgeil*, præfecti Anglici ſede. SÖRLINGES, *the*

Syllyes

Syllyes Anglis, exprauato Solino *Silures*, Cornwalliæ opponuntur in occasum, creduntur que *Cassiterides* veterum esse. In his præcipuæ *S. Maria, S. Helene, S. Agnes, S. Martin, Anoth*, ceteræ. Minimas huius loci, & aliorum, sed obscuras, præterimus. Maior autem & præstantior ceteris est ANGLESEY, olim Mona (sed distincta ab altera Mona siue Man in mari Hibernico) contra borealem Walliam, a quo exiguo freto dirimitur, cuius oppida sunt *Beaumaris*, Bellomariscus: *Neuburg, Aberfrau*. MAN autem siue Monapia in septentrionem hinc remota, medio inter Angliam & Hiberniam situ, oppida habet *Russin* ad meridiem, *Duglas* ad ortum, *Peel* ad occasum.

PORTVS CIRCA FRETVM ANGLIAE

Post insulas *portus* nobiliores narramus, non totius regni, qui plures sunt, sed eos tantum, qui ad fretum

seu

ſeu Canalem ſunt, e quibus prona in Belgas eſt nauigatio. Ad inſulam Tenet, ſupra Canterbury, eſt *Margate:* deinde *Sandwick* in Kent, poſt Tenet inſulam: cui ſuccedunt *Duyns,* ſiue *Dunes,* arenarum montes, inter quos per longum tractum litoris nauale nobile, vbi Anglica claſſis ſæpe congregatur. Adiacent tria munimenta, *Sandowne; Deale,* & *Walmer,* a quibus nauale defenditur.

Sequitur *Dover,* de quo ſupra diximus: & *Rye,* vnde auſtrale latus Britanniæ incipit. Hinc, poſt aliquot minus notos, eſt *Arundel, Chichester, Portsmouth, Spithead,* ac *S. Helene,* prope inſulam Vectim ſeu Wicht; & interiecto ab inſula interuallo, *Weymuth, Portland:* & ex alio ſpatio *Torbay;* & tandem *Pleymuth.* In fine huius lateris eſt notabile promontorium *the Landes end.*

REGNVM SCOTIAE.

Scotia reliquam & ſeptentrionalem

lem partem magnæ insulæ Britannicæ tenet, & in ea, quæ ad orientem sita, cultiora sunt, quam quæ ad occasum solis. Diuiditur in duas partes per *Tavum* fluuium, septentrionalem, quasi Transtauanam, & australem siue Cistauanam. Comitatuum & prouinciarum nomina nostris hominibus fere ignota sunt, quæ caussa est, vt memorabiles tantum vrbes persequamur.

AVSTRALIS & cis Tauum SCOTIA in orientali latere ab oppido *Barwich*, quod in limite situm est, & a multis Scotiæ adnumeratur, ad æstuarium Taui: in occidentali latere ab æstuario supra *Carleolum*, vltimam Angliæ ciuitatem, ad Lornam siue vltra eam extenditur. In orientali litore a Barwico ad Bodotriam siue Forthea æstuarium (*Golfe d'Edenbourg*) nihil clarum præter *Dumbar* est. *Edenburg* autem, caput regni, in prouincia Laudonia, cum *Leith* portu siue nauali iuxta oram australem

præ-

prædicti æstuarii: vltra quod *S. Andreas*, Andreapolis, ad mare, sedes archiepiscopi & academiæ: *Aberneth* autem, Pictorum vetus regia, ad oram australem æstuarii Taui: intus sunt, *Glasquo* etiam archiepiscopatu & academia celebris: *Hamilton* arx: *Sterlin* ad *Forth* amnem: *Dumblan*, & *Perth* siue *S. Ionsthoun*, ad Tavum. In ora occidentali longius in austrum cedit *Annan* ad *Solway*, id est Itunæ æstuarium; post illud *Kirkenbrick* cum portu, & *Withern*: ad Glotæ æstuarium (*Dunbriton Fyrth*) sunt *Bargem*, *Ayr* & *Dumberton* siue Dunbritton, (quasi Britannorum vrbs) perualidum munimentum: trans æstuarium Comitatus *Argyle* sine claris oppidis, & supra hunc, septentrionem versus, LORNIA, eiusque oppidum *Lorne* ad lacum; post quem *Dunstafag*, Stephanodunum, ad fretum Mulæ insulæ cum portu munitum, olim etiam, cum diuisa Scotia esset, regum sedes. Longius hinc & multiplex

receſſus inter lacus & æſtuaria ad Glotam vſque, in quo *Tarbat*, *Kilmor*, & alia ſunt.

SEPTENTRIONALIS a Tauo ad inſulæ extremitatem, quam Orcades excipiunt, procurrit. Ab ortu in inferiori parte recedit in mare lato ſinu, in quo ſunt ad Tavi æſtuarium, *Dunde*, Donum Dei, ad mare *Montroſe*, & paullo interior *Berchin* epiſcopalis, rurſus in litore *Aberdon* academia & epiſcopatu celebris: ac flexo ſinu *Elgin*, in provincia *Murray* ſedes epiſcopi Murauienſis; mediterraneæ *Dunkelt* ad Tauum, epiſcopalis. Vlterius in ſeptentrionem ad mare Germanicum *Dornok* in Sutherlandia, vbi Epiſcopus Catheneſiæ, quæ vltima prouincia eſt, commoratur. Catheneſiæ oppidum eſt *Thurſo*: & auſtralior prouincia ROSSIA, cuius eſt *Chanonry*, Roſſenſis Epiſcopi ſedes, & *Cromarty*, cum portu & ſinu cognomine. Interiora montes candidi marmoris & alabaſtri tenent, quaſi

quaſi orientalem regionem ab occidua diuidentes.

INSVLAE CIRCA SCOTIAM.

Inſulæ ad Scotiam permultæ ſunt: ab occaſu HEBRIDES ſiue HEBVDES, *The weſternes Iles*, quarum quamlibet XL vulgo aut plures numerantur, vix tamen decem notiores ſunt, & in his *Ila* ac *Iura* Knapdaliam verſus; *Mula* iuxta Lorniam: *Skia* freto a Roſſia diremta. In ora Mulæ occidentali parua inſula *Cholmkil*, S. Columbi, adiacet, in qua degit epiſcopus Hebridum inſularum: vicus inſulæ huius *Sodore*; vnde Sodorenſis etiam ille epiſcopus appellatur. In Glotæ æſtuario ſunt *Arran*, olim Glota, & *Roſay*: a ſeptentrione ORCADES, *Orkney* Britannis, in quibus proxima continenti *Mainland*, Pomonia, cum oppido *Kirkwal*, vbi ſedet Epiſcopus Orcadum. Diuiduntur in XII meridiales & XV ſeptentrionales, ſed omnes obſcuris

nominibus, nec plures quam XIII cultæ ſunt,ceteræ fere deſertæ iacent. Supra Orcades, ad gradum LXI latitudinis,ſunt inſulæ *Schetlandiæ*, quæ etiam *Hitland* appellantur. Longius inde in occaſum æſtivum diſtant inſulæ *Farre* vel *Fero*, quæ vna cum Hitlandicis in poteſtate Danorum ſunt.

REGNVM HIBERNIAE.

Inſula Hibernia, vulgo *Irland*, Britanniæ magnæ ab occaſu adiacet, minor quidem quam illa, neutiquam tamen in parvis numeranda. Diuiditur in IV partes, Lageniam, *Leinſter*, ab ortu; Momoniam, *Moünſter*: a meridie; Connaciam, *Connanght*, ab occaſu: Vltoniam, *Vlſter*, a ſeptentrione. Pleræque ciuitates ſunt epiſcopales: ideo ad ſolas archiepiſcopales dignitatis notam adponemus.

LAGENIAE ſunt *Dublin*, Eblana, ad mare orientale, proregis, archiepiſcopi & academiæ ſedes, etiam em-

emporium: & *Wicklow*, & *Arklo* siue *Arglas*, ac *Wexford*, ad idem mare sed austrum versus, portubus insignes ciuitates: *Droghede* siue *Dredag*, & *Dundalk* a septentrione Dublinum adspiciunt: intus *Killdar*, *Laghbyn*, *Kilkenny*, Fanum Canici, vrbs elegans & munita, sedes iam episcopi Osseriensis siue regionis *Ossery*. Tractus MEDIA, *Mith* vel *Meath*, est pars Lageniæ, vnde Midensis episcopus appellatur.

MOMONIAE, ad mare australe, *Waterford*, *Cork*, *Kinsal*, *Rosse*; intus *Cashel*, archiepiscopalis, sed parum culta, & *Lismorc*, *Limerick*, vrbs ampla, *Schannone* fluuio diuisa: ad occiduum mare *Adard*.

CONNACIAE *Toam* archiepiscopalis, ad hesperium mare fere in ruinis iacens: *Gallway* siue *Galloway*, *Killmaghoug*, & *Slego*, iuxta idem mare: in mediterraneis *Atlone* ad fluuium *Schennon*, munita: & *Elphin*.

VLTONIAE ad ortiuum mare

Carlingford, *Down*, & *Knocfergus*, Rupes Fergusii: ad occiduum *Dungall*: ad Boreale, *Derry* siue *Londonderry*, *Ropoe & Colran*: interiores *Armagh*, archiepiscopi & primatis sedes: *Kilmor*, & *Antrym*. In Dungallensi comitatu, in parui lacus insula est crypta, quam *Purgatorium S. Patricii*, apostoli Hibernici, appellant, de qua accolæ mira fabulantut.

CAPVT VII
DE
REGNO NORWEGIAE.

EX Britannicis insulis, præsertim Scotiæ boreali parte, in Norwegiam traiicimus, quæ quamvis regi Danorum paret, quod tamen peculiare regnum est, & situ vltimum in septentrione; separatim malumus explicare, quam cum aliis coniungere. Præmittemus autem de *Islandia* Norwegici regni insula, & *Grönlandia*,

dia, quod in hac etiam, ſi quæ poſſidet Danus, regis Norwegici titulo poſſidet.

ISLANDIA magna inſula ſeptentrionis, per quam polaris circulus tranſit, inter Norwegiam & Grönlandiam poſita. Plurimis videtur veterum *Thule* eſſe. In parte ſeptentrionali, quæ cultior habetur, *Hola* eſt, epiſcopalis vrbs: in auſtrali *Skálholt*, Schalotum, itidem epiſcopi ſedes, & occaſum verſus arx *Beſtede*, quæ & *Königesgard* vocatur, præfecti inſulæ, a Daniæ rege miſſi, domicilium. Mons igniuomus *Hecla* etiam in hac parte eſt in ortum a Schaloto remotus. Ceterum inſula paſcuo diues, in XII prouincias, ſed obſcuri nominis, diuiditur, quas nominare ſuperuacaneum cenſemus.

GRONLANDIA, *Grönland*, extrema ſeptentrionis ad occaſum inclinans in Europa regio, ſæculo X detecta ab Islandis, aliquando tributaria fuit regi Norwegiæ, & epiſco-

pum habuit in orientalis litoris oppido *Garda*, ſub archiepiſcopo Nidroſienſi, quod nunc exciſum iacet, & intermiſſa proximis ſæculis nauigatione, diu nihil de Grönlandia notum fuit. Denique patrum memoria iterum nauigatum fuit in has Aquilonis oras, & a Danis, Anglis, Gallis portus quidam in meridiana parte detecti hodieque frequentantur, quæ *Noua* ſæpe Grönlandia dicitur, quaſi ſeptentrionalis *vetus* ſit, quam noſtra ætate Belgarum nautæ vſque ad LXXVIII gradum latitudinis in litoribus perluſtrarunt.

NORWEGIA ipſa inter Oceanum ab occaſu, & Sueciam ab ortu longiſſime in extremum ſeptentrionem porrigitur. Diuiditur in quinque maiores præfecturas, quarum prima eſt BAHVSIANA, maxime auſtralis & Halandiæ contermina, cum caſtro munitiſſimo *Bahus* in inſula fluuii *Trolbettæ*, qui inter Bahuſium & oſtia capaciorem inſulam *Hiſingen* facit,

cit, propugnaculis quibusdam munitam & portu *Carlshafen*, iuxta auſtrale oſtium: & *Ny Elſburg* infra illam inſulam: ſupra Bahuſium in peninſula ſcopuloſa eſt *Marſtrand* oppidum cum portu, & in adiacente eiusdem nominis parua inſula munitæ arces, *Auguſtusburg* & *Carlſtein*; etiam in minore, *Hedwigsholm*, e regione inſulæ *Thiorn*, hiſce omnibus maioris. Sed tota hæc præfectura cum caſtris & oppidis auulſa a Norwegiæ regno pace Rothſchildienſi, & quanquam recepta a Danis 1677, quo bello noſtratibus innotuit, quibus inſulis ac munimentis conſtet: tamen noua nunc pacificatione, 1679 facta, Suecorum ditioni iterum ſubeſt.

AGGERHVSANA proxima eſt ab arce *Aggerhus* denominata. Caput prouinciæ eſt *Opslo*, Gallis & Belgis *Anslo*, quæ & *Chriſtiania* dicta, epiſcopalis vrbs, ſicut & quondam *Hammer* erat, nunc Ansloenſi epiſcopatui vnita: præterea *Fridrichsſtadt*, *Tonsberg*,

Salzberg, Skeen, Kongsberg, Bragnæiz, & *Drammen* : & limitanea munimenta ſine oppidis *Odewall, Vinger*.

BERGENHVSANA inde in Aquilonem adſurgit, cuius *Bergen* eſt, nobile emporium & iam caput regni, vnde haud longe diſtat arx *Bergenhus*, præfecti ſedes, quæ nomen dedit prouinciæ. In meridiana parte eſt *Stafanger*, epiſcopalis vrbs & huius præfecturæ poſt Bergen præcipua, portu capaci ad mare occiduum prædita; & *Mandal*. Cetera huius magnæ præfecturæ obſcuriora ſunt.

NIDROSIANAE metropolis eſt *Nidroſia*, vulgo *Drontheim*, ad Nidraas amnis oſtium vrbs quondam archiepiſcopalis, olim etiam Norwegorum regia: nunc quoque epiſcopi ampliſſimæ diœceſeos ſedes; in qua S. Olai templum, pulcherrimum ſeptemtrionis, erat, ſed Suecorum bello ex parte deuaſtatum. Diuiſa eſt præfectura hæc in *Nidroſienſem propriam*, quæ auſtralis eſt, in qua ſunt oppida no-

nobiliora *Molle* in regione *Romsdalen*; & *Fœsen* in regione *Nordmöer*; cetera minus cognita: & in partem ſeptentrionalem quæ *Sennien* vocatur, aliis *Saltenenſis*, ab regione *Salten*, quæ in ea eſt. Permultæ inſulæ iuxta hæc litora ſunt, e quibus tantum *Hiteren*, & *Heiligland*, vt notiores nominamus: in limite boreali charybdis ſiue vorago eſt *Maelſtrom* vocata.

Suprema pars & vltima WARDHVSANA præfectura ab arce *Wardhus* dicitur, quæ vltra extremum promontorium *Nord Cap* ſiue *Nordkyn* in orientem vergit, glaciali oceano adpoſita. Cuius præfecturæ maior pars eſt FINNMARCHIA, ſuperior ſcilicet, Wardhuſium verſus & inſulas *Suroam* & *Maggeroam*. Hæc ſufficiant de Norwegiæ regno, quod excepta Bahuſana præfectura, nunc totum in poteſtate Danorum eſt, etiam cum diſſitis inſulis *Hitlandicis* ac *Fero* (de quibus in Scotia, cui adiacent, actum fuit) ac *Islandia*; & litoribus

quibusdam *Gronlandiæ* & *Spitzbergæ*.

CAPVT VIII
DE
REGNO SVECIAE.

SUecia siue Suedia ab occasu Norwegia atque Dania, a meridie Baltico mari siue Ost-See / ab ortu Moscouia, ab aquilone Finnmarchia & Wardhusana præfectura terminatur. Diuiditur in sex maiores prouincias: quælibet harum in plures minores subdiuiditur.

I. GOTHIA, veterum Gothorum patria, maxime australis Suecorum regio in Ostgothiam, Westgothiam, Sudgothiam, quæ late Scania dicta est, dispensatur, OSTROGOTHIAE est ad austrum Blekingam versus, SMALANDIA, cuius vrbes ad Balticum mare munitæ ac mercatura & portubus insignes sunt *Calmar*, & borealior *Westerwick*; at *Vexsiö* ad lacum pro-

proprium, in occaſum a Calmario ſitum: *Ionköbing* ſub lacu Vetero ſiue *Weter*, qui Gothiam in partes iam dictas fere diuidit. In confinio Smalandiæ & Blekingæ eſt *Torſas* & *Bromſebroo*, vbi pax inter aquilonis regis 1645 conuenit. Supra Smalandiam in ſeptentrionem ſita OSTGOTHIA Propria, & ad Suevoniam vſque adſurgit iuxta mare Balticum. Oppida habet *Stegbürg*, *Suderköping*, & intus, lacum Veterum verſus, *Northolm* & *Lingköping*. Præterea ad hanc orientalem partem pertinent *Oeland*, oblonga inſula, Calmariæ oppoſita, cum caſtris *Borkholm* & *Oſtenby*: longius a continente in ortum remota inſula *Gothlandia*, Baltici maris facile maxima, Brömſebroenſi pace Suecis conceſſa, recepta a Danis 1677, ſed reddita 1679: aliquot oppida habet in quibus *Wysbuy* præcipuum. WESTROGOTHIAE partes ſunt WESTROGOTHIA PROPRIA, vbi *Gothenburg*, munitum oppidum cum portu, altero

milliario a Bahus: *Elsburg*, arx: *Scare* ad Trolhettam: *Wenersburg, Lidcöping*, ac *Falcöping*, & *Bretta* ad lacum *VVener*: inter quem & lacum Weterum *Mariestadt*: WERMELAND in ortum plus reclinans cum oppidis *Carlstad* & *Philippstad*.

SVDERGOTHIA, siue Scania late sumta, pace Roschildiensi Suecis concessa, & post bellum denuo 1679 reddita & confirmata. Huius sunt itidem tres partes, HALLAND ab occasu ad sinum Codanum, cuius caput *Halmstad* est, vnde in septentrionem mediocriter distant *Falkenburg* & *VVarberg*: in austrum *Laholm*: omnia munita & maritima oppida, nisi quod quorundam munitiones proximo bello disiectæ dicuntur: SCANIA propria, Schonen / habet in mediterraneis metropolin *Lunden*, episcopatu & academia insignem: ad fretum Danicum vulgo Sund vel (Oresund) oppidum *Helsinburg* (ad os freti) castro Danorum

Cro-

Croneburg oppofitum: & *Landscron*, Coroniam, cum præualida arce: & ex Hafniæ aduerſo *Malmoe*, quæ etiam *Elnbogen* ex ſitu vocatur, cum arce permunita: Inſula etiam Hween ſiue *Huene* in freto Oreſund tanquam ad Scaniam pertinens, nunc a Suecis poſſidetur, quam arx Tychonis de Brahe *Vraniburgum* pridem mobilitauit: Iuxta auſtrale litus Blekingam verſus, *Yſtadt* ſiue *Vſted* oppidum eſt. Tertia pars BLEKINGEN orientale litus occupat, in quo ſunt *Chriſtianſtadt* in limite Scaniæ, *Abus*, *Elcholm*, *Rotemby*, & his nobiliora *Carlshafen*, & *Carlscron*; & tandem eſt *Chriſtianopel* prope Calmarienſe fretum. Blekingæ ſubiacet inſula *Bornholm*, Danici iuris, prædiis quibusdam Scaniæ, arbitrorum iudicio, ad quos pacificatione 1660 controverſia reiecta fuerat, penſata: caſtrum in ea eſt *Hammerhus*, ſedes præfecti.

II. SVECIA propria ſiue SVEVONIA diuiſa in SVDERMANNI-

NIAM, Südermanland/ in qua sunt *Nicoping* prope mare Balticum, cum arce & portu: & *Strengnes*: & *Kongsör*, secessus regius; & *Gripsholm* altero a Strengnesia milliario: NERICIAM, cuius est *Orebro* ad Helmerum lacum: WESTERMANNIAM siue *Vesmaniam*, inter Vpland & Nericiam: cuius vrbes *VVesteraas*, quæ etiam *Arosia* dicitur, episcopalis; & *Arbogen* vix vno milliario ab Hielmero lacu: & *Saleberg*, argentifodinis; *Afwestafors*, officinis æris; ac *Hedemora*, mercatura celebrantur: sed VPLANDIA regio præcipua atque cultissima, in qua *Stockholm*, Holmia, vrbs splendida & regis sedes est, portum habens inter paruas insulas. quæ Scheren vulgo appellantur; proxime adiacent *Vlrichsthal*, *VVaxholm*, *Enköping*: sed *Vpsal* archiepiscopatu nobilis & academia, VII milliariis ab Holmia in septentrionem distat. Inter Vplandiam & Finnoniam plures paruæ insulæ: *Aland* nobilior, in qua *Castellholm* oppi-

oppidulum memoratur. DALECARLIA cuprifodinis nota, ſine oppidis clarioribus, Præter *Fahlunam*. Inde

III. NORDLANDIA in ſeptentrionem extremum excurrit, ſub qua eſt GESTRICIA, *Geſtrik*, Vplandiæ ab aquilone finitima, fodinis ferri, & in mediterraneis cupri abundans, vbi etiam *Copersberg* ſitum eſt, & *Geualia* oppidum. HELSINGIA excipit, eiusque oppidum *Hudwikswal* emporium ad ſinum Botnicum, & *Söderhamn*, officina armorum: ſupra hanc prouinciam MIDDELPADIA, cuius oppidum *Sundswald*: & vlterior ANGERMANNIA, cuius vnicum oppidum eſt ad eundem ſinum *Hernösand*, portu & gymnaſio nobile. Adiacet in occaſum IEMPTIA, Jempteland / pars olim Norwegiæ, ſed Bromſebroenſi pace Suecis conceſſa. Non vrbibus, ſed caſtris *Riſſund*, *Docre* & *Lidh* munita eſt. BOTNIA ad ſinum cognominem inter Angermanniam & Lapponiam patet, præter

Tor-

Torneo, prædicto ſinui adpoſitam vrbem, nullo oppido memorabilis: LAPPONIA tandem quidquid reliquum Suecis in ſeptentrione paret, lato ambitu complectitur, regio horrida & inculta, ab ortu habens Lapponiam Moſcouiticam, cuius *Kola* oppidum eſt: ab occaſu Norwegiæ partem, videlicet Finmarchiam & Scrickfinniam, quæ etiam interdum Lapponiæ nomine inſigniuntur. Trans ſinum Botnicum

IV. FINNIA, Finland eſt, quam a Liuonia alius ſinus, inde Finnicus dictus, diſterminat. Vaſta regio & in plures prouincias diviſa. Cultior ceteris FINNIA PROPRIA in angulo, quem Finnicus ſinus cum Botnico facit, in cuius parte auſtrali *Abo* eſt ad oſtia fluuii Auroioki in ſinum Finnicum ſe effundentis, e regione inſulæ Alandiæ, caput totius regionis & academiæ ſedes: in boreali *Biorneburg*: ſupra hanc ad Botnicum ſinum CAYANIA eſt, quæ etiam Botnia orien-

orientalis vocatur: NYLANDIA ad Finnicum ſinum extenditur, cuius oppida ſunt *Helſingfors* & *Ratzeborg.* TAVASTIA mediterranea cum caſtro *Groneburg* ſiue *Tavaſthus*: SAVOLAXIA orientalis, inter lacus Moſcouiæ collimitantes: CARELIA ad extremitatem ſinus Finnici, epiſcopali & munita vrbe *VViborg* nobilior eſt. Adiacet KEXHOLM, tractus pace Stolbouæ ſancita a Moſcis 1617 conceſſus, cuius *Kexholm* oppidum eſt, prope lacum *Ladogam* ſitum.

V. LIVONIA tandem, ſiue Liffland/ maiorem nunc partem in poteſtate Suecorum eſt, cui a ſeptentrione ſinus Finnicus, ab ortu Moſcouia; ab auſtro Lithuania & Curlandia obiacent: latus occidentale ſinus Liuonicus ſiue Rigenſis cum parte Baltici maris claudit. Septentrionalis pars ESTHONIA, *Eſthen*, vocatur, in qua *Revel* ad Finnicum ſinum emporium eſt: *Hapſal* maritima ex aduerſo inſulæ Dagho: *Pernau* ad ſinum Liuoni-

uonicum: mediterraneæ ad auſtrum *Fellin*, & *Derpt*. Dorpatum, academia ornatum: ad boream prope Naruam *VVeſenberg:* medio loco *VVittenſtein:* in Ingriæ confinio prope Finnicum ſinum *Narva* permunita vrbs ad fluvium cognominem, qui Liuoniam a Moſcouia diſtinguit; *Pleyſsmünda*, vbi pax inter Suedos & Moſcouos 1666 conſtituta. Meridialis pars LETTEN ſiue *Litlandia* nominatur, diuiſa per *Duinam* fluuium a Semigallia. *Vrbs* primaria *Riga* in limite auſtrali iuxta Duinæ oſtium, mercatu, gymnaſio & olim etiam archiepiſcopatu florentiſſima: altero ab Riga lapide ad idem oſtium *Dünemund*, & arx munita *Cobronſchantz:* ad ſinum præterea Liuonicum eſt *Salis:* ad *Teyderam* amnem *Segewald*, *VVenden* & *VVolmar;* inter Rigam & Wendam *Limburg*: ad Duinam *Kokenhaus:* &, quod Ruſſis iam paret, *Duneburgum*. Orientalem enim Lithiæ partem, ſed minorem Suecica, Moſcoui poſſident.

dent. Insulæ ab occasu Liuoniæ in mari Baltico sunt OESEL, Osilia, castris *Sonneburg* & *Arensburg* munita; & DAGHO, isti a septentrione proxima, ad fauces sinus Rigensis, cum castris *Poden* & *Dageroort*, Bromsbroensi pacificatione ambæ Suecici iuris factæ, cum antea in ditione Danorum essent.

VI. INGRIA, Ingermanländ/ munita regio inter Finnicum sinum & *Ladogam* lacum, ante Moscouorum, pace Stolbouiensi accessit Sueciæ regno, Esthoniæ ab ortu, Finniæ a meridiæ contermina. Oppidum primarium est *Notteburg* in ora lacus Ladogæ: munimenta Narvam versus sunt *Jama*, *Coperie*, & Naruæ trans flumen opposita arx *Ivanogrod*.

CAPVT IX.

DE REGNO DANIAE.

DAniæ propriæ dictæ regnum, vt a Norwegia separatum est & Roth-

Rothſchildenſi aliisque pacificationibus Hallandia, Scania & Blekinga ablatæ ſunt, totum ex inſulis Baltici maris ac quibusdam peninſulis conſtat, ſed populoſis & prædiuitibus. Ab ortu Hallandiam habet & Scaniam: a ſeptentrione Sueciam & Norwegiam: ab occaſu & meridie mare Germanicum provinciis quibusdam, quæ partim Danici iuris ſunt, ſed in Germania, vbi ſitæ ſunt, cum ceteris explicandæ. Primaria regni & maxima inſula eſt

SEELANDIA, & in eius orientali latere ad mare *Koppenhagen*, Hafnia, caput totius regni, tum regia ſede, tum academia illuſtre, cum portu *Chriſtianshafen*, iuxta inſulam ſuburbanum *Amak*: eodem latere in auſtrum ab regia vrbe vergit *Kioge*, oppidum ad mare: in ſeptentrionem oppidum *Helſingœr*, & munitiſſima arx *Cronenburg*, iuxta os famoſi freti, quod vulgo der Sund appellatur, vbi vectigal ſolvitur a nauigantibus per freti angu-

anguſtias. Propius inde in boreali latere, ſed reductius a mari, abeſt *Fridrichsburg*, regum ſeceſſus, & *Slangenrup:* ac intus ad ſinum anguſtum, longiſſime in terras incurrentem, *Rothſchild* ſiue *Roskild*, epiſcopalis vrbs & regiis ſepulcris nobilitata, etiam pacis compoſitione 1658. In eadem plaga occaſum verſus *Holbek* & *Niköping*. Lateris occidentalis oppida maritima ſunt *Kallenburg* & *Corsör*, interius *Schlagel* : auſtralia *Schelſor*, *Neſtwede* & *VVordingburg* ſiue *VVarburg*, & *Pröſtö* : mediterraneæ ſunt *Sora*, nobilium ante academia, poſt Hafnienſi inſerta; *Ringſtadt*, & aliæ.

Ad Seelandiam iacent aliæ minores inſulæ AMAK, proxima Hafniæ, adeo, vt ponte coniungi poſſit: SOLTHOLM paullo vlterior in orientem: HVENE inter Hafniam & Cronenburg in freto, ſed Suecici iam iuris, vt capite VIII prædiximus: contra BORNHOLM, quæ Blekingæ prouinciæ Suecorum ſubiacet, Danorum

ditioni

ditioni ſubdita manet. Ab Auſtro Seelandiæ latus orientem attingit MÖNE, cuius *Stege* oppidum eſt, iuxta quod 1676 prœlium nauale commiſſum fuit. FALSTER a Mona freto *Grönesund* diuiſa, oppida habet, *Nicöping*, cum arce munita ab occaſu iuxta fretum, quod inſulam a Laland diſtinguit: & *Stubköbing* propius Seelandiæ. LALAND autem, ut diximus, ab occidente obiacent Falſtriæ, bene culta oppidis, *Naſcau* bene munito; *Saſſcoping* ac *Grimſtadt*. Seelandiæ autem litus occidentale LANGELAND reſpicit, inter quas fretum paullo latius, ſed minus altum eſt, quam Croneburgenſe, ideo paruarum tantum nauium patiens, maioribus per Croneburgenſe (Oreſund) euntibus. In hac inſula *Rudcöping* eſt & arx regia *Trancker*.

FIONIA, *Fünen* vulgo, maior hiſce, ſita inter Seelandiam, cui æqualis fere eſt, & Jutlandiam, a qua anguſto freto dirimitur. Caput in meditullio

tullio insulæ *Odensee,* Ottonia, episcopalis vrbs: ad orientale litus *Neuburg* munitum oppidum cum portu est, vbi vectigal pendunt minores naues, quæ alia via, quam per Croneburgense fretum in orientale mare (Ost-See) excurrunt. Austrum vergit *Swinburg* iuxta insulam *Tossing:* in latere occidentali ad freti angustias est *Middelfart* cum vicina arce *Hingshagel,* ex adverso Coldingæ Jutlandicæ: in australi parte *Assens, Hagenschou,* & *Feburg;* in boreali. *Escheburg* arx regia, & *Kertemünde* cum portu.

Insulæ paruæ circa Fioniam permultæ sunt, in quibus nominatissimæ SAMSÖE, Samus Danica, a septentrione Fioniæ; BROMSÖE & FENÖE ab occasu in Mittelfartiensi freto, inter Hadersleben & Coldingam, superiori bello celebratæ: ex Bromsoa enim initium expeditionis glacialis 1658 factum fuit; ab austro TASSING prope Schwinburgum; ARROE cum

 castro

castro *Köbing* ad ducatum Sleswicensem pertinent, sicut etiam ALSEN, de qua in Iutia australi acturi sumus.

IVTIA siue IVTLANDIA chersonesus Cimbrica est, inter oceanum Germanicum & sinum Codanum. Septentrionalis proprie ad Daniam pertinet: australis est pars Germaniæ, licet in ea etiam multa possideat rex Danorum.

SEPTENTRIONALIS IVTIA in quatuor episcopatus diuiditur, siue diœceses, Alburgensem, Viburgensem, Arhusanum & Ripensem, ab vrbibus episcopalibus denominatos. Sinus *Limfort*, supremam partem fere totam ab ortu in occasum percurrit & nouam inde peninsulam WENDSYSSEL abscindit, cuius oppidum est *Wendsyssel*, & in extremo angulo *Schagen*. Ad sinus angustiam siue orientalem partem ab austro adiacet *Alburg*, episcopalis ciuitas. TYA isthmus est inter hunc sinum & oceanum, vbi *Tystedt*, & insulæ in sinu ab occa-

occaſu laxiore MORSINGA (*Mors*) cum oppido *Nicopiug;* ac TYRHOLM. In mediterraneis *Wiborg,* altera epiſcopalis, quæ *Randerſen* & *Grimam* ſiue *Grimſtadt* ab ortu habet; Subiacet in auſtrum *Arhuſen,* tertia vrbs epiſcopalis, in ora ſinus Codani cum portu: cui arx *Scanderburg* propinqua ab occaſu: inſula *Samſoe* ab ortu, de qua modo diximus. Ex aduerſo Fioniæ *Tyrsbek, Weel* ad æſtuarium; & *Fridrichsöde* propugnaculum, freto Middelfartenſi adpoſitum, quod laceratum ſuperiore bello nunc in vrbis formam ſub *Fridericiæ* nouo nomine inſtauratum: *Coldingen* e regione oppidi Middelfarth; *Stendorp* contra Bromſoam inſulam, & paullo inferius *Hadersleben.* Hæc orientem verſus: ab occaſu *Holſtebro,* & ad Germanicum oceanum *Ringköbing*, &, quæ quarta epiſcopalis vrbs eſt, *Ripen* ad flumen *Nipſicum.* His finibus immixta eſt IVTLANDIA AVSTRALIS ſiue Ducatus Sleswicenſis, olim iuris

Danici, post Ducibus Holsatiæ concessus, quorum longa possessione ad Germaniam censetur pertinere, exceptis quibusdam, ut *Flensburg* & paucis aliis, quæ Dani retinent. Cetera, vt Holsatis Ducibus propria, in Germania exponemus.

CAPVT X
DE
GERMANIA.

GErmania ampla regio ab ortu Poloniam habet & Vngariam: a meridie Italiam; ab occasu Galliam & Belgicas prouincias: a septentrione oceanum & Balticum mare. Ordinem prouinciarum secundum dominia disponemus ita, vt initium ab Austriacis partibus, hoc est ab ortu in meridiem vergentibus, faciamus.

AVSTRIA ab ortu Vngariam: a septentrione Morauiam: ab occasu Bauariam: a meridie Stiriam spe-

ſpectat & epiſcopatum Salisburgenſem. Diuiditur in ſuperiorem, quæ ad Bauariam eſt, & inferiorem, quæ Vngariam contingit. SVPERIORIS caput *Linz* ad Danubii dextram ripam, vrbs nitida & emporium: iuxta eandem ripam *Efferdingen* in occaſum: *Ens* in ortum ad fluuium cognominem, qui poſt paruum interuallum Danubio infunditur: in ſeptentrionem ad fines Bohœmiæ *Freiſtadt* vergit; in auſtrum a Danubio *Wels*, ad Traunam fluuium; *Steir* ad amnem cognominem: *Vocklabrück* ad Vocklam, qui Traunæ miſcetur: *Gemünd* ad lacum proprium (Gemünder-See) quem Trauna perfluit. INFERIORIS caput Wien/ Vienna ſiue Vindobona, ad Danubium, ſedes Romani Imperatoris, epiſcopi, & academiæ, 1529 & 1683 a Turcis fruſtra obſeſſa. Ad dextram ripam Danubii, occaſum verſus, ſunt *Cloſterneuburg, Tuln, Melck, Ips*; ad ſiniſtram *Cornewburg, Krems, Thirenſtein, Grein.* A Vienna

na in ortum recedit *Ebersdorf*; in auſtrum *Laxenburg*, illuſtres receſſus Imperatoris: ac *Baden* thermis nobile; & *Neuſtadt* munitum oppidum: inde longius in occaſum diſtat *S. Pölten*, Hippolyti fanum, ad *Träſen* fluuium. Boream trans Danubium ſpectant, hoc eſt, ad Morauiam inclinant *Laha, Rez, Weidenhofen, Horn.*

STIRIA, Steyermarck/pars Norici & Pannoniæ ſuperioris, circa Muram & Drauum fluuios, in *ſuperiorem & inferiorem*, hoc eſt in occidentalem & orientalem æque ac Auſtria, reſpectu decurrentium fluminum diuiſa. Terminatur a ſeptentrione Auſtria, ab ortu Vngaria: a meridie Carniola: ab occaſu Carinthia & Salzburgenſi arhiepiſcopatu. In finibus Auſtriæ ad Salzam amnem eſt *Marienzell*, locus religioſis peregrinationibus ſacratus: paullo infra, *Eiſenertz* fodinis diues: ad Muram fluuium *Murau, Iudenburg* primaria ſuperioris Stiriæ; *Brück* cum fluuii cognomento,

Mu-

Muripons; *Grätz* totius Stiriæ caput; *Mureck*, & *Rackelsburg* in Vngariæ collimitio munimentum. Trans Muram ad Geylam amnem caſtrum *Seckau*, ſedes Epiſcopi Secouienſis. Ad Drauum *Marchburg*, Marciana, *Pettow*, Petouio, *Friedau*, & prope Vngariæ fines *Czackenthurn*, munitum oppidum: trans Drauum *Windiſch Grätz*: & prope Sauum ad Saanam *Cilly*, caput cognominis comitatus. In auſtrum Stiriæ ſubiacet

CARNIOLA, Krain / ad Italiam vſque & Croatiam pertingens, pars occidentalis Pannoniæ Sauiæ (nam ad Sauum ſita) & Norici mediterranei. Caput eſt *Laubach*, Labacum, epiſcopalis vrbs ad fluuium cognominem, qui mox Sauo infunditur: *Oberlaubach* longius inde in meridiem diſtat; in occaſum *Krainburg* in Saui ripa bene munitum: *Seiſenburg* inter Sauum & *Lugeam*, mirabilis naturæ paludem, (nunc Czirknitzer/See ex adiacente oppi-

do *Czirknitz* dictam) nam diuerso tempore pisces, frumenta & venationes præbere dicitur. Pars Ducatus Carniolæ censetur MARCHIA VINDORVM, Windisch Marck / Croatiæ contermina, vbi *Rudolfswerth* siue *Neustedel*, thermis vicinis celebrata vrbecula, modico interuallo a Sauo distat; & *Metling*, Metulum, vrbs antiqua Iapodum. Australes partes Forum Iulii contingunt & Histriam: in illius limite Goritia siue *Görtz* est, ab aliis Italiæ adnumerata; & *Gradiscia*, & *Portus Naonis*. In hac maritimum oppidum *S. Viti* fanum, cum cognomine Fluminis, am Flaum/ad cuius ostium in Liburniæ antiquæ principio situm est.

CARINTHIA, Kärnten/ supra Drauum inter Tirolensem comitatum ab occasu, & Stiriam ab ortu sita, etiam pars veteris Norici. Caput prouinciæ *Clagenfurt* altero a Drauo lapide amotum; supra quod Muram versus *S. Veit*, fanum S. Viti, & *Gurk* ad flu-

fluuium cognominem epiſcopale oppidum; & *Strasburg*, vbi ſedet epiſcopus Gurcenſis: ad Drauum *Volckmarck*, Virunum, & *Lauanmünd*, vbi Drauus Lauantum recipit; & *Draburg*: ad Lauantum *S. Andreæ*, olim Lauantum, communi cum fluuio nomine, ſedes epiſcopi Lauantini. Sunt etiam in Carinthia, quæ Bambergenſi epiſcopo parent. *Villach*, Vacorium, nempe ad Drauum. *Wolfsberg* ad Lauantum, *S. Leonhard* prope eundem fluuium, & nonnulla alia.

TIROLIS, ſiue Tirolenſis comitatus, pars Rhætiæ orientalis, a ſeptentrione Bauaria terminatur, ab ortu Salzburgenſi tractu & Carinthia: a meridie Italia: ab occaſu Heluetia. Montoſa regio, ab Alpibus Tridentinis bifariam quaſi ſecta, rigatur fluminibus Æno, Inn / & Atheſi, Etſch. Metropolis *Inſpruck*, Ænipons, ad Ænum, archiducum ſedes: *Hall* & *Schwaz* ad eundem fluuium, illud factitio ſale, hoc fodinis metalli-

tallicis commendatum: *Stams* in occaſum a Ponte ſitum monaſterium, illuſtrium ſepulcris & reliquiis nobile: & *Kaffſtein* ad hunc amnem, ſed in Bauariæ limitibus; & *Ratenburg* ad eundem, ſed ſuperiorem: prope Lechum in Sueuiæ confinio arx *Ehrenberg*: iuxta Eiſaccum (*Eiſek*) fluuium *Clauſen.* caſtrum in alta rupe poſitum, quo Italiæ via occludi poteſt: ad idem flumen *Brixen*, Brixia, epiſcopalis vrbs, & *Sonneberg* cœnobium: ad confluentem Eiſacci & Atheſis *Bozen*, Bolſanum, celebre emporium: ad Atheſim *Trient*, Tridentum, epiſcopatu & concilio notum: *Tirol*, Terioli, iuxta eundem fluuium caſtrum, vnde nomen prouinciæ eſt: etiam *Meran* prope Atheſin ad radices Pyrenæorum montium (*Brennenberg*) olim caput prouinciæ, nunc oppidulum. Trans montes in Griſonum confinio ad Tirolem referuntur *Feldkirch* & *Pludentz*, comitatuum propriorum titulis ornata oppida, inter Brigan-

gantinum lacum atque Curiam media: & ipſe comitatus Brigantinus, cuius metropolis *Brigantia* ad oram lacus orientalem ſita. Tandem etiam in Heluetiæ finibus ad Auſtriacam Domum pertinet

CITERIOR REGIO AVSTRIACORVM. die vörder Oeſterreichiſche Lande/ alias Sueuia Auſtriaca, in qua præcipuæ ſunt quatuor VRBES SILVATICAE, Wald⸗Städte / iuxta Rhenum inter Baſileam & Schafhuſam ſitæ, *Waldshut*, regiminis curia, dum *Friburgum* Brisgoiæ, nunc Ryswicenſi pace reſtitutum,in Gallorum poteſtate fuit,quod alias caput huius tractus eſt, nobile etiam academia, quæ, dum Gallis illud ſubiacebat, *Conſtantiam* translata fuerat: ceteræ ſiluaticarum ſunt *Lauffenburg*, *Seckingen*, & *Reinfelden*. Præter Silvaticas, *Havenſtein* & *Nellenburg* cum titulo Landgrauiatus,& quædam alia. Ipſa quoque *Conſtantia*, Coſtnitz/ ad os lacus Acronii in limite Heluetiæ ſita,

 huc

huc pertinet. Episcopus autem Constantiensis *Merspurgi*, trans lacum in Sueuiæ latere sedem habet. De cæteris in Sueuia acturi, nunc, quæ ad orientem præteriimus Austriacas partes persecuti, ordine explicamus.

SALZBVRGENSIS archiepiscopatus inter Austriam & Stiriam ab ortu est, & Bauariam Tirolemque ab occasu, pars Norici veteris. Caput *Salzburg* ad *Salzam* fluuium, olim Iuuauia, sedes nunc archiepiscopi. *Lauffen* & *Ditmaning* ad eundem fluuium, & alia minora. Tota montosa est regio, fluminibus tamen & riuis, qui ex montibus decurrunt, admodum irrigua. Et quia hic austriacis prouinciis finitimus Archiepiscopatus in Circulo Bauariæ censetur, de Bauaria nunc proxime agendum nobis erit.

BAVARIA, Bayern/ a meridie Tirolensi Comitatui eiusque montibus iuncta, ab ortu ad Salisburgensem archiepiscopatum & Austriæ partem superiorem ad *Anassum* fluuium, vulgo

vulgo die Entz/ contingit; ad Bohœmiæ & Franconiæ fines ſeptentrionem verſus vltra Danubium porrigitur, & inde in occaſum per Sueuiæ terminos ad Licum flectitur. Ita magnam Vindeliciæ & Norici veteris, Nariſcorum etiam partem occupat, hodieque integrum imperii Circulum conſtituit. Diuiſa fuit varie pro numero & arbitrio Principum. A trecentis tamen annis *Bauariæ* nomen illi proprie adhæſit regioni, quæ nobis trans Danubium maxima parte ſita eſt, Ducalis lineæ Principibus tunc adſignata, iterum in Superiorem, occaſum verſus; & Inferiorem, quæ ad orientem vergit, diſtributa, vnde nunc vtriuſque, vnitæ licet, titulus a Principibus continuatur. At illi Bauaricæ Ducum ſtirpi, quæ olim Palatinatum Rheni cum Electorali dignitate acquiſiuit, pars citerior obuenit, indeque *Palatinus Superioris* appellationem adſumſit, pars etiam huius ex nouis diuiſionibus, *Neoburgici*.

BAVARIAM PROPRIAM præter Danubium fluuii plurimi irrigant. Ad orientem, Auſtriam verſus, Ænus eſt, circa ſe oppida habens *Scherdingam, Braunam, Oetingam* cultu B. Virginis celebrem; *Burckhuſam, Muldorf,* & munitius ceteris *Waſſerburgum.* Ad Iſaram, quæ mediam vere Bauariam ſecat, *Monachium,* (München) vrbs nitida & palatio ſplendidiſſimo ornata, vbi Ducum familiæ a longo tempore in aula fuit, nunc celebrior, poſtquam Electoralis illi dignitas patrum memoria acceſſit. Infra eam *Landshutum,* olim Ducum ſedes; dein *Dingelfinga, Landau* & plura: ad Licum *Landsberga* cum nonnullis aliis: ad Danubium poſt *Donawerdam*, cuius in Sueuia mentionem facimus, *Ingolſtadium* ſiniſtræ ripæ impoſitum, vrbs munita & ob academiam celeberrima. Sed longe infra illam (interiacent enim multa non Bauaricæ tantum, ſed alius etiam ditionis) *Straubinga:* ad Æni vero & Danubii confluentem *Paſſauium* eſt

eſt (Patauium etiam ſcribunt, vulgo Paſſau) ex ſancito ibi religionis fœdere notiſſima ciuitas, loco Batavorum quondam caſtrorum, cui in altera Æni ripa opponitur *Inſtadium*, olim Baiodurum. Sed Paſſavienſis Epiſcopatus Imperii Principatus eſt, Bauarici Circuli pars, non Ducatûs. Eodem iure fruitur Præpoſitus in *Berchtoldsgaden*, nam & hic in comitiis ſuffragium habet inter Principes; non æque *Chiemſeenſis* epiſcopus, cui nomen eſt a loco in lacu *Chiemo* (Chiem-See) in finibus Salisburgenſibus. *Friſingæ* autem epiſcopus, quod prope Iſaram eſt oppidum, indubitatus eſt Imperii Princeps. Inter Straubingam & Ingolſtadium ſita eſt *Ratiſpona*, vulgo Regenſpurg/ ab amne *Regen* dicta, qui prope vrbem Danubio miſcetur. Ciuitas libera eſt & imperialis, ob frequentia comitia aliisque cauſſis celeberrima. Epiſcopus vrbis eſt itidem Imperii Princeps. Tres quoque intra mœnia *Abbatiæ* comitiorum iure gau-

gaudent, vnum virorum ad *S. Heimeranum*; duæ virginum, ad *S. Mariam*, & ad *S. Erhardum*, quarum illa Monasterium Superius, Ober-Münster; hæc Inferius, Nieder-Münster dicitur. Hæc de Bauaria propria vltra Danubium & ad flumen iacente, ad quam tamen & citerioris oræ pars refertur circa Ingolstadium & Ratisponam, latius alicubi, alibi angustius procurrens.

At in adscensu Danubii Sueuiam versus ea pars Bauariæ Cisdanubianæ sita est, quæ a *Neoburgo*, arce & oppido (quanquam trans flumen siti) Ducatus vel Palatinatus NEOBVRGICVS appellatur, quia, ut dictum est, ad stirpem Bauaricam, quæ Palatinatum Rheni possedit, peruenerat. Huic subsunt *Lavinga* ad Danubium, olim Gymnasio clara; *Hochstett*, & alia. In clientela quadam huius principatus est celebre prope Donawerdam monasterium Keysersheim siue Keyßheim (*Cæsaream* vocant

mona-

monachi) a Comitibus olim potentibus fundatum, qui ab arce ad confluentes Lici & Danubii, Lechsgemünde/ nomen habebant. Portio Neoburgensis Ducatus Franconiam versus, circa initium proximi sæculi postgenitæ Palatinorum familiæ certo iure adsignata fuit, ab arce & oppido *Sulzbaco* denominata Pfaltz-Sultzbach.

Magna vero regionis Bauaricæ Cisdanubianæ pars est PALATINATVS SVPERIOR, die Ober-Pfaltz/ alias NORDGOVIA dicta. Hæc olim portio fuit Electoratus Palatini ad Rhenum, sed ab ea bellis proximo sæculo gestis auulsa & Bauariæ tradita est, cui etim manet, quamuis nuper exstincta stirpe Heidelbergensi Palatinatus ille Rheni ad Neoburgicum Ducem hereditario iure transierit. *Amberga* huius prouinciæ caput est ad amnem *Vilsam* in finibus Franconiæ & Bohœmiæ. Multa alia oppida habet non ignota, *Neumark*, *Cham*,

Cham, *Kemnat*, *Auerbach*. Eſt & ad *Nabum* fluuium *Weida*, ſed mixti inter plures dominos iuris; & *Pfreimda*, quæ exſtincta non ita pridem Landgrauiorum, qui a vicina arce *Leuchtenberg* nomen habebant, familiâ, Bauaricæ ditionis facta eſt. *Rothenberg*, caſtellum munitum altero a Norimberga milliario.

In finibus huius tractus, Bohœmiam verſus, haud procul Egra, diues eſt Ciſtercienſis ordinis monaſterium Wald-Sachſen/ imperialis, ſed cum Balatinis olim controuerſi iuris. Ingens quoque Nobilitatis in Bauaria vltra citraque Danubium numerus eſt, ex qua multi Comitum Baronumque titulum gerunt, ſed pauciſſimis libertas imperialis competit. Suffragia tamen in comitiis habent Comites *Ortemburgici*, ab oppido in media Bauaria ſito, cognominati: *Wolffſteinii* in Nordgouia, & ſi qui ſunt alii. Etiam ante paucos annos in gratiam principis *Lobkovitii*, Bohœmi,

tractus quidam Nordgouiæ prope Sulzbacum Principatus titulo nobilitatus est, in quo oppidum *Neostadium* aulæ sedem præbet.

SVEVIA, Schwaben/ in quantum integram regionem Germaniæ, quam circulum vocant, comprehendit, a meridie Heluetiam habet & Tirolem: ab occasu Brisgouiam; ab ortu Bauaria & cis Danubium Franconia terminatur; & a septentrione Palatinatu Rheni. In nulla Germaniæ parte maior imperialium ciuitatum numerus, quam in Sueuia, reperitur, inter quas tamen modicæ sunt quædam & tenues. Primus in Sueuia tractus ab ora lacus illius, qui a *Brigantia* vrbe, & arce *Bodmen* nomen habet, in occasum procurrit, diciturque *Hegoia*, siue *Hegouia*, forte a veteri Comitatu & arce diruta *Heuen*, quasi Heuengoia. In eo territorium est episcopi Constantiensis, qui sedem, vt supra memorauimus, *Mersburgi* habet, *Buchhornio* & *Vberlingæ*, imperiali-

rialibus oppidis in ora prædicti lacus (Boden-See) sitis, interpositi; ac *Reicherau* (Augia diues) in insula lacûs, Abbatia olim imperialis iuris, nunc Constantiensi episcopatui vnita: de vrbe autem *Constantia* supra a nobis actum fuit: neque in Sueuico illa latere, sed Heluetico potius sita est. Hegoviæ partem tenet Austriaca Domus, *Sueuiæ Principatus* titulo insignitam, in qua præfecturas habet, quæ dicuntur Reichs-Land-vogteyen. Sed & Comites heic suas possessiones habent, inter quos illustres sunt *Montfortenses, Königseccii, Dapiferi* siue *Truchsesii Waldburgenses* aliique. In eodem tractu castellum munitissimum est, quod superioribus bellis expugnari non potuit, *Tuita Alta* siue Hohen Twiel/ Würtenburgicæ ditionis: oppida præterea imperialia *Pfullendorfium* & *Buchauia* ad lacum *Plumarium*, Feder-See.

Sequitur *Algoia* siue *Algouia* (quibusdam *Albegoia*, quasi Alpium re-

gio;

gio; aliis quasi *Alemangoia*, quia *Alemanni*, exitiabiles Romanorum hostes, tribus fere post Augustum sæculis in hoc tractu inclarescere cœperunt) in ortum Hegoiæ opposita, ab orientali parte lacus Brigantini circa vtramque ripam fluminis *Ilaræ* longe extenditur. Ad lacum istum aut potius in insula eius, ponte cum continenti iuncta, sita est imperialis vrbs *Lindau*: ad Ilaram *Campodunum*, Kempten/ oppidum etiam imperiale, & Abbatia Principis Imperii honore & iure ornata: & supra hunc *Memminga*, eiusdem libertatis: inter amnem & lacum *Ravensburg*, *Wanga*, *Isna*, *Leutkirch*: ac propius Danubium *Biberacum*; prope Licum (Lech) siue ortum versus *Kaufbeura*, singula Imperii libera oppida. A Memminga in ortum æstiuum est *Mündelheim*, quod cum circumiacentibus sub principatus titulo Duci Marlboroughio, tanquam præmium victoriarum, datum est. Ad Lici fluuium

&

& terminum Algoiæ tam amplitudine quam opibus & ſplendore inſignis vrbs ſita eſt *Auguſta Vindelicorum*, Augſpurg/ tum aliis dotibus ſuis, tum maxime propter comitia 1530, quibus Proteſtantes Ordines, vti in Germania vocabantur, religionis confeſſionem ediderunt, clariſſima. Vrbs libera eſt, habet tamen epiſcopum, qui *Dillingæ*, oppido ad Danubium academia noto, habitat, cetera ditionis ſuæ iuxta Lechi amnem poſſidens, in quibus oppidum *Fieſſa*, Alpes verſus ad eundem amnem. Patriciorum Auguſtanorum familiæ nobiliſſimæ ſunt, interque eas eminent *Fuggeri*, dudum ad Baronum & Comitum dignitatem eue&ti, quorum oppida ſunt *Kirchberg*, *Weiſſenhorn*, & alia.

Circa Auguſtum, Danubium verſus, Auſtriaci poſſident *Marchionatum Burgouiæ*, ab oppido exiguo & caſtello veteri denominatum: ſed *Günzburgi*, ad Danubium arx eſt magni

gnifica, plerumque ſedes Præfecti Auſtriaci, des Landvoigts/ qui ex illuſtri familia conſtitui conſueuit. Monaſteriorum vtriusque ſexus in partibus Transdanubianis magna copia eſt, eorum maxime, quæ Imperatori ſubiecta ſunt & in comitiis curiati ſuffragii ius habent, inter quæ primas tenet *Vinearum* Monaſterium, Weingarten/non procul Rauenſpurgo ad pagum Altdorf ſitum,

Citra Danubium egregium terrarum ſpacium Ducatus WüRTENBERGICVS occupat, cui primus inter ſæculares proceres in Sueuia locus eſt, ex multis principatibus comitatibusque concretus. Nicro amne (Necker) interluitur. Multa heic arcium vetuſtiſſimarum rudera conſpiciuntur, illuſtrium familiarum quondam domicilia & munimenta, inter quæ eſt *Stauffa*, Sueuiæ Ducum, & inde ad Imperium euectorum Friderici I, ac poſterorum ſedes: & *Teck* in monte prope Nicrum, ſub

quo

quo *Kircheim* cum cognomine unter Teck/ Ducis ſedes: multa etiam habet monaſteria, quæ poſt reformatam religionem in ſcholas mutata ſunt, in quibus ſunt *Maulbrunna*, & *Bebenhuſa*. Aula Principis imperantis *Stutgardiæ* eſt, vrbe ambla nec inamœna: *Tubinga* oppidum arce & academia illuſtre ad *Nicrum* amnem. *Schorndorfium* munitiſſimum regionis oppidum eſt: magnus præterea minorum numerus, inter quæ *Waiblinga*, Sueuorum Principum patrimonium, Gibellinæ factioni nomen dediſſe exiſtimatur. Ad Nicrum *Canſtadt, Marbach, Lauffen*: vltra amnem *Aurach*: arx *Würtenberg*, vnde nomen regioni eſt, prope *Canſtadium*. Præterea *Nirtingen*. *Göppingen*, & *Winede*, olim Ducis ſedes: & trans Nicrum *Aſchberg*, arx munita: & *Beſiekh eim*, ap *Enzem* flumen. Imperialis libertatis in hac ora ſunt *Eslinga* ad Nicrum, & auſtrum verſus *Reutlinga*, quæ poſt Noribergam prima auſ[...]
fui[...]

fuit religionis confeſſionem Auguſtæ edere: item *Weila*. At *Rotenburg* ad Nicrum in auſtrali fine huius regionis ad Auſtriacam Domum pertinet.

Rhenum verſus adiacet Würtenbergicæ regioni MARCHIONATVS BADENSIS, in duas partes diuiſus, quarum altera a *Badena*, altera a *Durlaco*, principum ſedibus pro linearum diſcrimine, cognominatur. Illa pars dicitur Marchionatus ſuperior, in quo *Baden* caput eſt, vno ab Rheni flumine milliario: dein *Stollhofen*, *Raſtat*, & alia: hæc, Marchionatus ieferior, cuius primaria vrbs *Durlach* eſt, cui ſubſunt *Pforzheim*, & ſuperius Baſileam verſus *Friedlinga*, *Hochberg*, & *Badenweiler*.

Sed hæc ab occaſu Würtenbergiæ: ab ortu eſt Præpoſitura ELWANGENSIS, ad quam non niſi nobili genere nati perueniunt, & qui ea potitur, inter Principes imperii locum habet. Oppidum *Elwangen*, templo & arce conſpicuum, ad *Iaxtam* amnem ſi-

tum eſt,in Franconiæ collimitio. Inter Elwangen & Böpfingen eſt *Weiltingen* ſedes Ducis Wirtenbergici ſingularis familiæ.

Comitatus illuſtres in hac Cisdanubiana parte ſunt *Hohenzollerenſis*, cui nomen ab arce vetuſta eſt, quaſi altum collem dicas: aula *Hechingæ* habetur. In Principum ordine primogenitus huius inclitæ gentis cenſetur,ex qua ante aliquot ſæcula prodiere Burggrauii Noribergenſes, poſtea Marchiones atque Electores Brandenburgici facti. In tractu eodem inter Nigram Siluam & lacum Bodamicum *Fürſtenbergii*, quibus & Landgrauiatus *Barenſis*,ſed infra Comitum dignitatem,ſubeſt: aliqui tamen huius familiæ principali dignitate & titulo gaudent. In inferiore Sueuia Franconiam verſus, OESTINGENSIS Comitatus eſt, nuper ex parte in principatum euectus,in fertili & amœna regione, quæ vulgo das Rieß dicitur. Primarium oppidum

Oetin-

Oetinga eſt, & arx *Wallerſtein* prope Nordlingam. PAPPENHEIMIORVM etiam Comitum antiqua in Sueuiæ finibus familia claret, ex qua Senior Imperii Submarſchallus, Electoris Saxoniæ vicarius hereditarius. Arx eius nominis & oppidum prope Aichſtadium ad Altmulam iacet.

Vrbium imperiali libertate fruentium partis cisdanubianæ præcipua eſt *Vlma* in ſiniſtra Danubii ripa egregie munita & ponte inſtructa: floret commerciis & circumiecto agro late imperat: inde iuxta Franconiæ fines *Nordlinga*, ad quam bis grauibus prœliis pugnatum fuit ſuperiori bello: huic vicinæ *Bopſinga*, *Gienga* & *Aala*; & in Franconiæ finibus *Dinkelſpüla*; plures autem ſunt circa Würtenbergiam, vt in ſeptenrrionem ad Nicrum *Heilbrun*, vini emporium, & *Wimpina*, Wimpfen: inde in ortum *Hala* Sueuica ad *Cocheram* amnem, ſalinis nobilis in finibus Franconiæ; & *Gemünda* pariter cum Sueuiæ co-

gnomento, ad Remsam: *Rothweila* in austrum ad Siluam Nigram vergens, imperiali iudicio nota: interiores aut Siluæ ac Rheno propiores *Offenburg*, *Cella*, *Gengenbachum*: in ipso Würtenbergico tractu *Eslinga*, *Reutlinga*, & *Weila*, de quibus supra diximus: Etiam *Donawerda* ad Danubium imperialis erat, sed patrum memoria in Bauaricam venit potestatem.

Equestris ordo heic numerosus est, a Principum iurisdictione exemtus. Olim in quatuor pagos (viertel) vocant) diuisus erat: quintus circa tempora Maximiliani I accessit ex illis, qui in Sueuiæ & Palatinatus confinio (*Craichgoa* dicitur) habitant, Franconibus aliquando adiuncti.

Sueuiam a septentrione contingit FRANCONIA, Franckenland/ in cuius parte orientali Danubium versus AICHSTADIENSIS episcopatus, in confinio Sueuiæ & Palatinatus superioris est. *Aichstadium* oppidum ad

ad *Altmulam* flumen, cui imminet arx *Wilibaldsburg*, ſedes aulæ epiſcopalis: ſed reliqua pars ditionis aliquot inde milliaribus occidentem verſus ſita eſt; in iis *Spält* oppidum, patria Georgii Spalatini.

BVRGGRAVIATVS NORIBERGENSIS ſiue Brandenburgicus in Franconia tractus, in ſeptentrionem proximus eſt, is nempe qui *inferior* dicitur, unterhalb des Gebirgs/ cuius eſt *Onoldsbach* ſiue Anſpach/ Principis ſedes: præterea circa Altmulam *Gunzenhauſen*, inde *Creilſhemum*, ad Tubarim *Greglinga*, Noribergam verſus *Suabacum*, (Schwabach) & *Hailsbrunna*, olim monaſterium, nunc gymnaſium vtriusque Marchionatus commune, perinde vt præfectura Hailsbrunnenſis: & *Vffenheim*, nouis ornatum priuilegiis. Eſt & ſupra Onoldsbacum prope *Weiſſenburgum*, imperiale oppidum, in Nortgouienſi tractu (Nortgow/) & proxime illud munita in monte arx *Wilsburgum*, tum

alia oppida minora hinc inde sparsa. *Superior* Marchionatus pars ad orientem in montana Franconiæ protenditur, vnde dicitur Oberhalb des Gebirgs/ cuius *Bayrent* primaria vrbs est, Principis aula & gymnasio inclita: item *Culmbach* cum arce munitissima *Blassenburgo*: duæ inde præfecturæ Voigtlandicæ, Marchioni subiectæ, ab oppidis *Hof* (Curiam Variscorum vocant) & *Wonsidelio* denominatæ. In illo tractu est mons Fichtelberg/ amnium Mœni, Egræ, Salæ, & Nabi, in diuersas plagas decurrentium, fontibus decantatus. Inter vtrumque Marchionatum, Bayrutensem & Onoldsbacensem, fere media est *Noriberga*, Nürnberg/ vrbs imperialis & oculus Germaniæ, ac bene constitutæ reipublicæ exemplar, cui subsunt *Altdorf*, academia prænobile oppidum, & *Lichtenau* munitum, *Lauff*, *Hersprück*, *Hipoltstein*, & alia.

Sed austrum versus circa amnem *Iaxtam* & in Sueuiæ finibus est comita-

mitatus HOHENLOICVS, cum *Oeringa* oppido, & arcibus *Neuenstein, Langenburg, Waldenburg* aliisque, in regione vini frumentique feracissima. Inde vrbs imperialis *Rotenburg* ad Tubarim, quæ amplum etiam agrum, plurimis vicis habitatum, possidet. Supra est *Winsheim* siue *Windesheim*, itidem imperialis libertatis oppidum ad fluuium *Aisch*, vbi & *Neostadium* ad idem flumen, a quo & discriminis nomen egerit (Neustadt an der Aisch) cum præfectura ampla est, sed ad Marchionatum superiorem pertinens. Haud procul Rotenburgo est *Mergetheim* siue *Mergethal*, quasi Mariæ domus, etiam ad Tubarim, sedes Magistri equitum ordinis Teutonici, qui inter Principes Imperii præclarum locum tenet: ad Tubaris Mœnique confluentem *Wertheim*, Comitum inde denominatorum domicilium.

Maximam Franconiæ fertilissimamque ac cultissimam partem

EPISCOPATVS HERBIPOLITANVS, Stifft Würtzburg/ occupat, ab occidente in *Ottonis silua*, vulgo Odenwald/incipiens, inde ad Coburgensem vsque Ducatum trium dierum itineribus in longitudinem extensus. Caput est *Herbipolis* siue Würtzburg/ad Mœni ripam, Episcopi, qui Ducis Franconiæ titulum gerit, & academiæ sedes, arcem pulcherrimam munitissimamque in altera ripa habens cum suburbio, quod ponte vrbi iungitur. Oppida subsunt ad Mœnam supra Herbipolim sita *Ochsenfurt*, *Kitzingen*, *Schwarzach*, *Dettelbach*, *Völckach*, *Hasfurt*, & arx *Mainburg* cum præfectura prope vrbem imperialem Schweinfurt/ itidem Mœno impositam. Infra metropolim in flexu Mœni, quem is non semel facit, multa alia oppida sunt episcopalis ditionis, quædam vero ad Moguntinum & Fuldensem pertinent. Superior episcopatus pars campestris, est, vbi præfectura *Rauenecceensis*, oppida *Seslach*.

Ebern;

Ebern; & notius ob munimenta *Kö-nigshofen*: tum & ad *Salam* amnem (ſed alium, quam qui in Thuringia & Saxoniæ finibus fluit) *Neoſtadium*, & arx *Salsburg*, vbi Caroli Magni aliquando putatur ſedes fuiſſe: præterea *Melrichſtadium* & *Münerſtadium*: deinde occidentem verſus tractus alius ad montes, qui dicuntur die Röhn/ in eoque *Biſchoffsheim* & *Fla-dungen*.

Epiſcopatus BAMBERGENSIS magis in ortum ſitus eſt quam Herbipolitanus. Vrbs præcipua & epiſcopi ſedes *Bamberga* ad *Rednicium*, qui haud procul ab vrbe Mœno inſinuatur: inter metropolin & Noribergam ad idem flumen medio loco eſt *Forcheim* egregium munimentum; & *Auracum Ducis* ſiue Hertzogen Aurach/ & alia: in ſeptentrionem *Staffelſtein*, *Lichtenfels*, & munitionibus validum *Cronach*.

Adiacet in occaſum Ducatus COBVRGENSIS, tribus abhinc ſæculis

dotali iure ex Hennebergica ditione Saxoniæ Domui adquisitus. Caput *Coburgum* est Principis aula, gymnasio, & adiacente in monte propugnaculo clarum: cetera oppida *Rotach, Hilpershusa, Römbild, Königsberg, Heldburg*, & in Hennebergiæ ora *Eisfeld*. Ex his *Coburg, Römbild* & *Heldburg* Ducum fratrum ex Domo Gothana sedes fuerunt: *Königsberga* ad austrum sita & Herbipolensi territorio fere vndique cincta, Vinariensi olim Ducatui ob vini prouentum attributa, post Gothanæ ditionis, ex eadem domo nunc Duci Hilperhusano paret.

HENNEBERGIA hinc in hibernum occasum vergit, olim Comitatus, maiori post Principatus tirulo, propriis dominis, qui & alia circa Herbipolim & Mœnum multa possidebant, parebat: exstincta autem illorum stirpe in tractum illum, qui hodieque *Hennebergensis* regionis nomen habet, ex fœdere successerunt Duces Saxoniæ, qui etiam communi re-

regimine, quod *Meinungæ* fuit, per LXX annos aut amplius administrarunt. Post diuisione inst tuta Electorali portioni, ad Domum Saxo-Numburgensem deuolutæ, cesserunt quæ siluæ Thuringicæ propiora sunt, *Schleusinga*, olim Comitum ac Principum, nunc communis gymnasii sedes: *Sula*, armorum officinis nota: & *Kündorf* arx cum præfectura, ac vico *Benshusa*, qui etiam aliquando præfecturæ nomen habuit. Omnia autem ad fluuium *Vierram*, (Werre) sita; qui tandem Fulda auctus Visurgis nomen adsumit, nempe *Meinungen*, & arx *Masfeld*, cum adiacentibus pagis plurimis; (in quibus etiam est *Henneberg*, cum eiusdem nominis montana arce, nunc in ruinis iacente, quæ initia huius Comitatus fuerunt) *Themar*, *VVasungen*, *Breitungen*, quæ a Dominarum monasterio cognominatur Frauen-Breitungen; hoc tempore, exstincta Altenburgensi linea (cuius Meinunga, Masfel-

dum & Themara fuerant) ſubſunt familiæ Gothanæ, & *Meinunga* tertio genitus Erneſti Ducis filius ſedem fixit, cui & *Salzunga*, ſalinis notum oppidum, ſubiectum eſt, Vierræ appoſitum, olim ad Saxonicos in Thuringia Comitatus relatum. Vnicum quod Hennebergenſes trans ſiluam in Thuringia oppidum tenuerunt *Ilmenau*, ad Vinarienſes diuiſionis pacto (argenti tamen fodinis, quæ ibidem reſtauratæ ſunt, communi poſſeſſioni relictis) translatum fuit: cum iis, quæ ex horum ſubdiuiſione Dux Iſenacenſis nunc poſſidet, Zilbacum, Zillbach/ trans Vierram, venatoria domus cum ſaltibus; & eodem tractu *Nordhemium*, quod Frigidius cognominant, Kalten Nordheim/ cum vicina arce *Lichtenberg*; ac oppidum *Oſtheim*, Franconici ſitus, ſed Saxonici iuris. Præfectura autem *Eiſchbergenſis* ſiue *Fiſchbacenſis*, in Haſſiæ & Faldenſi limite diuiſionis ſorti exemta, pro communi gymnaſio, quod

Schleu-

Schleusingæ est, reseruatur. Pars etiam olim Hennebergiæ fuit, & hodieque ad Circulum Franconicum pertinet, *Smalcaldia*, ad Thuringicæ filuæ oram oppidum haud exiguum, non minus conuentibus Protestantium, & anno 1537 conscriptis ibi Articulis quam fodinis suis & ferrariis officinis notum, iam cum adiacente territorio, in aliquot præfecturas diuiso, in potestate Hassiæ Landgrauii Cassellani.

Sunt etiam alius ditionis præter nominatas, permulta in tractu Franconico, sicut Moguntinus Archiepiscopus ad Tubarim *Bischofsheim* & *Königshofen*; Abbas Fuldensis *Hamelburgum* ad Salam possidet: Comites Castellani supra Herbipolim in tractu montano, qui Steigerwald dicitur, & infra ad Mœnum suas habent arces: Limburgenses etiam Dynastæ & Comites, qui pincernæ Imperii dicuntur: nec ita pridem principatus nomine auctæ sunt possessiones

Comitum a *Schwarzenberg*, ab arce ita dicta in regione Steigerwald cognominati, vt alios taceamus, qui ex equestri nobilitate ad altiores dignitates adscenderunt, nouosque comitatus & dynastias formarunt, quod in Franconia facilius fieri potest, quia Nobilitas omnis (excepta, quæ in Coburgensi Ducatu & in Marchionatus Bayrutensis præfecturis Voigtlandicis habitat) a principum potestate libera est, Imperatori subiecta, ideoque die Freye Reichs-Ritterschafft appellatur, quali iure etiam Sueui & Rhenani gaudent equites. At Franconiæ ordo equestris in sex veluti pagos siue tractus (Ort vulgo vocant, id est loca) distributi sub præfectis, ex suo electis ordine, communionem quandam consiliorum & tributorum colunt.

In RHENANVM tractum reuertimur, ad quem in prima circulorum Imperii diuisione relata sunt omnia ab Heluetiorum finibus ad Bel-

Belgium & Westphaliam vsque; & in latitudine, a Sueuia & Franconia ad Burgundiam & Gallorum fines comprehensa, cum Lotharingiæ parte & episcopatibus Metensi, Tullensi, Virodunensi, & Bisontino. Sed mutata in istis non pauca sunt. Basileenses tamen episcopatus iuris Rhenani adhuc censetur, sed de eo iam supra diximus, vt etiam de quibusdam oppidis ad Siluam Nigram & Rhenum sitis, Austriacæ ditionis, cuius olim (vt nunc reliqua persequamur) tota est cis Rhenum ad Siluam prædictam BRISGOVIA, das Breißgau, & duo primaria eius oppida, quæ adhuc in Gallorum potestate fuerunt, *Brisacum* ad Rhenum, ab anno 1638. & *Friburgum*, paullo remotius a flumine, academia nobile, ab anno 1677; nunc Ryswicensi pace ambo Austriacis restituta: sed Brisacum mox aliam fortunam belli subiit. In hoc tractu est etiam *Heitersheim*, sedes Magistri ordinis Ioannitici per Germaniam: ad Rhe-

Rhenum medio inter Basileam & Brisacum situ est *Neuburgum*, etiam Austriaci iuris, in quo Dux Saxoniæ Bernhardus, Brisaci expugnator, mortem obiit.

Ex Transrhenanis primum reducenda LOTHARINGIA, quæ a Gallis occupata fuerat, nunc autem Ryswicensi pace suis Ducibus restituta. Olim *Regnum Lotharii* erat, vnde & nomen superest, post ad hos fines redacta, vt ab occasu Campaniam; a septentrione Luzenburgensem Ducatum & Bipontinum: Alsatiam ab ortu: a meridie Comitatum Burgundiæ habeat. Flumina quibus rigatur, sunt *Mosa*, Gallis *Meuse*, nostris Maase; *Mosella*, & *Saravus* siue *Sara*: *Araris* quoque (*la Saone*) in hisce oris nascitur, sed brevi post fontes tractu excedit fines Lotharingiæ. Mons notissimus *Vogesus*, Gallis *le mont de Vauge*, qui Lotharingiam ab Alsatia & ex parte etiam a Comitatu Burgundiæ disterminat. Sermo gentis plerisque locis est Gallicus. Di-

Diuiditur hæc Lotharingia, *la Lorraine* incolis, in tres partes, Lotharingiam propriam, Ducatum Barrensem, & tres Episcopatus. PROPRIA LOTHARINGIA ad ortum vergit eiusque caput est *Nancy*, Ducum sedes, supra quam in septentrione *Vaudrevange* prope Saarbruck, *Chasteau*, *Salins*, *Saarwerden*: & duabus leucis, a Nancy, *Amance*, Almentia: ad dextram adiacent *Marsal*, munitum oppidum, & *Moyenvic*, & *Dieuze*, Decem Pagi, ac *Saarburg* ad Sarauum, & *Pfalzburg*, in Alsatiæ limite: *Liineuille*, *Rosieres*: in meridiem a metropoli recedunt *Vaudemont*, *Mirecour*, *Neufchâtel*, *la Mothe*, *Darnei* ad Ararim fontibus vicinum: vicus *Plombieres*, thermis celebratus. Ad Mosellam *Remiremont*, *Espinal*, Spinalium, *Bayon*, *Castel*, Castellum in Vosago siue cum Mosellæ cognomine. At *Saarlüis*, inter Saarbrück & Saarburg medium, pacis lege concessum Gallis.

BARRENSIS Ducatus magis occi-

occidentalis eſt, circa Moſam & Moſellam vsque. Vrbs primaria *Bar le Duc*, Baroducum, inter Nancy & Chalons Campaniæ medium: *Clermont* in Campaniæ confinio: & ad Moſam *Vaucouleur, Void, Commercy, S. Michel*: inter Moſam & Moſellam *Vezeliſe*, prope Vaudemont, *Stannay Eſtein, Conſtans*: & ad Moſellam *Pont a Mouſon*, inter Metz & Nancy medium: ſed *Longwy* ſeu *Longwiz*, Longus vicus, manet Gallis, ex fœdere pacis nouiſſimæ.

EPISCOPATVS tandem in Lotharingiæ finibus ſunt METENSIS, TVLLONENSIS, & VERDVNENSIS, quorum cognomines vrbes, *Mez, Toul, Verdun*, olim imperiales erant, ſed ſuperiori ſæculo abreptæ, & Monaſterienſi pace Gallis conceſſæ, ab reliqua Lotharingia poſſeſſionis iure differunt.

Metz, Metæ, Diuodurum, cognominis epiſcopatus, olim etiam regni, caput, ad Moſellam perampla vrbs, ſedes

des nunc ſupremæ curiæ ſive Parlamenti· Fruſtra obſeſſa a Carolo V, poſtquam in Gallorum poteſtatem venerat. *Toul*, Tullum, ad eundem fluuium,ſed in meridiem plus ſita ciuitas, haud longe a Nancy: *Verdun* autem ſiue Verodunum, ad Moſam, itidem epiſcopalis.

Inter Lotharingiam & Rhenum ALSATIAE Landgrauiatus eſt, diuiſus in ſuperiorem & inferiorem, Weſtphalica pace, quantus Auſtriacus erat,ad Gallos translatus. Huic in limite ad Burgundiam, niſi in ipſa Burgundia, regiuncula adpoſita eſt Germanici iuris & ditionis Wirtenbergicæ, Comitatus ſiue Principatus MONTISBELGARDENSIS, cuius oppidum præcipuum eſt *Mompelgara* ſiue *Montbeliard*, ad Vogeſi radices. Alſatiæ ſuperiori vel vt pars, Heluetiæ & Burgundis propior, inſerta, vel vt finitima adpoſita eſt SVNTGOIA, in qua eſt *Mulhuſa*,vrbs olim imperialis, iam Heluetico fœderi innexa:

Pfirt,

Pfirt, Ferreta, olim ampli comitatus caput: *Befort*, & alia. In SVPERIORI illa Alſatiæ parte *Enſisheimium* eſt ad *Illum* amnem, Auſtriaci quondam regiminis ſedes, nunc Gallicæ ditionis æque ac decem ciuitates, in quas titulo præfecturæ prouincialis (der Landvoigtey) iura quædam habebat Domus Auſtriaca, *Colmaria* nempe & *Sletſtadium* ad Illum, & minora illis, *Monaſterium* (Münſter) in valle Gregoriana, *Ehenheim* ſuperius, *Turingkheim*, *Roſſheim* & *Reiſersberg*. Baronatus olim illuſtris *Rappoltſteinienſis*, & oppidum *Rappoltsweiler*, exſtincta illa familia ad Palatinos Birkenfeldenſes peruenit: *Murbachium* abbatia nobile eſt, quæ principis Imperii dignitate gaudet.

Epiſcopus quoque Argentoratenſis amplam iurisdictionem habet, in eaque *Ruffach*, & *Benfeldum* ad Illum, ſuperioris tractus; cetera pleraque inferiores, nempe *Tabernas* Alſaticas (Elſaß Zabern) aula epiſcopali, ſicut

Mols-

Molshemium Iesuitica academia non ignota oppida: præterea *Dachsteinium*, & non nulla etiam cis Rheni fluuium. Sed *Villa Episcopi*, vulgo Bischweiler/ Palatinæ Birkenfeldensis, quam nominauimus, familiæ est. Comitum etiam Hanoviensium ex comitatibus *Lichtenbergensi* & *Ochsensteiniensi* heic aliqua circa Rhenum possessio est, in eaque sedes aulæ *Busweiler*. Sed primaria & celeberrima Alsatiæ inferioris vrbs est *Argentoratum* siue *Argentina*, Straßburg/ episcopali cathedra, academia & mercatu pernobilis, etiam munita, sed iniquis Germaniæ fatis 1681 in Gallorum manus illapsa, iisdem Ryswicensi fœdere confirmata. Imperialis etiam libertatis, sed sub præfectura, vt diximus, & in decem ciuitatum numero, in inferiori Alsatia sunt *Hagenoa*, *Landauium*, *Weissenburgum*, quod Rhenanum vel Cron-Weißenburg dicitur ad discrimen alterius in Nortgoia, non minus imperialis ciuitatis. Munimento-

rum

rum numerum in hac Alsatiæ parte auget etiam Ludouicianum, *Fort Loüis*, quod in Rheni insula inter Stollhofam & Rastadium (quæ Badensis Marchionatus oppida cisrhenana sunt) Galli ædificarunt, iisdem Ryswicensi pace cum insula relictum.

Alsatiam tractus inter Rhenum & Mosellam excipit, quem quidam AVSTRASIAM, sed arctiorem, quam pro veteri limite, vulgo Westrich vocant, in quo præcipue sunt Bipontinus Ducatus cum cognatis aliis, ex oppidorum diversitate, quæ Principibus sedes præbent, varie denominatis, siue Palatinorum Rheni extra Electoratum portio: & pars Comitatus Nassouiensis ad *Saram*. Ho enim flumine, & *Lutra*, *Bliſſa*, *Nah.* aliisque rigatur.

BIPONTINVS Ducatus nomen habet ab oppido *Biponto*, Zwey brück/ medio inter Saram & Lutran sita, Suecici Regis ex auita hereditat

Lo

Lotharingiam versus sunt montanæ arces *Lutzelstein* & *Lichtenberg*, munimentis, quibus præstabant, per Gallos nuper exutæ: iuxta Lutram *Lautereck* & *Meisenheim*: hinc ad septentrionem in tractu, qui vulgo Hunds-rück/ vel ut alii putant, ab Hunnorum præsidiis Hunnes-Rück vocatur, *Birkenfeld*, ac ad Mosellam *Veldenz*, pleraque oppida aut castra, quæ Principibus Palatinis, in plures familias diuisis, adhuc nomina, saltim habitationes dederunt. Olim heic Comitatus SPONHEIMENSIS fuit, ab arce vel monasterio *Sponheim* appellationem trahens, nunc Palatini iuris, ex parte etiam Badensis, cuius oppidum in prædicto Dorso *Simmera* aliquando separatam ex Electorali familiam Palatinam denominabat, postea ad caput gentis, Electorem, rediit: *Creuzenach* vero ad Naham; & *Trarbach* ad Mosellam, iuris mixti sunt inter Palatinos & Badenses Principes.

Ad Saram, olim Sarauum fluuium,

(Die

(die Saar) situm est *Saarbrück*, Comitis e gente Nassouia sedes, cuius & *Ottweiler* est, Blissæ impositum oppidum. Sed castrum *Homburg*, & *Bitsch*, destructis prius munimentis, Lotharingiæ Ducibus, quorum olim fuerant, pacificatione sunt restituta: & alius Pons Saraui, Gallis *Sarbourg*, Lotharingiæ pars est:

LEININGENSIVM quoque Comitum in tractu hoc portio est, quorum munitam arcem *Daxburgum* Galli 1679 diruerunt: altera linea paullo inferius circa Wormatiam suas arces & oppida habet, in quibus *Türkheim* est: alia itidem in Hassiæ & Westphaliæ finibus, quæ *Westerburgensium* cognomen gerit. Etiam Rheni Comites, Wild und Rheingrafen/ suas heic possessiones tenent, vt *Taunum*, *Kyrnam*, *VVildenburgum* & alia: & SALMENSES a *Salma*; in Lotharingiæ finibus sito oppido; ac FALKENSTEINENSES a *Falconis petra*, IV milliaribus a Crucenaco in meridiem

diem, VI a Wormatia in occasum distante castro, oppellati, & alii forsan huc referendi sunt.

PALATINVS ELECTORATVS, Chur-Pfaltz / infra Alsatiam incipit, Rheno inæqualiter divisus, & aliis territoriis varie permixtus. Cis Rhenum ad Nicrum caput eius *Heidelberga* est, sedes Electoris & antiquæ academiæ, triste fatum bello Gallico experta: ad idem flumen superius est *Mosbach*; inferius *Ladenburg*, diuisi iuris inter Palatinum Electorem & Wormatiensem Episcopum: altero ab Heidelberga milliario in septentrionem est *Weinheim* ad viam, quæ Montana dicitur, die Bergstraß; pari interuallo in austrum, *Wiseloch*: in Würtenbergico limite siue Craichgoiæ, *Eppinga*, & *Bretta*, patria Melanchthonis: in Franconiæ, *Boxberga*: de in Mœnum versus *Vmstat* cum Hassis Principibus commune: ad Rhenum in Alsatiæ finibus, & quidem in sinistra ripa *Ger-*

mershemium, a Gallis nunc reſtitutum: in ripa dextra iuxta confluentem Nicri *Manhemium*, munitum & ad Belgicam elegantiam non ita pridem inſtauratum oppidum cum arce *Fridrichsburg*, poſt a Gallis euerſum: cui vicina fuir arx *Egelsheim*, ex qua nunc turris reſtat, cui Ioannes XXIII, P. R. in Conſtantienſi concilio exauctoratus, aliquamdiu incluſis fuit. Hinc interiectis alienæ ditionis partibus, in ſiniſtra Rheni ripa eſt *Oppenheim*: & poſt Moguntiam *Ingelheim* non procul a Rheno, quam quidam patriam Caroli Magni, inuitis autem doctioribus, crediderunt: & infra Bingium eidem fluuio *Bacharach* adiacet, & in oppoſita ripa *Cauba*, generoſioris vini prouentu nobilitata loca. Sunt, qui ſibi Bacchi aras heic in Rheni parua inſula inveniſſe videntur, vnde nomen alteri oppido ſubnatum eſſe exiſtimant. In medio flumine caſtellum quoque eſt *Palatii* nomine, Pfaltz/ præſidio Electoris

ctoris custoditum. Sed ad citeriora reuertimur. Propter Naham fluuium *Creuznach*, Crucenacum sedet, quod supra nominauimus: inde Wormatiam versus *Alzeia*, arx, oppidum, & præfectura spatiosa: inter Wormatiam & Manhemium *Frankenthal*, munitum haud procul Rheno oppidum: ad Lutræ fontes *Lutra Cæsarea*, Keyserslauter / & hinc austrum versus *Neapolis* Nemetum, siue Neustadt an der Hart/ ad riuum, qui Spiram defluit, ibique Rheno miscetur, der Speirbach/ vnde nomen Spiram vrbem traxisse coniiciunt. Nam in finibus Palatinatus huius ad Rheni sinistram ripam positæ sunt imperiales vrbes, episcopatibus insignes, nempe, quam modo diximus, *Spira*, Nouiomagus Nemetum, nuper imperiali iudicio illustris, post a Gallis euersa. Episcopo eius parent *Tabernæ Rhenenses*, Rhein Zabern/ in Alsatico Rheni litore: *Bruchsalia*, vltra dextram Rheni ripam, ad montes, qui

nomen habent der Brürain: *Philippiburgum* autem, antea *Vdenheim*, a Philippo Christophoro Spirensi episcopo valide, & validius a Gallis posthac munitum ad idem flumen dextrorsus, post expugnationem & pacis leges sub præsidio Imperatoris Romani est: oppidi autem iura & commoda penes episcopum Spirensem esse debent. Hinc *Wormatia*, Worms, diei vnius itinere in eadem secundi fluminis ripa inferior, quam Spira est, in veteri Vangionum tractu, multis imperii comitiis clara, sed nuper a Gallis diruta: eius autem episcopo præter vicos circumiectos, subest, vt diximus, ex parte *Ladenburgum*, Nicri ripæ adpositum oppidum. In finibus Palatinatus est etiam arx *Ebernburg*, ad Naham amnem, vbi flumen Alsen recipit: Dynastarum de Sickingen, erat, nouissimo bello multum memorata, obsessa, capta; nunc dominis suis restituta.

MOGVNTINVS Archiepisco-

ſcopus & Elector, ſi quis alius Imperii Princeps, disiectis & diſſeminatis prouinciis præeſt. Nam in Franconia ad Mœnum ac Tubarim multa, in Thuringia Erfordiam, in Brunſuicenſium cishercinienſi tractu Eichsfeldiam regionem: in media Haſſia Fritzlariam, Naumburgum, & Amelburgum, & alia poſſidet, quæ ſingula ſuis locis enumeramus, nunc ea tantummodo perſequentes, quæ circa Rhenum ſunt ac Mœnum amnes. *Moguntia*, Maintz / metropolitana ecclesia, electorali ſede, & academia illuſtris vrbs, Rheno adiacet, vbi is Mœnum recipit. Patrum memoria in confluentiæ angulo munimentum *Guſtauiburgum* Suecorum rex poſuerat, cum ſtatiua ibidem haberet; poſtea derelictum collapſumque. Ad Rhenum præterea ſita ſunt *Elſelda* in tractu Rhingouienſi (Rheingau) & in eadem ripa *Gerlzheim* ſiue *Gerresheim* inter Oppenheimium & Wormatiam: ad Nahæ confluentem *Bingium*,

cui propinqua in medio Rheno eſt famoſa turris, quæ a muribus cognominationem trahit. Ad Mœnum inter Moguntiam & Francofurtum *Höchſt*, & remotiora ab flumine *Hofheim* ac *Vrſellæ* oppidula. Quæ ſupra Francofurtum ad eundem amnem ſunt, in Franconiæ quidem fines incurrunt, quod vero propinqua ſunt Rhenanis, ad hunc locum enumerationem ſeruauimus. Caput illorum eſt *Aſciburgum* ſiue Aſchaffenburg prope *Spesharti* ſilvam, arce & ponte, quo Mœnus inngitur, exornatum: ſupra quod oppidum *Klingenberga* eſt & *Milteburgum*; infra illud *Seligenſtadium* & *Steinhemium*, parua quanquam & vilioris nominis. Omnium autem oculos ad ſe conuertit, in hoc tractu ſita ad Mœnum S. Imperii libera ciuitas *Francofurtum*, Imperatorum electione ac inauguratione, & frequentiſſimo mercatu celeberrima, inter Franconiæ, Wetterauiæ & Moguntinos fines media.

TRE-

TREVIRENSIS Archiepiſcopatus & Electoratus ad Rhenum & Moſellam ſuas poſſeſſiones habet præcipuas, quasdam etiam ad Saram, Bliſſam ac Lanum: alias inter hæc flumina. Ad Moſellam metropolis eſt & electoralis ſedes *Treuiri*, Trier/ vrbs antiquiſſima; infra quam Caſtellum Tabernarum, *Berncaſtell*; & trans flumen Vitelliacum, *Witlich* eſt cum arce ſplendida *Ottenſtein*, ab Ottone archiepiſcopo exſtructa, quæ ſæpe aulam continet; ſed contra Trarbachum *Mont Royal*, nouum Gallorum munimentum ad Moſellam, pace Ryswicenſi diruitur: infra illud *Kocheimium*: & *Münſter* cum Meynfeldiæ cognomento, quod ab oppido *Mayen* habet, tractum illum Moſellanum denominante. Vbi Moſella Rheno infunditur, *Coblenz*, Confluentia eſt, cui trans Rhenum munitiſſima arx *Hermanſtein* ſiue *Ehrenbreitenſtein* opponitur. Ad Rhenum ſupra confluentiam *Ober-Weſel*,

Veſalia ſuperior, & *Bopartum*, Bodobriga, in ſiniſtra ripa: infra illam *Engers* in dextra: ad Saram *Sarburgum*, de quo ſupra diximus: & ad Bliſſam *S. Wendel*, Fanum S. Wendelini: ad Lanum *Limburg* in limite Weſterwaldiæ, ſed intus magis *Montaberium*, Mons Thabor. EIFFALIAE etiam pars ſub dominio Treuirenſis electoris eſt: in qua præter alia oppida eſt *Sleida*, hiſtorici clariſſimi Io: Sleidani patria: reilqua pars Iuliacenſis ditionis eſt: ſed & Comites MANDERSCHEIDENSES ſuas quoque poſſeſſiones in Eiffalia, & ipſam arcem *Manderſcheid*, nominis & gentis originem, habent.

COLONIENSIS Archiepiſcopatus & Electoratus ſecundo Rheni flumine ſubſequitur, cuius reſpectu in ſuperiorem & inferiorem, Ober- und Nieder-Stifft diuiditur. SUPERIORIS ſunt ad ſiniſtram Rheni ripam *Andernacum*, *Bonna*, ſedes Electoris, & *Colonia*, Cöln/ vrbs ampla

pla & imperialis, metropolitana ecclesia, academia, & antiquitatis monumentis clara, cui in altera ripa Tuitium, *Duyz*, tanquam suburbium opponitur, sicut fere Andernaco *Hammerstein* propugnaculum cum parvo oppido: & *Linz*, atque *Vnkel* & *Königswinter*, in eadem dextra ripa inter Andernacum & Bonnam: & paullo remotiora quædam a flumine. Trans Rhenum haud procul a flumine *Brüel*, Brulla, sita est, cardinalis Mazarini exsilium; & in Eiffaliæ limite *Lechenich*, & *Zülch* siue *Zulpich*, Tolbiacum olim aut Tulpiacum. INFERIORIS & quidem in Rheni sinistra ripa sunt *Zons*, *Woringen*, *Neus*, Nouesium, *Ordingen*, Castra Hordeonis, cum vicino *Lyn*: & tandem *Rheinberga* (quæ & simpliciter *Berck* dicitur) in limite Belgarum: in ripa dextra infra Düsseldorfium *Keyserswertha*, probe munita, 1689 Gallis, qui occupaverant, extorta: & iuxta Erpam, fluuium *Hulckrad* prope Nouesium,

ac in Geldriæ confinio *Kempen*. Cetera quæ poſſidet Colonienſis Elector, mox in Weſtphalia enarrabimus.

Weſtphalia proxima eſt, quæ ſi laxe intelligitur pro Circulo Germaniæ, præter propriam Weſtphaliam comprehendit Leodienſem quoque Epiſcopatum, etiam Iuliacenſem, Cliuenſem & Montenſem Ducatus, nec non orientalem Friſiam, Oldenburgenſem Comitatum & Ducatum Bremenſem. Nos ſingula perſequemur, excepto Leodienſi epiſcopatu, ſupra a nobis cum Belgicis prouinciis, inter quas ſitus eſt, explicato.

IVLIACENSIS Ducatus, inter Lützenburgicum tractum ab occaſu, & Colonienſem archiepiſcopatum ab ortu terminatus, a Palatino Neuburgico, controuerſo tamen iure, poſſidetur. Caput eius *Iülich*, Iuliacum eſt, munita vrbs ad Ruram amnem. Cetera oppida *Düren* ad eundem fluuium, *Berchem* ad Erpam, *Euskircha* inter vtrumque media: & *Glad-*

Gladbeck in Geldriæ confinio. Pars EIFALIAE etiam Iuliacensi agro innexa est, in qua Monasterium, *Münster Eiffel*, primarium oppidum habetur. Et vrbs imperialis *Aquisgranum*, Aach/ Caroli M. aula & sepulcro, ac multorum imperatorum inauguratione nobilis, in tractu Iuliacensi sita est.

Ducatus BERGENSIS eiusdem iuris & possessionis, primariam vrbem habet *Düsseldorfium* ad Rhenum, adhuc aulæ Palatinæ Neoburgicæ sedem: *Mülhemium* ad idem flumen, ex adverso Coloniæ: *Sigburgum* ad Sigam, sed Rheno proximum & abbatia nobile oppidum, & alias. Situs est Ducatus inter Coloniensem archiepiscopatum & comitatum Marcanum iuxta Rheni flumen: vnde in septentrionem ad Geldriam & Transisalanam Belgicam pertingit.

Ducatus CLIVENSIS ad vtramque Rheni ripam positus, ab ortu Monasteriensem episcopatum

profpiciens & comitatum Marcam. Poffidetur ab Electore Brandenburgico, nunc Boruffiæ Rege. Oppida ad Rheni dextram ripam munita funt *Wefel*, Vefalia, iuxta Lupiæ confluentem; *Emmerick* prope diuortium, cui Schenkii munimentum impofitum eft: *Rees* loco inter hæc medio: fuperius iuxta Rœram, Weftphalicum amnem, fed proxime Rheno infundendum, *Duisburgum* academia ornatum. Trans Rhenum oppida *Calcar, Santen, Griet*; & quod caput regionis eft, eique nomen dat & Principis arcem, *Cleve* fiue *Clivia*: munitiora funt *Burick* ex adverfo Vefaliæ, & *Orfoy* prope Reinbergam, qua parte comitatus MEVRSENSIS adiacet, ditionis Araufionenfis, cuius caput *Mœurs* fiue Meurfa exiftit. *Gennepum* autem fiue *Genap* ad Mofam longius remotum oppidum, vbi illa Nierfam recipit, cum arce adiacente & munita, iurisdictionis Cliuenfis eft.

WESTPHALIA a Ducatu Mon-

Monteusi, qui ad Rhenum est, ad Frisiam vsque & Comitatum Oldenburgensem late septentrionem versus extensa, ab ortu Hassiam & Brunswicenses terras, ab occasu Transisalanam Belgicam prospectat. Rigatur *Visurgi*, Weser; *Amisio*, Emse; *Lupia*, Lippe; & *Rura*. Variis dominis subest. Nam, vt ab iis incipiamus, quæ cum antea explicatis connexa sunt, Rex Borussiæ, Elector Brandenburgicus, tanquam Cliuiæ Dux, possidet Comitatus Marcam & Rauensberg. MARCAE, circa Ruram & Lupiam spatiosa regio, Cliuensi subiecta regimini, primaria oppida habet *Soest*, Susatum, & *Hamm*, Hamonam, ad Lupiam: minora sunt *Vnna*, prope Ruram, & *Weerdenum*, abbatia nobile, sicut etiam *Essen*. Tremonia autem, *Dortmünd*, in hoc tractu sita, est libera & imperialis. RAVENSBERGAE comitatus hinc in septentrionem distat inter Lippiensem situs & principatum Mindensem. Eius oppida *Bile-*

feld, & *Herford*, & hoc illuſtri abbatia feminarum ornatum: prope Bilfeldam arx munita *Sparenberg*, ſedes præſidis (*Landtroſt*) totius prouinciæ: *Hall*, a collapſis ſalinis nomen trahens: *Engern*, Angria, olim oppidum, nunc vicus ampliſſimo templo & Witekindi monumento nobilis; & *Vlotha*, vicus ad Viſurgim, ſtapulæ navium ius habens: arces cum ſubditis præfecturis *Sparenberg*, de qua diximus: & *Limberg*, & vnde nomen comitatui eſt *Ravensberg* prope fontes amnis *Heſſelæ*.

Colonienſi Electori etiam tractus inter Rhenum & Lupiam paret, nempe Ducatus ANGRIAE & WESTPHALIAE cum comitatu ARENSBERGENSI, in quibus ſunt *Arensberg* ad Ruram; *Werla* inter Vnnam & Suſatum media; *Meſchede* ad Ruram, *Belik*, *Fredeborg*, & alia. Portio inde in occaſum ſita, (ſed Coloniæ & Rheno ad boream & ortum) im Weſt/ id eſt Weſt vocatur, item RECKLINGHVSANVS:

HVSANVS tractus, cuius sunt *Reckling-husa*, *Hornburg*, & ad Lupiam *Dorsten*. Sequuntur Episcopatus & primum quidem.

MONASTERIENSIS, inter Transisalanam ad occasum: Oldenburgensem comitatum a septentrione: Ravensbergensem ab ortu: Marchiensem & Ducatum Westphaliæ a meridie. Caput *Monasterium*, Münster / vrbs episcopalis & notissima pacificatione illustris: ad Lupiam *Werna*, *Haltera*, *Dulmen*: ad Amisium *Warendorp*: media *Kæsfeld*, *Meppen*, *Vecht*, *Cloppenburg*, *Ahus*, cum aliis præfecturis & prætoriis.

OSNABRVGENSIS hinc in ortum distat. *Osnabruga* episcopalis ad *Hasam* amnem, pacificatione, quam modo diximus, clarior facta: aula episcopi (qui alternis vicibus Catholicus & ex domo Ducum Brunswicensium & Luneburgensium Lutheranus est) *Iburgi* plerumque sedet: altero ab Osnabruga milliario. Cetera

ra oppida sunt *Quakenbrück* ad idem flumen *Hase*; & *Værda* inter vtramque fere media. *Mella* ad Elsam: *Hontenburg* ad lacum *Dummerum*: præterea *Forstenau*, & alia.

Plus in orientem ad Visurgim vsque vergit MINDENSIS olim episcopatus, nunc principatus, Electori Brandenburgico Westphalica pacificatione concessus, saluis tamen iuribus *Mindensis* ciuitatis, quæ primaria huius tractus est, ad Visurgim permunita. Probe abest arx *Witekenstein*, quam sedem aiunt Witekindi fuisse, cuius & alia ad vrbem monumenta ostenduntur. Subsunt oppida & præfecturæ, *Petershagen*, cum splendida arce, olim episcoporum sede: deinde *Haus-Berga*, *Schlüsselburg*, *Reinenberg*, *Raden*, præfecturæ: *Lubbeke* autem oppidum, senatum dimidium ex nobilibus haber.

PADERBORNENSIS episcopatus in austrum magis & ad Hassiæ fines declinat inter Lippiensem

&

& Waldeccensem comitatus. *Paderborn* vrbs episcopalis prope *Lipsringam*, quod ad Lupiæ fontes oppidum est. *Warburg* ad Dimolam fluuium: *Herstel* ad Visurgim: *Lüda* ad Ambram siue Emmer fluuium: arx *Wevelburg*: &, quæ acidulis nota sunt, *Drieburg* & *Brakel* oppida, ac vicus *Schmechten* prope Drieburgum, in austrum situs Brakelium versus: *Delbrügg*, magnus vicus, Bructerorum vltimorum sedes: & *Soltkoten* a salinis nominatum oppidum: sed *Neuhaus*, ad Alisonis & Lupiæ confluentem, sedes Episcoporum.

Abbatia CORBEIENSIS finitima in ortum solis, cuius abbas, imperii princeps, non modo *Corbeiam*, Visurgi appositam, sed etiam *Huxariam*, vulgo *Höxter*, ad idem flumen sitam ditione tenet, quanquam Huxaria in clientela est Domus Brunswicensis & Lunæburgensis.

Illustres quoque Comitatus in his oris sunt. In finibus Monasteriensis epi-

episcopatus Transisalanam versus, comitatus BENTHEMENSIS situs est, cui STEINFVRTENSIS & trans Amisium TEKLENBVRGENSIS accedunt. Oppida *Benthem*, & *Steinfurt* gymnasio clarum, *Schuttorp*, *Northorn*, & *Neohusium* ad Vechtam. In iisdem finibus LINGENSIS comitatus est ab oppido *Lingen* in Amisii ripa, nomen trahens, sub dominio iam Regis Borussiæ, tanquam Principis Arausicani. DIEPHOLTANVS magis inde in ortum distat circa lacum Dummerum; nunc Duci Lunæburgico Cellensi subiectus. Ex oppidis nota sunt *Diepholt*, & *Neuwarten*. Inter hunc comitatum & Visurgim HOIENSIS, ex maiore itidem parte Brunsuicensis & Luneburgicæ ditionis, nomen ducens ab *Hoia*, ad Visurgim sita, quamuis *Nienburgum* pro capite regionis habeatur. Alia oppida vel arces præfecturarum sunt *Liebenau*, *Diepenau*, *Bruchusa*, & cetera. At in *Vchtam* & *Freudenbergam* ius habent Hassorum principis Cassellani,
quas

quas ipſi Tecklenburgicis comitibus in feudum contulerunt. In auſtrum poſt Mindenſem principatum ſubiacet LIPPIENSIS, vbi *Lippia* (Lipſtadt) eſt ad cognominem amnem ſiue *Lupiam*, certis pactis Cliuenſi Duci, nunc Electori Brandenburgico, exceptis quibusdam iuribus, quæ Comitibus manent, ſubiecta: *Dethmolda* ſedes Comitum, *Lemgouia*, *Blumberga*, cum arce & monaſterio, vbi ſepulcra ſunt Comitum; & *Vfla* ſalinarum fonte prædita. PYRMONTANVS comitatus, ab oppido & arce *Byrmont* appellatus in hoc etiam tractu eſt, cuius poſſeſſio Waldeccenſibus comitibus poſt multas lites confirmata fuit. Celebrantur hîc acidulæ, quæ *Pyrmontanæ* cognominantur. SHAVENBVRGICVS autem comitatus Viſurgi flumine diſſectus, in Weſtphalica ripa *Rintelium* habet, academia ornatum, ditionis Caſſellanæ: in altera ripa *Oldendorpium*, eiusdem iurisdictionis, vti etiam *Saxenhagen*; &

Obern-

Obernkirchen marmoris & carbonum fodinis nobilitatum. At *Bückenburg* ſedes Comitis ex Lippienſi familia: cuius ex pacto etiam *Stadhagen* eſt, vbi ſepulcra comitum: & *Steinhude* ad lacum inde nominatum. Nomen regionis ab arce montana eſt *Schauenburg*, nunc prætorio circumiacentis Haſſorum præfecturæ.

Septentriones & Oceanum ſpectat OLDENBVRGICVS comitatus, cui adnexus DELMENHORSTENSIS, vterque a primario oppido cognominatus, & exſtincta nuper familia propria, Daniæ nunc regi hereditatis iure ſubditus. Oppidum autem *Ieueram* cum dominio adiacente, haud procul ab *Iada* æſtuario ſitum, ex eadem hereditate principes Anhaltinæ Serueſtani acceperunt, quanquam arx præſidio Danorum teneatur. *Chriſtianiburgum* nouum munimentum Danorum prope vicum *Varelium*. Propior Oceano ORIENTALIS FRISIA ſiue principatus EMDANVS eſt,

cuius

cuius caput *Emda* ad Amisii ostium sita, libertatem præsidio Belgarum tueri perseuerat. *Aurik* autem sedes principis: & *Norda* portu nobilis: præterea *Fredenburg, Grietsiel,* & minora alia: *Leer* prope Amisium, vbi Ledam recipit: *Stickhusa* arx munita ad eundem Ledam fluuium.

HASSIA succedit inter Westphaliam & Thuringiam media. Diuiditur in superiorem, quæ Rheno propior; & inferiorem, quæ ad Thuringiam ac ducatum Brunsuicensem vergit, siue, vt ex imperantium familiis atque sedibus nominantur, in *Cassellanum* principatum, qui inferior ratione situs est, licet ordinis prærogatiuam habeat; ac *Darmstadinum*, qui superior. *Superioris* maiorem partem comitatus CATIMELIBOCENSIS absoluit, ceteras Wetterauia præbet, & tractus montanus, dictus *Vogelsberg*, ac finitima loca. Sed comitatus *Catimelibocensis inferior*, qui circa Rhenum est, a principe proprio,

ex

ex Caſſellana domo oriundo, poſſidetur. Caput eius *S. Goar*, vulgo *S. Gewêr*, Rheno adpoſitum, cui imminet arx *Reinfelſa*, probe munita, quæ præſidio iam Caſſellano tenetur; & trans Rhenum obiectum aliud munimentum, vulgo die Katz dictum. In quo tractu etiam ſunt vtrumque *Catimelibocum*, vetus & nouum, & acidulis celebre *Swalbacum*, altero a Moguntia milliario. DARMSTADINAE partis eſt totus comitatus *Superior*, & quædam ex inferiore, cum aliis adiacentibus. Præcipuum oppidum *Darmſtadium*, aula Principis illuſtre: a quo ad Heidelbergam *via montana*, die Bergſtraß / ducta, iuxta quam *Zwingenberga* ſita; & *Eberſtadium*: *Braubach* in inferiore comitatu oppidum cum arce prope Reinfelſam, ſed in dextra Rheni ripa: *Ruſſelsheim* munimentum ad Mœnum prope Moguntiam. *Vmſtad* autem mixtæ iuriſdictionis cum Palatinis: ſed *Homburg* vor der Höhe (montes ita vocantur) prin-

principi proprio paret ex Darmſtadi-
na domo originem ducenti. Adia-
cet dynaſtia *Epſtein* cum oppido hu-
ius nominis & arcibus, ex quibus ve-
ro Moguntinus Elector etiam aliquid
poſſidet. In Wetterauia, aut prope
illam, *Giſſa* ad Lanum, academia &
munitionibus clara: *Buzbachium* ex
quarta parte Solmenſi comiti ſubie-
ctum: *Nidda*, olim comitatus caput:
ot *Wetzlaria* imperialis, nunc, Spira
Nemetum euerſa, ſedes imperialis
Cameræ ſiue Iudicii: etiam *Fridberga*
imperialem libertatem contra caſtri
cognominis, die Burg/ & quæ de eo
pendent, nobiles ac liberos poſſeſſo-
res, eiusque Burggrauium, adhuc tue-
tur. Ad Auium montes (Vogels-
berg) *Grunberga, Vlrichſtein, Schottena*;
& ad Swalmam fluuium *Alsfeldia*, cui
propinqua arx venatoria *Rumroda*,
vbi præfectura illius tractus eſt. Ad
Ohmam *Homburgum* cum huiusdem
fluuii cognomine. Waldekiam ver-
ſus ad Ederam *Battenberga*; in quo li-
mite

mite etiam eſt dynaſtia ITTERENSIS cum oppido *Itter* & arce *Völe.*

INFERIORIS HASSIAE *Caſſella* caput, ad Fuldam vrbs permunita & principum ſedes: ad idem flumen *Melſunga*, *Rotenburgum*, & *Herſchfeldia*, abbatia olim, nunc principatus nomine inſignis. In Fuldenſis abbatiæ confinio ad Vierram, vt ſecundo flumine deſcendamus, *Vach*, cum vicina arce *Creuzburg*, nunc *Philipsthal* ab habitatore Landgravio nominata: & in Thuringiæ finibus *Trenfurt*, ex tertia parte; reliquæ Electoris Saxonis ſunt & Moguntini: *Wanfrida*, *Eſchwega*, *Allendorfium* ſalinis notum, *VVizenhuſa*; inter Fuldam & Vierram *Spangenberga*, *Lichtenauia* ac *Friedenwaldum*: inter Fuldam & Schwalmam *Homburgum* cum Haſſorum cognomento: ad Schwalmam *Ziegenhain*, munitiſſimum oppidum, quondam caput comitatus cognominis: & *Treiſa*: prope Ederam amnem *Gudesberg*, in quo tractu *Frizlaria* dicto

flumini

flumini impoſita, eſt ditionis Moguntinæ: inter Fuldam & Waldeccenſem comitatum *Elſinga* ac *Zierenberg*: Lano alluitur *Marpurgum*, academia nobilitatum oppidum, quod cum Gieſſa & aliis præfecturis, quæ ſuperiorem principatum, das Ober⸗Fürſtenthum conſtituebant, Ludouicus ſenior, 1606 ſine liberis defunctus, ad aguatos Mauricium Caſſellanum & Ludouicum iuniorem Darmſtadinum teſtamento transmiſit. Sed enatæ inde ſunt controverſiæ damnoſæ, bellorum cauſſæ, tandem transactione finitæ, qua Marpurgum cum proximis oppidis & præfecturis *Rauſchenberga*, *Franckenberga* & *Kirchhaina* ad Caſſellanos peruenit; Giſſa cum pluribus præfecturis ſupra enumeratis, atque ita paullo plus quam dimidia Marpurgenſis ſucceſſionis pars Darmſtadinis manſit: ſed *Ohmæburgum*, ſiue *Amelburgum*, montanum ibi ad Ohmam oppidum, Electoris Moguntini eſt.

Comitatus, præter Hassorum ditioni subiectos, multi Hassiam circumiacent, aut finibus illius innexi sunt. Inter Rhenum & Westphaliam tractus est montosus *Westerwald*, in quo plures comitatus se contingunt. Non enim LEININGENSIS modo, qui a *Westerburgo*, eius regionis castro, denominatur, ibi possessiones habet, sed ISENBVRGENSIS etiam, & amplior his NASSOVIENSIS, in duas stirpes dudum prorsus separatas diuisus. Earum vna, ex qua Adolfus Imperator fuit, a possessionibus ad Saram transrhenanis *Sarapontanæ* cognomen sumsit, ad quam cis Rhenum & in Wetterauiæ finibus pertinet *Idstein* & *Weilburg*; itemque *Wisbadena*, & prope Gissam *Gleiberga* in monte, aliaque: altera stirps a castro & oppido *Dillenburg* generaliter denominatur, in multus lineas diuisa, quæ omnes nostro tempore Principum dignitatum adeptæ sunt. Es iis erant, qui paullo post sæculi superioris initia,

tia, Cabilonensi stirpe exstincta, matrimonii & successionis iure Arausionensem in Gallia Narbonensi principatum, & Belgicas possessiones, quas Princeps Arausionensis adhuc habet, adquisiuerunt. Reliqui *Dillenburgi, Hademariæ, Sigenæ* & aliis locis sedes habent. *Nassau*, vnde nomen est genti illustrissimæ, arx diruta cum oppido cognomine in dextra Lani ripa, tertio a Confluente milliario, diuisi inter familias iuris est. At *Beilstein*, itidem trans Lanum; & tertio a Gissa milliario *Herborna* gymnasio clara: Dillenburgensibus parent, quorum etiam est portio comitatus DIEZENSIS cum oppido *Diez*, in sinistra Lani ripa, Confluentes versus: altera pars, in qua *Emse* cum thermis celebratur, est Hassorum Darmstadiensium ita, vt etiam Nassouiis aliquid iuris maneat.

Supra Darmstadium, trans Mœnum Franconiam versus & in silua Othonica Comitatus est ERPACENSIS,

SIS, a castro cognomine dictus, qui
aulam habet *Fürstenauiæ*, & munitam
arcem; sed communis cum Löwen-
steiniis siue Wertheimensibus pote-
statis, *Breubergam*. WITGENSTEI-
NIENSIS ad Lanum cum oppidis
Lasphe, supra quod in monte vetus
arx *Witgenstein*; & *Homburg*, & *Berle-
burg*, vnde familiæ discriminantur.
Quæ etiam nomen a Sainensi Comi-
tatu petunt. SAYNENSIS autem
Comitatus inde Rhenum versus si-
tus, non in Wetterauicis, vt Witgen-
steiniensis, censetur, sed Circuli est
Westphalici, eiusque illa pars, in qua
Altkirchen primarium oppidum est,
ad Duces Isenacenses (quorum ma-
ter vidua Saynensis comes est) perti-
net: alia, cuius est *Hachenburg* oppi-
dum, cum arce in monte a Burggra-
uiis de Kirchberg possidetur. WAL-
DECCENSIS autem inter Westpha-
liam & Hassiam superiorem situs
Waldeccam ad Ederam habet anti-
quam Comitum sedem ac nomini
ori

originem: *Corbachium* primarium comitatus oppidum: *Wildungam* acidulis nobilem, *Arolsam* arcem & præfecturam, *Mengringhusam, Landau, Freienhagam*, & monasterium *Nezzam*, quod Comitum sepulcra continet. SOLMENSIS comitatus in Wetterauia positus, & ab antiqua arce *Solms* dictus, secundum oppida *Hungam, Laubacum* & *Lichium* suos Comites distinguit. Quibus adduntur *Braunfelsa* munita, *Greiffensteinium*, & *Rüdelheim*. BVDINGENSIS cum Isenburgensi coniunctus, *Budingam* habet ad Semam fluuium: & HANOVIENSIS inter Hassiam, Franconiam ac abbatiam Fuldensem. *Hanouia*, Hanau/ nitidum munitumque oppidum comitatus primarium est: post illud *Schlüchter, Windecken, Bobenhusa*: sed *Münzeberga* variæ iurisdictionis. De ceteris ad Rhenum possessionibus in Alsatia dictum fuit. *Gelnhusa* in Hanouiensi tractu libera & imperialis est.

ABBATIA FVLDENSIS, post hunc comitatum inter Franconiam & Hassiam sita, facile omnium abbatiarum primas tenet. Abbas imperii princeps & Imperatricis archicancellarius, *Fuldæ*, vrbe ad cognominem fluuium, sedet habet, multis præfecturis diues, sed oppida, quæ subsunt, minus sunt nobilia, *Geisa*, *Salmünster*, ac alia. BVCHONIA, siue Buchen/ hic tractus appellatur a siluis faginis denominatus, inter quem & Hassiam oppidula interiacent, nobilium equitum possessiones, vt *Schliz*, & *Lauterbach* cum arce *Eisenbach*; & pagis circumiectis. *Fischbergensis* præfectura, olim pars abbatiæ, ab Hennebergiæ dominis oppignerationis iure communiter possidetur.

SAXONIA INFERIOR Ducatus amplissimos continet, Brunsuicensem, Luneburgensem, Magdeburgicum, Bremensem, Verdensem, Holsatum Meklenburgicum, Lauenburgicum, cum principatibus Halber-

berſtadienſi, Suerinenſi, & Ratzenburgenſi, ac liberis aliquot ciuitatibus.

Ducatus BRVNSVICENSIS & LVNEBVRGENSIS, eiusdem quanquam gentis, diſtincti principatus ſunt, & Brunſuicenſis in Guelferbytanum, Calenbergenſem (qui nunc Hannoueranus eſt) & Grubenhagenſem ſubdiuiditur. Erat etiam Göttingenſis portio aliquando peculiaris principatus, ex Calenbergenſi deductus: hodie vero ſecundum familias, quidquid huius gentis eſt, diuiditur in Luneburgicum Cellenſem, Brunſuico-Guelferbytanum, & Calenbergicum Hannoueranum principatum, ad quem Grubenhagenſis maiores partes referuntur.

GVELFERBYTANI vrbs primaria eſt *Brunſuiga*, ampla, nec non munita, nuper nundinis celebrioribus aucta: *Guelferbytum*, (Wolffenbüttel) bene munitum, aulam principis habet & bib-

bibliothecam incomparabilem: *Helmstadium* vero academiam Iuliam: *Regia Luttera* (Königs Lutter) abbatia præsignis est & sepulcro Lotharii II, R. imperatoris: *Schœninga* salinarum fontes habet: præterea *Scheppenstedium*, arx *Hessem*, aliaque minora oppida & prætoria permulta eo pertinent: sed hæc in circuitu iuxta Brunsuicum & Helmstadium: prope *Leinam* fluuium *Gandershemium* virginum abbatia illustre: ad Visurgim *Holzmünda*, & paullo remotius a flumine *Oldendorfium*.

Hinc GRVBENHAGENSIS principatus, cum Callenbergensi fere hoc tempore coniunctus in occasum & meridiem vergit. Ciuitates sunt *Eimbeck* & *Osteroda*: in Herciniæ autem tractu montana oppida *Clausthal* & *Mons Andreæ*, argentifodinis nota: & arx *Herzberg*; prælatura *VValkenriea*, & cœnobium *Ilefeld*, scholarum post reformatam religionem domicilia: *Argentifodinæ* aliæ in Her-

Hercinia cum oppidis *Cellerfeld* & *Lautenthal* ab Electore & Ducibus communiter poſſidentur: *VVildeman* autem & *Grund* a ſolis Ducibus. Ibi & a ſalinis nominata *Hala Iulia* ſub vetuſta arce *Harzburg*. At *Goslaria* huius tractus ciuitas libera & imperialis eſt. Ad auſtrum Thuringiæ finitima eſt EICHSFELDIA, a longo tempore Moguntini iuris, cuius primarium oppidum *Duderſtadium* ad *Bodam* fluuium: dein *Heiligenſtad*, *VVorbis*, & alia minora.

In CALENBERGENSI ſiue Hannouerano *Hannouera* ad Leinam amnem vrbs primaria eſt ac nitida, Electoris ſedes. Proxima *Herrnhuſa*, ſeceſſus principis, inſtar oppidi exædificata. *VVunsdorf* altero ab Hannouera milliario; tertio a beſt *Neuſtad* cum cognomine *am Rubenberg*, ad Leinam amnem. In auſtrum longius recedit *Northeim* prope idem flumen: & *Göttinga*, Eichsfeldiæ finitima. *Calenberg* autem, vnde nomen

principatui, arx eſt vetuſta, altera ab vrbe milliario ad Leinam, olim principum ſedes, nunc prætorium præfecturæ, inter quam arcem & Hannoueram *Pattenſe* eſt oppidulum: ad Vierræ & Fuldæ confluentem *Münda*: ad ſilvam Sollingenſem *Vslaria*; & ad Viſurgim *Bodenwerder* ac *Hamela* munitæ ciuitates. Et aliæ præfecturæ multæ ſunt cum ſuis prætoriis, vt *Coldingen*, *Ricklingen*, *Lauenau*, *Lauenſtein*, &c.

In Luneburgenſi Ducatu *Luneburgum* vrbs prima eſt, ſalinis diues: *Bardewicum* vicinum, olim peramplum, nunc vicus; *Cella* ad Alleram nitidiſſima & longo tempore ſedes Principis: ſupra hanc ad eundem amnem *Giſhorn*: inter Cellam & Hannoueram medio ſitu *Burchdorffium*, oppidulum cum prætorio: inter Albim & Alleram *Vlzen*, & permulta minora oppida, prætoria, ac monaſteria: ad Okeram amnem *Meinerſen*: in Verdenſi confinio *VValsroda* virginum cœno-

cœnobio ornata: ad Ietzam *Dannebergа*, aliquando principum ſedes; & *Luchow* oppidum ad eundem fluuium, qui vbi Albi inſinuatur, *Hizger* ſiue *Hizacker*: ad Luham, vbi Albi confunditur, *VVinſena*: ad Albim *Harburgum* cum caſtro egregie munito, vno milliario ab Hamburgo.

Comitatus, qui ad Domum Brunſuigo-Luneburgenſem pertinent, ſunt ad Herciniam ſiluam *Blanckenburgenſis*, oppida *Blankenburg* & *Haſelfeld*, in quo tractu eſt ingens ſpecus ſpectris, vt fama eſt, horribilis, die Baumanshöhle/ *Daſſelienſis* ad Sollingam ſiluam ex oppido *Daſſel* nominatus: *Hallermundenſis*, *Ierxheimenſis*, *Eberſteinienſis*, & alia dominia.

Inter Hannoueranos Wolferbytanosque fines epiſcopatus HILDESHEIMENSIS continetur, cuius *Hildesheimium*, eccleſia cathedrali ornatum, vrbs præcipua eſt: cetera oppida *Peina* ad Fuſam, *Alfeldia* ad Leinam, & alia.

Ab ortu Brunsuicensem tractum Ducatus Magdeburgensis & principatus Halberstadiensis attingunt. MAGDEBVRGENSIS quondam Archiepiscopatus, sed Westphalica pace Ducatus ditionis Brandenburgicæ factus, vrbes duas habet præcipuas *Magdeburgum* ad Albim, metropolitana ecclesia insignem: & *Hallam* salinis prædiuitem ad Salæ flumen, in Misniæ confinio, olim Archiepiscoporum, post Administratorum, adhuc etiam Regiminis prouinciales domicilium, nuper Fridericiana academia auctum. Ceterum Ducatus hic in suos circulos diuiditur, Salanum, Siluaticum & Ierichauiensem. CIRCVLVS SALANVS, Saal-Creiß, habet præter Halensem vrbem, amplissimam præfecturam *Gibichensteinensem* cum subditis oppidulis *Lebichün* & *Cönnern*, denominatam ab antiqua arce *Gibichenstein* prope Halam ad idem Salæ flumen sita, aliquamdiu olim Archiepiscoporum sede.

Præte-

Præterea huius circuli eſt *VVettinum*, infra Halam altero milliario, itidem Salæ appoſitum, illuſtris quondam Comitatus caput. Adiacet arx & pagus *Rothenburg*, vnde præfectura eius tractus nominatur. Medio loco eſt nobile monaſterium *Montis Sereni*, Lauterberg / S. Petro dicatum, vnde Petersberg nunc dicitur; quod ſepulcra Comitum Wettinenſium tenet; adhuc nuper Saxonici iuris, nunc Brandenburgici. Vlterius ſecundo flumine eſt *Alsleben* oppidum cum arce. CIRCVLVS SILVATICVS, Holtz-Creiß / a modicis ſiluis dictus, inde longe ad metropolim vſque excurrit, quam & ipſam ſuo ambitu comprehendit. Oppida ſunt *Calbe*, quod in præfectura ſua etiam *Aken* comprehendit: *VVandsleben*, *VVolmirſtadt*, *Obisfeld*, *Haldensleben*, *Froſa*, & in Halberſtadienſi limite *Egeln*; ac *Stasfurt*, ſalinis ſuis non ignobile, cuius, quemadmodum & *Salzæ*, itidem ſalis fontibus celebratæ,

ſed Albim verſus reductæ, ſenatus ex equeſtribus conſtat familiis. *Schönbeck* ad Albim, Capituli eſt Magdeburgici. Ex his præfecturas adiunctas habent *Calbe, Wanzleben, Wolmirſtadt, Obisfeld, Egeln:* aliæ præfecturæ huius circuli a prætoriis aut vicis nominatæ ſunt, *Aluensleben, Dreyleben, Hötensleben, Sommersſchenburg:* quibus diues quædam accedit, a molendinis dicta, Mühlen-Voigtey/ ſuburbanas partes quoque Magdeburgi complexa. CIRCVLVS IERICHAVIENSIS in Marchiam vſque procurrit. Oppida ſunt *Ierichau, Sandau, Loburg,* ſingula cum præfecturis: & præfectura *Alten-Plathe.* Sed *Grabauienſis* eſt nobilium de *Plathe.* Tria oppida, quæ olim archiepiſcopatus erant, *Iüterbock, Burgk,* & *Dame,* (quæ cum præfecturis, quas denominant, *Iüterbockienſem circulum* conſtituebant) Weſtphalica pace exemta ſunt & Saxonibus conceſſa, e quibus poſtea ſingulari pacto *Burgk* ad Branden-

bur-

burgensem Electorem rediit: de ceteris in principatu Saxo-Querfurtensi dicemus. Singulis circulis sunt sua Monasteria, e quibus nobiliora *Bergen* apud Magdeburgum: & *Hillersleben*, Fridericianæ academiæ donatum; *Zinna* &c.

HALBERSTADIENSIS celebris olim episcopatus, nunc principatus Westphalica pacificatione, Brandenburgico Electori paret, situs inter Brunsuicensem tractum ab occasu, Magdeburgensem a septentrione, Anhaltinum a meridie. Oppida sunt *Halberstadium* primarium, quod ecclesiam cathedralem habet, & Regimen principatus. Proxima *Grüninga* cum arce, sede quondam episcoporum; & præfectura circumiacente; *Osterwick*, olim Salingstede, altero ab Halberstadio milliario cum præfectura: tertio abest *Horenburg* siue Hornburg: *Oschersleben* ad Bodam fluuium altero milliario ab vrbe in septentrionem: at *Aschersleben*, Ascaniam quam multi dicunt,

dicunt, ab vrbe in Auſtrum diſtat milliariis quatuor. Præfecturæ etiam cum prætoriis & vicis ſunt *Harsleben*, *Kroppenſtädt*, *Weberlinga*, & cæteræ. Etiam pars comitatus *Hohnſteinienſis*, conſiſtens in dynaſtiis *Klettenberg* & *Lora*, pace Weſtphalica huic principatui confirmata fuit, ſed in feudum poſtea Comitibus Witgenſteinienſibus conceſſa. Vtraque ab arce nomen habet, cui ſubeſt præfectura. Arx *Klettenberg* adhuc ſedes Comitis Witgenſteinienſis fuit, & in præfectura eius tria oppida continentur, nempe tribus horis a Nordhuſa *Ellrich*, vbi nunc Comitis eſt regimen, ſed ſubditum Halberſtadienſi: deinde *Bleichenreda*, & *Saxa*. Eodem iure infeudationis Comitatus *Reinſteinenſis* ad principatum Halberſtadienſem reuolutus eſt: in quo *Reinſtein* (alii *Regenſtein*) arx deſolata, quæ nomen dedit: *Weſterhuſa* vicus cum præfectura: & *Weſterburg* in finibus Brunſuicenſis principatus; *Blan-*

cken-

ckenburgum autem olim coniunctum cum Reinsteiniensi possessione, iam in ditione Ducum Brunsuicensium & Luneburgensium exsistit. In eodem tractu *Wernigeroda* ad Comites Stolbergenses pertinet, sed ita, vt tutelæ ius Elector habeat Brandenburgicus: Comitis autem sedes est in *Ilsenburg*, arce oppido vicina.

Infra Magdeburgicum Ducatum ab Albi ad Visurgim Ducatus BREMENSIS cum VERDENSI est, itidem ex ecclesiastico statu in hanc formam Germanica pace mutatus, & Suecorum ditioni subditus: *Bremæ*, ad Visurgim celebri emporio libertas pristina relicta fuit & eodem fœdere confirmata. In Ducatu BREMENSI autem sunt *Stada* ad Swingam fluuium prope Albim, sedes regiminis nunc Suecici: *Buxtehuda* ad riuum Essam, *Bremervörda* ad Auwam sedes quondam archiepiscopi: arx *Ottersberga* ad Wemmam: *Carlsburgum* ad Visurgim, recens oppidum, regis

con-

conditoris nomen referens: omnia hæc probe munita, nisi quod ipsi Sueci, nuperrimo bello edocti, quorundam munimenta deiecisse & ad breuiorem redegisse numerum dicuntur.

VERDENSIS ex episcopatu principatus nunc eiusdem ditionis, metropoli *Verda* gaudet ad Alleram prope Visurgim sita vrbe: præter hanc *Rotenburgo* ad Wemmam: quibus *Wildesbusium* adiungitur in Westphaliæ finibus ad Huntam positum oppidum.

LAVENBVRGENSIS Saxonum Ducatus angustis finibus circumscribitur. Eius oppida sunt *Lauenburg* ad Albim, *Möllen*, a Lubeccensibus nuper restitutum, & arx *Razeburgum*, cum oppido, & sedes vltimi Ducis *Neuenhaus*, ac alia: etiam pars *Hadeliæ* tractus inter ostia Albis & Visurgis, vbi *Otterendorp* ad fines Ducatus Bremensis est: in Bohœmia *Schlackenwert*, & alia eiusdem Ducis fuere ex materna hereditate. HOL-

HOLSATIA inde per auſtralem cherſoneſi Cimbricæ partem ſeptentrionem verſus, excurrit in plures partes diuiſa, Stormariam circa *Storam* amnem; Ditmarſiam ad oceanum: Ducatum Sleſwicenſem; Holſatiam propriam, & Wagriam ad mare Balticum. STORMARIAE ad Albim eſt *Glückſtadium* & *VVedelia*: ad Storam *Izehoa*: medio loco *Grempa*, *Bramſteda*, *Vterſen*, & comitatus *Pinnebergenſis*, ab oppido *Pinneberga* nominatus: trans Storam *VVilſtria* & alia. Sed hæc omnia ditionis Danicæ. DITMARSIA autem diuiſa eſt: *Heida*, & *Lunda* ad Eidoræ oſtium, parent Sleswicenſi Duci: auſtralia Regis ſunt, in quibus *Meldorpium* eſt præcipuum.

SLESWICENSIS Ducatus ad Duces huius nominis, vt feudum Danicum, adhuc pertinuit. *Sleswicum*, caput regionis, ad *Slyam* æſtuarium, cum vicina arce *Gottorf* Ducum ſede: *Glücksburgum* pariter Ducis habita-

bitaculum iuxta ſinum Flensburgicum: *Huſum* quoque ad Heueræ oſtium, ex aduerſo inſulæ *de Strand* appellatæ, domicilium Ducum vel Viduarum eſt; *Töninga* ad ſinum, in quem *Eidora* influit, munitionibus clara: *Fridericopolis* ſiue *Friderichsſtadt*, vno milliario a Töninga, quatuor a Sleswico municipium, multis immunitatibus ornatum, ſubditum Duci Sleswicenſi, habitatur a variæ religionis confeſſoribus, maxime a Belgis Arminianis, qui patria pulſi noui oppidi in his oris condendi occaſio fuerunt, præterea *Appenrade* contra inſulam Alſen: *Ekrenſort* ad ſinum cognominem: *Suabſtadium*, *Gardinga*, & in ſuperioris Iutlandiæ limite *Tondern* ad oceanum occidentalem. HOLSATIAE autem PROPRIAE ſunt *Rensburgum* & *Segeberga* Danici iuris, etiam caſtrum *Chriſtianpreis* ſiue *Fridrichsort*: cui proximum Kilonium, *Kiel*, habet academiam Ducis Holſati, cui etiam eiuſdem

oræ

præ subdita sunt alia, vt *Bordesholm*, vnde initium academiæ, quæ eiusdem præfecturæ reditibus conseruatur. WAGRIAE tandem est *Plöna*, Ducum certæ familiæ, sed eiusdem gentis habitaculum: *Ranzau*; vnde comites nominantur: *Eutinum* sedes Lubeccensis episcopi, itidem ex domo Holsata: *Oldesloa* ad Trauam, *Trittouia*, *Oldenborg*, *Neustadium* ad Balticum mare. Sed omnium clarissimæ sunt in his oris liberæ ciuitates ac emporia nobilissima, *Hamburgum* ad Albim, cui Danicum oppidum *Altena* propinquum & vere suburbanum est; & *Lubecca* ad Trauam amnem, altero ab eius ostio (cui *Travemunda* portus caussa apposita est) siue a Baltico mari, lapide. Insulæ in mari orientali ad Holsatiam pertinent, ALSEN, angusto freto a continente seiuncta: Ducibus sedes præbent arcibus præclaris exornatis, *Sonderburgum* nempe & *Nordenburgum*, quibus familiæ principum discriminantur: & FE-

MERN, Fimbria, Wagriæ oppoſita, & his minor ARROE, Fioniæ ab ortu hiberno ſubiecta. Sed in has quoque ius ſibi rex Daniæ vindicat. In occidentali mari ſunt *Nordſtrand, Fora, Sylt*, ad litora: remotiora a continente *Heilgeland*, parua cum munito portu, in eaque pharus Hamburgenſis eſt nocturno lumine viam in oſtium Albis nauigaturis præmonſtrans.

Inter Holſatiæ limites & Pomeraniæ medius eſt MECKLENBVRGICVS Ducatus, qui etiam *Megalopolitanus* dicitur, duobus adhuc nuper principibus ſubiectus, pars nempe occidentalis & Holſatiæ finitima SWERINENSI; orientalis ſiue Pomeraniam attingens, GVSTROVIENSI, ita enim ab vrbibus, quas inhabitant, denominantur. Illius partis ſunt *Swerinum*, quod epiſcopatum habuit, qui vero Weſtphalica pace, vna cum Razenburgenſi, in principatum mutatus fuit, oppido tamen *Ratzenburgo*, Lauenburgico Duci ma-

manente, præter exiguam partem ſeu vnum vicum controverſi iuris, quem episcopatus poſſeſſor ſibi poſtulat. Præterea Suerinenſis Ducis ſunt *Bützow*, quod Eccleſiam collegiatam habet: *VVittenborch, Neuſtadium, Cribitz, Lübitz, Parchim,* & ad Albim *Boizemburg,* ac vbi Eldam recipit, *Dömitz* egregium munimentum. Partis GVSTROVIENSIS, *Guſtrow* Ducis ſedes, *Swan, Teterow, Malchin, Goldberga, Gadebuſcum, Plau,* ad flumen cognomine, *VVaren* ad lacum: *Ribbenicium* propugnaculum iuxta oſtium Reckenicii fluuii oceano ſe infundentis: item *Stargard,* vetus cognomine, ad Pomeranæ vrbis diſcrimen, cum titulo dynaſtiæ: & *Brandenburgum* Novum, *Strelitz,* principis ſedes; *Mirow, Fredland, VVeſenberg.* Commune Tribunal vtriusque Ducatus eſt *Sternberga* ad Warnam amnem, ſicut *Roſtochii* communis Ducum & ſenatus oppidani academia, quæ ciuitas multis priuilegiis ornata eſt. Ita

adhuc

adhuc Mecklenburgicæ regiones diuisæ fuerunt: exſtincto autem Cruſtrovienſi Duce, pleraque eius ad Suerinenſem deuoluta ſunt. *VVismaria* autem caput Mecklenburgici tractus, portu & mercatura inſignis ac munita vrbs, inter Lubecam & Roſtochium ſita, Germanica pace in Suecorum poteſtatem venit.

Hactenus de inferiore Saxonia: ad ſuperioris circulum progreſſuri ab auſtro prouincias repetimus, in quo tractu prima] THVRINGIA ab occaſu Haſſiam, a Septentrione Brunſuicenſem ducatum & comitatum Mansfeldenſem, ab ortu Miſniam & Voigtlandiam, ab auſtro Franconiam proſpicit. Diuerſis dominis ſubiecta eſt, maiori tamen ex parte Ducibus Saxoniæ & Thuringiæ Landgrauiis, æquis fere inter Electoralem & Ducalem lineam portionibus, diuiſione nempe poſt obitum Wilhelmi Ducis, qui ſolus poſſedit, ante ducentos annos facta, ita vt

Vnſtruta

Vnſtruta amne fere pro termino conſtituto, quæ ad auſtrum iacent, Erneſto Electori; quæ ad boream, Alberto Duci tribuerentur, Erfordia in medio relicta.

Vt vero methodi noſtræ ductu ab occaſu incipiamus, Haſſiæ finibus contiguus eſt Ducatus ISENACENSIS, cuius primaria vrbs & Principis ſedes *Iſenacum* eſt, cui arx *Wartenburgum* imminet. Præfecturas habet ad Vierram, *Crainbergam*, arce diruta; & oppida *Gerſtungam*, *Berkam* (hoc quidem communis cum Haſſiæ Principe iuris) ac *Cruciburgum*: at *Marckſula* eſt arx venatoria cum pago, vno ab Iſenaco lapide, Vierram verſus. Cetera huius principatus in Franconiæ ſita limite, in Hennebergia enumerauimus; & alias præfecturas ac oppida in Vinarienſi & Ienenſi tractu dicemus.

GOTHANVS Ducatus a *Gotha* nomen habet gymnaſio clara, ſed celebriori ob ſedem Principis in arce, quæ

olim *Grimmenſtein* vocabatur, ſed ex fundamentis reſtituta ab Erneſto Pio, melioris ominis cauſſa *Friedenſtein* appellata fuit. Haud procul abſunt præfecturæ ad radices Thuringicæ ſiluæ, arx *Tennenberga* cum ſubiecto oppido *Waldershuſa*; & quæ monaſteria fuerunt, *Reinhardsbrunn*, monumentis Landgrauiorum adhuc conſpicuum; & *Vallis Georgii*: ex altera parte ad Geram *Ichtershuſa*, etiam quondam monaſterium, cui proxima eſt arx *Wachſenburg* cum ampla præfectura: at quæ in oppoſito monte ſita eſt *Mülberga*, fere diruta, ex Saxonica in Moguntinam poteſtatem rediit ſoluto pignoris nexu: tertio monti *Gleicha* incumbit, de qua poſtea dicendum eſt, & ab hac tres iſtæ arces *Gleichenſes* vocari ſolent, quamlibet diuerſæ ditionis. Vno a Gotha milliario ſplendidiſſimum prætorium exſtruxit Fridericus Dux in vico Erfa, cui a ſuo nomen dedit *Fridrichswerth*. Hinc ortum verſus

VINARIENSIS Ducatus eſt: *Vinaria* ad Ilmum amnem, a comitibus Orlemundanis ad principes translata, per aliquot ſæcula his ſedem præbuit. Arcem in ea novam Wilhelmus Dux noſtra memoria exſtruxit, & a ſe *Wilhelmiburgum* nominauit. Vinariæ ſubeſt *Buttſtadium*, mercatu boum non ignotum, & alia in viciniis minora oppidula: & ex Altenburgenſi nuper Ducatu per pacta Principum decerpta præfectura *Roslauienſis* cum oppidulo *Sulza*, exceptis tamen ſalinarum fontibus, qui Altenburgici iuris manſere, quamquam ægre nunc ab aqua inſipida repurgantur. Erfordiam verſus mille & amplius iugerum lacus eſt, a cygnis nomen ſortitus (der Schwan-See) ſed diuiſione fraterna Iſenacenſis ditionis cum circumiectis pagis factus. De *Ilmenauia*, etiam Vinarienſis ditionis, in Hennebergide diximus.

Qui vero nuper IENENSIS

principatus a Bernhardo, Wilhelmi Vinarienſis filio, conſtitutus erat, exſtincto 1689 Ioanne Wilhelmo, Bernhardi filio vnico, diſſolutus diuiſione eſt, & *Iena* oppidum cum præfectura, (non autem academia, quæ communiter a principibus, vt antea, poſſidetur;) & in ſeptentrionali Thuringia *Alſtedium*, olim Palatinatus Saxonici pars, ex Altenburgenſi Ducatu nuper huc translatum, Iſenacenſibus acceſſere: *Dornburgum* autem ad Salam, arcem & oppidum cum adiacentibus pagis; & arcem *Cappelndorf* cum præfectura, Vinariam verſus, & trans Salam *Bürgellam*, oppidum & præfecturam, Vinarienſes Duces ſorte acceperunt.

ALTENBVRGICAE in Thuringia ditionis ſunt ad Salam *Salfeldia*, abbatia olim imperiali, nunc Gothanæ familiæ Principis ſede nobilis: *Orlemunda*, vbi Sala fluuius Orlam recipit, oppidum, a quo potentes olim Comites nominabantur: arx *Leuch-*

tenburgum cum ſubiecto oppidulo *Kala*: & infra Ienam, Numburgum verſus, *Camberga*, ſingula cum præfecturis in vtramque Salæ oram extenſis: ad Thuringicam ſiluam, qua Coburgum itur, *Græfenthal*. Cetera partis Altenburgicæ in Miſnia recenſemus.

In centro fere Thuringiæ, vt hodie terminos habet, inter Gotham & Vinariam medio itinere ſita eſt *Erfordia* ſiue *Erfurtum*, vrbs valide munita, & totius prouinciæ maxima, cum pagis multis Moguntino archiepiſcopatui ſubiecta. Arces habet munitas duas, vnam noſtra memoria intra mœnia exſtructam in monte, vbi S. Petri monaſterium eſt: alteram, quæ a S. Cyriaco nomen ducit, extra vrbem, olim virginum monaſterium. Academia Erfordienſis in antiquiſſimis Germaniæ numeratur. Mediam vrbem amnis *Gera* perluit, qui altero ab ea milliario in *Vnſtrutam* defertur. Hic circa *Mülhuſam* impe-

rialem in Thuringia, sed prope Hassiacos fines, ciuitatem ortus, totam inde regionem vario flexu permeans infra Numburgum Salæ miscetur.

In tractu hoc quatuor præfecturæ sunt maiores, quæ ad hodiernam Electoralem lineam, ab Alberto Duce propagatam, diuisione, de qua diximus, peruenerunt. Primaria est in vrbe *Langensalza* prope Vnstrutam: *Weissensea* proxima, a lacu nomen habet, ad quam & paruum oppidum *Kindelbrück* pertinet. *Sangerhusa* remotior ad septentrionem; & tandem Salam versus *Eccardsberga*. Istæ autem præfecturæ omnes subsunt Principi Saxonico WEISSENFELSENSI, secundum pacta, quæ cum Electore Saxoniæ habet; sed huic speciatim reseruata est iurisdictio in Equites, quos *Schriffisassios* vocant, siue præfecturis non subiectos. Retinuit etiam Elector *Tenstadium*, oppidum inter Salzam & Weissenseam, & partem oppidi ac præfecturæ *Tresurtensis*, de quo

quo in Hasſia, in cuius finibus Treſurtum ſitum eſt, prædiximus. Sunt & minores in Thuringia præfecturæ Principis Weiſſenfelſenſis, *Sachſenburgum*, arx cum pagis aliquot ad Vnſtrutam, a Vinarienſis lineæ Ducibus ſuperiori ſæculo ad Electorem Auguſtum translata: & inde propius diſtans caſtellum *Heldrunga*, noſtra memoria fortius emunitum: arx *VVendelſtein* cum pagis, itidem ad Vnſtrutam; & *Sittichenbach*, quod monaſterium fuit: ſed hæc ad nouum principatum Querfurtenſem, de quo poſtea dicemus, referuntur.

Hactenus de iis, quæ Ducibus Saxoniæ in Thuringia ſubiecta ſunt: reliqua fere in *Comitatus* deſcribuntur, quorum ampliſſimus eſt SCHWARTZBVRGICVS, principatui non exiguo æquiparandus: multa tamen habet clientelæ nexu Saxoniæ Ducibus vtriusque lineæ obſtricta, cetera Cæſarei aut Bohœmici iuris, itemque Moguntini. Diviſus

hodie eſt in duas agnotorum ſtirpes: alterius partem integram nunc tenet, qui *Rudolphopoli* ad Salam (Rudelſtadt) arce egregia cum oppido, reſidet, cuius etiam eſt caſtrum *Schwartzburg*, quod genti nomen dedit, ad amnem Swarzam, prope ſiluam Thuringicam: nec procul inde oppidum *Königſee*, ſitum eſt; tum *Ilmena*, (Stadt Jlmen) ad amnem eius nominis infra Ilmenauiam: dein Salam verſus *Blankenberga* & *Leutenberga*; & iſta quidem in auſtrali Thuringia: in boreali eidem ſubiecta eſt *Frankenhuſa* ſalinis nota; *Heringa* & *Kelbra* in tractu, qui ob fertilitatem dicitur die güldene Au/ Planities aurea. Alterius lineæ portio inter duos fratres hodie diſtributa eſt. Natu maior *Sondershuſæ*, in aquilonali Thuringiæ parte aulam habet; nuper in Principum ordinem euectus; eiusdemque eſt *Ebeleben*, arx a Nobilibus eius nominis redemta, quæ aliquando ſedem comitibus præbuit;

& *Greussena* prope Vnstrutam: iunioris aula est *Arnstadii*, meridiem versus, duobus ab Erfurto milliariis, oppido eleganti cum arce splendida: vterque minora alia possident: communem habent arcem *Gerenam* (Gehren) cum pagis haud paruis ad siluam Thuringicam, feudum imperiale.

Comites STOLBERGENSES in Thuringiæ finibus apud Herciniæ radices *Stolbergam* tenent: quædam eius comitatus a Schwartzburgensibus pignoris iure possidentur: alia Stolbergensium in aliis prouinciis sita sunt, vt *Werningeroda* in limite & diœcesi Halberstadiensi, feudum Electoratus Brandenburgici: *Ortenburgum* & *Gedera* in Wetterauia: & *Schwarzæ* in Hennebergico territorio inter Kundorfium & Sulam. HOHNSTEINIENSIS Comitatus arces & præfecturæ *Lora* & *Klettenberga*, in confiniis Herciniæ & Eichsfeldiæ, Westphalica pace Halberstadiensi principatui adiecta sunt, de quibus in Saxonia inferiori egimus.

Familia Comitum GLEICHENSIVM multas olim poſſeſſiones in Thuringia habuit, ſed exſtincta illa diſtractæ omnes fuerunt. *Blanckenhayn* ſupra Ienam, Ilmum verſus, arcem & oppidum, feudum Moguntinum, maiori ex parte Comites Hazfeldii tenent: pars litigioſa eſt; etiam *Cranichfelda* inferior ad Ilmum; ſuperior autem Gothano Duci paret. *Rembda*, ab exceſſu Gleichenſium ad Duces delata, academiæ Ienenſi ad ſalaria adſignata eſt, ſicut & *Apolda* ad Ilmum, Vicedominorum olim patrimonium. *Ehrenſtein* arcem cum aliquibus pagis, feudum Cæſareum, ſub initium ſæculi proximi Gleichenſes Comites Schwarzburgico Rudelſtadienſi vendiderunt, ſitam haud procul Cranichfelda. *Ohrdrufium* oppidum non ſpernendum, ad ſilvam Thuringicam in territorio Gothano, vltimi Gleichenſis Comitis ſedem, Hohenloici ex Franconia Comites obtinuere: TONNAM dynaſtiam, Go-

Gothano agro Vnſtrutam verſus finitimam, ex Gleichenſi hereditate per Schenckios ad Waldeccenſes Comites deuolutam, Dux Gothanus Fridericus emtione adquiſiuit, in qua *Tonna Comitum* (Gräfen Tonna) arx, cum oppidulo, præcipuus locus eſt. Caſtrum *Gleichen* inter Gotham & Arnſtadium, vt diximus, in monte Mülbergæ oppoſito, feudum Moguntinum, Hazfeldiis collatum eſt, qui Comitum Gleichenſium titulum gerunt perinde ac Hohenloici.

Comitatus BEICHLINGENSIS, exſtincta ſuperiori ſæculo familia, itidem diſſipatus eſt, maiorem tamen eius partem ipſumque caſtellum *Beichlingam* cum pagis plurimis circa Vnſtrutam & Loſſam amnes ſitis, equeſtris, ſed ſplendidisſima Wertheriorum familia in territorio electorali Saxoniæ tenet, clientela tamen feudali Comitibus Stolbergenſibus adſtricta, qui & tributorum partem per conuentionem cum Electo-

re ex iſtis aliisque ſuæ clentelæ locis percipiunt.

SCHENCKIORVM ſiue Pincernarum, de *Tautenburg* cognominatorum illuſtris familia non multo poſt Gleichenſem exſtincta eſt. Inde *Tonna*, quam ex Gleichenſi ſucceſſione habuerant, ad Waldeccios (ſic pactis cautum erat) vt ſupra dixi, conceſſit: *Tautenburgum* & *Briſnitia Dominarum* (Frauen Prießnitz) cis Salam; & *Trebra inferior* vltra flumen, ad Electorem Saxoniæ feudi iure devoluta, nunc in ditione Ducis Saxonis Numburgenſis ſunt.

Ordo Teutonicus, de quo in Franconia dictum eſt, in Thuringia etiam aliquot arces & prædia habet, quas *Commendas*, Teutſche Häuſer/ſiue Commendur-Höfe vocant. Quatuor earum cum pagis ſuis (diſtractis aliis) BALLIVIAM THVRINGIAE (die Balley Thüringen) hodie conſtituunt, ſuntque *Zwezena* ad Salam prope Ienam, Balliuii ſiue præfecti ſedes: &

& prope eam *Lehsten* in monte: nec procul *Liebstet*, vno a Vinaria milliario: sed *Neilstedt* ad Vnstrutam prope Tonnam est. Elector Saxonicus territorii ius in Ordinis prædia & pagos habet, & præfecti siue commendatores primum inter Equites in comitiis provincialibus post Marescallum, qui nobilitatis caput est, sedem sumunt: sed per hoc sæculum Balliuia Thuringica alicui ex Saxoniæ Ducibus conferri consueuit. Ad Vnstrutam amnem haud procul Weissensea situm est *Grifftedt*, aliud prædium huius ordinis, quod vero ad Balliuiam Hassiacam refertur.

Imperiales ciuitates Thuringiæ duæ sunt, *Mülhusa*, quam supra memorauimus, in Hassiæ finibus sita: & *Nordhusa*, Herciniam versus in Hohnsteinensis & Schwarzburgensis comitatuum collimitio. Vtraque tamen Saxoniæ inferioris circulo adscribitur.

MISNIA Thuringiæ ab ortu adiacet,

iacet, vulgari nunc appellatione omnia a Sala ad Albim, & ſic non veterem modo Miſniam, ſed & Plisnenſem & orientalem prouinciam, das Oſterland und Burggraffthum an der Pleiße complectens. Pars occidua duos Epiſcopatus habet MERSEBVRGENSEM & NVMBVRGENSEM. Illius caput *Mersburgum* eſt, ad ſiniſtram Salæ ripam, cathedrali eccleſia, & olim Epiſcopi, nunc Adminiſtratoris aula inſigne oppidum: dicitur & Martisburgum, quamquam verius a paludibus, quas veteres *Mær* vocabant, quam a Marte nomen accepiſſe videtur. Reliqua oppida cum præfecturis ſunt *Sceudiz* Lipſiam verſus: *Lüzenum* inter Lipſiam & Weiſſenfelſam, cruenta Suecorum victoria 1632 nobile: & trans Salam *Lauchſtett*, Palatinatus olim Saxonici pars. Regitur hic epiſcopatus a Principe Saxonico ex domo Electorali, eique parent ex vicinia Miſnia orientem verſus oppida & præfecturæ *Delitſch*,
ſub

ſub quo *Landsberg*, olim in titulis Marchionum; & *Zörbigk*, & ad Muldam *Bitterfelda* in Anhaltini principatus confinio, inter quam & Hallam *Brene* eſt, eiusdem iam iuris, olim Comitatus nomine & dignitatibus inſignita.

Alterius episcopatus *Numburgum* vrbs primaria eſt, ad Salam ſita, non minus nundinis ſuis celebris, quam cathedrali eccleſia, cui etiam pars quædam vrbis exemta ſubiicitur: ſecunda *Zeiz*, Ciza, ad amnem Elyſtrum (Elſter) epiſcoporum aula & collegiata eccleſia nec olim ignobilis; nunc noua arce *Mauricioburgo* magnifice ornata Duci Saxoniæ ex Electorali familia, Adminiſtratori epiſcopatus, ſedem præbet, cui præter ea, quæ in Hennebergia ac Thuringia diximus, atque mox in Voigtlandia dicemus, in Miſniæ oris ad Elyſtrum *Pegauia* oppidum cum præfectura paret, altero a Ciza milliario Lipſiam verſus, ſingulari titulo antehac ab Electore adquiſitum.

Inter

Inter Mersburgum & Numburgum ad Salam *Weisenfelsa* siue Leucopetra sita, quæ etiam sedem dat Principi Electoralis familiæ, & arcem habet splendidam, a conditore Augusto, archiepiscopatus Magdeburgici Administratore vltimo, denominatam, cui etiam gymnasium oppidi, *Augusteum*, & fundationem & nomen debet. Huic præter illa, quæ in Thuringia memorauimus, duæ præfecturæ Cissalanæ parent, quamuis in conuentu prouinciali Thuringicis accensitæ, *Weissenfelsensis* omnium in his regionibus maxima: ac *Freiburgensis*, etiam satis ampla, ab arce montana *Freiburgo*, prope Numburgum appellata, infra quam oppidum eiusdem nominis ad Vnstrutam iacet, qui fluuius non procul inde Salæ infunditur; & ad hanc pertinent etiam alia minora oppida, *Laucha* ad eundem amnem Vnstrutæ, & *Müchela* Salam versus. Nobilitas autem vtriusque tractus præcipua Electori Saxoniæ subest.

Meri-

Meridiem ortumque verſus ALTENBVRGENSIS Ducatus eſt, Gothanæ nunc ditionis poſt exſtinctam lineam Altenburgenſem anno 1672, *Altenburgum* nomen dedit, celebris ciuitas prope Pleiſſam, arcem capacem habens & ampliſſimam præfecturam, cuius etiam ſunt minora oppida *Smöllen* & *Lucca*: meridiem verſus *Ronneburgum* peculiarem præfecturam conſtituit. Vltra Elyſtrum, ad occidentem *Eiſenberga* arx & oppidum, cui non exigua præfectura adiuncta eſt, Principi ex Gothana familia aulam præbet: contermina eſt alia præfectura inter Eiſenbergam & Leuchtenburgum in Thuringiæ finibus ab oppido *Roda* nomen trahens. Cetera in Thuringia diximus.

Reliqua fere cuncta Miſniæ, ELECTORI Saxonico ſunt ſubdita. Vt a Thuringiæ finibus incipiamus. *Porta*, celebre quondam Benedictinorum monaſterium iuxta Salam prope Numburgum, ſcholam habet e tribus, quæ

quæ *Principum* dicuntur, (Fürsten-Schule) fere maximam, vbi etiam ecclesiastica præfectura in Nobiles, Electori proxime in hoc tractu, vt diximus, subiectos, exercetur. Inde sex milliariorum iter est, per Numburgensem, Weissenfelsensem & Mersburgensem diœcesin ad *Lipsiam*, celeberrimam Electoris vrbem, Pleissæ fluuio adiacentem, qui castello intra mœnia *Pleissenburgo* nomen dedit. Hæc vrbs non solum litterarum studiis & laudatissima academia, sed mercaturæ etiam opibus, & prouinciæ tribunali clarissima, merito inter primas Germaniæ ab exteris etiam connumeratur. In austrum nunc conuertimur, vt secundo Muldæ flumini adposita perlustrare possimus. Voigtlandiæ ibi proxima est *Zwickau*, Cygnea, quam Mulda alluit, ciuitas inter quatuor, quæ primariæ in comitiis Saxonicis habentur, post Dresdam, Lipsiam & Wittebergam numerata. In descensu Muldæ infra

Schön-

Schönburgicorum regionem, de qua post dicemus, *Rochlicium* est: & infra hoc *Coldicium*, vtrumque arce, hoc etiam spatioso viuario insigne: citerior ad Pleissam *Borna* est; sed ad Muldam *Grimma*, vbi schola est Electoralis: vlterius *Leisnicium*, post quod oppidum, minoribus omissis, sequitur ad Muldam *Wurzena*, tribus a Lipsia orientem versus milliaribus, vbi Episcopatus Misnensis regimen habetur; & infra eam *Eulenburgum*, & *Diebena* prope Bitterfeldam, vltimum Saxonici iuris ad Anhaltinos fines oppidum. Adscendentibus iterum ad Bohœmiæ confinia præfecturæ aliæ sunt Electorales, ab arcibus aut oppidis denominatæ, *Schwarzenberga*, *Stolberga*, *Wolkenstein*, & *Lauterstein*, nec ignobile oppidum, *Chemnicium*, ad amnem eiusdem nominis: nec procul inde arx abest eximii operis, cui conditor Augustus Elector nomen dedit *Augustiburgum*: inferius *Waldhemium* arx & oppidum, dein *Nossena*, arx itidem con-

conſpicua cum oppido ad alium *Muldam* ex montibus metalliferis venientem, qui maiori eius nominis, de quo diximus, poſtea miſcetur. Illi ſupra Noſſenam adiacet *Freiberga*, vrbs egregia, vbi celeberrimæ argenti fodinæ ſunt, & arx, Henrici Ducis, religionis in ſua parte inſtauratoris, a quo Electoralis hodierna Linea deſcendit, quondam ſedes: & templum B. Virgini olim dicatum, in cuius crypta Electorum, Albertinæ lineæ, ſepulcra habentur. Inter alia oppida metallica in hoc montano tractu, (das Ertz-Gebirge) ſunt notiora *Annæberga*, *Mariæberga*, & prope Zwiccauiam *Schneeberga*. vnde tribus milliariis abeſt in Bohœmiæ finibus oppidum nouum Johann Georgen-Stadt / ab exſulibus Bohœmis & aliis habitatum: præfectura vero rei metallicæ Freibergæ exercetur. Infra hunc montium tractum vltra Muldam *Oſchatium* oppidum occurrit cum ſpatioſa præfectura, dein *Miſna*, (Meißen) ad Albim,
quæ

quæ prouinciæ nomen dedit, cathedrali ecclesia, eaque ingenua siue exemta ab archiepiscoporum ephoria; itemque Marggraviorum & Burggrauiorum aulis etiam olim nobilis, nec hodie incelebris castello electorali & illustri schola. Tribus supra hanc milliaribus *Dresda* vtramque fluminis ripam occupat ponte lapideo iunctam. Electorale in ea palatium tanto Principe dignum, ipsa publicis priuatisque ædificiis, si qua alia Germaniæ, splendidissima, etiam munitissima ac populosa est. Supra illam flumini adiacet Bohœmiam versus *Pirna* oppidum haud spernendum cum arce munita *Sonnenstein*: & in proximo mirandi situs & operis munimentum *Königstein*: in ripa trans fluuium *Hohenstein* & *Mauricioburgum*, arx egregia, Electoris qui condidit, nomen referens. Haud procul absunt hinc Bohœmiæ trans Albim, inde Lusatiæ termini: inter vtrosque Electoralis ditionis sunt *Schandauia*, *Rade-*

 berga,

berga, Bischofswerda: & *Stolpena*, episcoporum Misnensium olim sedes. Infra Dresdam & Misnam *Mülberga* est, clade Ioannis Friderici Electoris, Vinariensis lineæ progenitoris, famosa: dein contermina Saxoniæ, quæ propria dicitur, *Torgauia*, Electorum Ernestinæ lineæ sedes, cum ponte, quo Albis iungitur, & arce prisci quidem operis, sed quod dominorum magnitudinem referat. Hæc præcipua Electoralis Misniæ, prætermissis minoribus oppidis, quæ angustia breuiarii non capiebat.

In Misniæ finibus prope Voigtlandiam sunt pauca extra Saxonicam iurisdictionem, quanquam non omnia extra illius potentis Domus clientelam. Circa Muldam sua possident SCHONBVRGII Domini siue Comites, in Lineas divisi ab oppidis *Glaucha* & *Waldenburg* denominatas. Glauchensis lineæ est *Glaucha*, vno a Zwiccau milliario; & *Rochsburg, Wechselburg, Penigke*, singulæ iam Comitum sedes

ſedes ex illa linea: Waldenburgenſis autem lineæ eſt *Waldenburg*, ſedes Comitis; & dynaſtiæ *Lichtenſtein* ac *Hartenſtein*, ab oppidis & arcibus nominatæ. E quibus quædam Saxonicæ, pleraque Bohemicæ clientelæ ſunt. *Wildenfelſa*, Dynaſtarum quondam eius nominis ſedes, exſtincta illorum gente, ad Solmenſes Comites venit: *Planitium* eſt Promnicii Comitis: at *Wieſenburgum* itidem propinquum Zwiccauiæ, non ita pridem Princeps Holſatus ex Sonderburgica familia, ab Electore emtum posſidet.

VOIGTLANDIA, vetus, vt creditur, *Variſcorum* ſedes, inter Franconiam ab auſtro, & Miſniam a ſeptentrione & ortu, partem Bohœmiæ itidem ab ortu hiberno; & Thuringiam ab occaſu ſita, *Elyſtro* fluuio, quem fundit, longe ſecatur, in oris etiam Sala & Mulda alluitur. Variæ iurisdictionis eſt. Auſtrales enim partes, vbi Curia (*Hof*,) & Wonſidelium eſt, Marchioni Bayrutenſi ſubie-

ctæ ſunt, & in circulo etiam Franconico cenſentur: quæ circa Elyſtrum ſunt, aut ad Muldam inclinant ac Bohœmiæ fines, iuris ſunt Saxonici: cetera Ruthenicæ ditionis. Auſtrales partes in Franconia expoſuimus. Quæ Saxonici iuris ſunt, pleraque Principi Nnmburgenſi ſubiiciuntur, diuiſa in duas præfecturas ad Elyſtrum ſitas, quarum inferior ab oppido *Plavia*, quod caput iſtius tractus eſt, denominatur, poſito ad prædictum flumen, & ſub ſe oppidulum *Pauſam* continet: ſuperior ab arce *Voigtsberga* nomen accepit, vnde minora oppida ius petunt *Adorfium* & *Oelſnicium* ad Elyſtrum ſita, & hoc quidem proximum arci iam dictæ; illud vero ſuperius prope fines Bohœmiæ. Equites autem huius regionis præcipui, ampla prædia, etiam oppidula nonnulla poſſidentes, vt *Auerbach*, *Reichenbach*, & cetera, Electori ſubſunt Saxonico cum aliis paruis oppidis inter Elyſtrum & Muldam ad Bohœmiæ fines ſitis.

Ad

Adiungitur huic parti regiuncula a Sala ad Elyſtrum extenſa, orientalis quondam Thuringiæ pars, ſuperiori autem ſæculo a linea Ducali ad Electoralem translata, & nunc Principi eius familiæ Numburgenſi ſubiectæ. Tribus præfecturis conſtat, ex quibus minor ceteris, ſuper Salfeldiam in vtraque ripa locis montoſis pagos habet; arcem autem vetuſtam & oppidulum in dextra ripa Salæ, quod a montis ſui figura *Ziegenrück*, Dorſum capræ vocatur. Secunda, quæ ab Orlemündanis Comitibus ad Principes venit, ab arcè diruta *Arnshaug* (Arnonis cliuo) nominatur, cui oppidum *Neoſtadium* adiacet ab amne modico *Orla*, cui adpoſitum eſt, cognominatum. Tertia præfectura eſt *Weidenſis*, ab oppido & arce *Weida* ſic dicta, ſitis tertio a Ciza lapide, ad eiusdem nominis exiguum amnem, qui infra paullo, prope *Mildfurtum*, quod monaſterium fuit, in Elyſtrum cadit. Minora oppidula, vt *Auma* & *Tripticium*,

um, illud in Neoſtadienſi, hoc in Weidenſi tractu, eiusdem ditionis Saxonicæ Numburgenſis ſunt. Multæ & heic ſunt Nobilium arces ac prædia, ex quibus *Oppurgum* ceteris eo nomine notius eſt, quod ad Ronouium, Bohœmum Comitem, cum aliis peruenit, eiusque ſedes eſt, ſitum prope Neuſtadium.

RVTHENICORVM Comitum (die Herren Reußen) reliqua portio Voigtlandiæ eſt. In duas ſtirpes, quas lineas vocant, diuiduntur. Lineæ ſenioris oppidum & ſedes eſt *Grazium* in ripa Elyſtri amnis, inter Plauiam & Geram fere medio loco, cum vicis & pagis illius regionis: iunioris primarium oppidum *Gera* eſt, itidem ad Elyſtrum altero a Ciza milliario ſitum, regimine communi huius lineæ, & gymnaſio nobile, nec non Comitum ſede, ſed hac extra vrbem in arce vicina. Cetera oppida ſunt *Schlaiza* inter Elyſtrum & Salam medio ſitu: & *Salburgum* ad Salam;

ac

ac trans hunc amnem *Lobensteinium*, singula cum arcibus, in quibus Comites diuersarum familiarum, sed lineæ, quam diximus, iunioris habitant, præter Salburgum, quod, domino defuncto Geranis, accessio factum est.

Hæc ab occasu Misniæ: ab ortu LVSATIA (Lausitz) adiacet in superiorem & inferiorem diuisa. SVPERIOREM, quæ austro & Bohœmiæ finibus inclinat, fere sex ciuitates constituunt, quæ a societatis vinculo die Sechs-Stådte vocantur, suntque *Budissa* siue Bautzen/caput prouinciæ, regiminis ac collegiatæ ecclesiæ sedes ad Spreham amnem: *Görlicium* ad Nissam, & *Sittauia* ad Bohœmiæ fines; & hæ tres vrbes ceteris splendidiores sunt, etiam scholis celebribus instructæ: reliquæ sunt *Löbauia*, vulgo *Lieben*, antiquissima inter Hexapolitanas, & in conuentu earum primum locum tenens: *Camentia* siue *Camiz* in Misniæ finibus, & *Laubana* Silesiam versus. Cetera huius Lusatiæ extra

Hexapolim, ignobiliora sunt. Tota vero antea Bohœmici iuris, Pragensi pace Electori Saxoniæ collata, & aliis deinde pactis confirmata, eidem hodieque subest.

INFERIOR LVSATIA, septentrionem & Brandeburgicas regiones respiciens, saltim maior eius pars, eodem tempore & pacto, quo superior, ad Domum Saxoniæ Electoralem translata, nunc Duci eius familiæ Mersburgensi paret, qui *Lübbenæ* ad Spreham regimen prouinciæ constituit. Diuiditur in circulos, a primariis oppidis denominatos, quæ sunt *Luccau*, *Calau*, *Gubben*, & *Spremberg*: solus ille, in quo *Lübben* est, de qua iam diximus, ab amnis anfractu, Krumspreischer Kreiß vocatur, in quo etiam arx *Zaucha* est, cui præfectura pagorum adiungitur. *Forsta* autem ad Neissam sita est. Ceterum Comites Promnicii heic suas possessiones habent, quorum alter *Pförtenam* tenet, vbi etiam aulæ sedem constituit: ali-

us

us eadem illuſtri gente *Sora* domicilium habet, cui ſubſunt plura dominia; *Tribel, Naumburg, Trena*, & reliqua: at *Sonnenwalda*, Miſniam verſus, eſt Comitis Solmenſis: & *Lübbenauia* Comitis de Lynar. Equites quoque S. Ioannis heic ſuas poſſeſſiones habent (Ordens-Amt) *Friedland* & *Schenkendorf*, ſub magiſterio Sonnenburgenſi, de quo in Marchia dicemus. Quædam etiam huius tractus ſunt Electoris Brandenburgici, *Cotbus*, *Beſcau*, ad Spreham: & *Peiza* munita valide. Contra Luſatiæ, ſaltim ſitus ratione, ex vicina Miſnia iunguntur *Dobrilug*, nouum oppidum cum arce & præfectura, cui *Kirchaina* ſubeſt: & *Finſterwalda*, itidem cum præfectura; quæ nihil commune cum tribunali Luſatiæ habent, ſed ex Miſnico Merſeburgenſi ius petunt.

SAXONICA SVPERIOR eademque PROPRIA, inter Miſniam, Thuringiam, Brunſuicenſem ac Halberſtadienſem Brandeburgicumque

tractum poſita diuerſis dominis ſubiecta eſt, in diuerſas etiam regiones diuiſa.

Saxonici iuris eſt primum PORTIO ELECTORALIS circa Albim, cuius caput *Wittenberga* eſt, eidem fluuio adpoſitum oppidum, academia percelebri & reformatæ religionis initio longe clariſſimum, neque male munitum. Minora *Dübena* ad Muldam medio itinere inter Lipſiam & Wittenbergam: *Schmideberga* inter Muldam & Albim: in dextra huius ripa *Brettina* cum arce *Lichtenburg* inter Wittenbergam & Torgauiam: at *Ieſſena*, *Schweinicium* ac *Herzberga* cum aliis, trans Albim in mediterraneis ſunt. Deinde

PRINCIPATVS QVERFVRTENSIS, cuius in Thuringia ac Magdeburgenſi Ducatu mentionem fecimus, atque Duci Saxonico Weiſſenfelſenſi eſt ſubditus. Nomen accepit a *Querfurto* in Thuringiæ, Miſniæ & Mansfeldici comitatus confiniis ſito

ſito oppido, cum arce aliquantum munita, & præfectura, quarto ab Hala milliario. Præter Thuringicas aulatem, quas diximus, præfecturas, Saxenburgicam, Heldrungenſem, Wendelſteinienſem & Sittichenbacenſem; huc pertinebant tria oppida cum circumiacentibus pagis, in totidem præfecturas deſcriptis, longe a Querfurto trans Albim in Brandeburgico huiusque, quam tractamus, Saxoniæ collimitio ſita, *Iüterbock, Dama*, & *Burgk*, auulſa ab archiepiſcopatu Magdeburgico Weſtphalica pacificatione: ſed vltimum *Burgk*, nuper ſingulari pacto ad Electorem Brandenburgicum rediit. *Barby*, inter Magdeburgum & Salæ confluentem Albi adiacens oppidum cum Comitatus titulo, Principi Weiſſenfelſenſi ſubiectum eſt. Nouus ergo hic Principatus conflatus ex iis partibus eſt, quas Dux Weiſſenfelſenſis poſſidet, ad Electoralem domum olim per ſe non pertinentes.

Nobilis pars huius Saxoniæ eſt etiam ANHALTINVS principatus ad Salam & Albim inter Miſniam a meridie, Magdeburgenſem ducatum a ſeptentrione ſitus. Diuiditur quadripartito ſecundum vrbes præcipuas & familiarum ſedes, quæ *Deſſau, Zerbſt, Köthen*, & *Bernburg* ſunt. *Deſſauia* prope Albim ſita, vbi is fluuius Muldam recipit, habet aulam principis, cui minora oppida cum præfecturis ſubſunt *Ragun, Geſniz*, & in Halberſtadienſi confinio *Schandersleben*: huius quoque partis eſt arx amœniſſima *Oranienbaum*, ſeceſſus Principum: etiam *Radegaſt* prædium inſtar præfecturæ. *Cotheniana* pars tenet oppidum *Köthen* inter Muldam & Salam ſitum, cuius principi ſubſunt *Nienburg* cum comitatus titulo, & præfecturæ *Wansdorf, Giſten*, & alia. In hoc tractu plurimæ nobilitatis Anhaltinæ ſunt prædia. Serneſtum autem, *Zerbſt*, itidem caput Anhaltinæ tetrarchiæ, trans Albim ſitum, cum

Prin-

Principis sui aula gymnasium totius Anhaltini principatus commune seu indiuisum tenet, ex maiori parte Reformatæ religionis, præter scholas alias, Lutheranam & Reformatam. Ad illam portionem pertinent *Coswick*, Wittenbergam versus oppidum: & minora *Lindau*, *Rosla*, & alia cum præfecturis. At *Bernburgensis* portio a *Bernburgo* ad Salam oppido & principis sede nominatur, eidemque subsunt *Ballenstadiensis* comitatus ad Herciniam siluam, & ibidem *Gerenroda*, abbatia olim virginum illustris, & alia. Ex hac portione deriuata est *Hazgerodensis*, itidem familiam denominans, cuius sunt *Hazgeroda* ad Herciniam oppidum, & minora alia; vbi etiam antiqua arx *Anhalt*, principatus origo: ad Salam autem *Plözgau* cum præfectura.

Adiacet huic tractui inter Thuringiam & Herciniam, Comitatus MANSFELDENSIS, ab arce montana & olim bene munita *Mansfeld*, cui

oppidum eiusdem nominis ſubiacet, appellatus, vnde vno milliario diſtat *Islebia*, patria Lutheri, oppidum comitatus præcipuum. A longo tempore Comitatus hic reſpectu iuris ſuperioris diuiſus fuit inter Electores, Saxonicum, & Brandenburgicum tanquam Ducem Magdeburgenſem. Saxonici iuris ſunt oppida *Eisleben*, *Heckſtedt*, & probe Vnſtrutam in Thuringiæ finibus *Artern*, quod quondam pars Palatinatus Saxonici fuit; adhuc Comitis ſedes, qui vero in arce Mansfeld nunc habitat. Accedunt his oppidis præfecturæ *Rammelburg*, *Endorf*, aliæ.

Brandeburgici iuris ſunt oppida *Mansfeld*, *Schraplau*, *Gerbſtedt*, & *Leimbach*: ac plures præfecturæ ſine oppidis, *Seeburg*, *Erdeborn*, *Hedersleben*, *Polleben*, *Holz-zell*, *Frideburg* ad Salam cum arce eius nominis montana, imminente flumini; *Helfta*, aliæ.

QVEDLINBVRGENSIS ABBATIA inter Halberſtadienſem principatum

patum ab ortu, Anhaltinum a meridie, & Herciniam ſiluam ſita, vrbem habet *Quedlinburgum* ad flumen Bodam, ſedem Abbatiſſæ illuſtriſſimæ, ſub clientela adhuc nuper Electoris Saxonici, nunc Brandenburgenſis.

MARCHIA BRANDEBVRGICA proprie dictam Saxoniam, ſuis prouinciis excipit, terminos a ſeptentrione habens Mecklenburgicum Ducatum & Pomeraniam: ab ortu Poloniam & Sileſiam: a meridie Ducatum Magdeburgicum, & ab occaſu Luneburgenſem. Rigatur fluuiis Albi, Odera, Spreha, Havela, Warta, Netezia, & aliis. Diuiditur in quinque partes, Marchiam Veterem, Nouam, Mediam, Vkeram, & Pregniciam.

VETVS Marchia occidentalis eſt, & Lüneburgenſem ac Magdeburgenſem Ducatus cis Albim fluuium contingit. Oppida præcipua ſunt *Tangermünda* ad Albim, vbi Tangeram amnem recipit; infra hanc *Stendelium*

ad Vchtam amnem, vno ab Albi lapide: proximum *Arneburgum* Albi adpositum oppidulum: & *Werbena*, vbi eidem fluuio, sed ex opposita ripa, miscetur Hauela: in occasum ab Albi recedunt ad Vchtam *Osterburg*, ad Alandam *Seehausen*: & vlterior *Gardelebia* siue *Garleben*: septentrionem versus ad lacum, *Arentsea* paruum oppidum cum monasterio virginum nobilium: ad flumen Ietzam *Soltquella* siue *Soldwedel*, in veterem & nouam diuisa.

Trans Albim PREGNICIA inter Meklenburgensem ducatum & Marchiam Mediam sita, oppida habet *Perlebergam* & *Wilsnacum* modico ab Albi interuallo: *Wittebèrg* autem inter vtrumque flumini propius adpositam: sed *Hauelberga* ad Hauelam, quæ paullo infra Albi iungitur, quondam episcopatu suo nobilior. Inde in ortum succedunt *Prizwalcka*, & prœlio notum Suecorumque victoria 1639 *Witstockium*: castrum *Zechli-*

num

num ſedes quondam Templariorum. Adiungitur ab ortu RVPINENSIS comitatus, in quo ſunt *Rupinum* Vetus & Novum, lacu piſcoſo ſeparata. Vetus, origo comitatus, nunc vicus eſt cum arce: Nouum, oppidum haud ignobile nec immunitum. Alii hunc Comitatum Marchiæ Mediæ accenſent, quæ iam ſequitur.

MEDIA MARCHIA circa Hauelam & Spreham a Luſatia Oderam vſque & Vkeram Marchiam late extenditur. Caput fuit, quod nomen toti Marchiæ dedit, *Brandeburgum* Vetus, a quo Nouum Hauelæ fluuio diviſum: ſed illuſtrior hodie vrbs *Berlin*, Berolinum, ad Spreham amnem, qui Coloniam, *Cöln*, cum fluminis huius cognomine, inde ſeparat. Hæc Colonia ad Spreham, quæ etiam Colonia Marchica vocatur, habet arcem ſplendidiſſimam, Electorum a longo tempore, nunc etiam Regis ſedem. Adiecta tria alia noua oppida, ex ſerenis nominibus appellata, *Dorotheen-*

ſtadt, Fridrichs-werder, & *Fridrichsſtadt.* Circumiacent amœniſſimi receſſus, *Oranienburg* ad Hauelam; *Charlottenburg,* Reginæ nomen referens, quod antea erat Lüzzelburg: *Schönhauſen,* & *Fridrichsfeld*: quibus *Potsdam* addi debet, iam in oppidis memorandum. Ad eundem fluuium Spreham, Luſatiam verſus, *Fürſtenwalda* eſt, & vbi is Hauelæ infra Berolinum infunditur, *Spandauia* oppidum cum adiacente caſtro validiſſime munito. Inferius ad hunc amnem inter Spandauiam & Brandeburgum *Potsdamum* cum ſplendida arce, quæ receſſum præbet Regium: inter Brandeburgum & Hauelbergam *Ratenauia* itidem iuxta Hauelam. Tractum hunc ab Hauela, quo alluitur, *Hauelandiam,* appellant, das Haveland/ in cuius ora Pregniciam verſus ſunt *Rinow,* & *Friſacum,* quod inter & Rupinum aliud munimentum iacet, *Fehrberlinum,* tum aliunde, tum proximo bello Suecorum clade perquam notum. Sed præ-

prætermiſſis aliis poſt Hauelam ſunt ortum verſus, *Biſenthal, Bernow, Strausberga, Münchberg*, & *Beliz*; & ad Oderam *Francofurtum*, academia & mercatura nobiliſſimum, infra quam vrbem *Lebuſſa*, eidem fluuio adiuncta, epiſcopatum olim inſignem habuit. *Oderburg* in inſula Oderæ munitum caſtrum, ſed oppidum in ripa ex aduerſo. Nec mirandum opus Friderici Wilhelmi Magni, Electoris Brandenburgici, heic prætermitti decet, quo Spreham & Oderam *nauigabili foſſa* coniunxit, vt per illa flumina ex Baltico mari in Oceanum, magno mercaturæ compendio, tranſiri poſſit.

VKERA Mediæ ex ſeptentrione adiacet iuxta Pomeraniæ fines. *Prenslow* ad lacum Vkeram caput eſt: *Potslow*, ibidem: infra lacum *Preſow*, *Granzau*, & in confinio Pomeraniæ *Strasburg*, ac propugnaculum *Löckeniz*. In meridiem vergunt ad alios lacus poſita oppida *Templinum* & *Neoangermünda*: in ortum, ac Oderam verſus,

versus, *Stendelichen*. Ad Oderam *Suet*, Principis Marchionis sedes, quod illius præsentia & splendore in dies nitidius exsurgit. Ad præfecturam ei oppido adiunctam etiam *Virraden* pertinet.

NOVA MARCHIA supra Pomeraniam ab Odera ad Poloniæ fines extensa est. Munimenta habet egregia, *Cüstrinum* ad Oderæ & Wartæ confluentem: *Landsberga* ad Wartam, vbi Netezam alium amnem suscepit: *Driesen* in Poloniæ confinio ad Netezam, vbi Tröga flumine augetur. In occidentali parte, quæ ad Oderæ flexum recedit, *Beerwald*, *Morin*, & *Soldin* ad lacus proprios, & *Lippeen*: item *Dam*, *Cüstrinichen*; ad Pomeraniæ fines *Königsberg*, & magis orientalis *Arenswalda*; vnde in septentrionem adscendit *Reez*, & alia; ad Trögam eodem tractu *Kalis*, *Falckenburg*, *Drahem*. Regiuncula STERNBERG inter Oderam & Wartam sita, huic Marchiæ parti adnumeratur. *Sternberga* in

in meditullio eius poſita, æquali ab fluuiis interuallo, nomen dedit: ad Sileſiæ fines *Reipzig* prope Oderam, *Proſſen, Königswald*; & prope Wartam ſupra Oderæ confluentem *Sonnenburg*, ſedes Magiſtri Ordinis Iohannitici per Saxoniam, Marchiam & Pomeraniam, adhuc ex Marchionibus Brandenburgicis electi.

POMERANIA Balticum mare a tergo; Mecklenburgenſem Ducatum ab occidente; ab ortu Boruſſiam; a meridie Marchiam habet Brandeburgicam. Diuiditur generatim per Oderam fluuium in Citeriorem, Vor-Pommern/ quæ ex fœdere Weſtphalicæ pacis iam in Suecorum ditione eſt; & Vlteriorem, Hinter-Pommern/ eodem fœdere Electori Brandenburgico confirmata.

CITERIOR in minores quoque prouincias diuiditur, quæ ab vrbibus earum primariis Bardo, Gutskouia, Wolgaſt & Stetino denominantur: ſed quia non omnes ſubiecta oppida

eodem

eodem modo dispensant, omnia autem vnius iam sunt imperii nempe Suecici; naturæ situm in enumeratione potius, quam aliorum arbitria persequemur. In finibus ergo Mecklenburgicis prope Reckenicii ostium *Damgarten* propugnaculum est; & in austrum recedens *Tribbesea*; sed australior vltra Penam *Treptouia* Vetus: supra mare *Gardum*: sed illustrior *Stralsunda*, munita, cum portu contra Rugiam insulam; quæ Austriacam obsidionem 1628 fortiter sustinuit; minus autem 1678 Brandenburgicam: *Gripswalda* academiæ ornamento præclara. Ad Penam fluuium, qui ab occasu in ortum fertur, *Demminum*, operibus septum, contra Mecklenburgicos fines: inde secundo flumine *Loizia*, *Gutskouia*, & propius Vsedomiæ insulæ *Anclamum* munitionibus præstans: *Wolgast* vero, vbi fluuius ille, iam freto similis hanc insulam claudit, vrbs clara & probe munita: & tandem castrum *Penemunda*. Ad

Vkeram

Vkeram *Passewalka, Torgelow* & *Vkermünda* : ad Oderam *Iaseniz, Oderburgum*, & nobilius his omnibus *Stetinum*, permunitum emporium, etiam gymnasio clarum, caput totius Pomeraniæ, ciuitas fide in suum regem & fortitudine insignis, quæ diutius obsessa 1677 vix ruinis suis, vt se dederet, moueri potuit: ad idem flumen *Garz* propugnaculum adversus Marchiam. Interiora in Bardensi tractu *Grimma, Franzburg, Richtenberga.*

Insulæ citerioris Pomeraniæ, eædemque Suecici iuris, minoribus omissis, tres celebres sunt. RVGIA illarum maxima & occidentalis cum *Principatus* titulo, oppidum habet *Bergen*; & arcem *Putbus*, sedem sui dynastæ: plures vicos, nec non litora diuersis locis communita: VSEDOM Baltico mari a septentrione, & ab austro parte sinus, qui & Iulinam prætendit, conclusa, inter duo ostia, Penæ ab occasu, & sinistro Oderæ, cui *Swinæ* nomen est, ab ortu continetur.

Pri-

Primarium oppidum etiam *Vſedom* appellatur, ſinui iam dicto adpoſitum. WOLLINA ſiue Iulina in orientem proxima, Oderæ oſtiis *Swina*, quod diximus, & *Diuenauio* comprehenſa: latus auſtrale ſinus claudit, der groſſe Haf/per quem Odera Oceanum petit: *Wollin* eiusdem nominis oppidum huius inſulæ præcipuum eſt: vtrique etiam oſtio munimentum eſt adiectum.

Vlterioris Pomeraniæ ſiue Transoderanæ pars quædam, Oderæ adiacens ab dextra ripa, etiam in Suecorum ditionem Weſtphalico & Stetinenſi pactis venerat: quæ pace in Fano S. Germani facta, ad ſola oppida *Dam* ex aduerſo Stetini, & *Golnauiam* reſtricta ita eſt, vt Golnauia tamen pignoris loco in poteſtate ſit Brandenburgica, ſicut reliqua omnia Transoderanæ Pomeraniæ. *Caminum* epiſcopatus olim, nunc Principatus Brandenburgici caput, inter quod & Stargardum pæne medium eſt *Quarken-*

kenburg, quod nuper auſpicatius nomen *Fridericiburgi* induit. At totius prouinciæ caput eſt *Stargardum*, operibus circumuallatum, Ducatus titulo olim, nunc Regis Electoris ornatum regimine, haud procul a finibus Marchiæ Nouæ. Auſtralior eſt *Piriza*: ad Regam amnem *Regenwalda*, *Greiffenberga*, & *Treptouia* Noua: quo pertinent etiam omnia, quæ epiſcopatus Caminenſis fuerunt. Quæ pars in ortum ſequitur Caſſubiæ, & vltra hanc Venodorum Ducatus nominibus inſigniuntur.

CASSVBIAE præcipua vrbs *Colberga* eſt ad oſtium Perſantæ fluuii ſita, portu, & munimentis prædita, etiam ſalinis opulenta & vectigali: ad eundem amnem *Belgardum* & *Cœrlinum*: citra, *Beerwalda*: vltra fontes, *Stetinum Novum*, & propius mari *Caſimiriburgum*, *Zanow*, & ſedes olim Caminenſis epiſcopi *Cœslinum*. Caſſubiam ab ortu ſequitur Ducatus VANDALIAE ſiue Venedorum, das Hertzog-thum

thum Wenden/ cuius primaria vrbs eſt *Rugenwalda* ad Wipperam haud procul ab oſtio, cum nouo portu: *Slaga* ad eundem amnem: cis eum *Crange*, *Polnow*, *Rumelsburg*: vltra illum *Stolpe* ad Stolpam cognominem fluuium, eiusque portus *Stolpemunda* propter oſtium illius. Magis orientales dynaſtiæ duæ ſunt *Lauenburgenſis* & *Bütauienſis*, Polonicæ antea ditionis, ſed ab anno 1667 fœdere & pacificatione Brandeburgici iuris factæ. Oppida illius ſunt mari propinquiora *Lauenburg*, *Smolſin*, & *Lebe*: *Bütow* interius ad mediterranea Boruſſiæ recedens. Hæ pars fuerunt Pomerelliæ; pars reliqua Polonici iuris manet, & ad Viſtulam vsque porrigitur, vt Dantiſcum etiam comprehendat: & nunc ſæpe ſub Boruſſia cenſetur, ſed de his in Poloniæ regno.

CA-

CAPVT XI.

DE BOHOEMIA.

BOHOEMIAE regnum in media fere Germania ſitum, nec minus Germanicis prouinciis ac populis, quam perpetuis ſiluis cinctum eſt. Ab ortu habet Sileſiam & Morauiam, alioquin partes eius regni, ſi are metimur; a meridie Auſtriam, ab occaſu Palatinatum & Voigtlandiam; a ſeptentrione Miſniam & Luſatiam. Diuiditur in ſuos circulos, appellationem dante ſingulorum fere vrbe primaria. In centro quaſi ſita eſt caput regni *Praga*, quam *Mulda* fluuius ſecat, diverſus a Miſnico huius nominis amne, vrbs ſplendida ac regum quondam ſede, archiepiſcopatu, & pervetuſta academia inprimis clara, a quo ager circumiacens *Pragenſis* circulus appellatur, ſed ſine oppidis aliis. *Caurzimenſis circulus* ad Muldam & Albim eſt prope Pragam, eius-

eiusque oppida ſunt *Kaurzim, Broda* Bohœmica, & *Brandeiſium* cum illuſtri arce in ſiniſtra Albis ripa: a qua ad Sileſiæ fines in ſeptentrionem extenditur circulus *Boleslauienſis*, Buntzlauer Creiß/ oppida eius ad Albis dextram ripam, vbi Giſera infunditur, *vetus Fanum Boleslai*, & ſupra illud *Nimburg:* ad Giſeram *Boleslai Fanum Nouum:* ac *Friedland* in finibus Sileſiæ. *Litomercicenſis* in occaſum æſtiuum declinans, Albis tractum perſequitur. *Leitmeriz* ad Albim, quæ ſupra paullo flumen Egram recuperat, epiſcopalis: *Milnik* ad Albis & Muldæ confluentem: *Teplicium* propter thermas non incelebre, prope abeſt trans Albim & Egram a Miſniæ finibus. A Muldæ ſiniſtra ripa incipit *Slanienſis* circulus, vbi *Slany* ſiue *Slan* & *Welbar*, illud remotius a Mulda: hoc propinquius, inter Pragam & confluentem. Hinc occaſum & Voigtlandiam verſus eſt *Zatecenſis* Satzer-Creiß; ad Egram ſunt *Ziatec*
ſiu

siue *Sats*; & *Cadan*, conventibus aliquot nobilitatum. Conterminus est *Elnbogienſis* circulus, proximus Voigtlandiæ, vbi ad *Egram* amnem ſunt vrbes *Elnbogen*, & *Egra* vicinis acidulis nobilitata. Infra Elnbogiam celeberrimæ *thermæ*, quæ *Carolinæ* a Carolo IV appellantur: poſt quas *Sclackenwerda* in ditione nuper Saxonis Lauenburgenſis: vltra eam ſeptentrionem verſus *Vallis Ioachimi*, argenti fodinis nota. Hinc in meridiem vergit iuxta Palatinatus limitem *Pilſenſis* circulus, ab vrbe præcipua & munita *Pilſen* nominatus, Warta & Miſa confluentibus fere cincta. Inde Pragam verſus *Podbracenſis* eſt, & in eo *Beraunum* ad Wartam amnem, ac *Carlſtein* munimentum: *Rakonik* vltra Wartam, etiam tractum denominat: iuxta Muldæ ripam ſiniſtram in auſtrum adſcendit *Prachenſis*, in quo *Piſek* ad flumen *Ottwam* eſt: ab ortu attingit & in dextra ripa *Muldauienſis* circulus, cui *Bechinenſis* coniunctus eſt. Ibi

Tabor, & longius in auſtrum declinans *Budweis* ad Muldam, munita oppida ex Huſſitico & aliis bellis non ignota. *Zaslauienſis* heic ad Albim devergit: *Czaslow* in medio tractu, *Kolin* & arx *Libice* ad Albim & *Teutſchbrod*. Sed *Chrudimenſis*, Morauiam verſus, in quo *Parduwiz* ad Albim munitum oppidum, *Chrudim* autem vti & *Caſtrowiz*, cis flumen. *Hradecenſis*, Königin Grätzer Creiß / ab Albi ad Sileſiam procurrit. *Königin Gräz* vrbs primaria & epiſcopalis, quæ viduis reginis olim ſedem præbuit, hinc Albi, illinc Orlizia prope confluentes adfuſa. *Iaromirs* ſupra eam, etiam Albi & alio amne confluente concluſa: arx autem *Chlumniz* in occaſum diſtat ad amnem Cidlinam, ſuperiori bello cognita. In Sileſiæ finibus eſt Comitatus GLACENSIS cum oppido *Glaz* & aliis, olim Hardeccenſium comitum poſt defunctos proprios dominos; nunc Bohœmiæ accenſitus.

Hæc de Bohœmiæ propriæ regno, here-

hereditario iure nunc Domui Auſtriacæ ſubiecto, cuius clientes ſunt comites, domini, equites, ſuis prædiis, quibusdam ſatis amplis, perfruentes. Ad idem regnum pertinet Marchionatus

MORAVIAE, Mähren/ orientem proſpiciens inter Sileſiam ac Poloniam a ſeptentrione, & Auſtriam & Hungariæ partem a meridie. *Olmüz* epiſcopalis a Marcho amne cincta, & *Brinn* cum arce *Spielberg*, ad Swartam, prope Zwittæ confluentem præcipuæ vrbes & bene munitæ. Ad Marchum præterea *Tobitſchau*, *Kremſier*, infra Olmüzium, & *Hradiſch*: & in altera ripa *Oſtrow*, ac munimentum aduerſus Hungariam *Kalitſch*: vltra Marchum *Sternberg* & *Vngariſchbrod*: cis eum *Proſtnitz* inter Olmüz & Kremſier, *Göding*, *Auſpitz*; ad Bohœmiæ fines *Iglaw*, Iglauia, ad eiusdem nominis flumen ſatis culta & munita: & *Trebitz*, *Ewaniz*, *Kauniz*, a quibus non procul in auſtrum diſtat *Crumlau*: in ſeptentri-

onem *Meſeritz* : ad *Tegam* fluuium, *Znain* non inelegans : infra amnem auſtrum verſus *Niclasburg*, *Feldsburg*, *Eisgrub*, & alia, quæ a quibusdam Auſtriæ adnumerantur.

SILESIA quoque a Bohœmiæ regno pendet, & Bohœmiam cum Morauia ab auſtro habet, ſicut Luſatiam ab occaſu; Marchiam Brandenburgigicam a ſeptentrione, ab ortu Poloniam. Odera fluuius oblique totam ſecat ab ortu hiberno ad occaſum æſtiuum procurrens. In *ſuperiorem* & *inferiorem*; dein vtraque in multos principatus diuiditur, qui a primariis vrbibus nominantur. SVPERIORIS ac orientalis eſt in Morauiæ Hungariæque confinio *Teſchenenſis* Ducatus: oppidum *Teſchen*, Teſſina, trans Oderam ad flumen Elſam, cui in extremo fine *Iablunka* adiacet, validum contra Hungariam munimentum: cis Oderam & Oppam amnem, Moraviam verſus, *Troppau*, Oppauia, & *Iegerndorf*, Carnouia, ambæ Ducatuum nomina

mina & minora oppida continentes: ad Oderam *Ratibor* & *Oppeln*, pariter vrbes ducalis dignitatis, a longo tempore coniunctos principatus habuere: vtrique ſubſunt oppida non pauca, maxime ad fines Poloniæ.

INFERIORIS Sileſiæ Ducatus ſunt *Brigenſis*, cuius vrbs princeps *Brieg* ad oderam eſt inter Oppeln & Vratislauiam, & in ſubiectis oppidis *Olaw* præcipuum ad eiusdem nominis amnem, qui Oderæ iuxta Vratislauiam inſinuatur. Hinc in auſtrum inclinant *Neiſſa* & *Monſterberga*; illa ad fluuium cognominem, munita & aliquando ſedes Vratislauienſis epiſcopi; hæc paullo in occidentem remota prope fontes Olauii, vtraque Ducatus honore inſignita. Neiſſa etiam *Grotkauiam* cum principatus titulo in ditione ſua tenuit, haud procul inde, Brigam verſus, ſitam: Monſterbergæ, etiam ſua ſunt oppida, quæ iam præterimus. *Breslaw*, Vratislauia, non tantum principatus ſui, ſed totius

Silesiæ caput, ad Oderam in angulo sita, quem confluens Olauus cum isto amne facit, vrbs episcopalis, sed multæ libertatis, gemino gymnasio ac amplis commerciis clara. Trans Oderam & Weidam *Oels*, Olsna, & *Bernstad* ad Weidam, ambæ Ducum sedes e gente Würtenbergica: cis Oderam, Bohœmiam versus, sunt *Sweiniz*, & *Ligniz*, & inter has media *Iaur*, Iurauia, singulæ vrbes principatuum titulo illustres. Swidnicio subsunt oppida *Striga* siue *Strigouia* ad Polsnicium amnem, vbi terra sigillata effoditur; & metalli fodinis laudatum *Gottsberg*, vltra fontes huius amnis. Ad Iuraviam pertinet *Hirschberga*, thermis vicinis celebrata inter Boberis & Zackæ confluentes, supra quos ad radices montium, qui a Gigantibus nomen trahunt, (*Riesenberg*) est *Schmidberga*; infra autem hos ad Boberem *Lemberg*, & *Bunzlau*, Boleslauia, patria Martini Opitii; & ad Queissum prope montana Bohœmiæ *Greiffenberga*, in Lusatiæ confinio.
Li-

Lignicium vrbem ducalem circumiacent *Goldberg, Parchwiz, Wolſtadt*: & transOderam *Wolau* cum principatus nomine, ſed inſerti plerumque Lignicenſi Ducatui. In dextra ripa poſt Bartſchæ confluentem *Glogau* ſita eſt ſiue maior Glogauia, in cuius principatu ſunt *Gura* inter Oderam & Bartſcham; *Schwibuſium* prope Croſnam: cis Oderam *Sprottau, Grünberg, Neuſtad*, ac alia. *Sagan* itidem Ducalis ciuitas ad Boberis & Queiſſi confluentes a Luſatiæ finibus haud longe remota eſt, cui *Pribuſium* ad Neiſſam Luſaticum, *Numburgum* ad Boberim, & alia ſubiecta ſunt. *Croſna* autem, etiam Ducatus olim Sileſii caput, ab Oderæ & Boberis confluente cincta, cum circumiecto agro; eſt ditionis nunc Brandenburgicæ. Rateborienſis & Opelenſis principatus poſt alias mutationes ac dominos, certis pactis Poloniæ Regi, ſaltim vſusfructus eorum conceſſus fuit. Olsnenſis, vt diximus; a Ducibus tenetur ex gente

Würtenbergica; Neiſſenſis ab epiſcopo Breslauienſi: Saganenſem poſt fata propriorum Ducum a Saxonicis adquiſitum & aliquamdiu poſſeſſum, Mauricius Elector, permutatione facta, Domui Auſtriacæ reddidit, a qua diuerſi poſt hac, tandem princeps Lobkowicius accepit. Reliqui principatus, iam vacui defunctis dominis ad Imperatorem, tanquam Bohœmiæ regem, clientelæ iure deuoluti ſunt, vt nuper defuncto vltimo Brigenſi Duce 1675 Ducatus Brigenſis & Lignicenſis cum principatu Wolauienſi. Præterea dynaſtiæ illuſtres in Sileſia ſunt, *Pleſſenſis* ab oppido Pleſna (*Pleſſen*) dictus in Teſchinenſis Ducatus & Poloniæ confinio, quæ a Promnicio Comite, Soranæ lineæ, nunc poſſidetur: *Trachenbergenſis* iam ſub dominio Schafgotſchenſis Comitis, ab oppido *Trachenberg*, ad Bartſcham flumen ſexto milliario a *Breslauia* in ſeptentrionem ſito, appellata: & aliæ.

CA-

CAPVT XII
DE
REGNO BORVSSIAE.

BOrussia, siue Prussia, amplissimas regiones comprehendit, inde a Germania, post Pomeraniam, longissime in ortum, & in ipsam Lithuaniam excurrentes: & æque late ex septentrione a Curlandia in austrum versus ad Poloniam vsque propriam extensas. Controuersiæ quondam acres Equitibus Teutonicis cum Poloniæ regno de possessione fuerunt, quæ tandem ita compositæ, vt Polonis manerent citeriora; reliquas omnes partes qui vltimus Magister Ordinis erat, ALBERTVS Marchio Brandenburgicus, Ducatus titulo possideret, ipse Dux primus Borussiæ, sed sub Polonica clientela. Hunc nexum soluit FRIDERICVS WILHELMVS Magnus, & supremi Borussiam suam iu-

ris fecit: filius FRIDERICVS in Regni ſublimitatem, in qua nunc feliciter perſtat, euexit.

Diuiditur Boruſſiæ regnum a longo tempore, etiam cum Ducatus eſſet, in tres magnas partes ſiue circulos, qui ſunt *Sambia*, Sambland; ſecundus *Natangia*; tertius *Oberlandia*.

SAMBIENSI circulo, qui maiorem partem inter Pregelam amnem & ſinum illius vſque ad mare Balticum & ſinum Curonienſem (Curiſch Haf) ſitus, latiores tamen limites habet, & hos fines transgreſſus, in ſeptentrionem & orientem longe lateque procurrit: in hoc, inquam, circulo eſt regia & caput totius Regni *Königsberg*, Regius Mons, ſeu Regiomontum, vrbs ampliſſima, in tria oppida maiora, quorum quodlibet ſuo gaudet ſenatu atque iuribus, diuiſa. Primum vocatur Vrbs vetus, die alte Stadt: alterum *Kniphoff* ſeu *Kneiphoff*: tertium *Lœbnitz*. Ex tribus his conſtat vrbs magna *Königsberg*, academia & commer-

merciis clariſſima. His accedunt minora alia, quæ & ipſa inſtar oppidorum ſunt, inter ſe ſingula diſtincta, quorum præcipuum dicitur die Burgfreyheit / in quo eſt arx digna Rege: academia autem & templum cathedrale ſunt in Kniphof. Omnia hæc vnis munitionibus cinguntur: caſtellum vero *Fridrichsberg* extra vrbem ad Pregelam eſt.

Præterea in hoc circulo ſunt *Fiſchhauſen*, occaſum verſus ab Regio Monte ad eundem ſinum: & ad oſtium ſinus *Pillau*, egregium munimentum, quo aditus ex Baltico mari in Boruſſiam cuſtoditur: *Neuhauſen* vero, propius Monti Regio, viuarium habet Regis. In ortum ab regia recedunt *Tappiau*, *Welau*, *Allerburg*, & *Inſterburg*: & ſimul ſeptentrionem verſus *Labiau*, ad *Denen* fluuium, non longe a ſinu Curonico. Vlteriora hinc *Tilſit*, ciuitas populoſa, quæ & *Tilſe* ſcribitur: & *Ragnit*, arx cum præfectura. Longiſſime ad ſeptentrionem & fines Samo-

mogitiæ, in extremo ſinu Curonico eſt *Memel* ſiue *Mümmel*, validum in limite munimentum cum oppido.

Ex his præfecturas maiores ſiue capitaneatus habent Fiſchhauſen, Tappiau, Neuhauſen, Labiau, Inſterſterburg, Ragnit, Tilſit, Memel. Primi autem capitanei ſedes eſt in arce *Schacken*. Minores præfecturas & oppidula alia præterimus.

NATANGIA eſt pars media regni Boruſſici, in cuius circuitu ſunt, occaſum verſus a Regiomonto, ad oblongum ſinum (Friſche Haf) *Brandenburg*; & prope illum *Heiligenpeil*: in mediterraneis in auſtrum vergunt ab regia *Creutzburg*, & *Domnau*; ac *Eilau* cum cognomento Boruſſiæ: *Bartenſtein* & *Schippenpeil* ad *Allam* flumen: & inferius ad eundem amnem *Fridland*: vltra flumen, ortum verſus, *Barten*, *Raſtenburg*, *Nordenburg*, *Angerburg*; & in meridiem declinantia *Lözen*, ſiue *Letzen*: item *Rein*, *Ioannisburg*, & *Lyck*: ac vlterior *Olezke*, ſiue Olecko. Ex qui-

quibus suos capitaneos & maiores præfecturas habent Brandenburg, Bartenstein, Rastenburg, Olezke, Barten, Angerburg, Lözen, Rein, Ioannisburg, & Lyck: præterea præfectos etiam habent *Balga*, & *Schesten*. Itidem præterimus minora oppida & minores præfecturas.

OBERLAND tertius circulus est Regni Borussici, isque occidentalior, qui prope ad Vistulam recurrit, vbi eius oppida sunt *Marienwerder*, & *Riesenburg*: deinde est *Holland* cognomento Borussicum: & *Saalfeld*, *Morungen*, *Libstadt*, *Hohenstein*, *Osteroda*, & *Ortelsburg*; ac magis in meridiem secedentia *Neidenburg* & *Soldau*: & minora plurima, quæ transimus. Omnia hæc, præter Saalfeld, præfecturas amplissimas suosque capitaneos habent: quibus alia præfectura, dicta *Preussisch-Marck*, adnumeranda: Saalfeld autem aliis ornamentis est insignitum.

Nam cum duo olim *episcopatus* in vniuersis, quas enarrauimus, Regni

Borussici regionibus fuissent, alter *Sambiensis*, & *Pomesanus* alter; (*Pomesania* autem dicebatur Oberlandiæ tractus, si non maior pars, in quo sunt Saalfeld, Libstadt, Osteroda & alia) eorum nunc loco sunt duo *Consistoria*, Sambiense, quod in ipso Regio Monte; & Pomesaniense, quod in oppido est Saalfeld.

Sunt præterea tres *prouinciales scholæ*. Circuli Sambiensis schola prouincialis (præter multas Regii Montis) est *Tilsa* siue *Tilsit*: circuli Natangici, *Lycca*: circuli Oberlandici *Saalfeldæ*.

De Polonicis Borussiæ partibus in ipso Regno Poloniæ differemus.

CAPVT XIIII

DE

POLONIA.

POloniæ fines sunt ab ortu Borysthenes siue *Dnieper* fluuius distinguens a Moscouia: a septentrione mare Balticum & Liuonia; a me-

 ridie

ridie iuga Carpati, quibus ab Hungaria ſeparatur: ab occaſu Sileſia, Marchia & Pomerania. Dividitur in Poloniam propriam & Lithuaniam, quamuis a trecentis hæc annis Poloniæ coniuncta fuit: accedit pars Germaniæ, Pomerelliæ nempe, & Boruſſiæ, quæ Polonica cognominatur. Diuiſio in maiores prouincias talis eſt:

POLONIA MINOR, aliis ſuperior, Sileſiæ & Morauiæ contermina, in tres Palatinatus (Waywodſchafften) *Cracouiſem, Sendomirienſem, & Lublinenſem* diuiditur. Primi caput Cracouia eſt (*Krackau*) ad Viſtulam, vrs regia, academia, commerciis, & ſalis fodinis inclita. Subſunt ei *Biecz, Oſwiczin, Zator, Sandecz, Slaukow, Wieliczka, & Seueria* in lacu.

Secundi Palatinatus ſunt *Sendomir* ad Viſtulam caput eius: oppida *Opatow, Radom, Solecz, Ilza, Rakow*, Socinianorum quondam receptaculum: *Zarnow, Wieslitz*, alia.

Ter-

Tertius Minoris Poloniæ Palatinatus eſt Lublinenſis, cuius vrbs primaria *Lublinum* mercatu nobile: oppida *Caſimir*, *Czemiernikow*, *Vrzendow*, *Lulow*, *Parkow*.

POLONIA MAIOR quibusdam, quidquid poſt minorem ſupereſt Polonicæ ditionis, præter Lithuaniam, quæ pars ſeparata eſt, dicitur. Alii Poloniam maiorem anguſtioribus finibus includunt, eique cum Cuiauia, tanquam parte illius, ſeptem tantum Palatinatus adſignant, quinque Poloniæ maiori ſtrictim acceptæ; duos Cuiauiæ: ſeparantes hinc maiores prouincias, Rusſiam Rubram, Maſſouiam, Podlachiam, Volhyniam, alias.

Quod vero recentiores hanc diuiſionem ſuam faciunt, nos illam etiam ſequemur de Prouinciis his maioribus & cuius prouinciæ Palatinatibus (Waywodſchafften) ordine & diſtincte acturi.

De Polonia minore, quæ prima prouinciarum erat, ſupra dictum eſt.

Ita-

Itaque POLONIA nunc MAIOR ſequitur, quæ etiam *Inferior* dicitur, ſita inter Oderam & Viſtulam, & a Warta fluuio oblique ſecatur. Eius primus *Palatinatus* eſt *Poſnanus*, in quo vrbs *Poſen* ſiue *Poſna*, ad Wartam flumen ſita primum locum tenet: alterum, *Gneſen* ſiue *Gnieſen* quæ archiepiſcopum habet, qui primas Regni eſt. Oppida ſunt *Vskow*, *Miedzyrzecze*, *Koſcia*: & ad Wartam *Slupcza* & *Pysdra*.

Secundus *Palatinatus* Poloniæ maioris eſt *Kaliſchenſis*, contra Sileſiam poſitus: cuius caput eſt *Kaliſch* inter Wartam & Oderam. Oppida alia ſunt *Land* ad Wartam; *Naklo* & *Chocia*.

In hoc tractu, neſcio an in eodem palatinatu, eſt *Swerin* ad Wartam Teutonici cultus oppidum: & quæ Sileſiæ obiacent *Liſſa* cum Poloniæ cognomento; & *Frauenſtadt*.

Tertius Palatinatus eſt *Siradienſis*, itidem ad Wartam ſitus, ſed ſuperiorem. Prima vrbs eſt *Sirat* ſiue *Siradia* ad iam dictum amnem poſita: cui ſub-

ſubſunt oppida *Wart* ad cognomine flumen: *Petricow*, *Lask*, *Boleslaw*, & *Vielun*: & hoc poſtremum etiam regiunculam denominat, in quo non tantum ipſum Vielun, ſed Boleslow etiam ſitum eſt.

Quartus Palatinatus eſt *Ravenſis*, inter Wartam & Viſtulam flumina, cuius caput *Rava*: deinde *Lowitz*; *Wolworz*, ſedes epiſcopi Cuiavienſis: *Crombin*, *Goſtinin*, *Viasdum*.

Quintus Poloniæ maioris Palatinatus eſt *Lenczicienſis*, itidem inter Wartam & Viſtulam, ſed in occaſum magis declinans. Princeps vrbs eſt *Lenczicz*: oppida *Orlow*, *Breſin*, *Piatek*.

CVIAVIA ſequitur, pars Poloniæ maioris, quæ vero nonnunquam ab ea diſtinguitur: diuiſa in duos Palatinatus, *Brzeſtenſem*, & *Inowlocenſem*. Prioris caput eſt *Wladislaw*, deinde *Brzeſt*: oppida, *Niſaw*, *Radzieow*, *Kowalow*, alia: poſterioris palatinatus ſunt *Kruſwick*, *Bydgoſty*, *Solec*, alia.

Prouincia tertia Poloniæ maioris eſt

eſt MASSOVIA, circa Viſtulam poſita regio, & in ſeptentrione Borusſiam contingens. Caput prouinciæ eſt *Warſau*, ad Viſtulam, vrbs inclita & comitiis regni celebrata: in cuius palatinatu ſunt *Wiſna, Lombze, Czerniensk, Wiſſegrod, Rozan, Warka, Pultowsko, Tarcin, Grodzyeck, Praſnitz.*

Palatinatus ſecundus huius prouinciæ *Ploskowenſis*, dictus ab vrbe *Ploskow* ad Viſtulam; ſed infra Warſauiam, ad fines Boruſſiæ. Subſunt oppida *Sieprcz, Strensko, Radzanow*, alia.

Tertius Palatinatus Maſſouiæ eſt *Dobrinenſis* inter Cuiauiam & Boruſſiam. Vrbs præcipua *Dobrzin*, quæ & *Dobrina* dicitur. Oppida *Ripin, Slonsk, Gorzno.*

PODLACHIA, prouincia quarta, inter Maſſoviam & Lithuaniam, vrbem *Byelsk* habet præcipuam: dein *Drogiczin*, & *Mielnick* ad flumen Bug: præterea *Knyſſin*, vbi viuarium regium eſt: *Mordi* ad lacum; & *Auguſtow*,

am-

amplam ciuitatem opus Sigismundi Augusti: & *Wasilkow*, ad fluuium Narew: & oppidum *Narew*, ad flumen eiusdem nominis: *Bransko*, & *Suras*.

BORVSSIAE etiam partem, quam possident Poloni, inter prouincias maiores numerant, eamque in quatuor distribuunt Palatinatus, qui sunt Pomerellia, Marienburgensis, Culmensis, & Varmia. Et hæc quoque nunc pars, quamquam sita cis Vistulam, seu inter Pomeraniam vlteriorem & id flumen, a multis Borussia vocatur. Caput huius partis est *Dantzig*, quæ Latine Gedanum, dicitur, etiam Dantiscum, vrbs magna & commerciis opulenta; multæque libertatis; etiam gymnasio clara, ad sinistrum Vistulæ alueum posita, ad cuius ostium habet egregium munimentum *Weixelmünda* dictum: propinquum vrbi *Oliua*, vbi nobilis pax 1660 fuit sancita. Ad eandem ripam *Dirschau*, *Suetz*, & alia; ad maris sinum *Pautzke*: intus *Schöneck*, *Bischmarck*,

marsk, *Kiſokau*, *Stargard*, & alia.
Trans Viſtulam Boruſſia Polonica in tres Palatinatus, vt dixi, ſeu magnas præfecturas diuiditur, e quibus *Marienburgenſis* habet *Marienburg* ad dextrum alueum Viſtulæ, qui *Nogat* vocatur: deinde *Elbingam*, bene munitam, etiam commerciis nobilem: item *Stum*, & *Chriſtburgum*.
In *Culmenſi* præfectura ſunt *Culm* ad Viſtulam, epiſcopalis vrbs, ſed epiſcopi ſedes eſt *Culmenſea*, inde in ortum reducto oppido. Supra Culmam eſt *Thorn*, Thorunum, ad idem flumen, munita vrbs, & præter alia ornamenta etiam colloquio ibi habito celebrata: infra Culmam *Graudentz*, & alia.
Tertia Transviſtulanæ Boruſſiæ, & Polonici quidem iuris, præfectura eſt *Varmienſis*, quæ & epiſcopatus habet titulum, noſtris dicta *Ermeland*; aliâs *Warmia* & *Varmia*, remotior a Viſtula, ad Samblandiam vergit. Oppida potiora ſunt *Braunsberg*, munitum:
Heils-

Heilsberg, ſedes epiſcopi Varmienſis: & *Frauenberg* ad ſinum Friſche Haf dictum, vbi capitulum epiſcopatus eſt. Minora ſunt *Allenſtein*, *Guteſtadt*, *Wormitz*, cetera.

Vltra Borusſiam & Curonienſem ſinum eſt SAMOGITIA, quam Poloni etiam in prouinciis ſuis recenſent: quidam cum Curlandia, quam contingit, enarrant, ſed male, quia iuris eſt diuerſi. Vaſta regio, ſed minus culta, in qua oppida nominantur, *Roſiene*, *Mednick*, epiſcopi ſedes, *Poniwieſs*, & *Cowna*.

Ex finibus ad interiora regni remeamus, vbi VOLHYNIA occurrit inter Lithuaniam & Podoliam, non magna prouincia. Vrbs primaria *Lutzko*, epiſcopalis: deinde oppida *Vlodimir*, *Krzemenec*, *Brodi*, *Conſtantinow*, *Zsbaras*, *Wiſniowiec*, *Zaslaw*, *Olika*, *Medziboz*, & alia, ſed minora.

Contra RVSSIA RVBRA tanto minor eſt & nobilior, cuius fines quidam ita late proferunt & extendunt,

vt Podoliam etiam & Kiouienſem tractum complectatur, quæ vero ab aliis ſeiunguntur, Podolia, vt prouincia ſeparata; Kiow, vt Moſcovæ ditionis; pars regionis etiam, vt Tartarorum. Caput prouinciæ eſt Leopolis, *Lemberg*, vrbs ampla & valide munita, archiepiſcopalis, academia & mercatu clara. Subſunt in palatinatu eius *Grodek*, *Iaworow* thermis nobile, *Zolkiew*, & in occaſum recedens *Premislia* ad flumen Sanam, epiſcopalis; & hinc in ſeptentrionem *Iaroslaw* vrbs mercatu & nundinis celebrata: *Reſow*, & *Sambor*, Hungariam verſus: *Halicz* autem ad flumen *Nieſter*: & trans flumen, *Stry* ſiue *Strium*; & ad Walachiæ fines *Sniatin*: præterea *Brzezan*; *Podhaiecz*; *Sanock*, & *Croſna* ad fines Hungariæ.

Chelmenſis palatinatus, qui etiam ad Rusſiam referri ſolet, in ſeptentrionem adſurgit. Principalis vrbs *Chelm*, a Lublino in ortum ſita, epiſcopatu prædita. Subſunt *Craſniſtaw*,

Za-

Zamoiski siue *Zamoskia*, *Ratno*, & *Lynbowly* ad flumen Bug.

Inter hunc episcopatum & Leopolim est *Belz*, vrbs ampla, a qua etiam Russiæ quendam palatinatum denominant, eique subdunt *Busko*, *Grabow*, *Sokal*, alia.

PODOLIA post Russiam est, cuius caput *Kaminick* prope Tyram siue Niesterum amnem, adversus barbaros propugnaculum, a Turcis captum 1672, pacificatione redditum. Ad idem flumen supra Kaminick, nec vero longe inde, est *Zwanick* siue *Czvaniec*, contra Turcos, cum Kaminicum tenerent, a Polonis emunitum; & inter hoc & Kaminicum, nouum *S. Trinitatis* munimentum, ex proximo bello notum; & *Choczyn*, Turcorum clade nobilius factum. Alia oppida, contra barbaros munita, sunt *Laticzow*, *Husiatinow*, *Czartikow* : infra metropolim ad flumen Niester est *Mochilow*: septentrionem versus *Bar*, & *Międzibos*, & *Trembowla*: in ortum, *Braclaw*,

Braclaw, vnde etiam palatinatus denominatur: ſub quo *Winnicza*, & *Nimirow*, ſuperiori bello ſæpe memoratum: præterea *Iaroſau*, *Chmielnic*, & alia, omnia Koſacorum finibus vt vicina, ita excurſationibus expoſita.

VKRAINA an etiam Poloniæ prouincia ſit, dubitatur. Aiunt vi vocis tantum limitem & extrema ſignificari: ſed non quæuis extrema regni ita vocari ſolent, verum ſola quæ ſunt ad Boryſthenem ſiue Dnieper fluuium. Si itaque tractus ille a Kiow ad oſtium amnis ita nominatur, & olim Polonici iuris fuit; quid obſtat, quo minus etiam prouincia appelletur? Sed plurima eius iam in Moſcouorum, Tartarorum & Koſacorum poteſtate ſunt.

A Kiow, quæ vrbs Moſcouorum eſt ad Boryſthem, in occaſum eſt *Bialagrodke*: in auſtrum, ſed diſtans longius a flumine, *Bialaczerkiew*, ſuperiori bello a Polonis ſeruata: inferius ad idem flumen *Techtimerow*

& *Kudak* ſunt Koſacorum : *Czyrkaſſy* etiam barbarorum : *Czecherin* Moſcorum : *Human* autem in flumen Bogum verſus ſitum eſt.

Altera pars reipublicæ Poloniæ eſt LITHVANIA, Littau/ cum titulo *Magni Ducatus*, ſuis legibus, magiſtratu, exercitu etiam ſeparata, firmo tamen nexu coniuncta cum Polonia, cuius regem etiam ſuum Lithuani agnoſcunt. Diuidunt in Lithuaniam *propriam*, & *Ruſſicam*. Illius tres ſunt Palatinatus, Wilnenſis, & Breſcienſis. Illius, etiam Lithuaniæ totius caput eſt *Vilna* ſeu *Wilna*, die Wilde/ vrbs ampla, academia & epiſcopatu inſignis : ſub qua ſunt *Oſinian*, *Bratislau*, *Wilkomitz*, & alia. Secundi vrbs præcipua *Troki*, Trocum, a Vilna in occaſum recedens : ad quam pertinet *Grodno* iuxta Niemen fluuium, vbi comitia celebrantur : *Lida* & *Vpita* oppida. Tertii palatinatus ſiue Breſcienſis, quæ regio etiam *Poleſia*, vt diximus, vocatur, ſunt *Breſcia*

&

& *Pinsk* notiora; obſcura cetera.

In Lithuania Rusſica vrbes, quæ Palatinatus denominant, ſunt Nouogrodek, Mſcislaw, Witeps, Minski, & Polocz.

Sub *Nouogrodek* ſunt oppida *Zlucz, Wolkowisko, Neſwitz,* alia: ſub *Mſcislaw,* qui tractus ad Boryſthenem profertur, ſunt ad ipſum hoc flumen *Sklow, Reczycza,* & *Striſſin*: præterea *Modzir* & *Dambrownuna*: ſub *Witeps* tanquam metropoli *Orsha* & *Mohilow*, vtraque ad Boryſthenem; ſed *Mohilow,* mercatu inſignis, alia eſt ab illa Podoliæ, ſupra memorata: ſub *Minski* ſunt *Boriſſow, Odruczko,* & alia: ſub *Polocz* tandem *Dziſna, Vſacz,* & *Druba.*

Flumina Poloniæ maiora ſunt *Warta* cis Viſtulam, effundens ſe in Oderam: deinde *Viſtula* (*Weixel*) in Balticum exit mare; *Bug*, diuerſus a Bog, ſe Viſtulæ miſcet: *Niemen* (Nemenus) in ſinum Curonienſem exoneratur: *Duna*, ſiue *Dwina*, in maiorem ſinum,

qui ſupra Curlandiam eſt, effluit: *Nieſter* autem ſeu Tyras, & *Bog*, ac *Dnieper* ſiue Boryſthenes, in Pontum Euxinum.

* Hæc de Polonia, maiorem partem ex fide & relatione Bernardi Connor: certiora & diſtinctiora non inueni.

In Polonici regni clientela eſt etiam Ducatus CVRLANDIAE, cum SEMIGALLIA, a ſeptentrione Boruſsiæ oppoſitus, & Baltico mari ac Düna fluuio, quo a Liuonia ſeparatur, interceptus. Curlandia ad occaſum eſt: Semigallia ad ortum, ac Dunam verſus: *Mittau* principis munita ſedes ad Semigalliam refertur, etiam *Pauska* & arces *Doblinum* ac *Neuburg*: citeriora ſunt Curlandiæ propriæ, vt *Goldinga*, *Pilten*, & *Schrunden*, omnia Windouiæ flumini appoſita: maritima *Windaw* ad fluminis dicti oſtium, & *Libau*: at *Grubin* paullo remotius a mari. Sed hoc diſcrimen negligitur vulgo, & Curlandiæ dicuntur eſſe etiam, quæ in Semigallia ſunt poſita.

CA-

CAPVT XIV
DE
MOSCOVIA, TARTARIA EVROPAEA ET KOSACORVM REGIONE.

MOSCOVIA, olim *Sarmatiæ* & *Scythiæ* Europææ maior pars, nunc quoque *Russia* dicitur, ſed *Alba*, ſeu *Magna*, vt ab Rusſia Rubra ſeu Minore, Poloniæ prouincia, diſcriminetur. A Sueciæ & Poloniæ finibus ad Caſpium mare & Tartariam Magnam, indeque ad fretum Waigats latisſime extenditur. Diuiditur in quatuor magnas protiincias, Moſcouiam occidentalem, Moſcouiam orientalem, Lappiam Moſcouiticam, & Tartariam Moſcouiticam. Addi iam poteſt pars quinta, Moſcouia Polonica, ſiue eæ prouinciæ, quæ ad Boryſthenem & in Vkraina Moſcouis Poloni, etiam recentisſima modo facta contra Turcos ſocietate, conceſſerunt. Singulæ

partes in plures Ducatus aut minores prouincias diſpenſantur, quarum pleræque ab vrbibus nomen habent primariis.

In MOSCOVIA OCCIDENTALI caput totius imperii eſt *Moſcau*, ſita in Moſcouia propria, vrbs maxima cum ampliſſima arce, Czari ſede, ad fluuium huius nominis, qui poſt miſcetur Occæ. *Novogardia* magna, incolis *Weliki* cognomine, noſtris *Neugard*, a Moſcua in occaſum æſtiuum diſtat ad amnem Volcauiam, qui ex lacu Ilmeno exit: ad eundem lacum *Staroruſſa*. In Liuoniæ finibus *Ploskovia*, cum tractu quodam ad Dünam, vbi *Dunaburgum* adhuc Moſcoui poſſederunt: inter Nouogardiam & Moſcouiam *Bielki*, *Twer*, ſive Tuveria, *Reſchouia*: in boream a metropoli recedunt *Roſtouia*, *Ieroslauia* ad Wolgam, *Bieleiezoro*, *Wolagda*, *Kargapol*, & ad oceani ſinum, in quem Dwina exoneratur, Angelopolis, *Archangel*, in dextra ripa ſive oſtio, emporium celeberrimum:

fini-

finiſtrorſus *S. Nicolai*, ad aliud oſtium, etiam emporium, ſed minus celebre. In ortum a Moſcouia vrbe ſunt ad Occam *Colomna*, *Reſan*, (prouinciæ adhuc caput, ſed fere in ruinis iacens, e quibus tamen oppidum vicinum *Pereslaf* videtur enatum) *Caſſimogrod*, *Moruma*: inter Occam & Wolgam *Susdal*, *Wolodimier* ad amnem Kleſnam. Occidentali Moſcouiæ pactis acceſſerunt, quæ Polonici antea iuris erant, *Smolensko* ad Boryſthenem: *Kyow* ad eundem amnem in Vkraina; vtraque cum amplo territorio: & interiacens ab ortu *Seueria* prouincia, cuius caput eſt *Nouogardia* cognomine Seuerienſis.

ORIENTALIS Moſcouia minus culta eſt, *Niſinouogrod*, ſiue *Niſineogardia*, quæ & ſimpliciter *Niſen* vocatur, ſita ad confluentem Wolgæ & Occæ, poſt quem *Waſiligorod* paruum & immunitum: in ſeptentrionali parte ad Dwinæ & Yugæ confluentem *Vſtiuga* emporium, & vlterior *Per-*

mawelik, caput regionis *Permski.* LAPPONIA Moſcouitica frigoribus horret, & inculta eſt, nec in ea memorabile oppidum, niſi *Cola*, cuius portum mercatores adeunt.

TARTARIA Moſcouitica ad Aſiam potius quam Europam pertinet. Cum vero fines Europæ & Aſiæ ſupra Tanaim confuſi ſint, nec explicatu facile, vbi deſinat Europa; quæ Moſcouitici imperii ſunt, heic adiungere viſum eſt. Tribus autem prouinciis maioribus conſtant, Tartariæ magnæ ſubtractis, *Siberia* in ſeptentrione, vbi *Tobolk* oppidum eſt, & hæc ad Obium amnem vſque excurrit: *Aſtrakan* in meridie ſupra Caſpium mare ad Wolgæ oſtia: & media *Caſan* ad Wolgæ in auſtrum deflexionem. De Siberia ſatis ſint, quæ diximus: *Caſan* vrbs magna, Wolgæ appoſita, minore fluuio Laſanka caſtellum ambiente: caput eſt prouinciæ ſeu regni Caſani, cui ab ortu adiacet trans Wolgam *Bulgaria* Moſcouitica, etiam regni titulo

tulo ornata, in quo *Bulgar* vrbem ponunt primariam, ad paruum flumen, quod paullo infra *Kama* confluentem eidem Wolgæ miſcetur. Intra Caſan & Aſtrakan ad Wolgam ſunt *Samara, Saratof, Czaritza, Tzornogar*, pleraque munita oppida & præſidiis cuſtodita. Ad diuortia autem Wolgæ & prope oſtia *Aſtrakan* eſt, vrbs magna & valide munita, etiam emporium, ac regni Aſtrakani caput, ad quod etiam *Terki* pertinet, Moſcorum aduerſus Perſiam oppidum extremum, ideoque munitionibus atque præſidiis firmum, in litore occidentali maris Caſpii poſitum, iuxta Circaſſos & Georgicos.

Religio Moſcouis Græca eſt: patriarcha Moſcuæ ſedet: metropolitæ ſiue archiepiſcopi Nouogardiæ Magnæ, Roſtoviæ, & Caſani: epiſcopi Plescouiæ, Reſani, Colomnæ, Susdalii, Tweræ, Tobolskæ, & Aſtrakani: gens barbara & a litterarum cultura abhorrens.

TARTARIA Europæa siue Minor Moscouiam a Meridie attingit, & in tergo Euxini Ponti extenditur ad Tanaim & Mæotim paludem. Non autem vnius nominis Tartari Europæis noti sunt. In Asiæ finibus *Kalmucci*, & *Nogaii* Tartari, eorumque multi in regno Astracano & finitimis locis imperio Moscouorum subiecti sunt: in Vkraina Tartari Lipkouienses (Lipker) antea Polonis subditi; nunc Turcicis rebus studentes; *Czeremyssi* in Podoliæ finibus: *Budziacenses* in Walachia: *Dobrucienses* circa ostia Danubii: sed omnium famosissimi *Crimenses* siue *Precopenses*, qui in chersoneso Taurica & vicinis ad Pontum, ac Mæotim locis habitant, Turcorum clientes ac tributarii, nec non socii bellorum, sicut etiam sacris Mohammedanis coniuncti sunt, quidam solos peninsulæ habitatores ab oppidis illius Crimenses & Precopenses vocant: ceteros, qui extra illam colunt, *Nogaios*, quorum partem Astrakano

kano iam regno dedimus. Cherſoneſi vrbs primaria eſt *Bacieſaray*, Bacſaſara, in meditullio poſita, ſedes Chami ſiue principis Tartarorum, cui peninſula paret, præter *Caffam*, emporium mari adiacens, quod Turcorum eſt, loco veteris Theodoſiæ ſitum, aut prope illum: *Krim* oppidum nunc exiguum paullo remotius a mari; & *Precop* ſiue *Or* in iſthmo: *Kerci* ad Boſporum. Extra peninſulam *Nogaii* ſparſim habitant & ſine oppidis. Supra oſtium Tanais *Aſow*, ſiue *Ozow*, munitum oppidum, quod præſidio tenebatur Turcorum, qui infra illud, vbi rurſus arctatur æſtuarium ante paludem Mæotim, in vtroque litore caſtella poſuerunt, vt claudere paludis aditum catena poſſent, vt prædatoriæ naues ab Euxino Ponto arcerentur: ſed hæc cum vrbe Aſow capta a Moſcouis anno 1696. *Tana*, quæ ibidem fuit, teſte Chardino, recentiſſimo peregrinatore, nunc in ruinis iacet.

Tartariæ minori iam etiam adiicitur tractus ad Euxinum Pontum inter Borysthenis & Danubii oſtia comprehenſus, olim Walachiæ pars, in quo ſunt Tartari *Oczacouienſes*, inter Bogi & Tiræ ſiue Nieſteri oſtia, ab *Oczakowa* iuxta æſtuarium Borysthenis, in quod Bogus cadit, ſito oppido appellati: *Budziacenſes*, a regione BVDZIAK, quæ vel ipſa BESSARABIA eſt, vel pars eius, cognominati, qui in ponti ora colunt, a Tyra ad Danubium. Oppidum *Beſſarabiæ* præcipuum & munitum eſt *Bialogrodum* prope Tyræ ſiue Nieſteri oſtium, (vnde *Bialogrodenſes* etiam Tartari appellantur) ſub domino aut clientela Turcorum.

KOSAKI circa Borysthenem & Tanaim ſunt, & duplicis quidem generis *Zaporopsky*, Zaporouienſes, quaſi vltra *Porohi*, id eſt gradus & cataractas Borysthenis, habitantes, & in inſulis Borysthenis ac tractu Vkraniæ Kiouienſi ſub tutela regni Poloniæ: &

Koſaki

Kosaki *Donskii*, Donische Kosaken/ insulas Tanais qui hodie *Don* vocatur, incolentes, & hi ad imperium Moscouiticum pertinent. Vtrique maximis vtuntur priuilegiis, habentque suas leges, suos magistratus & militiæ præfectos: etiam olim Poloni suis munimentum *Techtimirouium* ad Borysthenem situm concesserant, quod cum postea ereptum irent, & nouum, quod *Hudak* vocatur, ad compescendos illos in eadem ripa exstruerent; bellum Cossacium ortum fuit, vix tandem post mutuas clades memoria nostra consopitum. Defecerunt aliquando ad Turcos, sed retracti in fidem & societatem Polonorum. In sacris Græcorum ritus & instituta sequuntur.

CAPVT XV
DE
WALACHIA, MOLDAVIA ET TRANSILVANIA.

DAciæ veteris hæ partes ſunt, olim Hungariæ regno coniunctæ, poſt auulſæ & in Turcorum clientelam abreptæ. Termini ſingularum admodum confuſi & in vulgatis libris ac geographicis tabulis turbati ac peruerſi ſunt. *Moldauiam* enim loco Walachiæ ponunt, Ruſſiæ Rubræ conterminam, quæ tamen auſtralior eſt & Danubium attingit; contra in Moldauiæ loco conſtituunt *Walachiam*, quæ Polonicis prouinciis propinquior eſt, vti ex horum temporum bello, inter Polonos & Turcos geſto, didicimus; etiam Baudrandus ex Polonico legato, aliisque incolis huius regionis.

WALACHIA itaque, diſtincta a Moldauia, quam laxiore ſignificatu comprehendit, a ſeptentrione Ruſſia Rubra

Rubra & Podolia, ab ortu Bessarabia; a meridie Moldauia, ab occasu Transiluania terminatur. Fluuius *Prut* mediam quasi secat, qui in austrum decurrens Danubio miscetur. *Iass* siue caput regionis est ac sedes Hospodaris siue principis, cui Walachia, quamuis sub Turcica clientela, adhuc subiecta fuit. *Sorock, Niemiec,* & *Roman,* munita: *Stephanowiza* ad fluuium Prut: *Chuzkau* siue *Sozkowa,* etiam aliquando principis sedes, dein *Zutnien,* & alia oppida obscura, saltim Germanis inaudita. Fluuius *Dunay* vltimo hoc bello memorabilior factus.

MOLDAVIA hinc in austrum iacet & Danubio terminatur. Oppida eius sunt *Bucoresta* munita sub Turcico præsidio: *Tergouisco* ad *Ialonizam* fluuium sedes principis: inde in septentrionem *Backow,* Bachovia, episcopalis, quæ male Brascouia in tabulis dicitur: *Ialoniza* ad eundem huius nominis amnem, sed longius in austrum reducta: *Longenouia* Tran-

Transsiluaniam versus: *Arcin* ad Alutam: iuxta Danubium *Zorza, Briolanum Flox*, & alia.

TRANSILVANIA nostris Siebenbürgen / quasi Septemcastrensis a septem *burgis*, Walachiæ & Moldaviæ ab occasu adiacet ad Hungariam vsque extensa, cuius & ipsa olim pars fuerat. Nunc suum principem habet, Austriacæ clientelæ, quam nuper pater eius pro Turcica resumsit. Rigatur regio ab ortu *Aluta*, vulgo *Alt* flumine; ab occasu *Mariso*, nunc *Marocz* vel *Merisch*; in quem *Cokela*, medio tractu decurrens, se insinuat, sicut *Samus* seu Zamos in Tibiscum siue *Teisse*. Vrbium caput est *Hermannstadt* siue Cibinium, vnde & *Zeben* dicitur) ad paruum amnem situm, qui paullo infra Alutæ miscetur: vrbs insignis & munita est, ac sedes principis. Trans Alutam in finibus Walachiæ, *Brassouia*, nostris *Cronstadt*, quasi Stephanopolis, in tractu qui vocatur *Burzland*. Ad Cokelam fluuium

Sches-

Schesburg, Segeswaria, & *Medwisch*, Mediesus: ad Marisum *Weissenburg*, Alba Iulia, sedes aliquando principis, etiam gymnasii, quod Enyedinum dicitur translatum esse: prope ab altera ripa ortum versus abest *Millenbach*, Zabezus. Post Marisum, Hungariam versus *Coloswar* siue *Clausenburg*, Claudiopolis, & longius in septentrionem remota *Nösen* siue *Bistritium* probe munitum. Hæ sunt illæ præcipuæ vrbes, quæ in Transiluania laudantur, Germanorum coloniæ; quas minora oppida circumiacent, etiam non pauca munimenta. Vltra Alutam sunt *Fogarasch* & *Terzwar* munitionibus valida in tractu, qui *Burzland* vocatur, cuius etiam *Brassouia*. Inde ad septentriones est regio, quæ ZECK vocatur & incolæ *Siculi*, Zeckler, Scythiæ, vt putatur, originis homines, multis pagis ac oppidis habitantes, e quibus *Neumarck* præcipuum est: & ab his dicuntur septem burgi esse conditi, qui nomen regioni dedere,

dere, *pagi* alias Siculorum dicti, v. g. *Sepsi, Orbay, Kezdi*, & cetera. Inter Cibinium & Zabesum *Mons S. Michaelis*, & prope Marisum *Hunniad*, montanæ munitæque arces: inter Millenbacum & Hunniadem *Saswaras* siue *Bros* ad Marisum: in eodem tractu inter hunc amnem & Alutam vicus *Varhel*, ruinis Vlpiæ Traianæ & Romanæ antiquitatis reliquiis, quæ in agro illo adhuc visuntur, illustris. Prope Albam Iuliam *Enyedinum* & *Zlatna* sunt, illud gymnasio principis, vt diximus; hoc auri fodinis celebratum, sicut, quod inde in septentrionem longius distat *Neostadium* ad Hungariæ fines, fodinis argenti. Inter Colosvariam & Albam Iuliam *Torda* siue *Tera*, aliis *Tornburg*: ad Samum *Burglos*, cui *Viwar* propinquum in paludibus est: in australi parte Temeswariam versus fauces sunt, quas *portam ferream* appellant. Ad Transiluaniam etiam ex vlteriore Hungaria sæpe referuntur, aliquando a principe Transiluano

no possessa; *Varadinum*, propugnaculum famosum, *Etsched*, quod sepulcra habet principum, etiam Ragozkii vltimi; & alia, de quibus in Hungaria Superiori dicemus.

Incolæ Transiluaniæ sunt præter Siculos Scythas, quas memorauimus, Germani siue Saxones, atque Hungari: vrbes plures, præsertim primariæ, a Germanis habitantur. Quod ad sacra attinet, ciuitates pleræque Lutheranæ religioni; nobiles Reformatæ, vt plurimum, addicti sunt: immixti etiam sunt multi Photiniani adeo, vt ecclesias etiam, & scholas adhuc in Transiluania habuerint.

Transiluaniæ in austrum vsque ad Danubium tractus subiacet, quem dubius sis, cui regioni, Hungariæ an Transiluaniæ adscribas. Sunt hic portæ, quibus aditur Transiluania, vulgo Eisenthor vocatæ. Ad Danubium *Orsaua*, dubiæ in bello, quod adhuc geritur, possessionis.

CA-

CAPVT XVI
DE
HVNGARIA.

HVngaria, vt nunc ſunt limites, Auſtriam atque Stiriam ab occaſu, a ſeptentrione Carpatos montes, (Carpak vulgo) quibus a Polonia diuiditur: ab ortu Tranſiluaniam: ab auſtro Drauum flumen habet Sclauoniæ diſterminatorem. Per Danubium, diuiditur in *Superiorem*, a ſiniſtra ripa ad Poloniam vsque procurrentem: ac *Inferiorem*, quæ ab altera ripa ad Croatiam ac Sclauoniam extenſa eſt. Quamvis autem vſus fere obtinuerit, vt tractus tantummodo Carpatis montibus vicinus ſuperioris nomine plerumque appelletur; malumus tamen terminos ſequi, quos ipſa natura conſtituit.

SVPERIORIS Hungariæ ſiue *Transdanubianæ* ex Auſtria venienti prima vrbs eſt *Presburg*, Poſonium, per ſesquiſæculum fere caput regni poſt

post amissam Budam, decimo a Vien-
na milliario in ripa Danubii sinistra,
qui fissus ibi incipit maiorem insu-
am, quæ *Schütt* vocatur, complecti.
nde quarto in septentrionem millia-
io *Modora* oppidum; ac ortum ver-
us *Tyrna*, Tirnauia, ad flumen eius-
lem nominis munita, & sedes archi-
piscopi ac capituli Strigoniensis,
quoad Strigonium in potestate Tur-
orum fuit: & ad Wagam *Trentschin*,
Schinta, & medio inter hæc loco no-
ium munimentum *Leopoldinum*, Leo-
oldstadt/ ex aduerso *Freystedelii* in al-
era ripa ponte coniuncta siti oppi-
li: ad *Nitriam* amnem *Neutra*, Nitria,
piscopalis, & infra illam *Neuhuselium*
alidius munitum, ereptum a Turcis
663, recuperatum 1685 a Cæsareis.
Granus fluuius sequitur, cui in mon-
anis, vbi natus fuit, *Cremnitium* adpo-
tum est; vbi Danubio intimatur
Barkanum adiacebat, nuper Turcis
demtum æquatumque solo. Nunc
lum tractum relicto Danubio perse-
que-

quemur, qui a montibus, metalliferis præſertim denominatur die Bergſtäd-te. Poſt Grani fontes, *Neuſol*, *Altſol*, & inferius *Schemniz*; ſingula quodammodo munita: ſuper illa *Keiſermark*, vulgo *Käsmark*, in Poloniæ finibus prope Patakinum, & in Sepuſienſi comitatu (vulgo *Zyps*) *Neudorff*, *Wahlendorff*, *Lubowla*, *Donnersmartk* & ad Wagam *Bela*, quæ cum aliis eius comitatus (XIII enim numero ſunt) vetuſto nexu oppignerationis Poloniæ regno ſubiecta ſunt. Regiæ autem, vt vocantur, & liberæ ciuitates ſunt *Eperies* ad Taroczam fluuium, celebris nuper gymnaſii, ſed breui poſt ortum exſtincti, ſedes: & vbi is fluuius Hernatho ſiue Kunnertho coniungitur, *Kaſchau*, Caſſouia, firmis munitionibus cincta & caput ciuitatum ſubmontanarum: *Leutſch*, Leutſchouia, in Sepuſienſi, *Bartfeld*, ſiue *Bartfan* in Poloniæ finibus: *Czeben* autem harum minima altero a Leutſchouia milliario. Infra Leut-

ſcho-

[S]chouiam in austrum Altsolum versus [s]ubiacet *Zipserhaus*, *Zapolia*, *Rosenau*, [M]*uran*, *Torna*, *Dewyn*, *Villeck*, in cuius [e]xpugnatione 1593 Tarich repertum [f]uit, quod Schickardus interpretatus [e]st: inde Cassouiam versus *Karpen*, [C]arponia, & *Sepsi*: inter Cassouiam [&] Agriam *Zatwar* ac *Putnock* siue *Bot*-*[n]ack*. Infra Altsolum *Schemnitz*; at [D]anubium versus prope Granum [a]mnem *Leuenza* siue *Lewa*.

Post Grani ostium *Nouigradum* ter-[t]io a Danubio lapide: *Erla*, Agria [1]687 deditioni Christianis reddita: *Onoth*- ad confluentem Tibisci & [H]ennertæ: supra Agriam *Zendre*; ad [B]olduam; infra illam *Hatwan*, a Tur-[c]is nuper desertum, quinto circiter a [B]uda milliario. Inter Granum & Bu-[d]am in Danubio *insula Andreæ*, & [c]ontra eam sinistro alveo adposita [W]*aizen*, Vacia, episcopalis, præsenti [b]ello desolata: post Budam insula [S]. *Margaretha* siue *Rätzenmarck*, supra [q]uem *Maroz* vicus: infra autem *Co*-
locza,

locza, id eſt *ad Statuas Coloſſas*, archi-epiſcopalis vrbs. Ad *Tibiſcum* fluuium, vulgo die Teiſſe/ vbi is prope a Danubio abeſt, cui miſcetur, *Titul* ſitum eſt: ſuperius in eadem ripa *Segedinum*: & vltra, vbi idem fluuius Zagywan ex Hatwano defluentem recipit, *Zolnock*, vbi pons Tibiſci; ſingula a Chriſtianis præſenti bello recepta; & rurſum ſuperius in eadem ripa, vbi Bodrocho augetur, munitum oppidum *Tokay*, cuius ager vini fertilitate celebratus eſt, ditionis chriſtianæ ſiue regiæ: inde ortum verſus ad amnem Samum ſunt *Samosuibar*, & aduerſus Transſiluaniam propugnacula *Zatmar* & *Kalo*: poſt Tibiſcum infra Tokayum *Debrezin* inter Caſſouiam & Tibiſci fontes ad Carpati radices *Monkatſch*, validiſſimum munimentum, quod Tökelianum præſidium poſt longam obſidionem Cæſareanis tradere coactum fuit: ibidem *Vngwar*, & *Beſſarmin* inter Samum & Chryſum (vel *Köröſch*

qu

qui *Waradinum* alluit, *Zeckelheida*, firmiter quondam munita, pacis fœdere 1664 deſtructa, inter quam & Waradinum *S. Iob* nuper Turcis ademta munitio: ipſum *Waradinum*, noſtris Groſzwardein/ Tranſiluaniam verſus ſitum oppidum munitum cum validiore arce 1660 a Turcis ereptum; a noſtris 1692 recuperatum eſt: infra Waradinum *Gyula* 1695 deditione capta, & ad Tibiſcum *Czongrod*, & vbi is Mariſcum recipit, *Chonad* ex aduerſo Segedini: modico ab amne interuallo *S. Nicolai*, ex aduerſo Zolnocci: ad Mariſum *Arath*, *Lippa* a Chriſtianis recuperata: & *Ienö* in finibus Tranſiluaniæ: & infra hæc ad flumen Tömös *Lugos*, & *Karanſebes* in finibus Tranſiluaniæ auſtralis, itidem chriſtianæ nuper ditionis facta: ſed permunita vrbs *Temeswar*, ad eundem fluuium, Turcorum præſidio tenetur.

In Hungaria INFERIORI & *cis-danubiana* a finibus Auſtriæ poſt lacum *Peiſonem*, Neuſiedler See/ in tra-

ctu ripensi Danubiano sun., & quidem ad oram *Schütta* maioris insulæ *Altenburgum*, cum Hungariæ cognomento, & vbi pars Danubii insulam circumfluens *Rabum* amnem recipit, *Rab*, Iaurinum, æque firmum propugnaculum, ac *Comora* in angulo insulæ orientali, vbi ex aduerso *Waga* fluuius Danubio se intimauerat. Inter insulam & Strigonium prope Danubium sunt *Dotis*, ac austrum versus oppidum cum arce munita *Martinsberg*: Strigonium autem, vulgo *Gran*, vrbs archiepiscopalis Danubio, vbi ex aduersa ripa Granum flumen recipit, proxime apposita, & Turris 1683 erepta. Inter Strigonium & Budam supra *Andreæ* insulam *Vicegradum*, arx in excelso monte iuxta Danubium, nunc eiectis Turcis in Christianorum potestate; oppidum vero subiectum, eiusdem nominis, in ruinis iacet, quod nitidum olim & sæpe reges palatio amœnissimisque hortis excepit. Dein *Buda*, vulgo *Ofen*, vrbs re-

gia & caput totius Hungariæ, 1686
operosa obsidione a Cæsareis sociis-
que exercitibus recuperata, ponte
cuniunctum in altera ripa *Pestum* ha-
bet, paruum quidem, nec tamen im-
munitum oppidum. Infra Budam
vnius horæ itinere abest insula, quæ
Ratzenmark vocatur & *S. Margaretha*:
& post illam in eadem ripa *Bendola*,
& infra Colossas *Tolna*: inde *Sarwitz*
fluuius Danubio miscetur, & post il-
lum *Carassus*, in quo periit rex Ludo-
uicus: inter hunc & Drauum itidem
in Danubii ripa *Mohatz*, infeeili prœ-
lio, quo rex ille victus fuit, nobilita-
tum oppidum.

Et hæc iuxta Danubii oram: in
medio autem inter Danubium &
Drauum tractu prope Austriæ confi-
nia vno a lacu Peisone (Neusidler
See) milliario absunt *Eisenstadium* &
Oedenburgum, Sempronium, vulgo
Sopron, & hoc quidem pari intervallo
a Vienna & Posonio: *Güntz* ad lacum
cognominem inde in meridiem ver-

git, & longius apud Rabi fluminis deflexionem *Kerment*, & Fanum *S. Gothardi*, nobile victoria Christianorum 1664: inferius *Sarwar* ad Rabum; & vltra hunc fluuium *Papa, Palotta*, & *Vesprinum*, episcopale oppidum: illa mediocriter, hoc fortius munitum; & *Alba Regalis*, vulgo Stul Weissenburg/ ad *Sarwizium* amnem, nuper ditioni Christianæ reddita, cum arce *Zambeck* inter hanc vrbem & Budam medio itinere, & *Simontorna* ad prædictum amnem inferius, a quo *Kaposwar* in austrum nonnihil recedit. Inter Albam Regalem & Sigethum, *Koppan* & *Segest*. Tandem in tractu iuxta Drauum flumen Hungariæ limitaneum, *Serinwar* ad Murum, qui paullo inferius miscetur Dravo: cui additum munimentum erat *Neu Serinwar*, Canischæ oppositum, quod Turci 1664 deleuerunt. *Canischa* permunita haud procul abest a Stiriæ confinio, 1600 Christianis erepta, & nuperrime recuperatum a Christianis.

nis. Adiacent minoris quanquam nominis, tum oppida, tum arces, *Salawar* ad Salam amnem, *Comora* minore, *Kesheli*: vlterior *Presnicia* inter quam & Sigethum *Babocza*: ipsum autem *Sigeth*, munitionibus validum, Turcis nuper ereptum fuit, cui *Turbeck* propinquum est. Quæ vero hinc ad pontem vsque Essekianum sequuntur supra Drauum posita, vt *Quinque Ecclesiæ*, Fünffkirchen/ vrbs episcopalis & commerciis nota, atque *Siclos*, eodem nunc bello Christiani receperunt. *Darda*, quæ pontem tuebatur, ab iisdem diruta cum magna parte pontis fuit, in cuius restauratione Turci frustra desudarunt. Nam cedere illum Christianis coacti sunt, oppido Essek interea potitis.

CAPVT XVII
DE
CROATIA, SCLAVONIA, BOSNIA ET DALMATIA.

NVnc quæ inter Drauum & Adriaticum mare ſunt, expediemus. CROATIA cum regni titulo a Drauo mare verſus Adriaticum inter Carinthiam & Marchiam Vinidorum ab occaſu, Sclavoniam, Boſniam & Dalmatiam ab ortu extenditur. Ad Drauum *Waraſdinum*; inter Drauum & Savum ſunt *Creuz*, *S. Georg*, & *Iabanitz* munita oppida: ad Sauum *Chraſtowitz*, *Agram*, Zagabria, epiſcopalis; trans Sauum ad Culpam *Petrinia* munimentum, & *Siſek* ſiue Siſcia ad eius cum Sauo confluentem, iuxta inſulam, quam Sauus facit, *Segeſticam*; ad alios confluentes, qui inferius Vnnæ miſcentur, *Carlſtad*, Carolopolis, bene munita vrbs & caput Croatiæ Auſtriacæ, ſicut *Wihitſch* ad Vnnam Croatiæ Turcicæ. *Coſtainiza* ſiue *Coſtanowiza* & *Dubiza* ad eundem amnem etiam Turcorum, quanquam hoc a Chriſtianis nuper direptum fuit. *Wudſchin* ſiue *Bushin*, altero a Petrinia milliario a Turcis tenetur,

netur, etiam *Zrin* siue *Serin*, vnde origo & nomen est nobilissimis Comitibus.

SCLAVONIA post Croatiam inter Drauum & Sauum vsque ad Danubium continetur, bello quod nunc geritur, tota iuris Austriaci facta. In limite prope Drauum est *Prodanitz*, & caput quondam Austriacæ in hoc regno possessionis *Copranitz*, oppidum cum arce munita; & in ortum vlterior, Turcis 1684 erepta, *Verebiza* siue *Berzecke*: inter vtrumque amnem *Posega*, eodem bello recuperata: ad Sauum, *Nouigrad*, *Sopowina*, *Brod*, & *Arby*: post quæ Danubium versus est RASCIA, pars orientalis Sclauoniæ, in eaque *Cara* ad fluuium *Biczhi*; *Wilak*, olim *Sirmium*, vrbs quondam eximia & episcopalis, nunc fere in vicum redacta, ad fluuium Boswetam, qui infra eam Sauo miscetur: *Kelpe* ad Sauum: ad Danubium supra Saui confluentem, *Petrowardinum* & *Carlowiza*; & vbi

1691 Turcicus exercitus in castris suis oppugnatus, victus & cæsus fuit, *Salankemen*, inter Petrowardinum & Albam Græcam situm: ac prope Drauum *Walpo* munimentum ad amnem eiusdem nominis, & vbi is Danubio infunditur, *Valckowar*; & quæ Hungariæ ponte longissimo iungitur *Esseck*, vetus fortassis Mursa, Drauo apposita, qui se infra eam vrbem in Danubium exonerat, nunc validius emunita, postquam in Christianorum potestatem venit.

BOSNIA, siue Bossina, inter Croatiæ partem ab occasu, Sauum fluuium a septentrione, Seruiam ab ortu & Dalmatiam a meridie sita, nomen habet a fluuio *Bosna*, qui mediam secat, & ex aduerso Sclauonici oppidi Asky in Sauum infunditur. Alias etiam in *superiorem*, quæ australis est, & Ducatus dicebatur; & *inferiorem* siue regnum, quæ septentrionalis est, dispescitur. Tota fere est iam Turcicæ ditionis. Ad Croatiæ

fines

fines in ripa Saui *Gradiſca*, etiam pars eius trans flumen in Sclauonia ſita eſt: inde *Iaicza*, oppidum in monte ſitum cum caſtello munitiſſimo prope Varbam fluuium: vnde longe in ortum remota *Saraio*: ſed Dalmatiam verſus *Banialuca* eſt, ſedes præfecti Turcici ad amnem Cetinam: & *Tina* epiſcopalis ad Titium fluuium, cuius epiſcopus eſt primas Croatiæ. *Dulma* itidem epiſcopatu olim inſignis in limite Dalmatiæ, nunc diruta iacet, nec *Warboſania* iam veterem dignitatem conſeruat, pago quam vrbi ſimilior. Cetera ſunt obſcuriora, vt *Krupa*, *Glucurau*, & alia.

DALMATIA nunc omnis tractus eſt, qui inter Croatiam Boſniamque & partem Seruiæ, a ſeptentrione; & Adriaticum mare ad meridiem, ab Hiſtria ad Albaniam ſeu Macedoniam vsque protenditur, & veterem etiam Liburniam comprehendit. Innumeras inſulas habet, quarum plurimæ cum maritis conti-

nentis terræ partibus in ditione Venetorum ſunt: reliqua continentis ſub dominio Turcorum: parua portio Raguſienſi reipublicæ paret.

Vt veteris Liburniæ terminus erat amnis *Titius*; ita tractus, qui ab Hiſtria ad hoc flumen eſt, quamquam ſub Dalmatiæ nomine, a Dalmatia propria atque veteri diſtinctus, diuitur in Croatiam maritimam, Morlachiam, & Comitatum Iaderenſem. *Croatiæ* nomen maritimæ regionis parti datur, quæ olim pars Croatiæ fuit, vnde etiam inſulis vicinis, vt *Vegiæ, Arbæ* aliiſque cognomentum eſt. Præcipua eius loci vrbs eſt *Zeng*, ſiue *Segnia*, olim Senia, epiſcopalis & probe munita, Auſtriacæ ditioni ſubdita. MORLACHI late ad Bebios vsque montes habitant, ſub dominio antehac Turcorum, ſed nuper excuſſo iugo in Venetorum tutelam conceſſerunt, Turcis vndique infeſti atque graues. IADERENSIS Comitatus, inde ad vsque Titium amnem

quasi in peninsula situs caput habet *Zaram*, quæ olim Iadera erat, diuitem & munitam vrbem ac archiepiscopalem, mari fere circumdatam, cum castello firmissimo, in quo præfectus sedet summus Dalmatiæ Venetæ. *Zara* autem *Vecchia* castellum est longius inde in ortum distans: vt pari interuallo occasum versus abest *Nona*, Ænona, vrbs episcopalis, etiam mari maiorem partem præcincta.

A Titio amne, qui nunc *Kerka* dicitur, ad Albaniam vsque DALMATIA propria est, in eaque *Sebenicum*, vrbs episcopalis & permunita ad os Titii fluminis; & orientem versus *Trau*, Tragurium, etiam in ora maris siue insula ponte continenti iuncta, oppidum paruum, sed episcopali dignitate, contra Boam insulam: ad proximum sinum rudera *Salonæ* veteris, & post illum ex ruinis Salonæ nata vrbs *Spalatro*, Spalatum, archiepiscopalis; & breui ex interuallo *Almisa*: a Salona IV, a Spalato VI mil-

liariis in ſeptentrionem diſtat arx *Cliſſa*, antea Turcicæ ditionis, ſed a Venetis 1648 expugnata, iisdemque cum agro adiacente, pacis Cretenſis fœdere confirmata: vrbs *Narenta*, Naro ſiue Narona, ad alium ſinum, in quem eiusdem nominis fluuius cadit, nuper cum adiacente caſtello *Opus* ad eundem amnem ſito in fidem ſe dedidit Venetorum, quorum nunc omnia ſunt, quæ recenſuimus.

Sequitur territorium reipublicæ RAGVSINAE, quæ nuper clientelam Turcicam, qua conſtricta erat, abrupiſſe, & ſe Imperatori, tanquam Hungariæ Regi, exemplo maiorum, certis pactis in fidem tradidiſſe ferebatur, an permanſeret in ea, non eſt certum ſatis. Ceterum *Raguſa* reſpublica libera, & archiepiſcopalis; etiam opulentum emporium, portu percommodo inſtructum. Subeſt ei *Stagnum* oppidum, *Hillis* peninſula, & *Melita* inſula, cum paruo tractu continentis: *Raguſa* autem *Vecchia* in loco

vete-

veteris Epidauri eſt, in ortum a Noua mediocri ſpatio remota, iam fere deſerta.

Eximius inter inſulas (quarum reliquas infra enarrabimus) & metropolin portus eſt *Sancta Crucis*, itidem in ditione reipublicæ Raguſinæ.

Extrema Venetorum ditionis ſunt *Cáttaro*, Catarum, propugnaculum ad cognominem ſinum, qui Raguſinam regionem ab ortu reſpicit; & in citeriore ſinus litore *Caſtel Nuovo*, munitiſſimum oppidum cum duobus caſtellis, a Venetis 1687, & munimentum *Clobach* in Arcegouina, 1694 expugnatum: & *Paſtrouecchio* in limite Albaniæ.

DALMATIA TVRCICA eſt maiorem partem mediterranea, de cuius oppidis eorumque ſitu non ſatis certi ſumus in tanta tabularum librorumque ſterilitate. Bello horum temporum, & Morlackorum excurſionibus notiora facta *Sing*, *Glim*, *Licca*, ſupra Sebenicum *Trebigna* ſupra Ragu-

ſam olim epiſcopalis: *Duvares*, *Imoſcbi*, & alia, e quibus nonnulla in Morlackorum aut Venetorum poteſtatem ſunt redacta, vti de *Sing* & *Clim* non dubitatur; de ceteris fama incertior eſt. In his finibus aut prope illos eſt etiam regio *Arcegorina*, quæ præfectum habet Baſſæ titulo & honore ornatum, qui maritima Venetorum circa Narentam fluuium infeſtauit, quod nunc parcius facit, amiſſo Caſtello Nouo, qui princeps Arcegouinæ locus eſt. In maritimis Turcorum adhuc fuerunt *Scardona* ad æſtuarium Titii, aut quia vrbs fere in ruinis iacet, vicinum caſtellum, quanquam ſæpius Venetorum armis oppugnatum aut captum, quibus etiam nonnulli tribuunt, ſicut Turcis *Almiſam*, quam in Venetorum oppidis ſupra memorauimus. Variant enim nimium, qui de his recenter ſcribunt, & incertior quorundam durante bello poſſeſſio eſt, cuius claſſis etiam ſunt *Macarſca*, olim epiſco-

palis, inter Spalatum & Narentam e regione Bratiæ; & *Risano* siue *Risine*, Rhizinium vetus, in ora sinus Rhizinienſis, qui nunc *Golfo di Cataro* vocatur. Cetera veteris Illyrici nunc Albaniæ accenſentur, de quibus in Græcia agemus.

INSVLAE Adriatici maris siue Golfo di Venetia ex parte Italiæ sunt *Veglia*, Vegia; *Cherso*, Crepsa; *Osero*, Absorus, quæ & Ausara dicitur, Crepsæ ponte in freto coniuncta & ambæ Absyrtides sunt Strabonis; atque hæ iuxta Morlachiam: *Grande, Pasina, Bua*, sub Zara & Tragurio: *Lissa*, Issa; *Brazza*, Brattia; *Lesina* siue *Liesina*, Pharia; *Curzola*, Corcyra Nigra, inter Spalatum & Narentam: atque hæ omnes cum plurimis minoribus sub poteſtate Venetorum, ex iisque proprios epiſcopos habent *Veglia, Arbe, Osero, la Brazza, Lesina.* Ragusinæ etiam reipublicæ sunt suæ insulæ, quarum præcipuam *Melitam*, vulgo *Meleda*, supra memorauimus cum penin-

ninſula Hylli, quæ hodie *Sabioncello*, dicitur: quibus nunc inſulas *Mezzo* & *Auguſtam* cum aliis quibusdam adiicimus.

CAPVT XVIII.

DE

ITALIA.

ITalia, vbi Adriatico & Tyrrheno Siculoque mari non clauditur, ad Galliam & Germaniam ſub Alpibus ab occaſu & ſeptentrione; & inde in ortum flexa ad Marchiam Vinidorum, Croatiam & Dalmatiam procurrit. Diuiditur hodie ſecundum varia dominia & poſſeſſiones, Romani Pontificis, Regis Hiſpaniæ tanquam regis Neapolitani & Ducis Mediolanenſis; Reipublicæ Venetæ, Ducis Sabaudiæ in tractu Pedemontano, Magni Ducis Tuſciæ, Ducum Mantuani, Mutinenſis, & Parmenſis; Reipublicæ quoque Genuenſis, & Luccenſis. De ſingulis agemus non ſecun-

secundum ordinem iam relatum sed vt partes geographicæ se positione, initio ab Alpibus facto, consequuntur.

PEDEMONTIVM, *il Piemonte* incolis, prouincia subalpina est, quasi *ad pedes montium*, sub dominio Ducis Sabaudiæ, ab ortu Mediolanensi ducatu, a septentrione Valesia, ab occasu Delphinatu & Sabaudia, a meridie Genuensi agro & mari Ligustico terminata. Præter Pedemontium proprium diuersos comitatus, vt Astensem, Nicæensem, marchionatum Salutiarum, & partem ducatus Montisferrati continet. Rigant Padus, *il Po*, Duria, *Dora*, Tanarus, *Tanaro*, & alia flumina.

In PEDEMONTIO PROPRIO est *Turino*, Augusta Taurinorum, caput totius principatus, ad Padum fluuium, qui ibi Duriam recipit, vrbs nitida & munita, aula Ducis Sabaudici, academia & archiepiscopatu ornatissima. Adiacet iuxta Padum *Mon-*

caglier

caglier, Mons Calerius, ſeceſſus Ducis, & *Veneria*: etiam *Carignano*, & *Chieri*, Gallis *Quiers*, Cherium: ad Duriam *Suſa*, Segufio, ſub radice Cottiarum Alpium, cum Marchionatus titulo: & *Iurea*, Eporedia, epiſcopalis, caput tractus Canapicii: ad Sturam amnem *Foſſano*, quaſi Fons ſanus; inter quem & Salutias medio itinere *Savigliano* Sauilianum eſt: auſtrum verſus *Mondoui*, Mons Regalis, epiſcopali dignitate; & *Racovigi*: in occaſum ad Padi flumen *Pignerol*, Pinarolium, oppidum munitum, quod multos annos in poteſtate Gallorum fuit; ſed redditum Duci pacificatione 1696, deiectis prius, quæ circa erant, munimentis. Prope in auſtrum a Pinariolo *Lucerna* diſtat, quæ *Vallem Lucernenſem*, inter montes regiunculam, denominat.

Cetera, quæ ad Pedemontium late dictum referuntur, ſunt SALVTIARVM Marchionatus in occaſum hibernum vergit. Caput *Saluzzo*, Salutiæ

tiæ: *Carmagnola*, Carmaniola, quanquam in Pedemontii proprii territorio posita: contra huc situs ratione referri potest *Cunio*, Cuneum, Gallis *Coni*, valide munitum, inter Gesæ & Sturiæ confluentes. Comitatus NICAEENSIS ad Alpes maritimas positus, olim pars Galliæ fuit. *Nizza*, Nicæa, mari adiacens, munita, cui portus *Villa França* finitimus est: & in mediterraneis *Barcellonetta*: at *Monaco*, portus Herculis Monœci, principem proprium habet sub tutela Gallica. Comitatus ASTENSIS præcipua vrbs est *Asti*, Asta ad Tanarum fluuium, episcopalis: & *Cherasco*, Gallis *Querasque*, Clarascum inter Albam & Montem Regalem, prope eundem amnem: *Villa Noua d' Asti* inter Astam veterem & Turinum medio loco: *Verua*, Veruca, arx munita ad Padum, cui in altera ripa *Crescentinum* opponitur. Ducatus AVGVSTANVS in septentrionem vergit, a principe vrbe *Aosta*, Augusta Prætoria in

Sa-

Salassis, ad Duriam amnem sita, cognominatus. Minora dominia sunt *Vercellense* & *Bugellense*: vrbes *Vercelli*, Vercellæ, munita in confinio Mediolanensi, quo olim pertinuit, & *Biella*, Bugella, ad amnem Ceruum, inter quas *Masseranum* sub proprio principe. Tandem quoque Pedemontii finibus ad vtramque Padi ripam MONS FERRATVS seu Ducatus *Montferratensis* immixtus est, eiusque pars Duci Sabaudico paret, pace Clarasci 1631 inita, cuius oppida sunt *Trino*, Tridinum, & *Alba*, Alba Pompeia, ad Tanarum fluuium: reliqua pars Mantuani Ducis est; in eaque *Acqui*, Aquæ Stateliæ, & *Nizza* cognomento *de la Paglia*, Nicæa Palea & prope Casale *Moncalvo*, Mons Caluus: *Casale* autem, Gallis *Casal*, Montis Ferrati caput, & episcopale oppidum, Pado impositum, medio inte[r] Turinum & Mediolanum situ, Du[x] Mantuanus 1679 Gallorum regi ven[]diderat, sed ereptum a Germani[s]
fu[]

fuit 1695 & munitiones solo æquatæ. Proximus est ab ortu

MEDIOLANENSIS Ducatus, *Stato di Milano*, siue Regis Hispanici in subalpina Italia possessiones. Caput *Mediolanum* est, *Milano* incolis, nostris Meyland/ vrbs populosa, archiepiscopatu, academia & gubernatoris Hispanici sede insignis. Subsunt ei cis Padum septentrionem versus *Como*, Comum, ad lacum Larium: inde occasum versus *Varese*, Baretium, & ad Verbanum, vulgo *Lago Maggiore*, Angleria siue *Anghiera*; *Sesto*, Sextum, *Arona* & *Canobium*. Quæ vlteriores circa hunc lacum sunt quatuor præfecturæ, olim Mediolanensi Ducatus, a longo tempore Heluetiorum potestati subiectæ sunt: oppida earum præcipua in ora lacus sunt *Locarnum*, *Luganum*, & *Bellenz*, siue *Belinzona*, olim Belitio. Sed de his quoque in Heluetia dictum fuit. A metropoli vergunt in occasum *Nouára*, *Vigevano*, Viglebanum, episcopale

oppi-

oppidum; *Mortara*, & in meridiem *Lumellum* iam pagus, vnde regio *Lumelliana* iuxta Padum nominatur: *Pavia*, Ticinum, vrbs clara episcopatu & academia ad fluuium Ticinum, *il Tesino*, qui modico post spatio in Padum cadit: ab ortu *Marignano*, Melignanum; & ad Adduam *Lodi*, Laus Pompeia; aut potius ex ruinis & nomine huius vrbis in vicino loco orta: & trans flumen siue in sinistra ripa *Picighitone*, Piceleo, munitum oppidum: & post Adduæ ac Padi confluentem *Cremona* vrbs episcopalis; in cuius territorio *Picighitona* cum munita arce: *Casale Maius*; ac tandem *Sabionetta*, Sabuloneta, inter Padum & Ollium (*Oglio*) fluuios, sub præsidio Hispanorum suum principem habens.

Trans Padum Mediolanensi ducatui subsunt *Valenza*, Valentia, Pado proxima post Casale, & munita: *Alessandria*, Alexandria, episcopalis, cognomine *della paglia*, itidem munita ad

id flumen Tanarum: *Anona* castrum
d eundem fluuium Astam versus:
Tortona, Dertona, ad Iriam amnem
tiam episcopalis. In maritimis Li-
uriæ Hispanus rex *Finalium*, Mar-
hionatum possidet, vbi *Finale* est op-
idum cum portu & munimentis in
ra Genuensium occidentali: & in
truriæ litore *Orbitellum*, *Telamone*,
ortus Herculis, *Portus S. Stephani*, &
ortolongone in vicina insula Elua, de
uibus in Etruria dicemus.

Ab ortu Mediolanensem Ducatum
ENETORVM respublica con-
ngit, quæ inde inter Alpes & mare
l Illyricum vsque porrigitur. Caput
nt *Venetiæ*, vrbs mirandi situs, par-
s insulis Adriatici maris, litori Ita-
æ Transpadanæ vicinis, imposita,
lificiis splendida, commerciis opu-
ita & armis potentissima, cui in Ita-
parent Istria, Forum Iulium, Mar-
ia Taruisina, & pars Lombardiæ
ientalis. Proximus ad Venetias
ctus DVCATVS VENETVS vo-

catur,

catur, cuius in insulis aut litoribus sunt tres episcopales vrbes. *Chiozzi*, Clodia Fossa, *Torcello*, Torcellum, & *Caorle*, Caprulæ. ISTRIA peninsula Illyrico contermina, atque extrema pars Italiæ, vrbes habet *Capo d'Istria*, Iustinopolim; *Citta Nuova*; ac *Albana*, Albonam; & intus *Parenzo*, Parentium; & *Polam*, omnes episcopales: sicut etiam quod in ora Istriæ situm est Austriacæ ditionis, *Trieste*, Tergeste. In orientali ora Austriacis subiecta est *Pedena*, Petina, etiam episcopalis; cum aliis adiacentibus, & supra eam in limite Vinidorum Marchiæ *S. Viti* Fanum: quod supra memorauimus, cum tractum illum in Germania recensebamus. Ad Carinthiam a mari pertinet FORVM IVLIVM, *Friuli*, nostris *Friaul*, cuius primaria vrbs est *Vdine*, Vtinum, episcopali dignitate; & inter hanc & Aquileiam *Palma*, perfectum munitionis exemplar: *Maranum* in paludibus ad mare; ad septentrionem & Tiro-
ler

lem verſus *Pieue,* Plebs, cognomine *di Cadore* in tractu *Cadorino* ſiue Cadubrio: nomen autem regioni eſt ab oppido Foroiulienſi, vulgo *Ciuidal di Friuli,* quod in ortum ab Vtino inclinat. *Concordiæ* rudera epiſcopale ius conſeruant, epiſcopo in portu Romatino (*il Porto Gruaro*) oppido ad Romatinum fluuium, degente. Reliqua pars Fori Iulii Auſtriacis paret, in qua *Aquileia* prope mare, olim vrbs ampliſſima, nunc deſolata, cuius epiſcopus patriarchæ dignitatem adhuc retinet, quamquam Vtini plerumque commoratur: ſupra hanc *Gradiſcia* & *Goritia,* Vinidorum Marchiæ ab aliis adnumerata.

MARCHIA TARVISINA, *la Marca Trevigiana*, Foro Iulio in occaſum adiacet. Princeps vrbs eſt *Treviſo,* Taruiſium, XVIII m. p. diſtans a Venetiis: ſupra quam *Oderzo,* Opitergium; *Ceneda,* Ceneta; *Feltre,* Feltria, & *Bellunum,* omnes epiſcopales vrbes præter Opitergium, quod iam exiguum eſt.

LONGOBARDIA VENETA tractus orientalis est regni Longobardici, ac ceteris eius regni partibus, id est Pedemontio, Mediolanensi, Mantuano, Mutinensi & Parmensi Ducatibus, etiam Romandiola vicinisque regionibus auulsa, vrbes insignes habet, & in maritimis quidem sunt *Padoua*, Patauium, academia laude celebris, & *Rovigo*, Rhodigium, Cœlii Rhodigini patria: in mediterraneis a Patauino ad Mediolanensem limitem *Vicenza*, Vicentia; *Verona* ad Athesin (*Adige*) fluuium; *Brescia*, Brixia, & *Bergamo*, Bergomum; & *Crema*, omnes episcopales. Inter Veronam & Brixiam lacus est Benacus, nunc *lago de la Garda*, cui *Garda*, quæ nomen dat, & *Salo* adiacent; & vbi ex illo Mincius emanat, *Peschiera*, Piscaria, valide munita. In agro præterea Veronensi ad Athesin *Legnago*, Leonicum, & inter Veronam & Vicentiam *Arzignano*, & alia. Et tantum de Venetorum possessionibus.

Li-

Liberi principatus in Lombardia sunt Mantuanus, Mutinensis & Parmensis, quibus paruus accedit Mirandulanus. MANTVANI caput est *Mantua*, vrbs nitida & episcopalis, Ducum sedes, in Transpadana regione, ad fluuium *Menzo* siue Mincium, inter Padum & Veronam: dein *Guastalla* in Cispadana, & alia parua oppida. Quæ in Monte Ferrato Dux Mantuanus possidet, ibidem memorauimus. MVTINENSIS Ducatus primaria *Modena* est siue Mutina, in Cispadana vrbs munita & episcopalis, etiam Ducum propriorum domicilium: cetera oppida sunt *Carpi*, Carpium, *Corregio*, Corregium; *Bersello*, Brixellum, *Finale di Modena* ad Panarum amnem; & episcopale *Regio*, Regium Lepidi. Inde in occasum sub Pado situs est Ducatus PARMENSIS, cuius primaria vrbs *Parma* Ducum sede, academia & episcopatu clarissima est: ei subsunt Placentia, *Piacenze*, ad Padum; & *Borgo S.*

Domnino, Burgus S. Domnini, pariter episcopales: & *Florentiola*. MIRANDULANO principi *Mirandula* paret in Mutinensi confinio Padum versus; cum paruo territorio, in quo *Concordia* est sub titulo comitatus.

GENVENSIS Respublica Liguriæ maritima tenet fere omnia, pauciora ex mediterraneis. Ab occasu Nicæensem comitatum habet siue partem Pedemontii maritimam: ab ortu Etruriam. *Genua* vrbs splendida & commerciis diues, etiam archiepiscopalis, mari Ligustico apposita in medio suarum possessionum litore. Ab occasu vltimum eius ditionis oppidum est in litorali tractu *Vintemiglia*, Intemelium; prope Monœci portum; dein minoribus prætermissis *Albenga*, Albingaunum; & *Noli*, Naulum, ambo episcopalis dignitatis, quibus interiacet *Finale*, Hispanorum oppidum portu instructum, de quo supra diximus: inter Vintemigliam & Albengam *Oneglia* siue Onelia

lia in litore poſita eſt, Sabaudicæ ditionis, cum principatus titulo. Poſt Naulam *Vado* ſeu *Vai*, Vada Sabatia, portus & arx munita; inter quam & Genuam *Savona*, vrbs epiſcopalis & ſatis culta. Metropolin ab ortu Etruriam verſus ſequuntur in hoc litore *Porto Fino*, Portus Delphini, *Rapallo*, Rapallum, ad paruum ſinum; *Seſtri di Leuante*, Segeſta Tiguliorum, *Porto Venere*, Veneris Portus, & ad paruum ſinum qui olim Portus Lunæ vocabatur, *Spezzia* ſiue *Spetia*, Spedia, *Sarzana*, Serezana, epiſcopalis cum arce permunita, ad Macram fluuium haud procul ab oſtio, Genuenſium vrbs vltima aduerſus Tuſciam. In mediterraneis clariora ſunt *Brugneto*, Brunetum, epiſcopale, ſub radicibus Apennini, inter Segeſtam & Spediam: & *Serravalle*, in limite Mediolanenſi: at *Pontremoli*, Apua, in tractu quidem Genuenſi ad Macram eſt, ſed magno Duci Tuſcorum ſubdita. Præterea inſula *Corſica* cum

paruis adiacentibus Genuensibus subiecta est, de qua sequenti capite post Siciliam & Sardiniam dicturi sumus.

TVSCIA siue ETRVRIA nunc *Toscana*, in ortum excipit, cuius maiorem partem magnus Dux Tusciæ, Florentinus Princeps, possidet; partem maritimam Hispani vt supra diximus; Pontifex orientalem sub *patrimonii Petri* titulo: occidentalem Luccensis Respublica, sed perexiguam. Termini sunt a Macra ad Tiberim, vt veteris Etruriæ, Inter Macram & Arnum est

LVCCENSIS Respublica, parui territorii. *Lucca*, Luca, vrbs validæ munitionis & sui iuris, optimis legibus temperata, etiam episcopalis: *Borga a Mozzano* & alia minora ei subiecta sunt. *Massa* autem inter Sarzanam & Luccam maritima paret proprio principi.

MAGNVS DVCATVS TVSCIAE, vulgo *Gran Ducato di Toscana*, inter mare

mare & Apenninum a Luccensi agro ad Patrimonium Petri extensus est. Caput *Fiorenza*, Florentia ad Arnum, vrbs florentissima, Magni Ducis sedes & Archiepiscopi: indè occasum versus *Pistoia*, Pistoria, & *Prato*, Pratum, vrbs elegans & munita, vtraque episcopalis, sed sub vno episcopo: & ad Arnum inter Florentiam & Pisam medium *San Miniato al Tedesco*, Miniatum Teutonis, pariter episcopatu insignitum oppidum: & prope metropolim, in ortum æstiuum, *Fiesoli*, Fæsularum ruinæ, episcopalem dignitatem seruantes: & Tiberim versus *Arezzo*, Aretium, & *Cortona*, itidem episcopales ciuitates, vti etiam quæ inde in meridiem vergunt *Colle*, Collis, *Volterra*, Volaterra, *Monte Pulciano*, Mons Politianus; & *Montalcino*, Ilcinum, *Pienza*, Pientia olim Corsinianum; & *Chiusi*, Clusium, & *Soana*, Suana, in limite orientali; & maxime hinc in septentrionem distans *Borgo di San Sepolcro*, Burgus

S. Sepulcri, iuxta Tiberim in Vmbriæ ripa; omnes vrbes episcopales, excepto, quod medio loco cum arce munita situm oppidum est *Radisano*, VII m. p. à finibus Pontificiæ ditionis: at *Siena*, Sena archiepiscopalis, etiam academiæ nutricia, inter Collem & Volaterram ab occasu, & Montem Politianum ac Pientiam ab ortu. In maritima ora magni Ducis sunt *Pisa*, Pisæ, ad Arnum fluuium prope ostia, archiepiscopatu & academia vrbs nobilis: *Livorno*, Liburnus portus, celebre emporium: *Vada*, Vada Volaterrana, vicus cum portu: *Piombino* autem, Plumbinum, e regione Iluæ insulæ, proprio principi paret sub clientela Hispanici regis, cuius præsidio castellum vrbis tenetur. Insulæ etiam *Ilua*, nunc *Elba*, pars est Hispanicæ ditionis, in qua munimentum *Portolongone* situm est: reliquam partem magnus Dux possidet, cuius est *Porto Ferraio*, Portus Ferrarius, aliud propugnaculum. In continente eius-

eiusdem Ducis vltra hanc insulam sunt duæ paruæ episcopales vrbes *Massa*, Veternensis cognomento; & *Grosseto*, Rosetum. Quæ sequuntur in litorali hoc tractu vsque ad Castrensem principatum, Hispanici iuris sunt, videlicet *Telamone*, *Orbitello*, & *Porto Hercule*, cum *Argentario* monte, vt supra memorauimus. Reliqua pars Etruriæ in Ecclesiæ prouinciis explicabitur.

TERRITORIVM ECCLESIAE, vulgo *Stato della Chiesa*, ab occasu Magnum Ducatum Tusciæ & Mutinensem; a septentrione Venetorum regiones, ab ortu Neapolitanum regnum adspicit, estque totum in potestate Pontificis Romani. Partes eius sunt *Campania Romana*, (la Campagna di Roma) hoc est Ager Romanus, Tiberi & Aniene fluminibus mari infero & Neapolitani regni limite comprehensus: *Patrimonium Petri*, siue reliquum Etruriæ orientalis: *Sabinorum ager*, (la Sabina) trans

Anienem: *Vmbria*, vbi Ducatus *Vrbinas* & *Spoletinus*, quibus *Perusinum* tractum adiiciunt, quamquam verius in Etruria, sed extra patrimonium Petri, situm: *Romandiola* supra Vmbriam cum Ducatu *Ferrariensi*: Marchia *Anconitana* infra Vmbriam in loco veteris Piceni *Beneuentum* Neapolitanis prouinciis circumscriptum est. Initium facimus ex Etruria, vbi substiteramus.

PATRIMONIVM PETRI, quod a Mathilde illustri femina & Tuscorum comite pontifici donatum dicitur, pars Etruriæ est inter Martam, ex Vulsinio lacu ruentem, ac Tiberim; & Senensem tractum. Caput eius *Viterbo*, Viterbium, a quo boream versus supra Glanis & Tiberis confluentem distat *Orvieto*, Vrbeuetum siue Vrbs Vetus, olim Oripitum, in eiusque agro Viterbium versus *Bagnarea*, Balneoregium; in ora Vulsinii lacus (*lago di Bolsena*) orientali *Monte Fiascone*, Mons Flasconis, & supra

pra lacum *Aquapendente*, Acula siue Aquula; ad Tiberim paullo supra Naris confluentem *Orti*, Hortanum: infra illum, *Ciuitas Castellana*; ad amnem Pozzolo inter Romam & Viterbium *Nepi*, Nepet, eique vicinum *Sutri*, Sutrium: ad Martam prope ostia *Corneto*, Cornuetum: superius ad eundem amnem *Toscanella*, Tuscania, in confinio Ducatus Castrensis: ad mare *Ciuita Vecchia*, Centumcellæ, portu celebre oppidum & nauali Pontificis: & ad Tiberis dextrum ostium *Porto*, Portus Romanus, vrbs fere excisa, episcopatu tamen suo seniorem Cardinalem denominans. Omnes etiam ceteræ quas tam recensuimus, episcopales ciuitates sunt, licet Tuscaniensis Viterbiensi; Sutrinus Nepesino; Hortanus Castellanensi; Montis Flasconis episcopatus Cornuetensi plerumque coniunctus sit. Ab anno 1649 accessit *Ducatus Castrensis*, inter Martam & Portum Herculis; & tractus *Roncilionensis* in-

ter Viterbium & Sutrium ſitus, qui antea Parmenſis ditionis fuerunt: ſed bello propter necem epiſcopi orto & pactis tandem compoſito, ceſſerunt Pontifici, qui Caſtrum vrbem munitam (*Caſtro*) funditus euertit, eiusque epiſcopatum transtulit Aculam. *Farneſe* proximum Caſtro, & *Montalto*, Mons Altus, cum portu, eiusdem Ducatus fuerunt: *Ronciglione* autem, Roncilio, oppidum Sutrio vicinum, caput tractus peculiaris. Adiungimus *Peruſienſe territorium* inter Glanim (nunc *Chiane*) & Tiberim poſitum. *Perugia*, Peruſia, ciuitas academia & epiſcopatu nobilis, inter Traſimenum lacum & Tiberim ſita, vnde lacui iam nomen eſt, *Lago de Perugia*. Hinc in ſeptentrionem adſcendimus, inde in auſtrum progreſſuri.

ROMANDIOLA propria, a Venetorum peninſula Rhodigienſi, Ducatu Ferrarienſi, & Florentina parua portione, quæ Apennino ſubiacet, diſtincta, pars eſt maritima cispada-

næ

næ Galliæ ad vsque Ariminum. Mari Adriatico adpofita funt *Ravenna*, archiepifcopalis vrbs & olim Italicarum munitiffima, quæ Gothis Italiam tenentibus aulam Imperatoris, mox Exarchi habuit, quafi altera Roma, vnde nomen regioni fuit inditum: epifcopales, *Ceruia*, & *Rimino*; Ariminum. A mari recedunt itidem epifcopales *Imola*, Forum Cornelii, *Faenza*, Fauentia, *Forli*, Forum Liuii, *Cesena* ad Sapim amnem, *Sarfina* ad eundem, in vicum pæne redacta: fed omnibus his maior & celebrior *Bologna*, Bononia, in occidentali parte Romandiolæ latius finitæ, vrbs academiæ antiquitate & archiepifcopatu nobiliffima. In feptentrionem adiacet Ducatus *Ferrarienfis*, a fine fuperioris feculi ditionis Ecclefiafticæ factus, & ipfe in Romandiolæ limitibus. *Ferrara*, Ferraria, in præcipuis Italiæ vrbium numeranda, Padi ramo adpofita, epifcopatum habet, ficut etiam *Comachio*, Comaclum, in ora

lacus cognominis ſitum: *Francolinum* ad alium Padi ramum incili coniunctum Ferrarienſi: *Ponte di lago Scuro* munitus ad eundem amnem tertio a Ferraria lapide. Peninſulas, vt Ariani, a caſtro *Ariano* denominata; S. Georgii & alias, ibi Padus diuortiis ſuis efficit. Sequntur iuxta mare

VRBINAS DVCATVS, Vmbriæ tranſapenniæ pars potior & media. *Vrbinum* caput regionis, vrbs archiepiſcopalis: circumiacent epiſcopales ab occaſu *Foſſombrone*, Forum Sempronii; ab auſtro *Cagli*, Callium, & *Gubio*, Eugubium; & ad Tiberim *Citta di Caſtello*, Tifernum Tiberinum: ab ortu S. *Leo*, *Vmbrania*, & S. *Angelo in vado*: ad mare *Peſaro*, Piſaurum, *Fano*, Fanum Fortunæ, *Senigaglia*, Senogallia. Hinc ſub mari ſuccedit

MARCHIA ANCONITANA, *Marca d' Ancona*, vetus Picenum, nomen ſortita ab *Ancona* proxima poſt Senogalliam vrbe, portu inſtructa & epiſcopatu: vnde in ortum *Loreto* eſt

ſiue

siue Fanum Mariæ Lauretanæ, peregrinationibus nobilitatum, cuius episcopatus Recinetensi coniunctus est: *Fermo* autem, Firmum, in eadem ora vrbs archiepiscopalis: vltra quam *Ripa Transonis*, episcopalis æque vt quæ intus sitæ sunt, *Iesi*, Æsis ad Æsim fluuium; *Osimo*, Auximum; *Recanati*, Recinetum *Tolentinum*, *Camerinum*, *Macerata* caput totius Marchiæ & sedes præfecti Pontificii; *Ascoli*, Asculum, ad Truentum fluuium, *Montalto*, Mons Altus, inter Asculum & Firmum, *S. Seuerino*, Septempeda, aut ex huius ruinis natum oppidum, iuxta Potentiam fluuium.

Vmbriæ *Cisapenninæ* Ducatus SPOLETINVS pars maxima & præcipua: vrbes autem Apennino propiores *Assissio*, Asisium, *Fulique*, Fulginium, & *Norcia*, Nursia: medio loco *Spoleto*, Spoletium, caput ducatus: prope Tiberim *Todi*, Tuder; ad Narem *Narni*, Narnia, & *Terni*, Interamnia, *Amelia*, Ameria, & ad Velinum

amnem

amnem *Rieti*, Reate, in confinio Neapolitani regni. Omnes etiam hæ episcopales vrbes; SABINVS autem ager nunc admodum angustus, vnum tantum episcopatum habet, vni ex sex antiquioribus Cardinalibus collatum, cuius sedes seu cathedralis ecclesia est Manlianæ, vulgo *Magliano*, quod oppidum prope Tiberim situm Sabini tractus primarium censetur: castrum *Lamentana* ad Alliam ex oppido Nomento reliquum est.

CAMPANIAE ROMANAE est *Roma* vrbs ad Tiberim, olim orbis domina, hodieque antiquitatum monumentis, & Pontificis domicilio magnatumque palatiis illustrissima: *Tivoli*, Tibur, amœnum & episcopale oppidum ad flumen *Teuerone*, id est Anienem: *Palestrine*, Præneste, *Frascati*, Tusculum, & *Albano*, Albanum, olim villa Pompeii, tres episcopatus habent senioribus ex Cardinalium collegio conferri solitos, ad quam dignitatem etiam *Ostia*, ad ostium Ti-

berinum sitæ, euectus episcopatus est. Cetera maritimæ oræ sunt *Nettuno*, Neptunium, Antiatium olim navale: *Astura* castrum, & prope Vfentis ostium *Terracina*, Tarracina, nunc exigua & male culta, æque tamen episcopalis, ac quæ intus supra eam sitæ sunt *Belitri* siue *Velletri*, Velitræ; *Segni*, Signia; *Anagnia*, *Ferentinum*, *Alatro*, Alatrium, *Veroli*, Verulæ. Minora sunt, saltim sine dignitate episcopatus, *Gallicano*, Gabii, *Riccia*, siue *Ariccia*, Aricia, castrum; etiam *Savello*, Sabellum, sed semidirutum: *Gandolfo*, in Albæ Longæ loco, castellum: *citta Lavinia*, seu *della Vigna*: & prope Pomptinas paludes *Cisterna*, *Cora*, *Sermoneta*, munitum oppidum; *Sezze*, Setia, plerumque sedes episcopi Tarracinensis: *Casa Noua*, *Piperno*, Priuernum, in limite Neapolitano.

REGNVM NEAPOLITANVM, Hispanici nunc iuris, Italiam reliquam complectitur, diuisum in XII prouincias, quas ita percen-

sebi-

sebimus, vt primum quæ a Latio ad Siciliam vsque sunt cis Apenninum & iuxta inferum mare, enumeremus: deinde quæ sunt ad mare Adriaticum trans Apenninum. Oppida pleraque episcopalis dignitatis sunt: quapropter solos archiepiscopatus adnotabimus.

TERRA LABORIS, vulgo *Terra di Lauoro*, Campania felix est & pars Latii Noui. Caput totius regni *Neapolis*, vulgo *Napoli*, ad mare sita, sedes regum quondam, nunc proregis Hispanici, vrbs archiepiscopalis ac populosa & diuersis castellis contra plebis seditionem munita. Inde Romam versus in ora maritima sunt *Pozzuolo*, Puteoli, *Auersa*, & *Capua* archiepiscopalis, ad Vulturnum & Lirim, *Carigliano* nunc dictum; *Calvi*, *Carinola*, *Tiano*, Teanum Sidicinum, *Sessa*, Suessa; & trans Lirim *Gaeta*, Caieta, cum portu, ac in Pontificii territorii confinio *Fondi*, Fundi. Post Neapolim mons *Vesuvius*, nunc *Monte di Somma* dictus, incen-

ncendiis ſuis, quæ nec noſtro ſæculo
leſierunt, famoſisſimus: a quo mari
adpoſita ſunt *Vico, Sorrento*, Surren-
tum, vrbs archiepiſcopalis, *Maſſa*:
mediterranea *Aquinum, Sora* ad Lirim,
Venafrum, *la Cerra*, Acerræ, *Caiazzo*,
Calatia ad Vulturnum, *Caſerta, Nola*.
Subiacet inſula *Iſchia* ſiue Iſcla, quæ
oppidum eiusdem nominis in ſco-
pulo permunitum habet, inſulæ mole
acta coniunctum: minores ſunt *Pro-
chyta* ſiue Procida, *Niſita*, & aliæ. Exci-
pit

PRINCIPATVS vterque, *vlterior*
in mediterraneis: *citerior* in mariti-
mis. VLTERIORIS eſt *Conza*, Com-
pſa, archiepiſcopalis, ad radices A-
pennini in Hirpinis: circumiacent
*Auellinum, la Cedogna, Monte Verde, S. A-
gate di Goti*, Fanum Agatæ Gothorum,
Sant' Angelo di Lombardi, Fricento, Fre-
quentum. Etiam *Beneventum* in hoc
tractu eſt, archiepiſcopalis vrbs, ſed
cum agro circumiecto Pontificiæ di-
tionis. CITERIORIS, quæ fere Luca-
nia

nia eſt, archiepiſcopales ſunt *Amalfi* & *Salernum* ad ſinum Salernitanum: alia maritima oppida *Scala, Minuri*: & ad proprium ſinum *Policaſtro*, nunc fere deſertum: reducta a mari *Sarne* ſub Veſuuio, *Nocera*, Nuceria, *Capacio*, *Compagna*, *Marſico*, *Nuſco*, *Ravello* & alia.

CALABRIA etiam vel *citerior* eſt vel *vlterior*, ſed vtraque non veterem Calabriam, ſed Bruttiorum agrum & aliam Magnæ Græciæ partem complectitur, & a Lucania & Tarentino ſinu ad Siculum fretum procurrit, vtroque mari contenta. CITERIORIS caput *Conſenza*, Conſentia, at *Roſſano*, Roſcianum, archiepiſcopale ſub ſinu Tarentino; inter quem & Scyllacium *Biſignano*, Beſidiæ; *Caſſano*, Coſa; *Cerenza*, Geruntia; *Martorano*, Mamertium. VLTERIORIS præcipua vrbs *Catanzaro*, Catacium, ad oram maris Ionii, vt etiam *Belcaſtro*, Bellicaſtrum; *Cotrone*, Croton; *Squillace*, Scyllacium; *Santa Seuerina*, Seberena archiepiſcopalis: at iuxta Tyrrhenum

num mare *S. Euphemia, Tropea, Nicotera*, *Regio*, Rhegium, archiepiſcopale ad fretum Siculum, *Boua* iuxta promontorium Herculium, nunc *Capo di Spartivento*; vicinum Leucopetræ promontorium iam *Capo dell' armi* dicitur: *Capo di Stilo* eſt infra ſinum Scyllacium.

Inter ſuperum mare & Apenninum, aut etiam hoc monte incluſo, eſt APRVTIVM, vulgo *Abruzzo*, itidem duplex. VLTERIVS Anconitanam Marchiam contingit, Marſos, Veſtinos & Piceni partem comprehendens. *Aquila* ſub Apennino caput regionis: cetera oppida *Atri*, Adria, *Teramo*, Interamnia; *Ciuita di Penna*, Pinna, & *Campli*: CITERIORIS vrbs primaria *Lanciano*, Anxanum, æque archiepiſcopatu ac *ciuita di Chieti*, Teatea in Marrucinis, inſignita; minora oppida *Peſcara*, Aternum, ad Adriaticum mare; *Ortona*, *Solmona*, Sulmo, & alia. Aprutio adiacet Comitatus MOLISINVS, a *Moliſia* caſtro dictus, cu-

ius oppida ſunt *Larina*, *Triuentum*, *Guardia Alfares* & ſub Apennino *Iſernia*, Æſernia, & *Boianum*.

CAPITANATA reſpondet Apuliæ Dauniæ. *Manfredonia* archiepiſcopalis eſt apud ruinas Siponti: *Aſculum*, Apulum, *Vieſte*, Apeneſtæ; *San Seuero*, *Bouino*, *Troia*, *Volturara*, Vulturaria.

BARIANVS ager, *Terra di Bari*, Apuliæ Peucetiæ pars maior, nomen habet a Bario, *Bari*, archiepiſcopali ciuitate, cuius dignitatis eſt etiam *Trani*, Tranium, vtraque vrbs maritima; ſicut etiam interiacentes *Biſeglia*, Viglia; *Molfetta*, Melfictum; *Giovenazzo*, Iuuenacium: ſed ſupra Tranium *Barletta*, Barulum, ſedes Nazareni archiepiſcopi titularis: infra Barium *Monopolis*: a mari recedunt *Ruvum*, *Bitonto*, Butuntum; *Bitettum*, *Conuerſanum*; intus *Gravina*.

BASILICATA, pars Lucaniæ mediterranea, etiam Apuliæ. *Cirenza*, Acherontia, oppidum præcipuum: cetera *Lauellum*, *Mons Piloſus*, *Venoſa*, Ve-

Venuſia, *Murus*, *Rapolla*, *Potenza*, Potentia, *Tricarium*, *Melphis*, & in monte *Turſi* ad mare.

HYDRVNTINA prouincia, *Terra di Otrando*, vetus Calabria ſiue Meſſapia eſt, cuius nunc caput *Lecce*, Aletium habetur: *Otranto* autem, Hydrus ſiue Hydruntum, portu celebratur, ſupra quam vrbem in eadem ora *Brindiſi*, Brunduſium, itidem portu nobilitatum, & *Oſtunum*: auſtrale latus tenent *Matera* archiepiſcopalis, *Caſtellaneta*, *Motula*, *Taranto*, Tarentum, & in extremo angulo Sallentinorum *Nardo*, Neritum, *Gallipolis*, *Vgento*, Vxentum, & *Aleſſano*, Alexanum: ſed *Oria*, Vria, ad Apenninum inter Brunduſium & Tarentum.

CAPVT XIX.

DE INSVLIS ITALIAE.

ILluſtriores maioresque inſulas, quæ inter Italiam & Africam ſunt, proxime poſt Italiam adimus. Maxima illarum eſt SI-

SICILIA, cuius regnum aliquando coniunctum fuit Neapolitano, nunc vtrumque in ditione Hispanorum. Diuiditur hodie in tres prouincias, siue *Valles*, quarum quælibet angulum continet promontioro famoso insignitum. Prima est VALLIS DEMONA, *il Val di Demoni*, in cuius septentrionali latere est *Ciualu*, Cephalodium, *Patti*, Pactæ, *Milazzo*, Mylæ: in orientali iuxta fretum *Messina*, vrbs populosa & archiepiscopalis, etiam commerciis opulenta, a qua Pachynum versus sunt *Scaletta* castrum, *Taormina*, Tauromiuium: *Catania*, Catana, cum portu, prope radices *Ætna* igniuomi, (nunc *Mon Gibello*) episcopalis, sed terræ motu 1693. euersa.

Secunda VALLIS NETINA, *il Va di Noto*, inter ortum & austrum concludens Pachynum promontorium Orientalis lateris post Demonan Vallem in ora maris sunt *Lentini*, Leontium, *Augusta*, a Friderico II, Rom imperatore & Siciliæ rege condita

paru

parua quidem sed munita in peninsula, 1693 motu terræ & maris ita hausta, vt nihil eius supersit; & *Siragusa*, Syracusæ, duplici portu instructa, sed a veteri splendore deficiens eodem motu cum aliis multis quassata: *Noto*, Netum, vnde cognominatio Vallis petita est: in latere australi *Camerana*, *Terra noua*, & cetera. Tertia est

VALLIS MAZARA, *il Val di Mazara*, ad occasum extensa, in cuius litore australi, *Gergenti*, Agrigentum, *Calata Belota*, *Sacca*, Thermæ Selinuntiæ, & *Mazara* prope Lilybæum promontorium, sed ex ruinis Lilybæi oppidi *Marsala* nota propter portus capacitatem, cuius ostium Carolus V obstruxit. Inde in septentrionem sunt *Trapano*, Drepanum, & *Palermo*, Panormus, regni primaria & sedes proregis & archiepiscopi, eique proxima vrbs archiepiscopalis alia *Mont Reale*, Mons Regius. Hæc in litoribus: quæ intus recedunt, pleraque sunt obscuriora, saltim Germanis minus cognita,

v. g. *Calatagirone*, Calata Hieronis, in Valle Netina; *Calatifimi*, in Valle Mazara, & cetera.

Insulæ quoque *Vulcaniæ* siue *Æoliæ* ad Siciliam pertinent inter Mylas & Lucaniam sitæ, e quibus *Lipare* episcopum habet.

SARDINIA quoque regni dignitatem adepta Hispanici nunc iuris est. Primaria vrbs *Cagliari*, Calaris, ad sinum australis lateris, sedem proregi & archiepiscopo præbet; *Iglesias*, Villa Ecclesiæ, prope rudera Sulcitanæ vrbis: *Palma* castrum. In latere occidentali *Oristagni*, Arborea, & *Sassaris*, Turris Libysonis, archiepiscopales; *Bosa*, *Algher*, & *Aragonese* episcopales; ab ortu *Terra Noua*, & alia obscura. Adiacent plures minores insulæ, vt *Asinaria*, *Taularia*, *S. Antiochi*, *S. Petri*, & aliæ.

CORSICA inter Sardiniam & Liguriam in potestate est Genuensis reipublicæ. *Bastia* caput insulæ & sedes gubernatoris portu prædita satis

capaci in parte boreali insulæ: *Bonifacium*, & *Porto Vecchio*, Portus Vetus, in australi; *Calui* & *l' Ajazzo*, Adiacium in occidua; *Corte*, Curia, in meditullio. A Corsica pendet etiam parua insula Capraria, *la Capraia*, inter illam & Tusciam posita.

Tandem etiam MELITE, vulgo *Malta*, celeberrima inter Europam & Africam insula, huc referri debet, quia eiectis Saracenis, paruit regibus Siciliæ, donec Ioanniticis equitibus a Carolo V concessa fuit, qui hodieque possident, Vrbs noua insulæ, & munitissima, est *Valleta* ad oram maris, quod orientem spectat, vbi equites equitumque Magister commorantur: *Medina* siue *Citta Vecchia*, vetus Melite, vrbs episcopalis, in mediterraneis est. Portus quoque *di Marza Sirocco*, qui austrum prospicit, vtrimque castellis munitus est. Inde in occasum æstiuum modico interuallo abest minor insula GAVLOS, hodie *Goza*, etiam in ditione equitum Melitensium; castellum habet eiusdem nominis.

CAPVT XX
DE
GRAECIA.

GRæcia Illyrici, Mœsiæ & Thraciæ terminis, ac ora maris Adriatici, Ionii ac Ægæi circumscribitur. Diuiditur in Albaniam, Macedoniam, Græciam propriam & insulas.

ALBANIA pars Macedoniæ occidentalis etiam Epiri & Illyrici nonnulla complectitur. In Dalmatiæ limite post sinum Catarensem sunt in maris ora, *Antiuari*, Antibarum, quondum archiepiscopale oppidum, & *Dulcigno*, Olchinium: intus *Scutari*, Scodra, & *Driuastum* iuxta lacum Scodrensem, omnia Turcicæ ditionis; Scutari etiam sedes Bassæ. Sed hæc in veteri Illyride quam *Drilo*, nunc *lo Drino* fluuius ab Albania propria disterminat, ad cuius ostium est *Alessio*, Lissus, & vltra sinum Drinensem *Durazzo*, Dyrrachium, cum portu: *Croia*, Scanderbegi patria, & *Albanopolis*. Vlterior in litore Adriatici maris *Valona*, Au-

Aulon vrbs capta a Venetis *1690*, & munimentis exuta.

EPIRI nunc partes ſuccedunt. *Ioánina*, intus ſita ampla ciuitas, veteri Chalcocondylæ interpreti eſt Caſſiope. In litore *Chimera* intra Ceraunios montes, qui inde *Monti della Chimera* dicuntur: *Butrinto*, Butrotum, *Gomenizza*, *Fanarum* cum portu, & tandem *Preueſa* munita, fere in loco Nicopoleos, ad os Ambracii ſinus, Turcis nuper 1684 a Venetis erepta: ſupra ſinum vrbs munita *l' Arta* ſiue *Larta*, quam vulgo Ambraciam putant eſſe, alii ſtrenue negant. Sinus ipſe modo a Preueſa modo a Larta cognominatur.

MACEDONIA hodie in ſuas quoque prouincias diuiditur, vt ſunt *Iamboli* inter Thraciam & ſinum Thermaicum: *Comenolitari* in Theſſaliam propendens: *Ianna* partem Theſſaliæ, quæ ab auſtro & occaſu eſt, complecti dicitur: quibus *propria Macedonia*, quæ veterem ſitum retinet, a chorographis adiungitur. Singula-

rum terminos conſtituere difficile eſt, quod mediterranea Græciæ noſtris hominibus nondum ſatis ſunt cognita. Vrbes ergo præcipuas tantummodo notamus. In propria inter Albaniam & Thermaicum ſinum, *l' Ocrida*, Achridia ſiue Achrys, in Albaniæ confinio: *Beria*, Berœa: eique vicina *Naüſa*, Νάουσα Græce: Pella nunc eſt pagus: *Edeſſa*, *Chitro*, Citrum, ad occidentalem oram prædicti ſinus: in Iamboli *Salonichi*, Theſſalonica, Græcarum vrbium facile primaria & celebre emporium ad extremitatem ſinus Thermaici, qui inde *Galfo di Salonichi* nominatur: *Caſſandra*, *Emboli*, Amphipolis, & trans Strymonem *Philippi*, & *Cavala*, Oeſyma. In Theſſalia citeriore vrbs *Ianna*, ampla & archiepiſcopalis: in vlteriore *Larſo*, Lariſſa, & ad Magneſium ſinum *Armiro*, & *Volo*, a quibus etiam cognomen ſinui olim Paſagetico, datum eſt.

GRAECIA PROPRIA in *Liuadiam* ſiue Helladem diſtinguimus,

&

& *Moream* siue Peloponnesum. LIVADIA strictim dicta, Achaia est; late, quidquid inter Thessaliam, Ambracium sinum & Peloponnesum patet. Post Lartam, de qua diximus, & Ambracium sinum in maritima ora *Lissimo, Alsipo, Neocastro* & alia: clarissima autem, quæ sequitur, *Lepanto*, Naupactus, a Venetis 1687 expugnata, vnde Crissæus sinus *Golfo di Lepanto* vocatur: supra medium sinum *Salona*. Ad alterum sinum (Salaminum puta, nunc *Golfo di Engia*, quæ Ægina insula est) sita sunt *Megra*, Megara, & *Athenæ*, olim quam hodie clariores, quod vix cadauer antiquæ vrbis nunc reliquum est. In Bœotia *Thiva*, Thebæ; *Ropos*, Oropus, ac *Scamino*, Sycaminum, & alia.

MOREA, Peloponnesus, plus illustrata est, præsertim in ora litorali. *Corinthus* in isthmo nomen retinet, non autem veterem dignitatem: sub Crissæo sinu *Zacholi, Castri, Cornaro*: Rhium autem cum opposito in Liuadia Antirrhio

tirrhio *Dardanelli* nomen ſortitur, in latere occidentali *Patras*, Patræ, *Chiarenza*, Clarentia, Cephaloniæ oppoſita; & *Torneſe*, *Belvedere*; in auſtrali parte *Nauarino*, nouum, ſed validum munimentum, *Modon*, Methone, ac ad Meſſenium ſinum *Coron*, Corone, *Calamata*, & diruta a Venetis *Paſſava*; intus paullo ſita ſunt *Celafa*, *Navarino Vecchio*, Pylus Meſſenia, & *Cernata*, a qua prope in ortum diſtat *Miſitra*, quam vulgo Spartam eſſe credunt, ſed Sponio αὐτόπτῃ teſtante quatuor aut quinque M. P. ab ruinis Spartæ remota eſt. In litore poſt ſinum Meſſenium (*Golfo di Coron*) *Porto Vitulo*, & *Maina* oppidum in extremo angulo a quo tractus Laconiæ *Brazo di Maina*, regio Mainotarum appellatur, qui vtcunque libertatem contra Turcos adhuc defenderunt: *Colochina* ad ſinum Laconicum, inde *Golfo de Colochina* vulgo appellatum: promontorium *S. Angeli*, Maleum: in litore ortum ſpectante *Malvaſia*, Epidaurus Limera,
vrbs

vrbs vini proventu nobilitata inter Maleam & Argolicum ſinum: ad ipſum hunc ſinum *Napoli di Romania*, Nauplia, id eſt Neapolis Conſtantinopolitani imperii, quia *Romania* non Thracia modo, ſed quidquid Græci imperatores poſſidebant, vocabatur. *Drapolizza* proxima in occaſum. Mediterranea minus cognita ſunt, vt *Leondari*, Megalopolis; *Argos*, & alia. Tota nunc Peloponneſus bello, quod adhuc geritur, Venetorum facta, vt nihil Turcis in ea relictum ſit.

INSVLAE circa Græciam permultæ ſunt. In mari Ionio Venetorum ditionis ſunt CŌRFV, Corcyra, cum munita vrbe eiuſdem nominis & aliis minoribus oppidis: ſupra Corcyram *Saſeno*, Saſon: infra illam *Pachſu* & *Antipachſu*, Paxœ; *S. Maura*, Leucadia 1684 recuperata, cuius munitum oppidum, Ambracium ſinum proſpiciens, operibus continenti coniunctum eſt. CEFALONIA, *Cephalenia*, cum caſtro eiuſdem no-

minis, & *Argoſtoli* portu: ZANTE, *Zacynthus*, in eaque cognomine oppidum: CERIGO, *Cythere*, ſupra Laconicam: Turcicæ autem poteſtatis adhuc ſunt *Sapienza*, Sphagia, inter Methonen (*Modon*) & Coronen, *Sidra* ad Argolidem, *Engia*, Ægina, iuxta Athenas. NEGROPONTE, Eubœa, cuius vrbs quoque primaria, olim Chalcis, *Negroponte* vocatur: in Ægeo mari quod *Archipelagus* hodie dicitur, *Sciro*, Scirus; *Stalimine*, Lemnus; & Cyclades, *Milo*, Melus; *Argentam*, Cimolus; *Paris*, Parus; *Zea*, Cea; *Sdille*, Delus; *Nio*; Ios; *Chriſtiana*, Laguſa; *Serfino*; Seriphus; *Micone*, Myconos; *Nicſia*, Naxus, & aliæ. Sola *Tine*, Tenus Andro proxima, ex Cycladibus Venetorum ditioni manſit epiſcoporum Latini ritus habens, præter conſuetudinem ceterarum. Quæ ad Aſiæ oram vergunt, vt *Scio*, *Nicaria*, & his propinquæ, in Aſia enumerabimus. CANDIA autem, vetus *Creta*, poſt Peloponneſum in meridiem & ortum de-

declinans, Europæ accenſentur, toto nunc in ditione Turcorum, poſtquam *Candia* metropolis (Græcis etiam *Creta*) 1669 amiſſa fuit. Tres eius præcipuæ & permunitæ vrbes ſunt, omnes ſeptentrionali latere adpoſitæ, *Canea*, *Retimo*, & *Candia*, de qua modo diximus: *Sitia* in parte orientali. *Candia* autem *Noua* caſtellum erat Turcicum, Candiæ vrbi, cum adhuc Venetorum eſſet, oppoſitum, dirutum autem poſt Veteris Candiæ expugnationem. *Standia* inſula inſtar portus eſt vrbis Candiæ, cui a ſeptentrione adiacet: Venetis autem prope Candiam relicta *Suda*, inſuperabile in ſcopulo, vix ccc perticis a Creta remoto, munimentum cum egregio portu: & *Spina Longa*, in eodem boreali tractu inſula; & *Carabuſſa* ab occaſu Candiæ: ſed hæc poſtrema 1691 ad Turcos proditione rediit.

CAPVT XXI
DE
TVRCIA EVROPAEA.

TVrciam in Europa propriam vocant vtrumque Mœsiam cum Thracia, vulgo die Türckey. Mœsia autem superior ex medio vsque ævo *Seruiæ*; inferior *Bulgariæ*; Thracia *Romaniæ* nomen retinet.

SERVIAE prima vrbs in Hungariæ & Sclauoniæ confinio est *Alba Græca*, Griechisch Weissenburg / *Belgrad* Turcis, Danubio imposita: e præcipuis hodie Turcicarum; expugnata a Christianis 1688, sed altero post anno rursus amissa: infra quam in eadem ripa *Zendrew*, Spenderouia, quondam Seruorum regia 1439 a Turcis occupata: vltra quam *Widin*, Viminacium; *Borøviza*, *Bodon* & tandem rudera *Pontis Traiani*. Mediterraneæ in Constantinopolitana via vrbes sunt *Samandria*, & *Nissa*, capta nuper a Cæsareanis; sed breui post a Turcis recuperata: vltra quam *Pyroth*, a Cæsa-

reis

reis etiam capta; & *Coitina* thermis amœna; & Macedoniam verſus *Ibar, Nouibazar, Scupi,* Scopia, *Prieſten* ſiue *Priſtina,* Vlpianum, *Procupio,* Procopiana villa.

BVLGARIAE laxiores aliquando fines fuerunt; quam Mœſiæ inferioris. nam *Achrida* etiam, Iuſtiniani patria in Macedoniæ finibus, regia Bulgarorum fuiſſe traditur. Iam vero propriam deſcribimus, *Ciabro* amne a Seruia diremtam. In via Conſtantinopolitana eſt *Sophia,* olim Sardica, vrbs prima & præcipua: ſupra quam Danubium verſus *Siliſtria* Baſſæ ſedes: & in ripa Danubii *Nicopolis,* iuxta quam Sigismundus, poſt imperator, a Baiazete 1395 ſuperatus fuit. Vlteriora minus nobilia ſunt circa Rhodopen montem: quæ vero Danubio aut Euxino Ponto adiacent, antiquis potius, quam barbaris nominibus hodieque appellantur, niſi quod Dionyſopolis ad Pontum *Varna* vocatur, Vladislai Hungariæ regis funeſta clade 1444 famoſa.

THRACIAE mediterraneæ vrbes ad Hebrum sunt *Philippopolis*, *Adrianopolis*, quæ sæpe numero aulam Sultani tenet, & vbi in austrum amnis flectitur, *Traianopolis*: cis fluuium *Maximinopolis*: inter Adrianopolim & Byzantium *Chiurli*. Maritimæ sunt ad Ægeum mare *Neapolis* & *Maronea*: ad Hellespontum *Gallipolis*, *Dardanellum* Europæ, & *Nouum Castellum* eiusdem litoris, quibus æqualia munimenta in Asia opponuntur: ad Propontidem (Mare de Marmora) *Rodosto*, *Chora* prope Heracleam; *Siliurea*, Selymbria: & ad Pontum *Stagnara*, Phinopolis, *Matatia*, & alia: caput vero totius imperii Turcici ad Thracium Bosporum *Constantinopolis* est, vrbs amplissima & regia Sultanorum, sicut olim Christianorum orientis principum, *Galata* siue *Pera* (quasi πέρας κόλπου, trans sinum qui Κέρας dicitur) pars eius aut suburbium Christianis potissimum habitatur. Insulæ iuxta Thraciam in Ægeo *Tasso*, Thasus, *Samandrachi*, Samothrace: in Pro-

Propontide *Marmora*, Prœconnesus, marmoribus diues, vnde tum suum nomen habet, tum mari idem impertit.

CAPVT XXII

DE NATOLIA.

ASia Minor pars erat orientalis Romani imperii, ideoque ἀνατολική, & barbaro æuo corrupte *Natolia* appellata fuit. Tota subest imperio Turcorum, diuiditurque in quatuor maiores præfecturas. Occidentalis *Natolia propria* est, sedesque præfecti (Beglerbeg) in vrbe *Cumige*, quod Cotyæum Phrygiæ erat: septentrionalis, *Tocat* vocata, hoc est Bithynia & Pontus, habet præfectum *Tocatæ*, vel *Trapezunte*: australis pars, quæ Pamphyliam Ciliciamque comprehendit, *Caramina* dicta, *Cogni* vrbe, hoc est Iconio, præfectum suum excipit: orientalis & ad Euphratem excurrens, Cappadociæ pars & Armenia Minor, *Aladuli* vocatur, primariamque vrbem & guberna-

toris

toris ſedem *Maraz*, Euphratem verſus habet. Vrbes nobiliores ſub mari *Nigro*, id eſt Euxino Ponto ſunt *Faraſtro*, Amaſtris; *Sinope* cum portu *Armiro*: *Amnaſan*, Amaſia, & *Trebiſonde*, Trapezus: ſupra mediterraneum mare, & quidem ex oriente *Laiazzo*, Iſſus; *Tarſus*; *Scalemuro*, Anemurium, *Sattalia*, Attalia *Porto Finicho*, Portus Phœnices in Lycia: ab occidente, in ora Archipelagi, *Andramiti*: Adramytium; *Fochia* ſiue *Foia Vecchia*, Phocæa; *Smyrna* illuſtre emporium; *Figena*, Phygela; *Epheſus* nomen retinet; *Melaſſo*, Mylaſa; *Palatſchia*, Miletus; *Boudron* caſtrum in agro Halicarnaſſi: ad Helleſpontum *Dardanellum*, Abydus, in Dardanorum regione, vnde tam huic, quam oppoſito in Europa caſtello nomen eſt: & aliud nouum munimentum ſimili in Europa reſpondens: ad Boſporum *Scutari*, Chryſopolis, a qua prope abſunt Chalcedonis ruinæ; *Iſmid*, Nicomedia ad Propontidis ſinum. Mediterraneæ vrbes ſunt *Chutaige*,

taige, Cotyæum Phrygiæ: *Anguri*, Ancyra Galatiæ: *Suuas*, Sebaſtopolis, & *Tiagna*, Tiana, & præcipua *Tocat*, Neocæſarea Cappadociæ: *Cogni*, Iconium Lycaoniæ, *Adene*, Adana Ciliciæ, Baſſæ ſedes & archiepiſcopalis: & Armeniæ minoris *Maraz*, Metita, ac *Malatia*, Melitene. In Bithynia *Iſnich*. Nicæa; *Nichor*, alia Nicæa; *Burſia*, Pruſa, aliquando Turcorum regia: Lydiæ *Tira*, Thyatira; *Filadelfi*, Philadelphia, & ceteræ.

INSVLAE Aſiæ minoris in Archipelago nobiliores ſunt *Tenedus* ex adverſo ruinarum Troiæ: *Metelino*, Lesbus, cum oppido cognomine, id eſt Mitylene, vnde nomen corruptum eſt: *Scio*, Chios, fertiliſſima, Smyrnenſi ſinui oppoſita, vrbem habens eiusdem nominis; *Nacaria*, Icaria; *Samo*, Samus e regione Epheſi: *Lango*, Cos, Halicarnaſſo obiecta: *Nizari*, Niſyrus prope *Capo di Crio*, Gnidi promontorium: *Scarpanto*, Carpathus inter Con & Rhodum; *Piſcopia*, Telos; *la Limona*, Limonia: RHODVS autem, nunc *Rhodi*

di Italis, noſtris *Rhodis* omnibus ſæculis celeberrima, vrbem habet primariam eiusdem nominis, archiepiſcopalem & permunitam, 1522 expugnatam a Turcis, in quorum poteſtate hodieque eſt, veſtigiis & monumentis Ioanniticorum equitum, quibus antehac parebat, adhuc inſignis: CYPRVS denique maxima Natoliæ inſularum, Syriæ & Ciliciæ obverſa, Venetorum fuit ab anno 1480, quibus Turci 1570 ademerunt hodieque poſſident. *Nicoſia*, Leucoſia Græcis, in mediterraneis, inſulæ primaria, Baſſæ ſedes & archiepiſcopi Latini: *Cerines*, Ceraunia ad litus ſeptentrionale, parum munita: *Famagoſta*, ad orientale, prope veterem Salamina ſiue Conſtantiam: ab auſtro *Salina*, portus Europæis frequentatus, qui etiam *Larneca* appellatur, a vico vnum lapidem a mari diſtante, mercatorum habitaculo eorumque conſulis: *Kiti* ſiue *Chiti*, Citium, pagus quidem ſed bono portu præditus: & in eodem latere occaſum verſus *Limiſſo* ſiue

ſine muris emporium cum portu: & *Baffo*, Paphus, in ruinis quidem, tamen adhuc emporium. Promontoria notiora ſunt *S. Epiphanii* maxime occidentale: & *S. Andreæ*, in puncto vltimo ad orientem: *de Gate* meridiem: *de Grega* ortum hibernum; *Carmachiti* ſeptentrionem proſpectat.

CAPVT XXIII.
DE
ASIA TVRCORVM
RELIQVA.

QVæ a Natolia ad Perſarum vsque fines prouinciæ Turcis reliqua ſunt, vno capite complectemur cum quibusdam aliorum finitimis.

SYRIA, nunc *Sorie* ſiue *Sourie*, aliis *Soriſtan*, Natoliam a mari mediterraneo excipit. In litorali ora ab Iſſico ſinu ad Ægyptum ſunt *Alexandrete*, Turcis Scanderona, celeberrimus portus ad ſinum Isſicum, cui alius a ſecundo lapide *Baias* coniunctus eſt, ex quo Turci nauigant Conſtantinopolim:

polim: *Antakia*, Antiochia ad Orontem prope oſtium: *Tripoli de Sourie*, Tripolis, portu capaci inſtructa: *Gibletto*, Byblus; *Baruti*, Berytus, & in Phœniciæ tractu *Said*, Sidon, oppidum mediocre cum portu: *Sur*, Tyrus, fere in ruinis iacens: *Acre* ſiue *S. Giouani d'Acri*, Ptolemais, portu celebris, quem Europæi frequentant: *Caſſaria*, Cæſarea, in ruinis iacens: *Iaffa* autem ſiue *Ioppe* magis culta, cuius portum Chriſtiani petunt, qui recta tendunt Hieroſolymam: *Azotus*, & *Aſcalon* a paucis habitantur: *Gaza*, Italis Gazara, a paullo pluribus. Mediterranearum caput *Aleppo* eſt, nobiliſſimum emporium, inter Euphratem & mare fere medium, aliis Hierapolis veterum, aliis Berœa: a qua in auſtrum vergunt *Marra*, ſedes Baſſæ hereditarii; *Hama*, Apamea, *Hams*, Emeſa; *Damaſcus* vrbs ampla, & Arabiam verſus *Taiba*: in Palæſtina *Naploſa*, Neapolis, Sichem vetus, ſub monte Garizim, vbi Pontifex Samariticus

com-

commoratur: *Sebaste* siue Samaria to-
ta in ruinis iacet, a paucissimis habita-
ta: *Ginin* maior vicus Arabis dyna-
stæ, sed Turcorum clientis: *Hierosoly-
ma* autem antiquitatis memoria,
quam hodierno cultu celebrior, quod
etiam de *Bethlehem, Emaunte*, & aliis sa-
cris locis sciendum est. Ad *Libanum*
montem sunt *Maronitæ*, populus Chri-
stianus, qui in sacris puriore lingua
Syriaca; vulgo, Arabica vtuntur. Sy-
riæ tres sunt maiores præfecturæ, A-
leppensis, Damascena, & Tripolitana:
minores permultæ.

ARABIA non quidem tota Tur-
corum est, sed maior eius pars subest
principibus; quod vero plerique cli-
entes Turcorum sunt, huc quoque
transferre visum fuit. Triplex est:
DESERTAE, quæ a Palæstina ad Eu-
phratem vergit, oppida sunt *Anna* iu-
xta Euphratem, *Sumiscasac* in limite
Palæstinæ: *Machedrabba* in via Alepum
ferente: *Tangia* Chaldæam versus.
PETRAEAE, in meridiem ad sinum A-
ra-

rabicum tendentis, ſunt *Crac* ſiue *Arac* aut *Hemc*, Petra; *Bufferet*, Buſtra; *Tor* caſtrum cum portu ad Sinum Arabicum; montes *Oreb* & *Sinai* radicibus coniuncti cum *S. Catharinæ* monaſterio. FELICIS ſinum Arabicum verſus ſunt *Medina* ſiue *Medinatalnabi*, & *Mecca*, hæc cunabulis, illa ſepulcro Mohammedis famoſa, vtraque a Xerifo poſſeſſa magnæ libertatis, & a Perſis æque & Turcis honore ac muneribus culto, quod ex Mohammede, vt credunt, genus ducit: in eodem tractu *Ziden* ad ipſum ſinum, & prope os illius *Zibith*, *Mocha* emporium, & ad oceanum *Aden*, *Caxem*, *Dolfar*, *Matraca* ſiue *Materca* oppidum & promontorium; *Curiate* ac in ora ſinus Ormuziani *Calaiat* & *Maſcat*, antea Luſitanorum, nunc proprii principis, & Maſcat quidem, ſi vera fama eſt, terræ motu nuper euerſa: *Sohar* ad eundem ſinum, & *Churſaken* ſiue *Orſaken*, ac *Lima*, ſed *El-Catif* emporium, & *Bahr* ad ſinum Perſicum: intus paullo ſub ho[c]

Z 1 ſin[u]

sinu *Iemen* & *Mascalat*: & in austrum remotiora *Aman, Alibinali, Fartach*; sed *Sanaa* & *Almacharana* os versus Arabici sinus. Insulæ Arabicæ sunt in sinu Arabico *Canaran* fertilitate insignis: in oceano *Curia* & *Muria* coniunctæ, & *Mazira*: in Persico sinu *Baharen* nobilis piscatu margaritarum.

DIARBEK Mesopotamiam, etiam partem Assyriæ & Babyloniæ Turcicam, comprehendit. In ripa Euphratis sinistra septentrionem versus *Bire* medio situ *Racca* vel *Racha*: austrum versus *Hella*, ex ruderibus Babylonis forsan nata: ex aduerso in Arabica ripa *Kufa*, prope ostium mixti Euphratis cum Tigride *Dalsera* siue *Bassora*, emporium insigne, quondam sedes Bassæ Turcici, nunc proprii principis. Interamniæ vrbes *Orfa* seu *Ourfa*, Edessa: *Causafer*, & *Amid* siue *Caramid*, Amida, Tigrim versus sita, cui etiam prouinciæ nomen *Diarbek* aut *Diarbequir* interfium redditur; sedes est satrapæ Turcici, & patriarchæ

Iaco-

Iacobitarum: *Mardin* munita inde austrum tendit, & *Nesbin,* vetus Nisibis in vicum redacta: *Karasera* in ruinis; *Mosul* Tigri apposita, reliquias Nini siue Niniues tenere dicitur: *Asanchiuf* trans Tigrim caput regionis & sæpe præfecti sedes in confinio Armeniæ. *Bagdad* ampla vrbs, vulgo Babylon perperam dicta, ad Tigrim ita collocata est, vt maior & splendidior pars trans fluuium sit in ora Persidis; minor & immunita, cis amnem in Mesopotamia, alteri tamen Parte nauali ponte adiuncta: bidui itinere in ortum distat a ruinis antiquæ Babylonis, & Bassam habet Turcicum: *Gezire* in insula Tigris. A septentrione Diarbechiam contingit.

ARMENIA Maior, cuius partes *Turcomania* & *Curdistan* dicuntur, illa ad septentrionem & occasum, hæc in ortum & meridiem prospiciens. Caput Turcomaniæ est *Erzerum*, Simyra, Bassæ sedes in parte boreali ad fines Natoliæ, vnde *Kars* in ortum vergit

vergit ad Persiæ limitem; *Van*, Ibanum in meridiem: in CVRDORVM gente *Bitlis* præcipua est sub Turcorum potestate: ceteræ principibus subsunt, vel Turcicæ vel Persicæ clientelæ. Notitia recens ecclesiæ Armeniæ patriarchæ sedem constituit *Egmiathin*; episcopales multas, vt *Muéni*, *Vskovang*, cuius episcopus 1664 Biblia Armenica Amstelodami imprimi curavit: *Virap*, *Gesargel*, & ceteras, quarum situs nobis non constat.

GEORGIA, indigenis *Gurgista*, ab Armenia in septentrionem inter Pontum & Caspium mare excurrit amplitudine Colchidem & Iberiam comprehendens. Sed hodie aliter diuiditur. Ponti maritima *Mengrelia* vocatur in veteri Colchide: inde ad Caucasum vsque Terra GVRIEL: Iberia antiqua *Imirette* vocatur, cui prouinciæ *Caket* & *Carthuel* magis orientales adiunctæ sunt, Persarum ditioni subiectæ, saltim in clientela illorum. Turcorum autem sunt *Mengrelia*,

Guriel: etiam *Imirettinus* princeps siue regulus vectigalis illorum. Ad mare est castellum *Gonié* a Ianizaris custoditum, inter quod & Tarabeson, id est Trapezuntem, *Irissa* portus & emporium: supra Phasidem flumen *Anarghia*, Heraclea; & *Isgaour* portus ac forum: *Sauatopolis*, Sebastopolis in hac ora in Chardino præteritur, fortassis excisa: nec *S. Sophiæ* mentionem facit in Circassorum maritimis, sicut etiam vrbem *Fasso*, Phasidem veterum, ad os cognominis amnis sitam in figmentis numerauit. Gurielis pars, etiam Caucasi, Turcis est subdita, pars principi tributario. *Cotatis* ad Phasidem, præcipuum oppidum: ac *Acalzika* in Caucaso sedes Bassæ Turcici; in Imiretta *Scander* castrum, quasi Alexandria: & *Chicaris* burgus vno a castro lapide. Cetera sunt obscuriora. *Caket* & *Carthuel* ad Persiam quidem pertinent & *propriam* quasi *Georgiam* constituunt: tamen quod Turcicæ parti connexæ sunt, verbo liceat hic indicasse, Carthue-

thuelis tria oppida esse *Gory, Aly, Suram*, & vrbem populosam *Tifflis*, quam quidam Artaxata credunt esse in confinio Armeniæ Turcicæ, sedes principis Georgiorum, cui magna libertas indulgetur, ne imperio offensus ad Turcos deficiat.

In septentrionali hac plaga COMANIA supra Euxinum Pontum ad Paludem Mæotim recedit sedes CIRCASSORVM, olim Bosporanorum, e quibus qui ad montana in boream colunt, proprie *Cherkes* vocantur, & tractus eorum *Cara Cherkes*, Circassia Nigra, pars maritima seu Ponti ora *Abcas*; homines vtrique, maxime mediterranei tractus siue *Cherkes* ab omni humanitatis cultu alieni sunt.

CAPVT XXIV
DE
PERSIA.

PErsia siue imperium Sophorum a Tigri ad Indum fere inter Caspias Portas & Hyrcanum mare Oxumque

amnem a ſeptentrione; & Perſicum ſinum ac Indicum Oceanum a meridie patet. Secundum Olearium prouinciæ eius ſunt *Emk*, Parthia; *Schirvan*, vel *Servan*, Media Atropatene: *Kilan*, pars Hyrcaniæ: *Adirbeizan*, Media Magna: *Thabriſtan* Hyrcaniæ pars orientalis; *Iran*, Armeniæ & Georgiæ pars inter Cyrum & Araxem: *Chorasan*, Bactriana; *Sabluſtan*, Paropamiſus: *Sageſtan*, Drangiana: *Kirman*, Carmania: *Chuſiſtan*, Suſiana, quibus *Diarbek*, Meſopotamiam addit, quæ his temporibus in Turcorum poteſtate eſt. Interpretatio prouinciarum non modo laudati auctoris, ſed etiam aliorum eſt, licet fieri vix poſſit, vt nouarum termini limitibus veterum ex æquo reſpondeant.

Regia Sophorum ſedes erat initio *Tabris* vel *Tauris* in Media; poſt translata fuit in *Caswin* ſeu *Casbin* Parthiæ vrbem: tandem in *Isfahan* traducta fuit, eiuſdem Parthiæ metropolim, vbi hodieque perſiſtit. Sed nobiliores

res vrbes tam ſecundum prouincias, quam ex naturali ſitu delineabimus. Quæ ſub tutela Perſarum in Georgia ſint, ſupra diximus: addo ex ARMENIAE parte *Erivan* in Georgiæ confinio, prope rudera Artaxatæ, tribus leucis ab Araxe (*Aras*) fluuio: & in Curdorum regione *Marand*, *Sofian*, & *Salmas* ampliorem. Prouinciæ SERVAN ſiue SCHIRWAN eſt *Derbent* ad Caſpium mare in iis anguſtiis, quæ Caſpiæ Portæ vocabantur, vltima Perſarum & limitanea: a qua in auſtrum *Schamachi* vrbs magna vergit: *Ardebil* ſepulcris regum clara: *Tauris* ſiue *Tabris* in Armeniæ confinio, antiqua regia, vt diximus. In IERAKACEMI cultiſſima regione totius regni ſunt *Isfahan*, hodierna regia, in parte prouinciæ auſtrali: vnde in ſeptentrionem magis magisque proſpiciunt *Com*, *Caſchan* ſiue *Caſcian*: *Hamadan*, *Saba* ſiue *Sawa*, *Casbin*, *Soltania* fere in ruinis iacens. In KILAN aut GILAN ſunt *Raſt* ſiue *Reſcht* iuxta mare Hyrcanum:

num: *Ferabad* magis orientalis, itidem in maris ora, in tractu qui *Mazanderan* vocatur, vnde vnius diei itinere in ortum abeſt *Eſcref* oppidum noſtro ſæculo condi cœptum. In CHOROSAN *Mexat* ſeu *Meſchet*, & *Herat*: metropolis autem *Balch* longius in ortum diſtat: ab ortu hiberno adiacet regio, cui vrbs *Candahar* nomen dat, L milliaribus a fluuio Indo in occaſum remota, Indis, qui poſſederant, a Perſis erepta. *Siciſtan* & *Makeran* vtraque prouinciam, Drangianæ partes, denominant, illa in mediterraneis, hæc maritimis: KIRMAN autem ſiue Carmaniæ ad mare eſt *Guadel* portu & Indicis commerciis non ignobile emporium. FARS eſt Perſia propria, eiusque vrbes *Schiras*, & *Lar*: Perſepolis autem rudera ex parte *Chehilminàr* (quaſi XL lumina ſiue turres lumina habentes) appellantur. Inde per regionem *Paſsà* ad mare tranſitur, præter oppidum *Darabghi*, a Dario, quem Darab dicunt, tanquam conditore nomina-

natum, quod Chan; id est satrapam habet. Ab ortu est regio *Mogbostan*, quæ ad Ormuzianum vsque fretum vergit, solis æstu præferuida, cuius caput est *Minà* arx munita cum adiacente vico. Ab occasu CHVSISTAN, id est Susiane, contingit Persidem; vbi vrbs *Souster* videtur Susa antiqua esse, nunc primaria regionis.

Maritima tandem sinus Persici, qui à *Balsera* vel *Elcatif* cognominatur, vt diximus; perlustranda sunt. In faucibus sinus insula ORMUS sita quæ regem habuit tributarium Portugallorum; eiectum inde a Persis 1622 Anglorum ope, qui vna cum Belgis ibi negotiationes exercent. Vrbs autem insulæ regia etiam *Ormus* vel *Ormuzium* dicta cum castello Portugallorum, nunc fere in vicum redacta est, ex cuius ruinis in continentis litore oppidum *Gombru* siue *Komron*; quod à victore rege *Bander Abasi* vocatur, propinquum Ormuzio; & *Bander Congo*, & *Riscel* creuerunt. Insulæ illius si[...] [...]d

ſunt *Keſem* admodum Ormuzio vicina: & occaſum verſus *Larec* & *Kechmiche*: etiam ad Arabiam deuergens *Baharin*, piſcatu vnionum nobilitata, eſt Perſici iuris: Arabum autem princeps ad oppoſitum oppidum *Elcatif* ſimilem capturam poſſidet.

Hæc de Perſarum imperio, inter quod & Moſcouiticum ad oram Caſpii maris occidentalem eſt DAGHESTAN prouincia, eiusque caput *Tarku*, inter Terki Moſcorum & Derbent Perſarum limitaneas vrbes ſitum, ſedes eſt principis Tartarici, qui regioni illi imperat.

CAPVT XXV
DE
INDIA.

INdia orientalis in quatuor partes diuiditur: ſeptentrionalis inter Indum & Gangem fluuios, aut paullo vltra illos fluuios vtrinque extenſa, *Indoſtan* vocatur & imperium magni *Mogolis*, quia huic monarchæ partim ſub-

ſubiecta eſt, partim in fide ac tutela eius tenetur: deinde peninſula magna intra Gangem ab Indi & Gangis oſtiis in auſtrum late excurrens: & alia peninſula extra Gangem, Chinenſi regioni in auſtrum oppoſita: & tandem inſulæ orientales.

MOGOLIS monarchæ imperium ab oceano in ſeptentrionem & Tartariam inclinat. Caput & regia eſt *Agra*, vrbs mediterranea, a qua in ſeptentrionem aliæ populoſæ & regnorum titulis ornatæ diſtant *Delli*, *Lahor*, *Naugracut*: in occaſum *Bando*: in auſtrum *Scronge*, *Gualcor*, *Chitor*, *Brampour*; in ortum *Sambal* & aliæ diverſis plagis. nam XL plus minus regna ei ſubdita dicuntur, e quibus ad peninſulam magnam, quæ iam ſequetur, quædam inclinant.

Nam ad Gangis oſtia regnum BENGALA ſitum eſt, cuius vrbs primaria *Ougel* cis oſtia, *Daca* trans illa, *Patna* ſuperius in citeriore ripa ſita eſt. Poſt Indi oſtia eſt regnum GVZARATE,

quod etiam CAMBAYA dicitur ab vrbe *Cambaya*, extremo ſinui eiusdem nominis appoſita: cis ſinum in inſula continenti proxima *Diu* Portugallorum munimentum: trans eundem, ſiue in orientali eius ora, *Suratte* illuſtre emporium, vbi principem ſedem mercaturæ Indicæ Angli collocauerunt; rex autem, Mogolis vaſallus, non Cambayæ, ſed paullo intus *Ahmedabada* commoratur. Inter Surattam & Cambayam *Barocci* eſt media: inſula Anglorum *Cambey* infra eam.

A Suratta in auſtrum in magna peninſula cis Gangem ſitum eſt regnum DECAN, cuius regia vrbs VISAPOR in mediterraneis: maritimæ *Daman*, *Baſſaim*, *Dabul*; *Chaoul* autem, *Manora*, & intus *Aſſerim* Portugallorum: poſt quæ ex interuallo *Goa* ſedes proregis Portugalli & caput coloniarum eiusdem nationis, cui *Salſette* inſula adiacet exiguo freto, aut flumine potius diremta. Inde ora MALABARA auſtrum verſus ſuccedit, in qua ſunt

Onor,

Onor, *Barcelor*, *Mangelor*, *Cananor*, *Cranganor*, *Cochim*, pleraque Portugallorum munimenta, e quibus Cochim & Cananor Batavi 1663 expugnarunt: *Calecut*, inter Cananor & Cranganor, regni singularis caput & primum Indiæ emporium, quod Lusitani, promontorium Bonæ Spei 1498 prætervecti, adierunt. Extremum peninsulæ huius magnæ promontorium in australi angulo *Cap de Comorin* vocatur.

In orientali latere BISNAGARIAE regnum, quod etiam NARSINGAE & COROMANDEL vocatur, in austrum spectat. Partes eius sunt tres, *Bisnagaria* propria, *Coromandel* & *Canara*. Præcipue vrbes *Bisnagar* in mediterraneis, *Narsinga* in maritimis, a qua ad vsque Comorinum promontorium est *Cromandelia* propria, in eaque vrbi *Madura*, & *Negapatan* Lusitanis a Belgica societate 1658 ademtum: arx *Crankebar* Danorum orientalis mercaturæ præsidium, *Gringi*, & *S. Thomæ* colonia Portugallorum, & *Geldria* arx

Batauorum. Supra hoc regnum septentrionem versus iuxta sinum Gangeticum est regnum GOLCONDA, cuius duæ sunt metropoles in mediterraneis *Golconda* & *Orixa*, a qua etiam *Orixa regnum* non raro vocatur: in maritimis *Maslipatan* & *Narsingpatan*: & vrbs Anglorum *Matras*: cetera minus cognita.

In altera maiori peninsula vltra regnum Bengalæ & extra Gangem est primum regnum *Aracan*; dein *Pegu*, a primariis vrbibus nominata: post quæ peninsula Gangetico & Siamico sinu arctata veterum Chersonesum Aurean constituit, cuius præcipue nunc vrbes sunt *Tanacerin*, & *Malacca* celebre emporium, olim regia vrbs, post a Lusitanis occupata, his autem a Batauis 1641 erepta, qui hodieque possident. Ad sinum Siamicum regnum SIAM, cuius vrbs primaria & regia sedes *Odia* prope ostia fluuii *Menan*: a quo pendent fiduciario iure regna *Patanum* in Chersoneso Aurea, *Pahanum*,

Lanianum & alia. CAMBODIA ab ortu, & regna *Langoma* & *Sango* contingunt. Vltimum eſt regnum COCHINCHINVM, Luſitanis Cauchim China, quod magnum etiam ſinum cognominat, eiusque primariæ vrbes *Queboa* & *Baubom*, cetera non ſatis cognita.

INSVLAE ad Indiam orientalem pertinentes, ſunt cis Gangem MALDIVAE innumerabiles ante Malabariam peninſulam, ab ipſa natura in certas, quaſi claſſes deſcriptæ. Promontorio Comotino propinqua ab ortu CEILAN in primis opulenta, quæ videtur veterum Taprobana fuiſſe: regis ſedes in mediterraneis eſt vrbs *Candi*: maritimam oram Portugalli tenuere, nunc Batavi, expugnatis illorum caſtellis, *Columbo*, *Punte de Galle*, *Negumbo*, & aliis. nam XIIII aut plura ibidem poſſidere dicuntur. In India extra Gangem eſt magna inſula SVMATRA, quam Æquator circulis diuidit, freto diremta a Cherſoneſo Aurea ſiue Malacca; Angli & aliæ

nationes in ora munitiones quasdam exſtruxerunt. Auſtralem partem fretum Bantamicum ab inſula IAVA diſiungit, continente regna *Macaran* & *Bantam*, ita a præcipuis vrbibus nominata, quibus interiacet *Batauia*, antea Iacatra dicta, præcipua Belgarum in oriente, & ſedes gubernatoris generalis. *Bantama*, ad fretum ſita, Angli negotiatores plurimi habitarunt, quos nuper filius regis Bantamenſis & vna patrem ſuum Hollandorum ope eiecit, quæ lis adhuc inter Anglos & Belgas diſceptata fuit. *Iapara* emporium barbarorum in borea parte inſulæ.

Aliæ per quas Æquator tranſit, ſunt, BORNEO, eiusque vrbes *Borneo*, *Bendarmaſſin*, *Lave*, *Iormata*: & CELEBES cum vrbe *Macaſſar* cuius regem Bataui 1667 ſubegerunt: & aliis *Tello*, *Gliſſon*, *Palacca*, *Linques*, *Cattapan*: munitio *Ioutampon* nunc *Roterdam* vocatur. GILOLO itidem ab Æquatore ſecatur.

Inter Celebes & Gilolo MOLVCCAE inſulæ paruæ ſunt *Ternata*, *Titor*, *Ma-*

chian,

chian, *Motir* & *Bachian*: quibus *Amboina*, *Buoton*, *Banda*, *Ceram* & aliæ coniunctæ ſunt. Ternata & Tidor reges habent, ſed tributarios Batauorum: *Banda* propria Batauorum ex dono Ternatenſis regis, qui ibi *Naſſovium* caſtellum, ſiue *Wilhelmiburgum* condiderunt: aliæ in his inſulis arces ſunt *Victoria* Amboinæ, *Omnia* Ternatæ, &c. Supra Moluccas ſeptentrionem verſus ſunt PHILIPPINAE 1546 auſpiciis Philippi Hiſpaniæ regis ſubiugatæ, quæ ad hunc diem præter *Mindanao*, quæ defecit, ſunt Hiſpanorum. Primaria illarum eſt *Manilha*, quæ vrbem munitam & emporium habet eiusdem nominis, & aliam vrbem *Luçon*, vnde & *Luçonia* a quibusdam inſula nominatur. Hæc vt in boream ex Philippinis, ita in auſtrum *Mindanao* ſpectat: mediæ, obſcurioris ſunt nominis. Vltra Philippinas in ortum remotæ ſunt inſulæ *Latronum* ſiue *de las Velas*, quæ nunc etiam inſulæ *Mariæ Annæ* vocantur, a ſeptentrione in meri-

ridiem extenſæ, ab Hiſpanis detectæ, & Hiſpanicæ adhuc ditionis. Præcipuæ earum ſunt *Sanapa, Pagan, Volia, Inglesa* ſiue Anglica, *Mao, Ota* & ceteræ.

CAPVT XXVI
DE
CHINA ET TARTARIA.

CHINA ſiue SINA continentis Aſiæ latus meridianum claudit, ſicut Tartaria boreale. China ab occaſu habet Indiam extra Gangem eiusque *Annanum* regnum, hoc eſt *Cocinſinum* ſiue Cochinchinum & *Thunquinum*: ab auſtro & ortu oceanum; a ſeptentrione Tartariam, a qua ſtupendæ longitudinis muro ſeiuncta erat, ſed tandem ſuperato muro Tartari inuaſerunt, & ad hunc diem poſſident. Diuiditur in amplas prouincias ſiue regna. Interiora minus ſunt cognita, nec facile conſentiunt, qui de ea miſſionarii memoriæ tradiderunt. In litore, Philippinis inſulis impoſito,

Kanton siue *Quancheu* vrbs ampla & splendida, quæ regionem illam denominat, vnde aduerso flumine ad vrbes *Xaocheu*, *Nanhum* & alias nauigatur; A dextra fluuii sunt prouinciæ *Quangsi* & *Yunnam*. A Nanhum terrestri modico itinere in *Nangan*, flumini *Chung* appositam vrbem, transitur, vnde iterum nauigari potest in *Nankang*, *Kucheu*, *Tayko*, *Kiansi*, *Nankun*, *Anking*, & alias maiores vrbes, ac tandem post *Kiangi* & *Changi*, maximorum amnium, confluentem, in celeberrimam vrbem *Nanquin*, haud procul ab ostio Kiangi positam, aliquando totius imperii regiam sedem, hodieque frequens emporium. Inter hanc & Canton in litorali tractu prouinciæ *Chequiang* & *Foquien*: circa *Kiang* autem, ante confluentem, *Huquam* & superior *Suchven*: inde austrum versus *Quicheu*.

Supra Kiangum septentrionem versus sunt intus prouinciæ *Honan* & *Xansi*, magno fluuio *Hoang* diuisæ: ad mare vergunt *Xantung* & *Leaotung* cum

pe-

peninſula *Corea*, quæ aliis inſula eſt. Habent & hæ prouinciæ populoſas vrbes, ſed Europæis parum cognitas; vt in Xantung *Cinnan, Cingcheu, Tungam:* in Leaotung *Leaoyan:* in Honan & Xanſi cognomines regioni, & alias plures, præſertim ad nauigabiles amnes: ſed omnium clariſſima eſt vrbs *Peking* in prouincia eiusdem nominis, Tartariæ limitem attingente. Hæc enim ſedem imperatori antea propriæ nationis, nunc Tartaro inuaſori præbet, quæ plurimis eruditorum videtur magna vrbs *Cambalu* eſſe, & prouincia hæc, ſiue China ſeptentrionalis, ipſa *Cathaya*, quam Marcus Paulus Venetus & alii deſcripſerunt.

Prodiit Lutetiæ noua deſcriptio 1678, qua prorex *Keſingenſis* 1674 rebellaſſe traditur, & ad illud vsque tempus ſe contra Tartaros tueri. Sedes proregum ibidem dicuntur *Keſing, Foquin* & *Canton:* Keſingenſi prouinciæ ſubduntur *Huquam*, *Quanſi* & *Yunnam.* Sed præſtat de his tacere, quam plura

dicere

dicere incerta. Portus nobiliores tantummodo adiicimus, qui sunt in prouincia Quantung *Canton*; in Nanquinensi *Ieiencien*; *Tiencienwey* in Pequinensi.

Insulæ iuxta Chinam sunt ab austro *Ainam*, prope sinum Cochinchiniensem: & in Cantonio sinu plures paruæ, in quarum præcipua, *Gaoxara* dicta, vrbs & emporium *Macao*, antea Portugallorum, nunc ab anno 1668 Chinensium, qui expugnauerunt: sub Cancri Tropico insula *Formosa*, olim Belgarum, qui in proxima perparua *Taioiana*, castellum *Nouam Seelandiam* exstruxerant, sed 1662 vtramque, a Chinensi pirata Coxinio expugnatam, amiserunt. Nankiniensi sinui & Coreæ peninsulæ obuersæ sunt *Iaponicæ* id est tres insulæ, quarum maxima *Iapan* siue *Iaponia*, indigenis *Niphon* vocatur; & duæ mediocres *Xikok Saikock*, quæ aliis *Ximo* est. Magna illa siue IAPAN in varia regna describitur, quæ cuncta subsunt imperatori, qui in vrbe

Iedo

Iedo mediterranea ſedem habet. Ceteræ vrbes notiores ſunt *Meaco* in meditullio inſulæ, & *Oſaky*, & ad mare Chinam verſus *Nagata*: alias, vt Europæis parum notas, prætermittimus: incolæ moribus Chinenſi populo non diſſimiles: Chriſtianis infenſiſſimi, maxime Luſitanis; in Hollandos aliquanto mitiores. Ceterum nondum ſatis perſpectum eſt, num inſula ſit Iaponia, an Tartariæ, aut terræ *Iezzo* nuper inuentæ ex ſeptentrione adhæreat: plurimi tamen inſulam vocant, quos ſecuti ſumus. Quæ in meridiem adiacent mediocres, æque ac maior, in ditione imperatoris Iaponenſis ſunt, etiam vrbes ſatis amplas habent, & XIECOK quidem *Samaqui, Hyo, Tonſa, Ava*: XIMO autem *Nangeſaky, Anina, Cocora*, & alias. Huic ab occaſu parva inſula *Firando* adhæret, in qua Batauí pro commerciis ſuis, indulgente Iaponenſium Monarcha, ſedem fixerunt.

TARTARIA Magna, olim *Scythia*

bia Asiatica, supra Caspium mare in extremum orientem & septentrionem vergit. Ab occidente Moscouiticum imperium habet, secundum lineam fere ex Wolgæ & Obii ostiis deductam: a meridie magni Mogolis & Chinensium regionem; cetera clauduntur oceano. Diuidunt Arabes in plures prouincias vix nomine notas Europæis: quæ causa est, vt vulgari diuisione retenta inspergamus tantummodo, quæ ex aliorum dispensatione in vsum nostrum conferre possumus. Prima pars

TARTARIA DESERTA est occidentalis & Moscouiæ contermina, a Caspio ad Glaciale mare & *Obii* ostium extensa. Partem eius SIBERIAM, cuius vrbs *Tobol* caput est, in imperio Moscorum, quibus paret, exposuimus: vlteriora diuersis subsunt principibus. Qui recentes peregrinationes scripserunt, ex Tobol vrbe profectos per amnem *Irtim* longo tractu se nauigasse tradunt, vsque ad vrbem *Ta-*

ram

rum, & inde longius per alias plures regiones.

MAWARALNAHRA, quaſi Tranſoxiana, quæ etiam VSBEK, & *Zagathay* dicitur, inter *Gieihun* & *Chesel*, id eſt Oxum & Iaxartem concluſa regio eſt, diuerſis ſubiecta principibus. Vrbes ſunt *Samarcanda*, Tamerlanis olim regia, *Bochâra*, ſiue *Buccâra* Auicennæ philoſophi & medici patria: *Fargâna*, quam ita quoque Abulfeda vocat; quibus multi *Balch* adiungunt, quam alii Perſicæ prouinciæ Choraſan metropolin faciunt. Ab occaſu Caſpium mare eſt, ab ortu regnum *Tobbat* vel *Thibet* cum vrbibus *Thibet* & *Chotan*; & boream verſus *Caſcar*.

TVRKESTAN trans Iaxartem ac vltra Thibetum regnum, vetus Turcorum patria, antequam per Caucaſias portas in Perſiam, & inde in Natoliam irruptiones fecerunt. Principes huius regionis & vicinarum fere ſine vrbibus in tentoriis habitant; ad ortum tamen ponuntur quædam in tabulis,

ulis & vltra eos fines *Camul* siue *Xa-io*. Fluuius *Irtis* navigabilis, qui in Obium se exonerat, videtur haud procul ab his finibus iuxta oppidum *ulugan* oriri, medio cursu varios principatus rigans, *Irdekulu, Kol, Ablay* & alios, quorum situm, vt & ipsum flumen, frustra in vulgatis chartis requisiueris.

CATHAYA ad orientem extrema est, in austrum tamen magis; quam in septentrionem propendens. In finibus vrbes notantur *Kokotam* vallo & turribus munita: & *Capty*, sita inter præcelsas rupes, quibus famosus murus Chinensis impositus est, vnde VII dierum itinere abest *Cambalu* metropolis Cathayæ & domicilium magni Chami atque nunc etiam imperatoris Chinensis; quæ secundum plurimorum sententiam ipsa *Pequin* est, caput Chinæ septentrionalis: vrbs ingentis magnitudinis, quam quidem non alluit, nec tamen ex longinquo præterfluit *Chatul*, quo amne Hollandi in commerciis vtuntur. Qui 1653 ex

Mo-

Moſcouia legatus eo venerat, inter Cathayam *veterem* & *novam* diſtinguit: Cambulu in noua ponit: veterem etiam *Karatſci* (forſan Karakatai) vocari ait, & diuitiis nouam ſuperare, præſertim martibus Zibelinis, quanquam nouæ etiam aromatum prouentum tribuat. An vero Magnus Cham etiam veterem poſſideat, non habet legatus ille, quod pro certo adfirmet: quosdam ait plane dubitare.

NIVCHE autem, ſiue NIVKE, ea Tartariæ pars, vnde profecti ſunt qui Chinam occuparunt, non videtur multum diſtincta eſſe a veteri, quam dicunt, Cathaya: cetera, quæ longiſſime in ſeptentrionem tendunt, vt inacceſſa Europæis, penitus obſcurata ſunt, & quas regiones *Naimam*, *Mongul*, aliasque tabulæ vocant, ſuis auctoribus explicandas relinquimus, hoc ſolum adiicientes, permultos eſſe, qui *Tataros* potius, quam *Tartaros*, hos populos vocari contendant.

CA-

CAPVT XXVII
DE
AFRICA.

ASia nunc omni perlustrata, ab ortu in occasum reuertimur, Africam quoque, qua breuitate fieri potest, explicaturi. Primum autem maritimam oram interni maris ab Ægypto ad Gaditanum sinum; deinde interiora etiam, quantum nota sunt, recensebimus.

AEGYPTUS, *Misir* Turcis ex Ebræo nomine Miyraim, ab Arabia supra mediterraneum mare ad Barbariam vsque extensa, Turcicæ nunc ditionis est. *Nilo* fluuio rigatur, qui vero non septem hodie, sed tribus tantum ostiis in mare effunditur, reliquis arena & limo obturatis: nec alueus, qui Alexandriam præterfluit, iam nauigabilis est.

Vrbs præcipua est *Cayro*, ex Memphis & Babylonis nouæ ruinis nata, facile amplissima terrarum orbis ac ingens emporium iuxta diuortium

Nili, duabus tamen leucis a flumine in ortum remota: *Bulac* pagus Cayrensium in Nilo portus est in ripa orientali fluminis adhuc indiuisi, sed paullo inferius dispensandi in alueos, qui Damiatam & Alexandriam alluunt. Inter portum & vrbem rudera magnæ ciuitatis, Babylonis puta, interiacent: sicut trans flumen nec Memphiticæ vrbis desunt vestigia: præsertim *pyramides* in agro eius vrbis, quarum tres maximæ supersunt XII m. p. in occasum a Nilo remotæ.

Maritima orta tres insignes vrbes habet, *Damiatam* ab ortu, *Alexandriam* ab occasu, *Rosetto*, medio loco. Caue vero credas cum vulgo, Pelusium oppidum esse, quod nunc *Damiatam* vocamus. Fuit illud vltimo Nili ostio, qua parte Syriam Arabiamque spectat, extra Delta; Damiata Tanitico, hoc est interiori Nili ostio, intraque Delta, apposita. *Rosetto* in occidentali ripa maximi & nauigabilis ostii non magna quidem, admodum tamen popu-

pulosa vrbs & mercatoribus frequentata. *Alexandria* patriarchalis ciuitas ad vltimum ab occasu, & tenue ostium (aquis noua dispensatione in Rosettanum fere omnibus effusis) plena iam ruinarum, quæ pristinam monstrant magnitudinem. *Pharus* olim insula, iam continenti coniuncta, nec vestigium insulæ superest.

Nilo superiori adiacet *Abutich*, Abydus; *Azioth*, Bubastus, *Mania*, Lycopolis: sinui Arabico *Suaquem*, in medio Arabici sinus, inter os eius & cuspidem, emporium, Ptolemais Trogloditarum; & *Cossir* siue *Chosair*, Berenice, in Æthiopiæ ad eundem sinum confinio: in cuspide sinus, Arabiæ collimitata *Suez* vrbs parua, sed frequens, armamentario nauali instructa.

Quæ nunc sequuntur vsque ad occidentalem, BARBARIAE nomine vulgo vocantur, eiusque partes sunt

BARCA, siue regnum Barcanum, Marmaricam tenens & Cyrenaicam,

 inter

inter Ægyptum & Tripolitanum regnum ſuper mediterraneum mare poſitum, etiam ſub dominio Turcorum. Caput eius eſt vrbs *Barça* in mediterraneis, vnde nomen habet; *Cairoan*, Cyrene, quodammodo reducta a mari: ad Syrticum ſinum *Bermicho*, Berenice; *Tolemeta*, Ptolemais; *Taochara*, Arſinoe, & cis ſinum *Bon Andrea*, Apollonia, cum promontorio huius nominis & portu: in Marmaricæ finibus *Porto d' Alberton*, Paratonium.

TRIPOLITANVM regnum ab occaſu excipit. Caput *Tripolis* vrbs potens & piratica æque, ac Alger & Tunis, formidabilis, in tutela Turcorum, inter vtramque Syrtem ſita a qua in ortum diſtat *Lepe*, Lebeda: in occaſum *Tripoli Vecchia*, Vetus Tripolis, *Zoara*, & *Capes*, vnde Byzacenæ ſinus *Golfo de Capes* cognominatur; intus *Hamma* & aliæ.

TVNETANVM regnum Africam propriam continet, ſiquidem *Tu-*

nis

nis vrbs princeps & præpotens navigationibus, ex Carthaginis ruinis incrementum habuit, a cuius loco altero milliario diſtat. Etiam hoc regnum in clientela Turcorum eſt. In maris ora ſubſunt prope metropolim *Guletum* ab Hiſpanis munitum, ſed 1574 amiſſum: *Porto Farina*, Vtica, & *Biſerta*: ab ortu *Suſa* & *Mohamedia*, quæ & *Africa* (oppidum) dicitur. Sed *Bona*, Hippo Regius, ab occaſu: quam vrbem Algeriani ad ſe rapuerunt. Intus ſupra Suſam *Cayrouan* ſiue *Caruan*, Calipharum aliquando ſedes: ſub metropoli *Beya* & aliæ. Inſulæ *Guletta*, *Pandalorea*, & *Capo Bona* ſive Bonæ promontorium nautis nota ſunt.

ALGERIANVM regnum ampliſſimum eſt, Numidiam & Mauritaniæ partem, id eſt Sitifenſem & Cæſaream, complectens, quod ſub Turcorum clientela talem nunc reip. formam habet, quæ ex piratica maxime, qua formidabilis Chriſtianis eſt, ſuas opes conſeruet. *Alger* caput, vrbs

magna & maritima, Arabibus *Gezaira* dicta, quo nomine & Algeriana propria, siue ager vrbi subiectus, appellari solet. Præterea duas magnas prouincias, etiam sub regnorum titulo, habet ab oriente; totidem ab occasu. In Tunetani confinio est CONSTANTINAE regio, ab vrbe mediterranea *Constantina*, veterum Cirta, nomen trahens inter quem tractum & Algerium in maris ora *Bugia* est, olim Salde, arce & portu valida, quæ etiam prouinciam denominat, in qua præter hanc vrbem etiam *Steffe* vel *Stiffa*, antiqua Sitifis continetur. Ab occasu Algerii est vrbs *Tenesa* siue *Tenez*, etiam prouinciæ cognominis caput, munimentis, portu & promontorio clara: & vlterius *Tremisen*, siue *Telensinum*, vrbs ampla super ostia fluuii *Teffifii*, olim regia, & adhuc suæ prouinciæ, quam denominat, primaria. In hoc tractu inter Tenesam & Telensinum Hispani possident *Oran* & *Mazalquibir*, munita ad mare oppida,

a Ferdinando Catholico occupata.

FESSANVM regnum, (cui Maroccense & Tafiletum interdum coniunguntur, a nobis separatim scribenda) Mauritaniam Tingitanam absoluit, diuisumque est in VIII prouincias, ne nomine quidem Europæis satis notas, qui in litorum cognitione ferme sola adquiescunt. A Tremisano regno per fluuium *Meluya*, Muluiam, separatur, prope cuius ostium *Melilla* est Hispanici iuris propugnaculum, vt etiam, quæ in occasum sequuntur, *Algouzenes* & *Pennon de Velez* in ora mediterranei maris; *Tetuan* siue *Toutoüan* prope mare, & cetera in barbarorum potestate. Regia *Fezz* in interioribus regni sita in duas vrbes, Fez-Bele, magnam & prædiuitem; & FezGedide, minorem, sed magis munitam, diuisa: ab ortu *Theza* adiacet, ab occasu vrbs *Miquenez*, vbi rex commoratur. Ad fretum Herculeum *Ceuta*, Septa, Hispanorum; & *Tanger*, Tingis, Portugallorum antea, post

Anglis concessa, qui nuper deseruerunt. In ora Oceani a freto in austrum sita *Arzilla* ab Hispanis derelicta; *Alcassar*, barbarica; *l'Arache*, Lixus, Hispanorum; *Mamora*, ad ostium fluminis *Subæ* eorundem, sed nuper a Mauris expugnata: *Salée* sedes proregis barbari, nauibus & commerciis potens, vt fœdera etiam cum Belgis & aliis exteris percutiat; *Anafé* siue *Anfa* nunc deserta & beluarum habitaculum, integris quanquam muris atque tectis. Huic

MAROCCENSE regnum in austrum subiacet. Prima post Anfam vrbs maritima *Azamor*, dein Portugallorum *Masagan*; post *Valadie*; *Safie* ab Hispanis deserta, sicut etiam quæ ex interuallo sequitur *Sancta Crux*, in prouincia SVS, cuius quoque est castellum *Sus*, & *Masa*, & intus *Tarabanta* vltra montes, qui cum Atlante cohærent, citra quos pariter in mediterraneis est *Marocco* regia & vel maior vrbs quam Fezza, a qua in ortum

tum distat *Zaouias.* Pars australis prouinciæ Sus defecit a rege, & principem sibi, quem Gaylan vocant, constituit, cuius sedes est *Illec*, vrbs ampla & diues in mediterraneis.

TAFILET regnum quidem singulare est vltra Atlantem montem, in austrum Fezzano, in ortum hibernum Maroccensi oppositum, verum non aliam nobilem vrbem habet, quam *Tafilet*, & tria hæc regna Fezz, Marocco, & Tafilet a fratribus hodie possideri dicuntur.

Interiora Africæ sunt minus cognita. Algerianis & Tunetanis prouinciis BILEDVLGERID obiicitur, cui interdum ita laxi fines ponuntur, vt vniuersæ Barbariæ a meridie subtendatur: *Dabra* vrbs & prouincia eius mare versus Atlanticum. Vltra Biledulgeridiam sunt *Zaaræ* deserta, & Nigritarum regio iuxta fluuium *Nigrin*, qui Nili sinister alueus est, ex Æthiopia in Atlanticum oceanum decurrens, cui propter Viride promontori-

um (*Cabo Verde*) intimatur. Barca & Ægypti parti ab auſtro, Habeſſiniæ ab occaſu opponitur NUBIA, cuius vrbs princeps traditur *Dancala* eſſe; ceteræ *Cuſa*, *Gualna*, *Ialac*, *Sula*, ſi fides relationi in tam dubiis & incertis habenda eſt.

HABESSINIA ſiue Æthiopum, Chriſtianorum regio, ab Ægypto in auſtrum & a Nubia in ortum hibernum longe lateque tendit, de qua mirum quam falſa ab Europæis adhuc fuerint vel tradita vel excepta: veriora nunc tradente ſummo viro Iobo Ludolfo, qui in regiones illam certas deſcripſit, e quibus *Ambara* nobiliſſima eſt in meditullio ferme Habeſſiniæ poſita, & regum hodiernorum ac præcipuæ nobilitatis patria: ceterarum nomina ex ipſius Hiſtoria Æthiopica petantur, cuius commentarii & Geographica Æthiopiæ tabula, clariſſimam in re dubia & obſcura lucem dant. Solam addimus prouinciam, quæ *Gojam* (J Gallico) vo-

vocatur; iuxta eam enim, qui tot ſecu-
lis latuerunt, *fontes Nili* reperti ſunt,
illamque fluuius iſte, vt peninſulam,
vere totam circumfluit, qui infra eam
diuortium facit, & dextrum alueum
per Ægyptum in mediterraneum ma-
re; ſiniſtrum, qui *Niger* vocatur,
transverſo itinere in Atlanticum ma-
re immittit: Vrbes in his regionibus
nullæ ſunt, ſed ſub tentoriis viuitur, &
aulam ipſe rex pro arbitrio transfert,
de quo vnum adiicimus, male vulgo
Presbyterum Ioannem ex neſcio cu-
ius Aſiatici regis *Preſter-Chan* nomine
tum praue intellecto, tum peius ap-
plicato, appellari. Habeſſinis a late-
re *Gallani* ſiue *Galla*, adiacent, gens
ſæua & barbara, illisque perpetuo in-
feſta. Qui plura cupit de vtraque
gente, ad Ludolfum, quem honoris
cauſa appellamus, vnicum in his tene-
bris phosphorum, volumus ſe con-
uertat.

Sequitur ora litoralis oceani Æthi-
opici (ſeu orientalis reſpectu Africæ)

quæ ZANGVEBAR appellatur, multaque regna a Lusitanis perlustrata continet. Prope Æquatorem est *Magadoxo*; vltra illum *Lamon, Melinde, Monbazo, Zangbar* siue Zanguebar proprium in insula; *Quiloa, Mozambiqne, Zofala* vel *Sofala*, vsque ad Capricorni Tropicum, singula regnorum capita, a Lusitanis pleraque ita subiugata, vt tributarios eorum regulos habeant, etiam castellis exstructis stabilem mercaturæ suæ ibi sedem collocauerint. Prorex, siue gubernator regis Portugalli auspiciis, Mozambique sedet, eiusque adiunctus Zefalæ. Quidam Zanguebarinum tractum etiam in septentrionem protendunt vsque ad fretum seu os Arabici sinus, quod *Babel Mandel* hodie vocatur, sicque *Ayan, Adea, Adel* aliasque obscur s regiones comprehendunt.

Circa Capricorni Tropicum regnum MONOMOTAPANVM est, Cafreriæ siue Hottentotarum regioni ab ortu oppositum, cuius partes in litore orien-

orientali, *Sedanda*, *Chicanga* & aliæ ſunt. *Monomotapa* regis vrbs in mediterraneis vltra Tropicum; *Butua* cis eundem in confinio imperii MONOEMVGINI, quod a ſeptentrione Monomotapanum contingit: QVITEVE regnum circa flumen Sofelam eſt. Prætermisſis aliis obſcuris regnis, ſolos CAFRES populos ex hoc auſtrali tractu ſuperaddimus, feros & crudeles, quos *Hottentotas* a lingua illorum ſeu loquela inepta & ridicula appellant. In extremo & huius gentis & Africæ angulo ad promontorium, quod *Bonæ Spei* vocatur, Hollandi munimentum poſuerunt, vt portu ſuo hoſpitium eſſet, & neceſſaria itineri præberet nauibus, quæ in Indiam orientalem eunt redeuntque.

Inter Tropicum Capricorni & Æquatorem ſunt in occidentali latere plura regna *Matamen*, *Angola*, *Congo*, & *Loango*, hisque alia minora immixta, vt *Benguela* inter Angola & Mataman. Matamannum Cafribus collimitatur:

Benguela nomen ab vrbe maritima trahit, quæ duplex, Noua, auſtralis; & Vetus ex magno interuallo ſeptentrionem verſus ſita. ANGOLAE præcipua vrbs eſt *Loanda*, ſiue fanum *S. Pauli de Loanda*, capacem portum habens in parua inſula continenti propinqua: ſub dominio Portugallorum, ſicut in CONGO *S. Saluator*, incolis *Banza*: & *Bamba*, ac alia.

Receſſus litoris, ſupra Æquatorem in occaſum vergens ſupereſt, GVINEA appellatus, diues regio & a multis Europæis petita. Nam non modo Luſitani, vt in aliis oris Africæ, ſed Galli, Hiſpani, Belgæ, Angli, Dani, Brandenburgici, hic arces condiderunt mercaturæ ſuæ præſidia, vt celebrantur Batauorum caſtella *del Minà, Sommà, Secondè, Butroo*, & alia: arx Capitis Corſi, *Capocors* poſt varios dominos iam Anglorum: *Friderico-burgum*, iuxta *Capo tres puntas* in ditione Electoris Brandenburgici, cuius & *Takorare* eſt; atque ſic alia aliorum.

Di-

Diuiditur tota Guinea in tres partes: media *Guinea propria* eſt ab occaſu promontorio *Palmarum*; ab ortu *Cabo de tres Puntas*, ſiue regno Benini terminata, continetque Oram Auream (*la coste d'or*) & Littus Dentium; occidentalis pars *Maleguem*, vsque ad altiſſimum promontorium *Sierra Liona*: orientalis *Benini* dicitur. Inter hunc tractum & Tropicum Cancri etiam multa regna iuxta Atlanticum mare ſunt *Melli*, *Genehoa*, *Gualata*, & intus *Madinga*, *Tombotu*, *Agade*, & alia, a primariis vrbibus pleraque denominata: ſicut etiam in ora Nigris fluuii vrbes non paucæ a Geographis notantur, quas nominare ſuperſedeo. De *Viridi promontorio* prope huius amnis oſtium, ſupra diximus: *Arguin* caſtellum & inſula parua iuxta litus eiusdem nominis in regione Gualata varios dominos habuit, Luſitanos conditores, Belgas poſtea invaſores, nunc Anglos: inde Atlantem verſus *Cabo Blanco*, Album promontorium eſt.

IN-

INSVLAE circa Africam sunt in Atlantico Oceano CANARIAE, olim Fortunatæ, e regione Atlantis, septem numero, *Canaria* magna, *Teneriffa* quæ altissimum montem *Pico* habet: *Palma*, *Gomera*, *Ferro*, *Lancerota*, *Madera* septentrionalior, vt & *Porto Santo*. Subsunt regi Hispanorum, & omnium insularum in vrbe Canariæ magnæ, quæ *Ciuitas Palmarum* est, iuridicus conuentus celebratur.

Insulæ DE CABO VERDE, promontorio Viridi obiectæ & Nigris ostio, olim Hesperides siue Gorgones, vltra Tropicum Cancri in eodem Oceano sunt. In maxima *S. Iacobi*, Portugalli vrbem *Ribiera grande* condiderunt: ceteræ sunt *S. Luciæ*, *Antonii*, *Vincentii*, *Nicolai*, *de Sal*, & si quæ aliæ.

Minores separatæ in occidentali oceano sunt insula *S. Thomè* sub æquinoctiali linea, a Lusitanis reperta, post a Belgis erepta, iterum a Lusitanis recuperata. Vicina in septentrionem insula *Principis*, & *Fernando Poo*; in au-

auſtrum *Annabon*, ſub auſpiciis noui anni inuenta. Inde in occaſum recedunt inſulæ *S. Matthæi* & *Aſcenſionis*, medio inter Africam & Americam ſitu. Inſula *Helenæ*, communis antea nauigantibus, qui ſe inde reficiebant: nunc Anglorum tenetur præſidio: inſula autem *S. Helenæ Noua* ab iſta in ortum magis remota eſt. In oceano orientali MADAGASCAR, ſiue *S. Laurentii*, Gallis etiam *Inſula Delphini* dicta, in maximis inſularum numeranda, nondum tota cognita eſt, præſertim in parte ſeptentrionali: in auſtrali nuper colonias quaſdam Galli condiderunt. Portus quidam caſtellis ſunt muniti, vt *S. Auguſtini*, *Vincentii*, *Andreæ* in latere occidentali; *Delphini* in auſtrali: *S. Antonii* in ortu æſtiuo. Plures paruæ inſulæ hanc magnam circumiacent, in quibus, qui *Comeres* dicuntur, ſunt Quiloam & Mozambicam verſus, in iisque *S. Chriſtophori*, *S. Spiritus*, & aliæ: ad ortum a Madagaſcaria, inſula *Mauricii*, quæ Belgarum

co-

coloniam habet, & *Burbonia*, siue *Isle de Bourbon*, & aliæ recedunt.

CAPVT XXVIII
DE
AMERICA.

AMerica seu India Occidentalis (West-Indien) per Christophorum Columbum, Genuensem 1492 detecta fuit, qui vero insulas solum Hispaniolam, Cubam, Iamaicam & proximas adiit. Sed Americus Vesputius Florentinus ipsam continentem ingressus est, vnde in dies latius patuit America, pluresque regiones fuerunt repertæ. An priscis sæculis nota fuerit, valde dubium & incertum est, nec magna illa insula, quam *Atlantidem* Plato vocauit, definire potest controuersiam. Nihilominus ante Columbum oram Brasilianam nauigatam fuisse ab Antonio Zeno Veneto, & Martino Behaimo, Crumlouiensi e Bohemia non sine fide probabilitatis eruditi viri tradiderunt.

Diuiditur America in *septentriona-n* & *australem*, quæ isthmo *anaco*, nquam duæ peninsulæ cohæ-nt.

Septentrionalis in litore occiden-li, vbi *Nouam Albionem* ponunt, ondum est cognita: neque satis erlustrata, quæ in ortum inde æsti-um tendunt, *Noua Nortwallia*, *Sud-allia*, & alia: orientalis litoris est a ptentrione post fretum *Hudsonium* STOTILANDIA siue *Terra Labora-ris*, quæ etiam *Noua Britannia* voca-ur, infra quam maximo tractu NOVA ANCIA siue CONADA extenditur, istincta in plures prouincias, *San-enaiam*, *Conadam propriam*, *Acadiam*, *ouam Angliam*, cui immixta *Neu Nie-rland*; *Nouam Sueciam*, ac tandem in loridæ confinio *Virginiam*, ab An-lis inuentoribus in Elisabethæ re-inæ honorem ita appellatam. In ngulis suarum gentium coloniæ, lurimæ autem Gallicanæ, quarum put est *Quebec* vrbs cum arce ad

fluui-

fluuium *S. Laurentii*: in Noua Angli
Boston, *Albany*, *New York*, quæ ante
Novum Amstelodamum dicebatur: &
tractus qui *Pensiluaniæ* colonia appe
latur, & *Carolina* prouincia, vtraqu
Anglorum, qui in Virginia metropo
lin habent *James Town*, Iacobipolin
& alias. Hinc

FLORIDA ampla regio vsque a
sinum Mexicanum extensa, ab Hispa
nis, Gallis & Anglis pro diuersis pa
tibus in litore possessa. Hispanoru
arces sunt *S. Matthæi* & *S. Augustin*
Gallorum *Carolina* & aliæ, qui nu
perrime nouam ibi prouinciam Lu
douicianam, *la Louisiane*, inuenerun
supra Mexicanum sinum in occasu
& mare versus, quod *Vermeio* voca
& Californiam insulam separat, pro
ductam. Supra hanc in boream l
te patet *Nouum Mexicum*: infra ea
in austrum & Isthmum versus NOV
HISPANIA in plures prouincias d
uisa, e quibus præcipua est *Mexica*
ab vrbe primaria & sede proregis *M*
xi

ico cognominata: aliæ vrbes *Mechocan*, *Gaudalaria*, *S. Iago de Guatimala*, *a Puebla de los Angelos*, & ad ſinum Mexicanum *Panuco*; in peninſula ius ſinus *Salamanca*, *Merida*, & ceteræ.

In iſthmo ſiue *Terra firma* ad ſuperum mare vrbs *Nombre de Dios*, & *Porto Belo*, Portus Pulcher: ad inferum *Panama*, per quarum intervallum merces terreſtri itinere in alterum mare euehuntur.

In auſtrali America poſt iſthmum d mare *Pacificum* eſt ditiſſima regio PERV, cuius vrbes maiores ſunt *Quito* mediterranea prope Æquatorem: *Lima* maritima, ſedes proregis, conſilii & academiæ: *Cuſco* barbarorum quondam regia in mediterraneis, nunc epiſcopalis: *la Plata* archiepiſcopalis ſub radice montis *Potoſi* auri argentique fodinis famoſiſſimi. Subiacent Peruuiano regno d mare CHILI, intus TVCVMANIA ſque ad *Rio de la Plata*, id eſt argenti fluui-

fluuium, per quem prima claſſis, qu
argentum in Hiſpaniam aduexit, i
oceanum deducta fuit, vnde etiai
nomen accepit. Ad os huius inger
tis fluminis eſt vrbs *Buenos Ayres*, Bc
nus Aer, quæ etiam *Ciuitas Trinitat*
appellatur. Ignobiliora ſunt, quæ a
hoc oſtio ad fretum vsque Magell
nicum in meridiem ſita ſunt; vlter
ora, capite vltimo attingemus.

Supra fluuium de la Plata obſcur
regiones ſunt, vltra quas cum opp
dis aliquot ſub Tropico ferme C
pricorni ſitis, *Septem Angelorum, Ciud*
Real S. Pol & aliis GVAIRA: ſed nc
bilior, quæ inde in ſeptentrionem a
ſurgit BRASILIA ditionis Portuga
licæ, inter Tropicum & Æquatore
latiſſime extenſa. Vrbes eius præc
puæ ſunt ab auſtro in boream, *S. S*
baſtiani ad oſtium fluminis *Ianuari*
ciuitas *Spiritus Sancti, Porto Seguro, Po*
to todos los ſanctos, h. e. omnium Sa
ctorum, *S Salvator, Olinda* in Pernar
buci præfectura, vnde ſæpe etiam c
gn

gnominatur: *Paraiba* (quam Belgæ *Fridericiam* vocabant, quum aliquando poſſiderent) *Siara*, & *Para* ad oſtium fluuii Amazonii, omnium, vt fertur, maximi. A Braſilia ad iſthmum vsque Panamicum eſt TERRA FIRMA in varias regiones diuiſa, vt ſunt *Caribana*, *Venezquela*, *Granada* & ceteræ: vrbes *Corduba* ſiue *Comana*, *S. Mariba*, *Cartagena* & aliæ. *Terra Firma propria* eſt ipſe Iſthmus, quem ſupra expoſuimus.

INSVLAE Americanæ ab æquatore in ſeptentrionem ſunt primum CARIBES ſiue ANTILLAE, diuiſæ bipartito, *Sottauento*, auſtrales, e quibus *Margarita* & *Trinitatis* Hiſpanorum, iuxta quas vnionum piſcatio nobilis eſt: adiacent in ortum *Boriquen*, *S. Crux*, & ceteræ: ſed *Curaſſou* & *Tabago* Belgarum & aliæ. Quædam ſitæ ſunt *Barlovento*, vt *Barbados* Anglorum *Martinique* Gallorum, *Chriſtophori* eorundem & Anglorum: *Euſtachii* Belgarum; *S. Thomæ*

Da-

Danorum: *Porto Rico*, Portus diues, cum vrbe cognomine vel *S. Iohannis*, ſub dominio Hiſpanorum, & innumeræ aliæ.

Maiores his adiacent CVBA, quæ oppidum & portum celeberrimum habet *Hauana*: & huic proxima in ortum HISPANIOLA, in qua vrbs archiepiſcopalis eſt *S. Dominici* fanum: vtraque Hiſpanorum: Anglorum autem *Iamaica*, minor iſtis & in auſtrum inclinans. Supra Tropicum ſunt *Lucaiæ* inſulæ, pleræque obſcuræ: *Bermudes* plures in poteſtate Anglorum: *Terra Noua* iuxta ſinum S. Laurentii: *Drogeo* ſiue inſula Dæmonum, ſpectrorum diritate infamis; In occaſum diſtat *California*, aliis peninſula, vnde non longiſſimus traiectus eſt in regionem *Iezzo* nuper inuentam, de qua in Iaponicis inſulis pauca diximus. Hæ vero omnes ad borealem Americam pertinent: in auſtrali pauciores ſunt & pleræque ſub obſcuræ: fluuialis parua *S. Gabriel* in flu-

flumine dela Plata Portugallorum, nuper 1681 celebrior ideo facta, quod ab Hispanis occupata & restituta fuit.

Dubiæ sive inter Europam & Americam mediæ in septentrionali oceano sunt *Asores* (id est *accipitrum* insulæ: hoc enim vox Lusitanica sonat) quæ etiam *Flandricæ* appellantur, ante Columbi tempora a Martino Behaimo detectæ, qui in aliquam illarum *Fagalem* a fagis dictam, coloniam ex Flandria deduxit auspiciis Isabellæ viduæ Belgii principis. Nunc præcipua illarum *Tercera* est cum oppido *Angram*, in ditione Portugallorum.

CAPUT XXIX
DE
TERRA INCOGNITA.

QVæ regiones non conspectæ, nisi ex longinquo sunt, aut in ex-

trema tantum ora quodammodo lustratæ, *incognita terra* appellantur. Septentrionalis tres partes ſunt Grönlandia, Spizberga, & Nova Zembla.

Grönlandia vicina eſt Americæ, cuius continenti vtrum in ſeptentrione adhæreat, an inſula ſit, adhuc incognitum eſt. De litoribus eius in regno Norwegiæ diximus. In auſtrali parte freto *Dauis* ab America ſeparatur. SPIZBERGA ex adverſo Lapponiæ ad octogeſimum vsque gradum ſita, a præacutis montium verticibus, niue perpetua obſitis, nomen accepit. Batavi anno 1596 viam per glaciale mare in Indiam orientalem quærentes detexerunt. Subiacet Norwegiam verſus inſula *Vrſorum* perparua. NOVA ZEMBLA ſupra Rusſiam & Tartariam ſita freto *Nasſouio* ſiue *Waigats* a ſeptentrionali Moſcouia diſtinguitur. Eodem itinere reperta fuit a Batauis. An cum

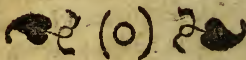
Tar-

Tartaria ab ortu cohæreat nec ne, plane incertum eſt.

Amplior eſt TERRA AVSTRALIS INCOGNITA. Non modo enim a freto *Magellanico* incipit terra *del Fougo*, id eſt ignis terra, quam Ferdinandus Magellanus detexit 1520 & vlterius Iacobus le Maire Batauus 1617 per fretum *le Maire* nauigando expertus eſt, non continentem, ſed magnam inſulam eſſe: verum etiam ſub Africa caput Bonæ Spei præterue&ti Belgæ ſæpe inter medias tempeſtates vaſtam terram conſpexerunt, nunquam tamen per maris impetum potuerunt adire, nec fortaſſe voluerunt. Indiæ orientali ſubiacet auſtralis terra, cuius pars Æquatori vicinior *Noua Guinea* vocatur, tanquam ſitu & fertilitate Guineæ Africanæ perſimilis: altera circa Capricorni Tropicum *Hollandia Noua*, ſed vtraque tantum e litoribus nota, nec adhuc conſtare potuit, continens ſint, an inſulæ: ibi *Cap Horn*, vlti-

mum in auſtro promontorium, ab Hornæ ciuitatis nauibus dete-ctum.

In Pacifico tandem mari *Noua Seelandia* a Belgis detecta fuit, ſed nec huius præter litora, quidquam cognitum habuerunt. Referri huc poſſunt *inſulæ Salomonis*, a diuitiis ita dictæ, ad quas appellunt, qui ex America in Philippinas & alias Indorum inſulas per Pacificum mare, id eſt placidum & tranquillum oceanum nauigant: quibus nunc *inſulæ Hornanæ* quoque ab inuentricis ciuitatis nauibus appellatæ.

INDEX

INDEX.

A.

Aquis.

Si-

bria

bu-

de

Cas-

chan-

cha-

Franz-

Her

I.

Lau-

Lie-

MAS-

Neufcha-

ochſen-

Philips-

Pozzu-

Sal-

Saraio

Scher-

Sedan

Sicu-

Taber-

Vapi-

vvol-

Zas-

FINIS.

